

Mötesbok: Kommunstyrelsens planeringsutskott (2025-10-21)

Kommunstyrelsens planeringsutskott

Datum: 2025-10-21

Plats: Kommunstyrelsens sammanträdesrum

Kommentar:

Dagordning

Beslutsärenden

77/25 Fördjupad översiktsplan för Hörnefors - direktiv och avgränsning	3
78/25 Remiss: Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12)	6
79/25 Remiss: Författningsförslag maa bestämmelserna i det nya luftkvalitetsdirektivet om tillgång till rättslig prövning och rätt till skadestånd samt Naturvårdsverkets delredovisning av regeringsuppdrag med förslag till genomförandet av det nya direktivet	167

Informationsärenden

80/25 KSPLU Informationsärenden 2025-10-21	341

Anmälningssärenden

81/25 KSPLU Anmälningssärenden 2025-10-21	342

Tjänsteskrivelse

2025-10-08

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diariennr: KS-2024/00883

Direktiv och avgränsning för Fördjupad översiktsplan för Hörnefors

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att godkänna direktiv och preliminär avgränsning för fördjupad
översiktsplan för Hörnefors enligt ärendebeskrivning

Ärendebeskrivning

I december 2024 beslutade Umeå kommunfullmäktige att starta arbetet med en fördjupad översiktsplan för Hörnefors, mot bakgrund av att det i Planeringsstrategin som antogs av kommunfullmäktige i juni 2024 konstaterades att den gällande fördjupade översiktsplanen för Hörnefors är inaktuell.

Potentialen i Hörnefors är stor, med ett fungerande resecentrum, närhet till havet och attraktiva boendemiljöer samt ett varierat serviceutbud i samhället. Efterfrågan på småhus är stor, där Hörnefors har potentialer att utvecklas och möta det behovet. Även behov av mark för verksamheter och industri skulle kunna tillgodoses i Hörnefors i bra logistiklägen med närhet till europaväg och järnväg.

Inom ramen för arbetet med en ny översiktsplanedel för Hörnefors har organisationen formerats med arbetsgrupp och expertstöd från relevanta verksamheter, platsbesök gjorts samt sammanställning och insamling av underlag av befintliga förutsättningar. Ett visionsarbete för framtida Hörnefors har påbörjats, delvis tillsammans med liknande orter längs Botniabanan; Nordmaling och Husum, inom ramen för samverkan inom Umeåregionen.

En tidig dialog med allmänheten genomfördes under Hörnefors marknad 16-17 augusti 2025 samt i en digital dialogkarta. Deltagandet var stort och engagerat så väl på plats i Hörnefors som i den digitala dialogen. Det har även förts dialog med en lokal studiecirkel som arbetat med framtidsfrågor för Hörnefors, därtill planeras en dialog med särskilt fokus på barn och

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2024/00883

unga. Resultatet av dialogerna är ett viktigt underlag för fortsatt planarbete.

Utifrån insamlade underlag samt resultat av de tidiga dialogerna föreslås följande direktiv och avgränsning för fortsatt arbete med fördjupad översiktsplan för Hörnefors.

Förslag till direktiv

Översiktsplanen ska tydliggöra hur Hörnefors kan utvecklas i enlighet med kommunens strategi för hållbar tillväxt och visionen om 200 000 invånare. Planeringen syftar till att skapa förutsättningar för en hållbar bebyggelsestruktur som verkar för trivsamma boendemiljöer och ett rikt förenings- och näringsliv. Planeringen ska särskilt:

- Beakta möjligheten att tillvarata och stärka potentialen i stationsnära boendemiljöer, stråket längs Bruksgatan mellan resecentrum och centrum samt befintliga bruksmiljöer.
- Skapa planmässiga förutsättningar för småhusbebyggelse i attraktiva lägen samt se över tillgången till boendeformer för livets alla skeden.
- Verka för att stärka förutsättningarna för utveckling av befintliga och nya företag och verksamheter för att möjliggöra fler lokala arbetstillfällen.
- Skapa förutsättning för en sammanhållen bebyggelsestruktur, överbrygga samhällets barriäreffekter samt tillvarata och utveckla Hörnefors natur- och havsnära kvalitéer.
- I samverkan med Trafikverket se över möjliga lösningar för funktionella infarter från, samt passager över, E4.
- Utifrån dialog med Hörneforsborna identifiera mindre åtgärder för att förbättra livsmiljön, samt säkerställa att medel finns för att genomföra dessa.

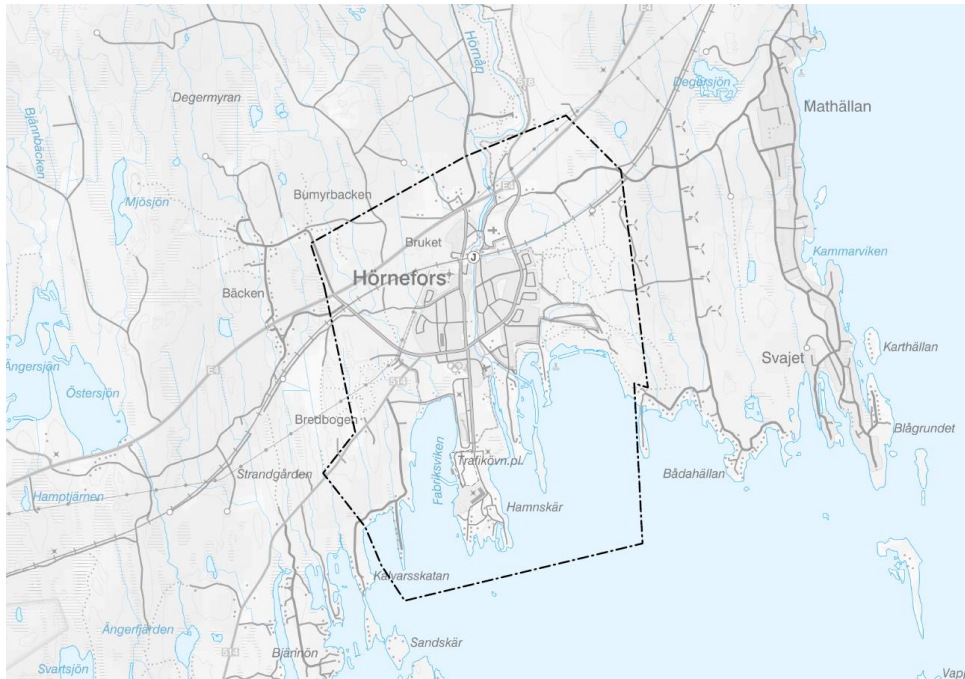
Förslag till geografisk avgränsning

Den geografiska avgränsningen utgår från gällande fördjupning men utökas i norr för att omfatta ett område norr om E4. Se kartbild nedan.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2024/00883

Beredningsansvariga

Ebba Sundström
Thomas Lundgren
Hanna Jonsson

Beslutet ska skickas till
Strategisk utveckling

Förnamn, Efternamn
Befattning

Hanna Jonsson

Tjänsteskrivelse

2025-10-10

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diariennr: KS-2025/00651

Remiss: Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens planeringsutskott beslutar

att avge yttrande enligt *bifogad* tjänsteskrivelse.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun har av Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, getts möjlighet att lämna synpunkter på Boverkets rapport: *Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12)*.

I rapporten föreslås författningsändringar i byggregler och i de vägledningar som reglerar begreppet om ändring. Syftet med förslagen är att möjliggöra en sänkning av kravnivån vid ändringar av befintliga byggnader.

Några av förslagen i korthet:

- Nya paragrafer i PBL som ska tydliggöra vilka krav som gäller vid ändring, ombyggnad och flyttning av byggnader. Detta för att öka rättssäkerheten och möjliggöra mer proportionerliga krav beroende på åtgärdens omfattning. Även att minska skillnader i tillämpning mellan kommuner.
- Resurshushållning som nytt rättsligt skäl för att anpassa tekniska krav vid ändring eller flyttning av byggnader. Syftena är att underlätta återbruk av byggnadsdelar och minska behovet av rivning. Även stödja cirkulär ekonomi och minska klimatpåverkan.
- Tillgänglighet och användbarhet får samma juridiska status som övriga tekniska krav. Detta skapar större flexibilitet vid ändring och minskar risken för oproportionerliga krav: Grundkraven på tillgänglighet kvarstår, men möjligheten att göra undantag ökar.
- Kravet på hiss slopas vid ändring i bostadshus med färre än fyra våningar (tidigare gällde undantag endast upp till tre våningar). Befintliga hissar får dock inte tas bort.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00651

- Kravet på tillgänglighet och användbarhet för bostäder som inreds på vind minskar och att motsvarande undantag införs för bostäder som inreds i suterräng. (Dvs. även större bostäder än 35 kvm).

Genom att förenkla tillämpningen av plan- och bygglagstiftningen är de önskade effekterna att minska kostnaderna och främja ett bättre nyttjande av det befintliga byggnadsbeståndet. Detta utan att äventyra viktiga samhällsintressen som säkerhet, tillgänglighet och energieffektivitet.

Byggnadsnämnden har lämnat yttrande som utgör en betydande del i sammanvägt förslag till yttrande. Jämställdhetsutskottet har avstått att yttra sig.

Beslutsunderlag

Förslag till yttrande

Remissmissiv

Boverkets rapport: *Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12)*

Byggnadsnämndens protokoll

Byggnadsnämndens yttrande

Beredningsansvariga

Daniel Lindström

Beslutet ska skickas till

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet,

li.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till

li.bb@regeringskansliet.se. Ange diarienummer LI2025/01207 och

remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Daniel Lindström

Samhällsplanerare

Yttrande

Sida 1 av 3

2025-10-14

Dnr: KS-2025/00651

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet

Remissvar: Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12)

Umeå kommun har av Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, getts
möjlighet att lämna synpunkter på Boverkets rapport: Lättnader i kraven på
byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12).

Umeå kommuns synpunkter

Allmänt

Umeå kommun ställer sig i huvudsak positiv till Boverkets riktade förslag till
att förenkla regelverket för ändringar av befintliga byggnader.
Förändringsförslagen är överlag förenliga med kommunens
tillväxtambitioner och mål om hållbar utveckling, eftersom det direkt
påverkar möjligheten att strategiskt hantera det befintliga
byggnadsbeståndet i en växande kommun. Bland annat skapa flexibilitet
att utveckla befintliga byggnader och fortsätta möjliggöra användning av
exempelvis kulturhistoriskt viktiga byggnader. Utöver att underlätta för
omställning av befintliga byggnader bidrar förslagen till att främja återbruk
och resurseffektivitet, vilket också ligger i linje med kommunens
ambitioner.

Lättnader vid ändring och särskilt vid flytt av byggnader bedöms skapa ett
mer tillämpbart regelverk för samtliga aktörer där bland annat
bygglovsprocessen förenklas. Att flytt av byggnader nu omfattas är ett
positivt tillskott, då sådana lättnader i regelverket saknats tidigare. Ur ett
övergripande hållbarhetsperspektiv kan regeländringen underlätta flytt av
byggnader från strategiska lägen i staden, vilket möjliggör förtätning och
effektiv markanvändning samtidigt som kulturvärden bevaras och återbruk
främjas. Flytt av byggnader är något som förekommer och som skett
historiskt i Umeås stadsutveckling.

Av erfarenhet har krav på hiss ofta gjort att planerade byggprojekt har
avbrutits eller skjutits upp. De föreslagna lättnaderna kan göra det enklare
att få bygglov och leda till att fler projekt genomförs.

Utmaningar med förslaget

Umeå kommun ser dock utmaningar med att de föreslagna lagändringarna försämrar standarder för tillgängligheten i bostäder för exempelvis äldre personer eller för personer med nedsatt rörelseförmåga. Det behövs en mer nyanserad beskrivning av hur lättnader i tillgänglighetskraven ska tillämpas i förhållande till graden av tekniska eller ekonomiska hinder, samt hur sådana hinder kan bedömas i det enskilda fallet.

Som en följd av detta finns risk för att negativa konsekvenser kan uppstå, både för kommunen och för personer med bestående funktionsnedsättning:

- Ökade kostnader för bostadsanpassningsbidrag - När byggnader uppförs eller byggs om med lägre tillgänglighetsstandard ökar behovet av individuella anpassningar, vilket kan leda till högre kostnader för kommunen. Detta gäller särskilt tekniskt avancerade lösningar som hissar, där kommunen även står för service, besiktning och reparationer.
- Begränsad allmän tillgänglighet - Bostadsanpassningsbidraget tillfaller den enskilde, vilket innebär att exempelvis hissar eller dörrautomatik som installeras inte är allmänt tillgängliga. De är ofta låsta eller begränsade till den boende, vilket minskar tillgängligheten för andra.
- Försvårad tillämpning av bostadsanpassningslagen - Enligt 8 § i lagen lämnas inte bidrag om åtgärderna beror på avvikelser från bygglagstiftningens krav på tillgänglighet. Om dessa krav sänks genom lagförslaget, försvåras möjligheten att avslå bidrag, vilket påverkar rättssäkerheten och bidragets syfte.
- Begränsningar vid flyttärenden (9 §) - Personer med funktionsnedsättning kan få svårare att beviljas bidrag vid flytt till bostäder med bristande tillgänglighet, vilket med tiden kan begränsa deras valfrihet och möjlighet att bosätta sig där de önskar.
- Risk för sämre tillgänglighet i allmänna utrymmen - Förslaget kan leda till att exempelvis badrum byggs med nivåskillnader, eller att soprum och tvättstugor får sämre tillgänglighet, vilket påverkar både boende och besökare negativt.

Umeå kommun efterfrågar en tydligare redovisning hur tillgänglighetsaspekter ska hanteras i praktiken, och att konsekvenserna för bostadsanpassningsbidraget beaktas i den fortsatta lagändringsprocessen.

Hans Lindberg
Kommunstyrelsens ordförande

Elin Pietroni
Stadsdirektör

Regeringskansliet

Remiss

2025-07-04
LI2025/01207

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
Enheten för bostäder och byggande
Sofia Wellander

Remiss av Boverkets rapport Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12)

Remissinstanser

1. Akademiska Hus AB
2. Arbetsmiljöverket
3. Bodens kommun
4. Borlänge kommun
5. Bostadsrätterna
6. Brunnberg & Forshed
7. Burlövs kommun
8. Byggföretagen
9. Byggherrarna
10. Båstads kommun
11. Chalmers tekniska högskola
12. Delaktighet Handlingskraft Rörelsefrihet (DHR)
13. Falu kommun
14. Fastighetsägarna Sverige
15. Fojab
16. Funktionsrätt Sverige
17. Föreningen Sveriges Bygglovgranskare och byggnadsnämndssekreterare
18. Föreningen Sveriges Byggnadsinspektörer
19. Gotlands kommun

20. Gävle kommun
21. Hallstahammars kommun
22. Hemsö fastigheter
23. HSB
24. Huddinge kommun
25. Hyresgästföreningen
26. Ikano bostad
27. Innovationsföretagen
28. Installatörsföretagen
29. IQ Samhällsbyggnad
30. IVL Svenska miljöinstitutet
31. JM AB
32. Karlstads kommun
33. Kiruna kommun
34. Konkurrensverket
35. Kontrollansvarigas riksförbund
36. Kramfors kommun
37. Lerums kommun
38. Ljusdals kommun
39. Luleå kommun
40. Lunds kommun
41. Luleå tekniska universitet
42. Lunds universitet
43. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
44. Länsstyrelsen i Hallands län
45. Länsstyrelsen i Norrbottens län
46. Länsstyrelsen i Värmlands län
47. Länsstyrelsen i Stockholms län
48. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
49. Länsstyrelsen i Östergötlands län

50. Malmö kommun
51. Myndigheten för delaktighet (MFD)
52. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
53. Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen
54. Naturvårdsverket
55. Partille kommun
56. Peab
57. PF Pöyry AB
58. Regelrådet
59. Region Blekinge
60. Region Jönköpings län
61. Region Skåne
62. Region Stockholm
63. Region Västerbotten
64. Riksantikvarieämbetet
65. Riksbyggen
66. Ronneby kommun
67. Sandvikens kommun
68. SBR Byggingenjörerna
69. SGI – Statens geotekniska institut
70. SmåKom
71. Sollentuna kommun
72. Specialfastigheter
73. SPF Seniorerna
74. Statens centrum för arkitektur och design
75. Statens energimyndighet
76. Statens fastighetsverk
77. Stockholms kommun
78. Stockholms universitet (juridiska fakulteten)
79. Studentbostadsföretagen

80. Svea hovrätt, mark- och miljööverdomstolen
81. Svensk byggtjänst
82. Svensk försäkring
83. Svenska byggnadsvårdsföreningen
84. Sveriges allmännytt
85. Sveriges arkitekter
86. Sveriges hembygdsförbund
87. Sveriges Kommuner och Regioner
88. Sweco Arkitekter
89. Swedisol
90. Söderköpings kommun
91. Tengbom Arkitekter
92. Tillgänglighetssakkunnigas riksförening
93. Tillväxtverket
94. Tyréns
95. Ulricehamns kommun
96. Umeå kommun
97. Uppsala kommun
98. Varberg kommun
99. Veidekke
100. Vänersborgs tingsrätt, mark- och miljödomstolen
101. Västra Götalandsregionen
102. Wingårdhs
103. White Arkitekter
104. Växjö kommun
105. WSP Sverige
106. Örebro kommun
107. Östersunds kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet **senast den 31 oktober 2025**. Svaren bör lämnas

per e-post till li.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till li.bb@regeringskansliet.se. Ange diarienummer LI2025/01207 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i rapporten. Om remissen är begränsad till en viss del av promemorian, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Rapporten kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Emelie Lindahl
Departementsråd

RAPPORT 2025:12

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Rapport

Titel: Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Rapportnummer: 2025:12
Utgivare: Boverket, Juni, 2025
ISBN pdf: 978-91-89581-84-5
Processnummer: 3.4.1
Diarienummer: 6948/2024

Förord

Denna rapport utgör Boverkets slutrapportering av regeringsuppdraget att föreslå lättnader i byggkraven vid ändring och ombyggnad, LI2024/01940.

Uppdraget innebar att Boverket skulle lämna förslag till författningsändringar i plan- och bygglagstiftningen för att ändra de tekniska egenskapskraven och utformningskraven som ställs på byggnader vid ändring, ombyggnad och omvandling. Detta för att påtagligt minska kravnivån och därmed kraftigt minska kostnaderna och för att möjliggöra ett betydligt bättre nyttjande av det befintliga byggnadsbeståndet.

I denna slutrapport redovisas vilka slutsatser som har dragits i utredningen samt vilka författningsförslag och konsekvenser förslaget kan innebära.

Rapporten har tagits fram av Therese Byheden, Cathrine Engström, Ingela Folkesson, Agnes Jensen-Carlén, Anders Larsson, Christer Löfgren, Peter Petterson och Otto Ryding. Susanne Åkesson har varit ansvarig uppdragsägare.

Karlskrona juni 2025

Anders Sjelvgren
generaldirektör

Innehållsförteckning

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad	1
Förord	3
Sammanfattning	6
1 Författningsförslag	8
Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900)	8
Förslag till förordning om ändring i plan- och byggförordningen (2011:338)	14
2 Inledning	18
2.1 Bakgrund	18
2.2 Arbetsmetod	19
2.3 Förkortningar och begrepp	20
3 Gällande rätt vid ändring av byggnad	22
3.1 Grundläggande krav på byggnader finns i PBL och PBF	22
3.2 Ändring av byggnader	22
3.3 Preciserade krav på tillgänglighet och användbarhet i PBL och PBF	25
3.4 Rättsfall	26
3.5 Boverkets byggregler vid ändring	28
4 Angränsande lagstiftning med mera	30
4.1 Tillgänglighet och användbarhet	30
4.2 Övriga sakområden	33
5 Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter	37
5.1 Modernare byggregler	37
5.2 Ombyggnadsuppdraget	39
5.3 Förutsättningar för omvandling av lokaler till bostäder	40
5.4 Idéverkstad omvandling	41
5.5 Intervjuer med kommunala handläggare	42
5.6 Tillämpning i praktiken – fallstudier av ändringsprojekt	43
5.7 Bostadisering - Entreprenörers hinder och möjligheter att omvandla lokaler	44
5.8 Remissvar Boverkets nya byggregler	45
6 Problembeskrivning	47
6.1 Den faktiska kravnivån	47
6.2 Otydliga kravnivåer och olika bedömningar av kravnivån	47
6.3 Osäkerhet och fördröjningar	48
6.4 Svårästa regler	48
7 Överväganden och förslag	49
7.1 Anpassningsutrymmet vid ändring av byggnad	49
7.2 Resurshushållning som anpassningsgrund	56
7.3 Kraven på tillgänglighet och användbarhet	59
7.4 Retroaktiva krav på taksäkerhet	66
7.5 Översyn av ombyggnadsbegreppet	69
8 Boverkets nya byggregler	71
8.1 Om Boverkets byggregler	71
8.2 Regler om bärförmåga, stadga och beständighet	71
8.3 Regler om säkerhet i händelse av brand	72
8.4 Regler om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö	73
8.5 Regler om säkerhet vid användning	78
8.6 Regler om skydd mot buller i byggnader	78
8.7 Regler om energihushållning och värmeisolering	79

8.8	Regler om bostäders lämplighet	79
8.9	Regler om tillgänglighet och användbarhet	80
9	Konsekvenser av författningsförslagen	81
9.1	Redogörelse för problemet och vilka förändringar som eftersträvas.....	81
9.2	Nollalternativet	81
9.3	Alternativa lösningar	82
9.4	Redogörelse för lämpligast alternativ	89
9.5	Analys av de valda alternativen	89
9.6	Ikraftträdande, informationsinsatser och utvärdering.....	105
10	Författningskommentarer	106
10.1	Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900) 106	
10.2	Förslag till förordning om ändring i plan- och byggförordningen (2011:338)	111
11	Referenser.....	115
11.1	Tryckta källor.....	115
11.2	Icke-tryckta källor	116
11.3	Författningar och andra rättsakter	116
Bilaga 1	– Sammanfattning av dagsljusutredning.....	118
Del A	– Analys av kravlättnader med Boverkets nya byggregler ..	118
Del B	– Analys av ändring/ombyggnad av lokaler till bostäder	119
	Forskning kring dagsljusstillgång i bostäder	121
Bilaga 2	– Metod för beräkning av kostnader	123
	Kalkylmetodik	123
	Antaganden	123
	De tre scenarierna	124
	Kostnadsberäkningar per scenario	127
Bilaga 3	– Tabellbilaga.....	129
Bilaga 4	– Kombinerade författningsförslag.....	132
	Plan- och bygglagen	132
	Plan- och byggförordningen	139

Sammanfattning

I oktober 2024 fick Boverket i uppdrag av regeringen att lämna förslag till författningsändringar i plan- och bygglagstiftningen för att ändra de tekniska egenskapskraven och utformningskraven som ställs på byggnader vid ändring, ombyggnad och omvandling. Detta för att påtagligt minska kravnivån och därigenom kraftigt minska kostnaderna samt för att möjliggöra ett betydligt bättre nyttjande av det befintliga byggnadsbeståndet. I uppdraget lyftes reglerna för tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga samt reglerna för dags- och solljus. Boverket var därtill oförhindrat att föreslå andra förändringar som är relevanta i sammanhanget.

Boverkets utredning visar att det är möjligt att föreslå flera lättnader i kraven för att minska kostnaderna samt för att möjliggöra ett bättre nyttjande av det befintliga byggnadsbeståndet. Utredningen visar dock att det även finns behov av andra åtgärder för att få den effekt som efterfrågas i uppdraget.

Boverkets förslag innebär att plan- och bygglagen (2010:900), PBL, ändras så att möjligheten att anpassa kraven vid ändring av byggnad tydliggörs genom att ändringssituationen regleras i separata paragrafer. Förslaget innebär också att resurshushållning förs in i PBL som ett skäl för att vid ändring eller flyttning av byggnad anpassa de krav som gäller vid uppförande av nya byggnader. Syftet är att främja en cirkulär ekonomi genom att i större utsträckning möjliggöra att i byggnaden befintliga material kan bibehållas.

Vidare föreslås att undantaget från krav på tillgänglighet och användbarhet för bostäder som inreds på vind utökas och att motsvarande undantag införs för bostäder som inreds i suterräng. Ett nytt undantag från krav på hiss vid ändring införs också för byggnader som innehåller bostäder och som har färre än fyra våningar, dock får inte befintliga hissar tas bort.

Kravet på tillgänglighet och användbarhet ges samma status som övriga tekniska egenskapskrav och utformningskravet på lämplighet. Detta görs genom att regleringen som ger tillgänglighetskravet en förstärkt ställning tas bort. Detta ökar utrymmet för att anpassa kraven på tillgänglighet och användbarhet vid såväl ombyggnad som annan ändring än ombyggnad. Detta medför även att möjligheten att ställa följdkrav avseende tillgänglighet och användbarhet vid ombyggnad utgår. Det är viktigt att notera att förslaget rör den förstärkta ställningen, grundkravet på tillgänglighet och användbarhet kvarstår oförändrat. I befintliga publika lokaler gäller sedan tidigare retroaktiva krav på tillgänglighet och användbarhet, enkelt avhjälpna hinder. Dessa hinder ska åtgärdas även i lokaler som inte ändras. Dessa krav påverkas inte av förslagen i denna rapport.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Sammanfattning

Slutligen föreslås att det retroaktiva kravet i PBF på att taksäkerhet ska tillgodoses genom de lösningar som anges i 1959 byggnadsstadga med tillhörande anvisningar slopas.

De förslag till förändring av reglerna kring ombyggnad som Boverket lämnade inom ramen för ett regeringsuppdrag 2021 bedöms fortfarande vara relevanta och bör i huvudsak genomföras. I detta uppdrag lämnas därför inga ytterligare förslag avseende ombyggnadsbegreppet.

Utredningen har visat att det finns stora skillnader i bedömningen av hur kraven vid ändring av byggnader ska tillämpas och att detta också går igen i den faktiska tillämpningen. Om en byggnadsnämnd underskattar det anpassningsutrymme som PBL medger kan det medföra merkostnader och i vissa fall innebära att projekt bedöms som ej genomförbara. Även osäkerheten om vilka kravnivåer som gäller kan medföra samma konsekvenser. Om kraven ska kunna tillämpas på en rimlig nivå, så behöver det finnas ett utrymme för att ta hänsyn till förutsättningarna i det enskilda fallet. Att i större utsträckning låsa kravnivån för ett antal olika situationer skulle medföra ett omfattande regelarbete, samtidigt som det kan förutses att reglerna skulle uppfattas som för trubbiga. Regeringen bör i stället överväga att stödja branschen i arbetet med att nå en samsyn.

I Boverkets nya byggregler som träder i kraft den 1 juli 2025 har ändringar gjorts jämfört med tidigare regler som kan ha betydelse för tillämpningen av reglerna vid ändring och ombyggnad. Boverket kommer att följa upp tillämpningen av de nya byggreglerna och i det arbetet ingår att följa upp hur reglerna tillämpas vid ändring av byggnad. Utifrån resultatet av kommande uppföljningar kommer Boverket att överväga behovet av en översyn av Boverkets föreskrifter.

Boverkets bedömning är att förslagen kommer att ge sänkta kostnader vid ändring av byggnader. Detta skapar förutsättningar för ett effektivare nyttjande av byggnadsbeståndet.

Förslag som lämnas i denna rapport har koppling till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sammantaget anser Boverket att förslagen är förenliga med konventionen. Förslagen bedöms vara proportionerliga för att tillskapa fler bostäder som sannolikt inte skulle komma till stånd utan lättnader från kraven på tillgänglighet och användbarhet.

1 Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900)

utfärdad den ...

Härigenom föreskrivs i fråga om plan- och bygglagen (2010:900)

dels att 8 kap. 2, 3, 5, 7 och 8 §§, 9 kap. 19, 30, 31 och 31 a §§ och 16 kap. 2 och 3 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas sex nya paragrafer, 8 kap. 2 a, 2 b, 2 c, 5 a, 5 b, och 5 c §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap. Krav på byggnadsverk, byggprodukter, tomter och allmänna platser

2 §

Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 1 § uppfyllas på så sätt att de,

1. vid nybyggnad uppfylls för hela byggnaden,

2. vid ombyggnad uppfylls för hela byggnaden eller, om detta inte är rimligt, den betydande och avgränsbara del av byggnaden som påtagligt förnyas genom ombyggnaden, och

3. vid annan ändring av en byggnad än ombyggnad uppfylls i fråga om ändringen.

När det gäller kravet i 1 § 3 ska hinder mot tillgänglighet till eller användbarhet av lokaler dit allmänheten har tillträde trots första stycket alltid avhjälpas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa.

Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 1 § vid nybyggnad uppfyllas för hela byggnaden.

Vid flyttning av byggnad ska dock kraven anpassas med hänsyn till

1. flyttningens syfte
2. byggnadens förutsättningar
3. behovet av resurshushållning, och
4. bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.

2 a §

Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 1 § vid ändring av byggnad uppfyllas för den ändrade delen.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Författningsförslag

Kraven ska dock anpassas med hänsyn till

1. *ändringens omfattning*
2. *byggnadens förutsättningar*
3. *behovet av resurshushållning, och*
4. *bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.*

2 b §

Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 2 a § vid ombyggnad uppfyllas för hela byggnaden eller, om detta inte är rimligt, den betydande och avgränsbara del av byggnaden som påtagligt förnyas genom ombyggnaden.

2 c §

När det gäller kravet i 1 § 3 ska hinder mot tillgänglighet till eller användbarhet av lokaler dit allmänheten har tillträde trots första stycket alltid avhjälpas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpas.

3 §

I den omfattning som framgår av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska det som

1. enligt 1 och 2 §§ gäller för en byggnad också gälla för en annan anläggning, och
2. enligt 1 § gäller för en byggnad också gälla för skyltar och ljusanordningar.

I den omfattning som framgår av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska det som

1. enligt 1, 2, 2 a och 2 b §§ gäller för en byggnad också gälla för en annan anläggning, och
2. enligt 1 § gäller för en byggnad också gälla för skyltar och ljusanordningar.

5 §

Kraven i 4 § ska uppfyllas på så sätt att de

1. *uppfylls vid nybyggnad, ombyggnad och annan ändring av en byggnad än ombyggnad, och*
2. *med normalt underhåll kan antas komma att fortsätta att vara uppfyllda under en ekonomiskt rimlig livslängd.*

Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 4 § vid nybyggnad uppfyllas för hela byggnaden.

Vid flyttning av byggnad ska dock kraven anpassas med hänsyn till

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Författningsförslag

De egenskapskrav som ska uppfyllas vid tillämpningen av första stycket är de krav som gäller när uppförandet eller ändringen görs. Kraven ska uppfyllas i samma omfattning av byggnaden som anges i 2 § första stycket, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 §.

Det som enligt första och andra styckena gäller i fråga om byggnad ska också tillämpas på andra anläggningar än byggnader.

1. flyttningens syfte
2. byggnadens förutsättningar
3. behovet av resurshushållning, och
4. bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.

5 a §

Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 4 § vid ändring av byggnad uppfyllas för den ändrade delen.

Kraven ska dock anpassas med hänsyn till

1. ändringens omfattning
2. byggnadens förutsättningar
3. behovet av resurshushållning, och
4. bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.

De egenskapskrav som ska uppfyllas vid tillämpningen av första stycket är de krav som gäller när ändringen görs.

5 b §

Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 5 a § vid ombyggnad uppfyllas för hela byggnaden eller, om detta inte är rimligt, den betydande och avgränsbara

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Författningsförslag

del av byggnaden som påtagligt förnyas genom ombyggnaden.

5 c §

De krav som ska uppfyllas vid tillämpningen av 5, 5 a och 5 b §§ ska uppfyllas så att de med normalt underhåll kan antas komma att fortsätta att vara uppfyllda under en ekonomiskt rimlig livslängd.

Det som gäller enligt 5, 5 a och 5 b §§ samt första stycket i fråga om byggnad ska också tillämpas på andra anläggningar än byggnader.

7 §

Vid ändring eller flyttning av en byggnad får kraven i 1 och 4 §§ anpassas och avsteg från kraven göras med hänsyn till ändringens omfattning eller flyttningens syfte samt med hänsyn till byggnadens förutsättningar och till bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel. Avsteg från kraven i 1 § 3 och 4 § första stycket 8 får dock göras endast om det med hänsyn till ändringens omfattning eller flyttningens syfte och byggnadens standard är uppenbart oskäligt att uppfylla kraven. Vidare får avsteg från kraven i 1 § 3 och 4 § första stycket 8 alltid göras om ändringen innebär att bostäder på högst 35 kvadratmeter inreds på en vind.

Avsteg från kraven i 1 § 3 och 4 § första stycket 8 får alltid göras om ändringen innebär att bostäder inreds på en vind eller i en suterräng.

Det som enligt första stycket gäller i fråga om en byggnad ska tillämpas också på andra anläggningar än byggnader.

Första och andra styckena gäller inte i fråga om krav som alltid ska uppfyllas enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § 4.

8 §

I fråga om en byggåtgärd som inte kräver bygglov eller anmälan enligt denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, får kraven i 1 och 4 §§ anpassas och avsteg från kraven göras i den utsträckning som är skälig med hänsyn till åtgärdens art och omfattning. Avsteg från kraven i 1 § 3 och 4 § första stycket 8 får dock göras endast om det med hänsyn till

I fråga om en byggåtgärd som inte kräver bygglov eller anmälan enligt denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, får kraven i 1 och 4 §§ anpassas och avsteg från kraven göras i den utsträckning som är skälig med hänsyn till åtgärdens art och omfattning.

åtgärdens omfattning och byggnadens standard är uppenbart oskäligt att uppfylla kraven.

Första stycket gäller inte i fråga om krav som alltid ska uppfyllas enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § 4.

9 kap. Bygglov, rivningslov och marklov m.m.

19 §

Om den som avser att vidta en bygglovspliktig åtgärd begär det, ska byggnadsnämnden i ett villkorsbesked redovisa sin bedömning i fråga om åtgärden kan antas komma att bli föremål för villkor för att uppfylla kraven i 8 kap. 1 och 2 §§. Ett sådant villkorsbesked är inte bindande.

Om den som avser att vidta en bygglovspliktig åtgärd begär det, ska byggnadsnämnden i ett villkorsbesked redovisa sin bedömning i fråga om åtgärden kan antas komma att bli föremål för villkor för att uppfylla kraven i 8 kap. 1, 2, 2 a och 2 b §§. Ett sådant villkorsbesked är inte bindande.

30 §

Bygglov ska ges för en åtgärd inom ett område med detaljplan, om

1. den fastighet och det byggnadsverk som åtgärden avser

a) överensstämmer med detaljplanen, eller

b) avviker från detaljplanen men avvikelsen har godtagits vid en tidigare bygglovsprövning enligt denna lag eller äldre bestämmelser eller vid en fastighetsbildning enligt 3 kap. 2 § första stycket andra meningen fastighetsbildningslagen (1970:988),

2. åtgärden inte strider mot detaljplanen,

3. åtgärden inte måste avvakta att genomförandetiden för detaljplanen börjar löpa, och

Bygglov ska ges för en åtgärd inom ett område med detaljplan, om

1. den fastighet och det byggnadsverk som åtgärden avser

a) överensstämmer med detaljplanen, eller

b) avviker från detaljplanen men avvikelsen har godtagits vid en tidigare bygglovsprövning enligt denna lag eller äldre bestämmelser eller vid en fastighetsbildning enligt 3 kap. 2 § första stycket andra meningen fastighetsbildningslagen (1970:988),

2. åtgärden inte strider mot detaljplanen,

3. åtgärden inte måste avvakta att genomförandetiden för detaljplanen börjar löpa, och

4. åtgärden uppfyller de krav som följer av 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 8 och 9 §§ samt 8 kap. 1 §, 2 § första stycket, 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§.

4. åtgärden uppfyller de krav som följer av 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 8 och 9 §§ samt 8 kap. 1, 2, 2 a och 2 b, 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§.

Om åtgärden är en sådan ändring av en byggnad som avses i 2 § första stycket 3 b eller c, ska bygglov ges även om fastigheten eller byggnaden inte uppfyller kraven i första stycket 1.

Sådana åtgärder som genomförts utan bygglov med stöd av 4–4 c §§ eller motsvarande äldre bestämmelser ska inte beaktas vid bedömningen av om ett byggnadsverk eller en åtgärd överensstämmer med detaljplanen.

31 §

Bygglov ska ges för en åtgärd utanför ett område med detaljplan, om åtgärden

1. inte strider mot områdesbestämmelser,
2. inte förutsätter planläggning enligt 4 kap. 2 eller 3 §, och
3. uppfyller de krav som följer av 2 kap. och 8 kap. 1 §, 2 § *första stycket*, 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§ i de delar som inte har prövats i områdesbestämmelser.
3. uppfyller de krav som följer av 2 kap. och 8 kap. 1, 2, 2 a, 2 b, 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§ i de delar som inte har prövats i områdesbestämmelser.

31 a §

Bygglov ska ges för en åtgärd utanför ett område med detaljplan, om åtgärden

1. innebär endast att en byggnad ändras på ett sådant sätt som avses i 2 § första stycket 3 c eller att ett en- eller tvåbostadshus kompletteras med en komplementbyggnad eller en liten tillbyggnad,
2. inte strider mot sådana områdesbestämmelser som avses i 4 kap. 42 § första stycket 3 eller 5 c, och
3. uppfyller de krav som följer av 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 8 och 9 §§ samt 8 kap. 1 §, 2 § *första stycket*, 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första, 13, 17 och 18 §§ i de delar som inte har prövats i områdesbestämmelser.
3. uppfyller de krav som följer av 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 8 och 9 §§ samt 8 kap. 1, 2, 2 a, 2 b, 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§ i de delar som inte har prövats i områdesbestämmelser.

16 kap. Bemyndiganden

2 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. att det som gäller i fråga om en byggnad i 8 kap. 1 *och* 2 §§ ska tillämpas också på en annan anläggning än en byggnad,
1. att det som gäller i fråga om en byggnad i 8 kap. 1, 2 a *och* 2 b §§ ska tillämpas också på en annan anläggning än en byggnad,
2. att det som gäller i fråga om en byggnad i 8 kap. 1 § 2 ska tillämpas också på skyltar och ljusanordningar,
3. vad som krävs för att ett byggnadsverk, skyltar och ljusanordningar ska anses uppfylla kraven i 8 kap. 1 och 4 §§,
4. att vissa krav trots 8 kap. 2 *och* 5 §§ eller vid tillämpning av 8 kap. 7 *och* 8 §§ alltid ska uppfyllas vid nybyggnad, ombyggnad eller annan ändring av en byggnad,
4. att vissa krav trots 8 kap. 2, 2 a, 2 b, 5, 5 a *och* 5 b §§ eller vid tillämpning av 8 kap. 8 § alltid ska uppfyllas vid nybyggnad, ombyggnad eller annan ändring av en byggnad,
5. att vissa krav trots 8 kap. 2 *och* 5 §§ eller vid tillämpning av 8 kap. 7 *och*
5. att vissa krav trots 8 kap. 2, 2 a, 2 b, 5, 5 a *och* 5 b §§ eller vid tillämpning

8 §§ inte behöver uppfyllas vid nybyggnad, <i>ombyggnad</i> eller <i>annan</i> ändring av en byggnad, 6. att krav enligt 8 kap. 4 § första stycket 6 trots 8 kap. 5 § alltid ska uppfyllas i fråga om andra byggnader än bostadshus när detta behövs till följd av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, <i>och</i> 7. att krav enligt 8 kap. 4 § första stycket 11 trots 8 kap. 5 § alltid ska uppfyllas i fråga om andra byggnader än bostadshus. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att vissa slags hinder mot tillgänglighet eller användbarhet vid tillämpningen av 8 kap. 2 eller 12 § ska anses vara enkla att avhjälpa.	av 8 kap. 8 §§ inte behöver uppfyllas vid nybyggnad eller ändring av en byggnad, 6. att krav enligt 8 kap. 4 § första stycket 6 trots 8 kap. 5, <i>5 a och 5 b §§</i> alltid ska uppfyllas i fråga om andra byggnader än bostadshus när detta behövs till följd av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, 7. att krav enligt 8 kap. 4 § första stycket 11 trots 8 kap. 5, <i>5 a och 5 b §§</i> alltid ska uppfyllas i fråga om andra byggnader än bostadshus. 3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att vissa slags hinder mot tillgänglighet eller användbarhet vid tillämpningen av 8 kap. 2 <i>c</i> eller 12 § ska anses vara enkla att avhjälpa

- Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027
- Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ärenden som har påbörjats före ikraftträdandet.

Förslag till förordning om ändring i plan- och byggförordningen (2011:338)

utfärdad den ...

Härigenom föreskrivs i fråga om plan- och byggförordningen (2011:338) *dels* att 3 kap. 23 § ska upphöra att gälla, *dels* att rubriken före 3 kap. 23 § ska utgå, *dels* att 3 kap. 4, 6, 12, 18 och 22 §§ och 10 kap. 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
3 kap. Krav på bygnadsverk	
Utformningskrav avseende tillgänglighet och användbarhet	
4 §	
Om det behövs för att en byggnad enligt 8 kap. 1 § 3 plan- och bygglagen (2010:900) ska vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, ska byggnaden vara försedd med en eller flera hissar eller andra lyftanordningar.	

Trots första stycket *behöver* en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har färre än tre våningar. Om bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet.

Vid uppförande av ny byggnad behöver, trots första stycket, en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har färre än tre våningar. Om bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet.

Vid ändring eller flyttning av byggnad behöver en byggnad som efter ändringen har färre än fyra våningar, trots första stycket, inte tillföras en hiss eller annan lyftanordning för att uppfylla kravet på att en bostad ska vara tillgänglig och användbar.

Vid tillämpningen av *detta stycke* ska med våning jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.

Vid tillämpningen av *andra och tredje styckena* ska med våning jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.

Uppfyllandet av utformningskraven

6 §

Det som sägs om uppfyllandet av kraven på utformning i 8 kap. 2 § *första stycket* plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av utformningskraven i 1–5 §§.

Det som sägs om uppfyllandet av kraven på utformning i 8 kap. 2, 2 a och 2b §§ plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av utformningskraven i 1–5 §§.

12 §

Kraven i 11 § 1–3 ska alltid vara uppfyllda genom att

Kraven i 11 § 2–3 ska alltid vara uppfyllda genom att

1. en byggnad som avses i 11 § 1 har sådana anordningar som skäligen kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1960,

2. portar och anordningar som avses i 11 § 2 är utförda på det sätt som skäligen kunde krävas av en ny port eller anordning den 1 juli 1974, och

3. en byggnad som avses i 11 § 3 har sådana anordningar som skäligen kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1977

1. portar och anordningar som avses i 11 § 2 är utförda på det sätt som skäligen kunde krävas av en ny port eller anordning den 1 juli 1974, och

2. en byggnad som avses i 11 § 3 har sådana anordningar som skäligen kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1977.

Kravet i 11 § 5 ska uppfyllas senast när hissen genomgår en större ändring eller en väsentlig del i hissen byts ut.

Egenskapskrav avseende tillgänglighet och användbarhet

18 §

För att uppfylla det krav på tillgänglighet och användbarhet som anges i 8 kap. 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen (2010:900) ska en byggnad vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att byggnaden är tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

Om det behövs för att en byggnad enligt 8 kap. 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen ska vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, ska byggnaden vara försedd med en eller flera hissar eller andra lyftanordningar.

Trots andra stycket behöver en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har färre än tre våningar. Om bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet.

Vid tillämpningen av *detta* stycke ska med våning jämsställas vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.

Vid uppförande av ny byggnad behöver trots, andra stycket, en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har färre än tre våningar. Om bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet.

Vid ändring eller flyttning av byggnad behöver en byggnad som efter ändringen har färre än fyra våningar, trots andra stycket, inte tillföras en hiss eller annan lyftanordning för att uppfylla kravet på att en bostad ska vara tillgänglig och användbar.

Vid tillämpningen av *tredje och fjärde* styckena ska med våning jämsställas vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.

22 §

Det som sägs om att uppfylla kraven på tekniska egenskaper i 8 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av egenskapskraven i 7–10, 13, 14 och 16–20 b §§ detta kapitel.

Det som sägs om att uppfylla kraven på tekniska egenskaper i 8 kap. 5, 5 a och 5 b §§ plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av egenskapskraven i 7–10, 13, 14 och 16–20 b §§ detta kapitel.

De krav som gäller bredbandsanslutning i 8 kap. 4 § första stycket 10 plan- och bygglagen och 20 a § detta kapitel behöver dock inte uppfyllas vid annan ändring av en byggnad än ombyggnad.

De krav som gäller laddning av elfordon i 8 kap. 4 § första stycket 11 plan- och bygglagen och 20 b § detta kapitel behöver inte uppfyllas vid annan ändring av en byggnad än

1. ombyggnad som omfattar byggnadens elektriska infrastruktur i fall då parkeringen är belägen i byggnaden, och
2. ombyggnad som sker i samband med att ändringsåtgärder vidtas på parkeringen i fall då parkeringen är belägen på tomten till byggnaden.

Undantag från utformnings- och egen- skapskraven på byggnadsverk

23 §

I fråga om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska 8 kap. 7 § första stycket andra meningen plan- och bygglagen (2010:900) tillämpas på så sätt att det är möjligt att anpassa eller göra avsteg från kraven i 8 kap. 1 § 3 och 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen med hänsyn till plan- och bygglagens bestämmelser om varsamhet och förbud mot förvanskning och därutöver

1. vid ombyggnad endast om det är uppenbart oskäligt att uppfylla kraven, och
2. vid annan ändring av en byggnad eller vid flyttning av en byggnad i den utsträckning det är lämpligt med hänsyn till byggnadens förutsättningar

10 kap. Bemyndiganden

Byggnadsverks utformning

2 §

Boverket får meddela föreskrifter om vilka hinder mot tillgänglighet och användbarhet som enligt 8 kap. 2 § *andra stycket* plan- och bygglagen (2010:900) ska anses enkla att avhjälpa samt de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder och om undantag från sådana krav

Boverket får meddela föreskrifter om vilka hinder mot tillgänglighet och användbarhet som enligt 8 kap. 2 c § plan- och bygglagen (2010:900) ska anses enkla att avhjälpa samt de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder och om undantag från sådana krav.

-

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2027.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ärenden som har påbörjats före ikraftträdandet.

2 Inledning

2.1 Bakgrund

2.1.1 Regeringsuppdraget

I oktober 2024 fick Boverket i uppdrag av regeringen att lämna förslag till författningsändringar för att ändra de tekniska egenskapskraven och utformningskraven som i plan- och bygglagstiftningen ställs vid ändring, ombyggnad och omvandling av byggnader. Detta för att påtagligt minska kravnivån.

I uppdraget ingick även att beskriva och beakta konsekvenserna av ett genomförande av förslagen.

Regeringsuppdraget i sin helhet finns att läsa på regeringens webbsida.¹

2.1.2 Syftet med uppdraget

Syftet med uppdraget var att kraftigt minska kostnaderna vid ändring, ombyggnad och omvandling av byggnader för att möjliggöra ett betydligt bättre nyttjande av det befintliga byggnadsbeståndet.

2.1.3 Koppling till andra uppdrag och utredningar

Den 1 juli 2025 träder Boverkets nya byggregler i kraft. Eftersom de nya reglerna ännu inte trätt i kraft och börjat tillämpas är det i detta uppdrag svårt att utvärdera hur den faktiska tillämpningen blir vid ändring.

På uppdrag av regeringen genomförde Boverket 2021 en översyn av hur ombyggnad reglerades i PBL.² Översynen handlade om att göra reglerna mera lättillämpade men inte att förändra kravnivån. Rapporten tar dock delvis upp samma problemställning som lyfts i denna utredning.

Den 1 juli 2025 träder ändringar i PBL i kraft för studentbostäder³, det gäller lättnader i krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Kraven berör bland annat vilken nivå på tillgänglighet och användbarhet som ställs i studentbostäder inklusive krav på hiss eller annan lyftanordning. Ändringarna i PBL berör inte enbart uppförande av studentbostäder, utan även flyttning, ändring inklusive ombyggnad av studentbostäder. Bakgrunden till regeländringarna är en utredning som Boverket gjorde på uppdrag av regeringen.⁴

---

¹ [Uppdrag till Boverket att föreslå lättnader i byggkraven vid ändring och ombyggnad – Regeringens webbplats](#). Hämtad 2025-04-28.

² Boverket (2021). Översyn av ombyggnad i PBL. Rapport 2021:19.

³ SFS 2025:519.

⁴ Boverket (2024). Uppdrag att föreslå lättnader på byggkraven för studentbostäder. Rapport 2024:9.

På uppdrag av regeringen har Boverket även analyserat vilka hinder det finns för att omvandla lokaler till bostäder som erbjuder goda boendemiljöer.⁵

På uppdrag av regeringen har Boverket utvecklat arbetet med omställning till en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn. I slutrapporten beskrivs bland annat hur återanvändning och återvinning fungerar idag samt ger förslag till åtgärder för att främja cirkulärt byggande.⁶

2.2 Arbetsmetod

Uppdraget har genomförts av en arbetsgrupp på Boverket bestående av projektledare, två jurister, arkitekt, planarkitekt, antikvarie, ekonom samt sakkunniga inom dagsljus och akustik.

Underlag till utredningen så som behovsbeskrivningar, förslag på ändringar i regelverket samt andra relevanta underlag och synpunkter har inhämtats genom möten, både fysiska och digitala, samt genom insamling av skriftligt underlagsmaterial.

Boverket har under genomförandet av uppdraget haft dialog med flera olika aktörer, bland annat: Sveriges Kommuner och Regioner, Folkhälsomyndigheten, Arbetsmiljöverket, Myndigheten för delaktighet, Fastighetsägarna, Funktionshinderförbunden och Diskrimineringsombudsmanen. Uppdraget har också presenterats för och diskuterats med Boverkets byggråd som består av representanter från olika delar av bygg- och fastighetssektorn samt för Sveriges Kommuner och Regioners nätverk för bygglovschefer.

Under arbetets gång har möten genomförts med personer med kunskap om specifika frågor som dykt upp i genomförandet av uppdraget, till exempel olika experter inom Boverket och på andra myndigheter.

För att öka kunskapen och få en större förståelse för vilka hinder branschen möter har arbetsgruppen gjort ett studiebesök hos ett kommunalt allmännyttigt bostadsbolag för att ta del av två pågående ombyggnadsprojekt i kommunen.

Som underlag till utredningen har en konsult genomfört fallstudier för att kartlägga hur kraven tillämpas i konkreta omvandlingsprojekt i ett antal kommuner. Fallstudierna bestod av såväl genomförda som avbrutna projekt. Konsulten tog även fram kostnadsberäkningar för vissa i uppdraget

---

⁵ Boverket (2021). Förutsättningar för omvandling av lokaler till bostäder. Rapport 2021:3.

⁶ Boverket (2024). Uppdrag att främja cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn. Rapport 2024:26.

föreslagna kravlättnader som underlag för kostnadskonsekvensutredningen.

En konsult har också genomfört analyser av de kravlättnader som Boverkets nya byggregler innebär för dagsljus samt sammanfattat tidigare forskning kring dagsljusstillgång i svenska bostäder. Utredningen finns sammanfattad i bilaga 1.

Förslag med författningsändringar och konsekvensbeskrivning har arbetats fram av arbetsgruppen.

2.3 Förkortningar och begrepp

Förkortningar i denna rapport har följande betydelse:

AFS	Arbetsmiljöverkets författningssamling
BAB	Lagen om bostadsanpassningsbidrag (2018:222)
BBR	Boverkets byggregler (2011:6) – föreskrifter och allmänna råd
DO	Diskrimineringsombudsmannen
FoHMFs	Folkhälsomyndighetens författningssamling
MB	Miljöbalken (1998:808)
LSO	Lagen om skydd mot olyckor (2003:778)
PBF	Plan- och byggförordningen (2011:338)
PBL	Plan- och bygglagen (2010:900)
SCB	Statistiska centralbyrån
SOU	Statens offentliga utredningar
ÄPBL	Plan- och bygglagen (1987:10)

Begrepp i denna rapport har följande betydelse:

Boverkets nya byggregler är en samlingsbeteckning för följande författningar, som träder i kraft 1 juli 2025: Boverkets föreskrifter om aktsamhet vid bygg-, rivnings- och markåtgärder (BFS 2024:4), Boverkets föreskrifter och allmänna råd om bärförmåga, stadga och beständighet i byggnader m.m. (BFS 2024:6), Boverkets föreskrifter och allmänna råd om säkerhet i händelse av brand i byggnader (BFS 2024:7), Boverkets föreskrifter om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö samt hushållning med vatten och avfall (BFS 2024:8), Boverkets föreskrifter om säkerhet vid användning av byggnader (BFS 2024:9), Boverkets föreskrifter om skydd mot buller i byggnader (BFS 2024:10), Boverkets

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Inledning

föreskrifter om bostäders lämplighet för sitt ändamål (BFS 2024:11), Boverkets föreskrifter om byggnaders tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga (BFS 2024:12) samt Boverkets föreskrifter om krav på tomter m.m. (BFS 2024:13).

Av språkliga skäl förkortas begreppet ”tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga” till ”tillgänglighet och användbarhet” och i några fall till enbart ”tillgänglighet”.

3 Gällande rätt vid ändring av byggnad

3.1 Grundläggande krav på byggnader finns i PBL och PBF

Krav på byggnader vid ändring finns i PBL och PBF. Det ställs i PBL och PBF bland annat krav på att byggnader ska uppfylla vissa utformningskrav och tekniska egenskapskrav. Utformningskraven, till exempel sådant som påverkar planlösningen i en bostad, prövas i bygglovet, medan tekniska egenskapskrav, till exempel krav på bostadens inredning och utrustning och skydd mot buller, bedöms inför startbesked. Utformningskraven och de tekniska egenskapskraven preciseras på förordningsnivå i PBF.

Vid såväl uppförande av nya byggnader som ändring av byggnader ska utformningskraven och de tekniska egenskapskraven enligt PBL och PBF uppfyllas. Vid ändring ska dessutom varsamhetskravet och förvanskningförbudet tillgodoses. Kraven gäller oberoende av om en åtgärd kräver bygglov eller anmälan, eller ingetdera.

3.2 Ändring av byggnader

Ändring definieras i PBL som en eller flera åtgärder som ändrar en byggnads konstruktion, funktion, användningssätt, utseende eller kulturhistoriska värde.⁷ Med denna definition av ändring gäller kraven vid en mycket stor mängd åtgärder, även begränsade åtgärder som de flesta skulle se som underhållsåtgärder. Även ändrad användning av byggnaden är en ändring, oberoende av om det vidtas byggnadstekniska åtgärder eller inte. En viktig begränsning är dock att vid ändring ska kraven som huvudregel endast ställas på den ändrade delen.⁸

Kraven gäller alla befintliga byggnader, från slott till friggebod, från de allra äldsta till de som fick sitt slutbesked igår.

3.2.1 Anpassning av kraven vid ändring av byggnad

I grunden är det samma utformningskrav och tekniska egenskapskrav som gäller vid ändring som vid uppförande av nya byggnader. Vid ändring av en byggnad får dock byggherren enligt 8 kap. 7 § PBL anpassa utformningskraven och de tekniska egenskapskraven med hänsyn till

- ändringens omfattning
- byggnadens förutsättningar

⁷ 1 kap. 4 § PBL.

⁸ 8 kap. 2 och 5 §§ PBL.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

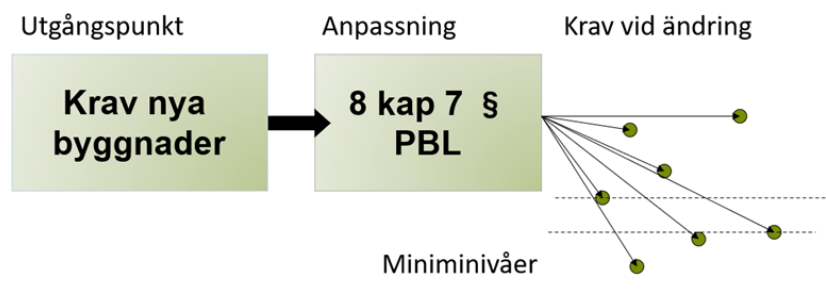
Gällande rätt vid ändring av byggnad

- varsamhetskravet
- förvanskningförbudet.

För många enkla åtgärder måste anpassningsutrymmet med hänsyn till ändringens omfattning anses vara så stort att det enda krav som kan ställas är att åtgärden inte får försämra byggnadens egenskaper. För mycket omfattande åtgärder kan däremot anpassningsutrymmet vara mycket begränsat.

Antalet olika möjliga ändringssituationer kan betraktas som oändligt. Då reglerna är utformade utifrån att det ska vara möjligt att ta hänsyn till förutsättningarna i varje enskild situation, så måste en individuell bedömning göras vid varje ändring. När kravnivåerna för nya byggnader fastställs görs alltid en avvägning mellan den förväntade nyttan och kostnaderna. Ett krav som för en ny byggnad endast medför begränsade merkostnader kan vid ändring medföra helt andra kostnader och även innebära konsekvenser för andra värden. Om merkostnaden för en viss kravnivå blir betydligt högre vid ändring jämfört med vid uppförande, så kan det motivera att tillämpa en något lägre kravnivå i ändringssituationen.

Figur 1. Krav vid uppförande av nya byggnader och krav vid ändring.

Figuren anger det principiella sambandet mellan krav vid uppförande av nya byggnader och krav vid ändring av byggnader. Vid ändring finns inte en kravnivå som gäller för alla byggnader, utan kravnivån måste alltid fastställas utifrån det aktuella projektets förutsättningar. Men det finns alltid en miniminivå som inte får underskridas. Det gäller speciellt sådana krav som är till för att skydda människors liv och hälsa.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Gällande rätt vid ändring av byggnad

Figur 2. Omfattande ändring

Vid omfattande åtgärder kan det finnas få befintliga förhållanden som kan motivera en anpassning av de krav som gäller för nya byggnader. Foto Otto Ryding, Boverket 2025.

Figur 3. Begränsad ändring

Ändrat utseende är en ändring, vilket gör att en ommålning av ett rum kan vara en ändring i PBL:s mening. I de allra flesta fall är det exempel på en sådan begränsad ändring att det inte ställs några krav. Den får dock inte försämra byggnadens egenskaper. Till exempel får färgskiktet i en utrymningsväg inte bli så tjockt att det kan ha betydande påverkan på brandförloppet. Likaså kan det vara otillåtet att försämra tillgängligheten genom att måla över kontrastmarkeringar. Finns det äldre dekorationsmålningar kan även förvanskingsförbudet vara aktuellt. Foto: Franz Feldmanis.

3.2.2 Ombyggnad

Ombyggnad definieras i PBL som en ändring av byggnad som medför att antingen hela byggnaden eller en betydande och avgränsbar del av byggnaden påtagligt förnyas. Av definitionen följer alltså att ombyggnad är en form av ändring.

När en ändring kan anses utgöra en ombyggnad har det framför allt betydelse för vilka delar av byggnaden det går att ställa krav på. Vid ombyggnad går det som utgångspunkt att ställa krav på hela byggnaden, det vill säga att det går att ställa så kallade följdkrav. Detta gäller även om enbart en betydande och avgränsbar del av byggnaden påtagligt förnyas. Är detta inte rimligt ska dock kraven endast ställas på den avgränsbara del av byggnaden som påtagligt förnyas genom ombyggnaden.

Eftersom ombyggnad är en form av ändring är det samma kravnivå som vid annan ändring än ombyggnad som även ska tillämpas vid ombyggnad. Liksom vid ändring av byggnad får kraven vid ombyggnad anpassas och avsteg från kraven göras med hänsyn till ändringens omfattning samt med hänsyn till byggnadens förutsättningar och till bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning enligt 8 kap. 13 och 17 §§ PBL. Att kraven ska anpassas med hänsyn till ändringens omfattning påverkar i hög grad vilka krav som faktiskt kan ställas även när en ändring kan anses vara en ombyggnad.

På ett par punkter finns det dock en annan kravnivå vid ombyggnad. För följande finns specialregleringar som gör att kraven skiljer sig åt vid ombyggnad och annan ändring än ombyggnad:

- tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga,
- bredbandsanslutning samt
- laddning av elfordon.

På uppdrag av regeringen genomförde Boverket 2021 en översyn av hur ombyggnad reglerades i PBL och PBF.⁹ Se vidare avsnitt 7.5.

3.3 Preciserade krav på tillgänglighet och användbarhet i PBL och PBF

I PBL och PBF finns några paragrafer som närmare preciserar kraven på tillgänglighet och användbarhet vid ändring av byggnader.

Det finns dessutom retroaktiva krav på tillgänglighet och användbarhet i 8 kap. 2 och 12 §§ PBL. Det handlar om att enkelt avhjälpta hinder ska avhjälpas bland annat i lokaler dit allmänheten har tillträde.

3.3.1 Tillgänglighetskravets förstärkta ställning

Generellt gäller att vid ändring av byggnad får kraven anpassas och avsteg göras med hänsyn till ändringens omfattning och byggnadens förutsättningar. I 8 kap. 7 § PBL finns det dock en specialreglering av kravet på tillgänglighet och användbarhet, som ger kravet en förstärkt ställning.

---

⁹ Boverket (2021). Översyn av ombyggnad i PBL. Rapport 2021:19.

Specialregleringen preciseras ytterligare genom 3 kap. 23 § PBF. För att avgöra vilka krav som gäller med avseende på tillgänglighet och användbarhet behöver de båda paragraferna läsas tillsammans. Enligt Boverkets uppfattning innebär detta att vid en ändring, som inte är en ombyggnad, får anpassning med hänsyn till ändringens omfattning endast ske om det är ”uppenbart oskäligt”. För att göra anpassningar vid ombyggnad gäller kriteriet ”uppenbart oskäligt” både för hänsyn till ändringens omfattning och byggnadens förutsättningar. Detta gör att det, enligt Boverkets uppfattning, är möjligt att vid ombyggnad ställa följdkrav med avseende på tillgänglighet och användbarhet i den del av byggnaden som påtagligt förnyas.

Inom ramen för den översyn av ombyggnadsbegreppet som nämns i avsnitt 3.2.2 och utförligare beskrivs i avsnitt 7.5 föreslog Boverket att den reglering av kravet på tillgänglighet och användbarhet som idag sker genom PBL och PBF enbart skulle regleras i PBL. Någon förändring i kravnivåerna föreslogs inte, då det inte ingick i uppdraget.

3.3.2 Krav på hiss

I PBF finns en huvudregel som ställer krav på att en byggnad ska vara försedd med hiss eller annan lyftanordning om det behövs för att uppfylla krav på tillgänglighet och användbarhet. Kravet gäller inte enbart vid uppförande, utan som utgångspunkt även vid ändring och flyttning.

Det finns dock ett undantag från huvudregeln. Kravet gäller inte för byggnader som innehåller bostäder om byggnaden har färre än tre våningar. Hiss eller annan lyftanordning ska i så fall kunna installeras utan svårighet i efterhand om bostaden inte kan nås från marken. Detta undantag gäller sedan 1977.¹⁰

3.4 Rättsfall

Det finns mycket få rättsfall som belyser hur utformningskraven och de tekniska egenskapskraven ska tillämpas vid ändring av byggnad. Det finns dock två avgöranden där domstolar tagit ställning till vilka följdkrav som kan ställas i samband med en ombyggnad. Det vill säga om det kan ställas krav på andra delar av byggnaden än den ändrade delen.

3.4.1 Tillbyggnad av ett enbostadshus

Byggherren avsåg att genomföra följande åtgärder:

- byggnaden förses med ytterligare ett våningsplan så att den får två plan,
- befintligt uterum ersätts med ett nytt,

---

¹⁰ Från 1960 till 1977 ställdes krav på hiss i flerfamiljshus om fyra våningar och högre.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Gällande rätt vid ändring av byggnad

- hela fasaden ändras, bland annat avseende material och fönstersättning,
- befintlig planlösning ändras, väggar rivs, ny trappa till övervåningen, och
- förlängning av befintlig murstock.

Byggnadsnämnden bedömde att åtgärderna var så omfattande att de kunde hänföras till ombyggnad och ställde därför krav på att hygienrummet i bottenvåningen skulle göras tillgängligt. Mark- och miljödomstolen delade byggnadsnämndens bedömning att åtgärden skulle hänföras till ombyggnad och att krav då kunde ställa på hygienrummet.¹¹

3.4.2 Påbyggnad flerbostadshus

Den befintliga byggnaden hade inklusive källarplan tio plan. Lägenheterna var lokaliserade kring två trapphus. I varje trapphus fanns en hiss som gick från plan 1–9, medan vindsplanet överst inte var tillgängligt med hiss.

De planerade åtgärderna innefattade

- rivning av översta våning och påbyggnad med fyra våningar så att byggnaden får tretton plan,
- byte av befintliga hissar som ersätts av räddningshissar och dras upp igenom det översta kvarvarande bjälklaget så att de når samtliga plan,
- installation av nya hissar mellan plan 10–13 i anslutning till vartdera trapphus,
- stambyte i samtliga lägenheter,
- nya ytskikt i lägenheter och trapphus, och
- förstärkningsåtgärder i källare.

Enligt BBR avsnitt 3:144 ska nya byggnader med fler än tio plan ha minst två personhissar i varje trapphus. Frågan i målet gällde om byggnadsnämnden, hade haft stöd för att anpassa och göra avsteg från kravet på tillgänglighet och användbarhet när de godkände att de tillkommande hissarna inte drogs ned till bottenvåningen, detta trots tillgänglighetskravets förstärkta ställning vid ombyggnad.

Mark- och miljööverdomstolen gjorde bedömningen att åtgärden utgjorde en ombyggnad. Då en förlängning av de tillkommande hissarna ner till bottenplanet skulle medföra betydande ingrepp i de befintliga lägenheternas planlösning så ansåg domstolen att det var uppenbart oskäligt att ställa krav på en sådan åtgärd.¹²

¹¹ Mark- och miljödomstolen Växjö 2014-03-05, mål nr P 5109-13.

¹² Mark- och miljööverdomstolen 2020-09-28 mål nr P 4317–19.

3.5 Boverkets byggregler vid ändring

I BBR finns tillämpningsföreskrifter och allmänna råd som preciserar de grundläggande kraven i PBL och PBF. I december 2024 beslutades Boverkets nya byggregler som träder i kraft 1 juli 2025.

En utgångspunkt för Boverkets nya byggregler var bland annat att de nya reglerna skulle utformas som tydliga funktionskrav med mindre detaljreglering än BBR. Detta skulle öppna upp för utveckling av nya lösningar att tillgodose de grundläggande funktionskraven.¹³ Vid författningsarbetet har det i vissa delar uppmärksammat att tidigare bestämmelser i BBR inte medfört en ändamålsenlig tillämpning med hänsyn till bakomliggande lagstiftning, bland annat till följd av teknisk utveckling. I dessa fall har de nya författningarna medfört att kravnivån i begränsad omfattning har justerats upp eller ner i förhållande till BBR.

Då kraven vid ändring tar sin utgångspunkt i kraven för nya byggnader får strävan att minska detaljeringsnivån och öppna upp för nya lösningar även betydelse för ändringssituationen. Detta gäller kanske särskilt rumshöjd och ljusförhållanden där det måttasatta kravet på rumshöjd och kravet på solljus för nya byggnader har tagits bort i Boverkets nya byggregler. Kravet på dagsljus har ändrats så att det gäller för bostaden i sin helhet, vilket gör det möjligt att ha olika dagsljusnivåer i olika rum.

När det gäller ändring av byggnader är den största skillnaden med de nya byggreglerna att de allmänna råden i BBR har tagits bort eller i enstaka fall omvandlats till föreskrift. Dessa allmänna råd gav i vissa fall ledning till hur kraven skulle hanteras i en ändringssituation.

I de nya byggreglerna har det också förtydligats att byggherren vid ändring ska klarlägga

- om byggnaden har sådana brister avseende de olika tekniska egenskapskraven som kan åtgärdas inom ramen för den planerade åtgärden,
- om den planerade åtgärden kan medföra en försämring för något av de tekniska egenskapskraven, samt om
- ändringen kommer att medföra en negativ påverkan på byggnadens kulturvärden och hur en sådan negativ påverkan kan undvikas.

Avsikten med dessa bestämmelser är att byggherren ska ge underlag för bedömning av vilka krav som ska ställas vid ändringen.

---

¹³ Boverket (2020). Möjligheternas byggregler – Ny modell för Boverkets bygg- och konstruktionsregler. Rapport 2020:31.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Gällande rätt vid ändring av byggnad

Bestämmelserna tydliggör också hur en ändrad användning påverkar bedömningen av ändringens omfattning för att på så sätt precisera anpassningsutrymmet.

I de författningar som utgör Boverkets nya byggregler finns det i varje författning ett kapitel om krav vid ändring av byggnad. Varje kapitel om ändring inleds med en bestämmelse som anger vilka skäl som kan vara aktuella för att vid ändring av byggnad anpassa de krav som gäller vid uppförandet av nya byggnader. I ett par föreskrifter ges en precisering av hur stort anpassningsutrymmet är. Anpassningsutrymmet varierar mellan de olika författningarna. Minst är anpassningsutrymmet när det gäller föreskrifter som ska skydda mot allvarliga olyckor där människor riskerar att dö eller skadas allvarligt. Sådana föreskrifter finns i de tre författningarna om:

- Bärförmåga, stadga och beständighet
- Säkerhet i händelse av brand
- Säkerhet vid användning

Därför innehåller de tre författningarna en bestämmelse om att kraven vid ändring enbart får anpassas om säkerheten ändå blir godtagbar. Att säkerheten blir godtagbar ska avgöras genom en dokumenterad riskbedömning.

Syftet med reglerna om ändring är i huvudsak att tydliggöra hur man ska fastställa kravnivån vid ändring i det enskilda fallet. Reglerna är därför allmänt hållna och det är bara i några av författningarna som det finns mer preciserade föreskrifter för ändringssituationen.

Den mest omfattande regleringen med hänsyn till ändring finns i författningen om Säkerhet i händelse av brand där anpassningsutrymmet vid vissa fall av ändrad användning begränsas avseende brandcellsindelning, utrymningsdörrar, larm, vägledande markeringar, vattensprinkler, brandgasventilation i trapphus och stigarledning. Det hänger i viss mån samman med att möjligheten att anpassa kraven med hänsyn till ändringens omfattning var otydligt beskrivna i BBR, vilket försvårade tillämpning. Detta har åtgärdats i de nya byggreglerna där Boverket tydliggör möjligheten att anpassa kraven med hänsyn till ändringens omfattning.

4 Angränsande lagstiftning med mera

4.1 Tillgänglighet och användbarhet

Utöver reglerna i PBL, PBF och Boverkets byggregler finns angränsande lagstiftning som också reglerar byggnaders tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt funktionsförmåga. Det finns i

- arbetsmiljölagen
- diskrimineringslagen
- lagen om bostadsanpassningsbidrag

4.1.1 Krav på tillgänglighet enligt arbetsmiljölagen

Enligt 1 § arbetsmiljölagen¹⁴ är ändamålet med lagen att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. Lagen gäller varje verksamhet i vilken arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning.

Arbetsmiljöverket har gett ut föreskrifter och allmänna råd om utformning av arbetsplatser.¹⁵ Syftet med föreskrifterna är att arbetsplatser ska utformas så att ohälsa och olycksfall förebyggs och förutsättningar ges för en god arbetsmiljö.

Det finns särskilda regler för byggnadsverk som ska innehålla tillgängliga arbetsplatser. Reglerna gäller projektering både för ny- och ombyggnad. En definition av begreppet ombyggnad finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om projektering och byggarbetsmiljösamordning - grundläggande skyldigheter.¹⁶ Enligt allmänt råd avses med ombyggnad här förändringar som är så stora att Boverkets krav på tillgänglighet vid ombyggnad gäller.

Vid ändring kan krav enligt PBL och Arbetsmiljöverkets regler gälla samtidigt. Om kravnivån i PBL sänks kan det innebära att Arbetsmiljöverkets regler i stället avgör utfallet. Det kan till exempel vara vid ombyggnad av bostäder till lokaler.

Arbetsmiljöverket har även regler för befintliga arbetsplatser, att de ska vara tillgängliga för de arbetstagare som behöver använda dem.

¹⁴ Arbetsmiljölagen (1977:1160)

¹⁵ AFS 2023:12

¹⁶ AFS 2023:3

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Angränsande lagstiftning med mera

4.1.2 Diskrimineringslagen

Bristande tillgänglighet är en av sex former av diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567). Bristande tillgänglighet är när en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att en verksamhet inom något av de samhällsområden som omfattas av diskrimineringslagen inte genomfört skäligen tillgänglighetsåtgärder för att en person ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning. Det är en samlad skälighetsbedömning som ska göras. Utgångspunkten för vad som i ett enskilt fall är en skälig åtgärd är de krav på tillgänglighet som kan finnas i lag och annan författning för den aktuella verksamheten. Utöver eventuella författningskrav ska hänsyn tas till de ekonomiska och praktiska förutsättningarna, varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde, samt andra omständigheter av betydelse.

I situationer som rör tillgänglighet i byggnader så kan det handla om att vid bedömningen ta hänsyn till exempelvis de regler om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga som finns i PBL. Också föreskrifter om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga som finns i Boverkets byggregler kan vara relevanta, för att ta ställning till vad som i ett enskilt fall kan anses vara skäliga åtgärder. Ändringar i PBL och PBF om tillgänglighet och användbarhet som medför sänkt kravnivå har alltså betydelse för vilka situationer som kan anses vara diskriminerande.

I ärenden om diskriminering är det den som driver verksamheten som är ansvarig för bristande tillgänglighet. Det är en skillnad mot bygglagstiftningen där ansvaret för att uppfylla kraven ligger på byggherren/byggnadsägaren.

Det finns några i lagen angivna undantag från förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet. Diskrimineringslagens förbud mot bristande tillgänglighet gäller inte exempelvis bostäder.

4.1.3 Lagen om bostadsanpassningsbidrag

Personer med funktionsnedsättning kan få bidrag för att anpassa sin bostad, enligt lagen om bostadsanpassningsbidrag (2018:222). Bidraget är till för att enskilda ska kunna anpassa sin bostad och området närmast omkring den med sådana åtgärder som är nödvändiga på grund av funktionsnedsättningen. Bidraget är ett komplement till bygglagstiftningens generella krav på tillgänglighet och användbarhet.

Av 5 § i lagen framgår att bidrag ges för att anpassa och komplettera fasta funktioner, dels i bostaden, dels i anslutning till bostaden.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Angränsande lagstiftning med mera

Enligt 8 § i lagen lämnas inte bidrag om de sökta åtgärderna behöver utföras av följande orsaker:

1. byggnadstekniska brister,
2. eftersatt underhåll,
3. avsaknad av eller avsevärda brister i grundläggande bostadsfunktioner, eller
4. avvikelser från bygglagstiftningens krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

Första stycket 4 tillämpas endast när ansökan gäller

1. ett en- eller tvåbostadshus som sökanden har låtit uppföra eller låtit utföra ändringar av,
2. en lägenhet som innehas med bostadsrätt och som sökanden har låtit utföra ändringar i, eller
3. en ägarlägenhetsfastighet som sökanden har låtit utföra ändringar i.

Vid kommunens handläggning av ärenden om bostadsanpassningsbidrag behöver handläggaren komma fram till om villkoren för bidrag är uppfyllda, bland annat om krav enligt 8 § är uppfyllt. Handläggaren ska bedöma om det finns en brist i bostadens skick och i så fall enligt vilken av punkterna i 8 §. I beslut om att bevilja en ansökan om bostadsanpassningsbidrag eller inte behöver kommunen ta ställning till om åtgärden redan skulle varit utförd till följd av kraven på tillgänglighet och användbarhet i bygglagstiftningen, eftersom bidrag som huvudregel inte ska lämnas då. Om kommunen kommer fram till att en åtgärd redan borde ha varit utförd ska det dock inte drabba den som är i behov av åtgärden, om den personen inte själv låtit uppföra eller ändra bostaden.

4.1.4 Funktionsrättskonventionen

Sverige har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll. Det betyder att Sverige är juridiskt bundet av konventionens innehåll. Lättnader i tillgänglighetskraven måste därför vara förenliga med FN-konventionen.

Konventionen trädde i kraft år 2009 för Sveriges del och är en av de centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter. Den skapar inte i sig några nya rättigheter utan tydliggör mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Konventionen utgår från grundläggande principer som jämlikhet och icke diskriminering. Konventionens artiklar innehåller nödvändiga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av sina rättigheter.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Angränsande lagstiftning med mera

Enligt artikel 9 ska Sverige och övriga konventionsstater bland annat vidta ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på lika villkor som andra till den fysiska miljön för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att leva oberoende och att fullt ut delta på alla livets områden.

Artikel 19 anger bland annat att konventionsstaterna ska vidta effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att underlätta att personer med funktionsnedsättning fullt åtnjuter rätt att leva i samhället med lika valmöjligheter som andra personer.

I anslutning till att Sverige ratificerade konventionen bedömde regeringen att dagens regler om tillgänglighet i byggnader är godtagbara och förenliga med konventionen.¹⁷

Till FN-konventionen finns kompletterande riktlinjer och fördjupade kommentarer, som förklarar att tillgänglighet innebär:

- Att allt nytt som skapas ska göras tillgängligt för alla genom universell utformning.
- Att det som redan finns ska göras mer tillgängligt efterhand genom att normer för tillgänglighet införs och kan följas upp.
- Att det finns ett diskrimineringsskydd, vilket betyder att samhället har en skyldighet att se till att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i allt samhällsliv så mycket som det är möjligt.

4.2 Övriga sakområden

Övriga sakområden som omfattar en byggnads tekniska egenskaper och utformning påverkas också av annan lagstiftning och bestämmelser som angränsar till PBL, PBF och Boverkets byggregler. Det finns exempelvis i

- arbetsmiljölagen
- miljöbalken
- lagen om skydd mot olyckor
- trafikbullerförordningen

4.2.1 Arbetsmiljölagen

Arbetsmiljölagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. Lagen gäller varje verksamhet i vilken arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning.

Enligt 2 kap. 4 § arbetsmiljölagen ska luft, ljud, ljus, vibrationer och liknande på arbetsplatsen vara tillfredställande. Där anges också att

---

¹⁷ Proposition 2008/09:28. Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Angränsande lagstiftning med mera

betryggande skyddsåtgärder skall vidtagas mot skada genom fall, ras, brand, explosion, elektrisk ström eller liknande.

Vägledande myndighet och tillsynsmyndighet är Arbetsmiljöverket. Arbetsmiljöverket ger ut föreskrifter och allmänna råd som preciserar vad som gäller för arbetsplatsens utformning. Bestämmelserna reglerar utformning, projektering, drift och underhåll av arbetsplatser i och i anslutning till byggnadsverk. I reglerna finns det bland annat föreskrifter om buller, farliga ämnen och dagsljus.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2023:12) 5 kap. 25 § anges att arbetsplatser ska vara utformade så att de kan ge tillfredsställande dagsljus och utblick under arbetsdagen. Om det inte är rimligt att uppfylla genom ombyggnad eller flytt till lokaler med dagsljus och utblick eller att verksamhetens art medför att det inte är möjligt, ska åtgärder vidtas som så långt som möjligt kompenserar för bristen på dagsljus och utblick. I ett allmänt råd anges att metoden i Standarden EN 17037:2018, kan användas för bedömning samt att den även anger rekommendationer om god dagsljusbelysning och utblick.

Förutom krav på dagsljus och utblick i Arbetsmiljöverkets föreskrifter finns bland annat krav avseende buller, ventilation, termiskt klimat, brandskydd och arbetsutrymme.

4.2.2 Miljöbalken

I miljöbalken finns krav om hälsoskydd som gäller för bostäder. I miljöbalken 9 kapitel 9 § anges att bruket av bostäder, och lokaler för allmänna ändamål, inte ska leda till olägenheter för människors hälsa.

I förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd finns krav på bostäder för att förebygga olägenheter för människors hälsa, bland annat att en bostad ska ge betryggande skydd mot värme, kyla, drag, fukt, buller, radon, luftföroreningar och andra liknande störningar, ha tillfredställande luftväxling, medge tillräckligt dagsljus, hållas tillfredställande uppvärmd, ge möjlighet till god personlig hygien och ha tillgång till vatten för hushållsgöromål.

Som ett hjälpmedel främst för miljö- och hälsoskyddsnämnderna i deras tillsyn enligt miljöbalken (1998:808) har Folkhälsomyndigheten gett ut en vägledning om tillsyn av inomhusmiljön i bostäder. Tillsynsvägledningen fokuserar på tillsyn på eget initiativ och i förebyggande syfte. För dagsljus anger tillsynsvägledningen att det kan vara svårt att bedöma om en bostad släpper in tillräckligt med dagsljus. Om en bostad helt saknar fönster och därmed insläpp av dagsljus bör den dock bedömas som olämplig och det kan finnas anledning att exempelvis fatta beslut om förbud. Fönster och därmed insläpp av dagsljus bör enligt vägledningen finnas i samtliga rum i en bostad där människor vistas mer än tillfälligt, till exempel sovrum och vardagsrum. Eftersom även utblick är en viktig

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Angränsande lagstiftning med mera

aspekt för hälsa och välbefinnande bör takfönster inte vara den enda källan till dagsljus i en bostad. Av vägledningen framgår att tillgången till fönster har flera fördelar och kan också påverka möjligheten till en god luftkvalitet och belysning. I fönsterlösa rum går det inte att snabbt vädra genom att öppna fönstret och dessutom saknas dagsljuset för belysning.¹⁸

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus (FoHMFS 2014:13) ger rekommendationer för tillämpningen av 9 kap. 3 § miljöbalken (1998:808) vad gäller buller inomhus. De allmänna råden gäller för bostadsrum i permanentbostäder och fritidshus. Som bostadsrum räknas rum för sömn och vila, rum för daglig samvaro och matrum som används som sovrum. De allmänna råden gäller även för lokaler för undervisning, vård eller annat omhändertagande och sovrum i tillfälligt boende.

Folkhälsomyndighetens allmänna råd om ventilation (FoHMFS 2014:18) ger rekommendationer för tillämpningen av 9 kap. 3 § och 26 kap. 22 § miljöbalken (1998:808) vad gäller ventilation och luftkvalitet i bostäder och lokaler för allmänna ändamål. De allmänna råden gäller för bostäder och lokaler för allmänna ändamål där människor vistas mer än tillfälligt.

4.2.3 Lagen om skydd mot olyckor

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) fördelar ansvaret för förebyggande åtgärder och förmåga att hantera en olycka mellan den enskilde, kommunen och ett antal statliga myndigheter. Syftet med lagen är att alla människor ska skyddas mot olyckor. Kommunen ansvarar för tillsyn över den enskildes åtaganden.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) är den myndighet som ansvarar för vägledning kring reglerna. För några av reglerna har landets kommuner tillsynsansvar men uppgiften är ofta delegerad till räddningstjänsten.

4.2.4 Trafikbullerförordningen

Förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader preciserar tillämpningen av 2 kap. 6a § i PBL vid lokalisering av bostadsbyggnader till mark som är lämpad för ändamålet att förebygga olägenhet för människors hälsa i fråga om omgivningsbuller. Bostäder ska även utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till möjligheterna att förebygga olägenhet för människors hälsa i fråga om omgivningsbuller.

Vid omvandling av exempelvis kontor till bostäder krävs ofta en ny eller ändrad detaljplan. Vid framtagande av denna nya detaljplan måste en ny

---

¹⁸ Folkhälsomyndigheten (2024). Tillsynsvägledning om inomhusmiljö i bostäder – fokus på tillsyn på eget initiativ och i förebyggande syfte. Artikelnummer 23210.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Angränsande lagstiftning med mera

bedömning av platsens lämplighet och byggnadens utformning och placering göras. I den processen görs bedömningar med stöd av trafikbullerförordningen.

5 Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter

Som framgår av avsnitt 3.2.1 finns det ett stort bedömningsutrymme i hur kraven vid ändring ska tillämpas. Samtidigt är den ledning som ges i olika förarbeten begränsad. I detta avsnitt ska vi se på hur kraven har uppfattats i olika sammanhang och vilket stöd det finns för att bedöma hur de har tillämpats i praktiken.

5.1 Modernare byggregler

Regeringen tillsatte 2017 en kommitté för att bland annat genomföra en genomgripande översyn av Boverkets byggregler. Utredningen redovisade sina resultat 2019 i slutbetänkandet Modernare byggregler – förutsägbart, flexibelt och förenklat.¹⁹ Som arbetsmetod använde sig utredningen av rundabordssamtal, hearingar och enkäter. När det gällde kraven vid ändring av byggnad angavs i svepande formuleringar vilka egenskapskrav som anses vara mest problematiska. Några fallstudier för att utvärdera bedömningarna gjordes inte.

I rapporten konstateras det att respondenterna ofta hade svårt att skilja mellan om kraven ställdes utifrån att åtgärden utgjorde en ombyggnad eller utifrån att åtgärden var en annan ändring än ombyggnad. I utredningen görs inte något försök att särskilja de bägge situationerna.

Utifrån en intervjuundersökning som utredningen låtit genomföra konstaterade utredningen att en dryg tredjedel av de tillfrågade företagen hade avstått från att göra ombyggnader på grund av följdkraven som rör tillgänglighet. Tretton procent av företagen hade låtit bli att göra ombyggnader på grund av följdkraven avseende energiprestanda.²⁰

I utredningen finns ingen närmare precisering av vilka krav som ställdes och i vilka situationer. Därmed saknas också underlag för en diskussion om de krav som ställdes var relevanta och rimliga eller ifall de utgör ett omotiverat hinder. Inte heller diskuteras behovet av ett utökat anpassningsutrymme.

Under de samtal som utredningen genomförde kritiserades det att väl fungerande lösningar, material och inredningar behövde rivas ut och bytas. Det uppgavs att krav om att befintliga byggnader, som är byggda i en helt annan tid, skulle uppfylla dagens konstruktionsregler förhindrade

¹⁹ SOU 2019:68. Modernare byggregler – förutsägbart, flexibelt och förenklat.

²⁰ SOU 2019:68, s. 406.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter

ombyggnader. I Kiruna skulle flytt av kulturbyggnader ha omöjliggjorts då det i så fall krävdes att de skulle uppfylla dagens krav.²¹

Som hinder angavs det att försök att anpassa lägenhetsstorleken utifrån dagens behov i hus från miljonprogrammet ledde till krav på att byggnaderna skulle uppfylla dagens krav. I ett exempel nämndes att flerbostadshus i miljonprogrammet har en bra stomme och kan utvecklas, men att det är svårt att exempelvis dela en lägenhet i flera då dagens kravnivåer träder in. Flera respondenter ansåg att det fanns behov att göra avsteg från främst tillgänglighetskraven, men även energikraven i dessa situationer.²²

Utredningen lät även genomföra en intervjuundersökning med ett antal privata och allmännyttiga bostadsföretag. Företagen i undersökningen ombads att värdera olika faktorer som påverkar företagets möjligheter till ombyggnadsåtgärder. De faktorer som ansågs ha störst inverkan på möjligheterna till ombyggnadsåtgärder var entreprenadpriser och svårigheter att finansiera kostnaderna genom hyreshöjningar. Därefter följde faktorer som räntenivån och följdkrav på energi och tillgänglighet. Följdkraven värderades medelhögt i jämförelse med övriga alternativ. Utredningen konkluderade att detta borde tolkas som att kraven har väsentlig effekt men är inte den faktor som har störst betydelse.²³

I ett exempel redovisar Kommittén för modernare byggregler hur de anser att dagens ombyggnadsregler ska tillämpas. Enligt utredningens bedömning skulle ombyggnad av lägenheterna i ett trapphus i ett flerbostadshus kunna leda till att samtliga hygienutrymmen måste tillgänglighetsanpassas.²⁴

---

²¹ SOU 2019:68, s. 303.

²² SOU 2019:68, s. 304.

²³ SOU 2019:68, s. 307.

²⁴ SOU 2019:68, s. 545–550.

Figur 4. Tillämpning av ombyggnadskravet enligt kommittén för modernare byggregler

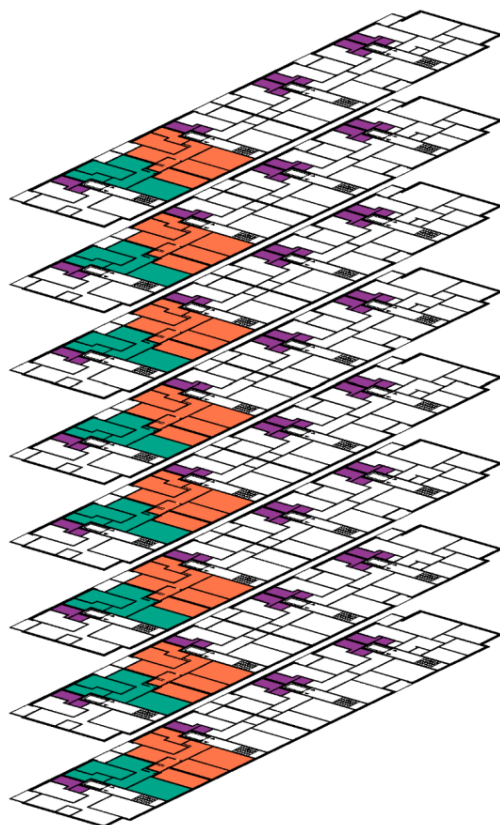

Bild ur Modernare byggregler SOU 2019:68 Bilden användes för att illustrera kommitténs bedömning av hur reglerna om ombyggnad ska tillämpas. Om de färgmarkerade lägenheterna vid två trapphus skulle byggas om skulle det enligt kommitténs bedömning leda till att samtliga hygienutrymmen (i bilden lilamarkerade) skulle behöva tillgänglighetsanpassas. Illustration: Gatun Arkitekter.

5.2 Ombyggnadsuppdraget

På uppdrag av regeringen genomförde Boverket 2021 en översyn av hur ombyggnad reglerades i PBL.²⁵ I samband med det gjordes ett antal intervjuer med byggnadsnämnder, fastighetsföretag och branschorganisationer. Intervjuerna fokuserade på hur kraven vid ombyggnad tillämpades.

Intervjustudien visade att det var relativt ovanligt att följdkrav ställdes, och i de fall följdkrav ställdes tenderade de att främst avse tillgänglighet. Det fastighetsföretagen då nämnde var särskilt installation av hiss. Det var vanligare att större kommuner ställer följdkrav medan vissa mindre kommuner angav att de aldrig gjorde det.

Som enda kommun angav Stockholm att de även ställde följdkrav avseende energiprestanda.

²⁵ Boverket (2021). Översyn av ombyggnad i PBL. Rapport 2021:19.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter

Vid en fråga om vilka krav som skulle vara rimliga att ställa i ett fiktivt exempel avseende en trevåningsbyggnad från miljonprogrammet varierade svaren en del. De flesta byggnadsnämnder menade att det behövde göras en bedömning i varje enskilt fall. En kommun ansåg att det sannolikt skulle vara rimligt att ställa krav på installation av hiss, ytterligare några skulle överväga det, medan flertalet ansåg att det med hänsyn till byggnadens förutsättningar inte var rimligt. Några resonerade utifrån hur många lägenheter som skulle komma att betjänas av hissen och hur stor nyttan därmed skulle bli i förhållande till kostnaden.

Både byggnadsnämnder och byggherrar framhöll att det är svåra avvägningar och bedömningar som behöver göras när det gäller krav på tillgänglighet. Detta är något som flera menade kan bidra till att skapa oförutsägbarhet och svårigheter i kalkyler av projekt. Många byggherrar påtalade att de upplevde en osäkerhet och oförutsägbarhet om när hiss krävs.

Intrycket av intervjuerna med byggherrar var att de flesta ansåg att de krav som ställdes varierade, både mellan olika kommuner och mellan olika handläggare inom samma kommun. Många av de intervjuade upplevde det närmast som slumpartat och baserat på vilken kunskap och vilket engagemang den enskilde handläggaren hade i olika frågor. En kommunal handläggare angav också att hen hade order av sin chef att ”snälltolka” reglerna.

Från byggherrar framfördes att reglerna behöver vara tydliga och förutsägbara så att det tydligt framgår vad som gäller och det blir möjligt att räkna på det. I kontrast till framhölls det också, ibland under samma intervju och av samma person, att det är viktigt att det finns möjlighet att beakta och ta hänsyn till omständigheterna och förutsättningarna i det enskilda fallet.

Flera av byggherrarna, medlemsorganisationerna och branschorganisationerna framförde att exempel hade kunnat åskådliggöra principer för avvägningar, utgöra stöd i bedömningar och bidra till en mer likartad tillämpning mellan kommuner och mellan olika handläggare.

5.3 Förutsättningar för omvandling av lokaler till bostäder.

Inom ramen för ett regeringsuppdrag analyserade Boverket vilka förutsättningar det fanns för att omvandla lokaler till bostäder som erbjuder goda boendemiljöer.²⁶

---

²⁶ Boverket (2021). Förutsättningar för omvandling av lokaler till bostäder. Rapport 2021:3.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter

I rapporten skildrades några olika ändringssituationer. Bedömningen i rapporten var att det i huvudsak var i situationer då det saknades grundläggande funktioner som till exempel hygienutrymmen eller plats för matlagning som krav ställdes. För en tidigare bostadslägenhet som under en tid använts som kontor, utan att det har gjorts några ingrepp i den tidigare bostadslägenheten, så var det mycket begränsade krav som kunde ställas vid ändrad användning till bostad. Kraven då gällde främst brandvarnare, men även andra delar i brandskyddet som till exempel brandgasspridning via ventilationen och brandcellsindelningen kunde behöva ses över.

Motsvarande gällde om till exempel tidigare butikslokaler i en bostadsfastighet skulle ställas om. Utöver krav på grundläggande bostadsfunktioner kunde krav ställas på de delar som av andra skäl byttes eller ändrades. Vid stora husdjur kunde det dock vara svårt att klara kraven för dagsljus.

Analysen visade att om ett tidigare kontorshus i sin helhet ska omvandlas till bostäder är situationen mer komplex. Kravnivån i det enskilda fallet fastställs då utifrån hur omfattande ingrepp den ändrade användningen medför.

I hus med större kontor eller öppna planlösningar triggas åtgärderna dock ofta av fastighetsägarens behov av att få till en rationell byggnad med attraktiva objekt. Detta oberoende av kraven i byggreglerna. Exempelvis kan det vara behovet av att dela upp de tekniska systemen, nya stammar för fler hygienutrymmen och kök eller fler trapphus för att få en rationell planlösning.

Analysen visade att vid en åtgärd som blev så omfattande att den utgjorde en ombyggnad, innebar installation av hiss en stor åtgärd. Detta för att hiss saknades helt eller för att fler trapphus tillkom.

I sammanfattningen av vilka hinder det finns mot omvandling av kontor till bostäder konkluderar rapporten när det gäller utformningskraven och de tekniska egenskapskraven att:

Utrymmet att anpassa krav är ofta relativt stort. Minst utrymme att anpassa kraven gäller de krav som direkt kopplar till människors hälsa och säkerhet. När det gäller till exempel kravet på energihushållning är anpassningsutrymmet betydligt större. Missuppfattningar om kraven vid ombyggnad gör dock att dessa ofta uppfattas som hinder. Det gäller bland annat vilka krav som kan ställas på en förbättrad energihushållning.

5.4 Idéverkstad omvandling

För att kartlägga och utforska vilka utmaningar och möjligheter det med dagens förutsättningar finns vid omvandling av lokaler till bostäder har

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter

Boverket i samverkan med Riksantikvarieämbetet och föreningen Fastighetsägarna tagit initiativ till projektet ”Idéverkstad: Omvandling”.²⁷

Den framtagna rapporten bygger på rundabordssamtal med branschföreträdare samt intervjuer och fallstudier kompletterat med tidigare rapporter och regeringsuppdrag.²⁸

Ur rapporten kan följande citeras:

Det finns en uppfattning om att de tekniska egenskapskraven utgår från att nybyggnad²⁹ är norm och att det är svårt att uppfylla nybyggnadsnivån i befintliga byggnader. Tillgänglighet och dagsljus liksom takhöjd är de tekniska egenskapskrav som oftast anges som de största utmaningarna. Nybyggnadskraven uppfattas bli väldigt kostnadsdrivande under en omvandling. Det finns också en osäkerhet kring tolkningen av kraven och om det är nybyggnadskraven som gäller eller inte vid omvandling.

Det har också framförts att tolkningen varierar mellan olika kommuner, mellan olika funktioner och mellan olika personer. Vissa kommuner uppges tolka byggreglerna på ett sätt som ställer högre krav än gällande lagstiftning, vilket får stor påverkan i projekten både vad gäller genomförbarhet och lönsamhet.

Ett tydligt exempel på när kommunerna gjorde skilda bedömningar av kravnivån vid ändring, som framkom vid rundabordssamtalen, var rumshöjd vid vindsinredningar. Där fanns uppgifter om kommuner som krävde minst 2,4 meter i hela bostaden,³⁰ men även uppgifter om kommuner som inte ifrågasatte byggherrens bedömning. En medelväg intog de kommuner som krävde 2,4 meter i större delen av den nya bostaden.

5.5 Intervjuer med kommunala handläggare

Inom ramen för Boverkets arbete med de nya byggreglerna lät Boverket WSP genomföra intervjuer med handläggare av bygglov och anmälan i 28 olika kommuner. Resultatet användes för att säkerställa att Boverkets nya byggregler inte skulle utgöra något omotiverat hinder för återbruk av vare sig byggnadsmaterial eller byggnader.³¹

Intervjuerna visade att när det gällde att återbruka en byggnad för samma ändamål som tidigare hade en majoritet av kommunerna

²⁷ Boverkets diarienummer: 237/2024.

²⁸ Boverket (2024). Omvandling av lokaler till bostäder - förstudie med förslag till fortsatt arbete för Boverket för att främja omvandling.

²⁹ Här avses kraven vid uppförande av nya byggnader. I PBL:s definition av nybyggnad innefattas även flyttning av byggnad.

³⁰ Rimligen avses de delar av bostaden där BBR ställer krav på rum en rumshöjd om minst 2,40 vid uppförande av nya byggnader. Exempelvis omfattas inte rum där människor enbart kommer att vistas tillfälligt.

³¹ WSP (2024). Boverkets regler ska inte hindra cirkularitet. Redovisning av intervjustudie med 28 kommuner. Boverkets diarienummer 238/2024.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter

grundinställningen att en åtgärd tillgodoser kraven så länge man inte gör det sämre. Kraven var dock högre när en byggnad skulle omvandlas för ett nytt ändamål, till exempel om en kontors- eller industribyggnader skulle omvandlas till bostäder.

Under intervjuerna var det främst fem av egenskapskraven som lyftes i samband med återbruk av byggnader.

- Säkerhet i händelse av brand
- Energihushållning och värmeisolering
- Tillgänglighet och användbarhet
- Skydd mot buller
- Dagsljus

Ett genomgående drag var att kommunerna inte ville ”tumma på” de krav som ställs i förhållande till egenskapskravet Säkerhet i händelse av brand. Flera kommuner ansåg att anpassningsutrymmet var större när det gällde tillgänglighet och användbarhet. Bland annat ansågs det inte var skäligt att riva bärande väggar för att kunna få plats med en större dörr som levde upp till tillgänglighetskraven. I de fallen gör kommunerna avsteg, särskilt om byggherren har visat att den har försökt hitta rimliga lösningar. Ett par kommuner menade dock att de inte gör avsteg från kravet på tillgänglighet och användbarhet.

5.6 Tillämpning i praktiken – fallstudier av ändringsprojekt

Inom ramen för det aktuella regeringsuppdraget lät Boverket konsultföretaget WSP genomföra fallstudier för att ge bild av den praktiska tillämpningen av kravnivån för ombyggnad och ändring utifrån gällande lagstiftning.³² I arbetet med rapporten studerades elva ombyggnadsprojekt i sju olika kommuner. Fallstudierna omfattade såväl genomförda som avbrutna projekt. Bygghandlingar har studerats och intervjuer har genomförts med byggherrar, bygglovshandläggare och byggnadsinspektörer.

I rapporten framkommer det att många byggherrar lyfter att kravbilden varierar mellan olika kommuner, och ibland mellan olika handläggare i samma kommun. Denna uppfattning stöds inte av de kommunala tjänstepersonerna, som snarare uttrycker att byggherrarna inte alltid har tillräcklig kunskap om kraven. I de genomförda fallstudierna kan skillnader i förhållandet till reglerna urskiljas utifrån vilken kompetens som finns i kommunen likväl som den politiska inställningen. Det kan till exempel

---

³² WSP (2025). Bygghandlingar vid ändring och ombyggnad – tillämpning i praktiken. Fallstudier av 11 ombyggnadsprojekt. Boverkets diarienummer 6948/2024.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter

handla om huruvida kommunen eftersträvar förtätning, eller att den exteriöra utformningen prioriteras över tillgänglighetsanpassning.

Det som intervjuade byggherrarna nämner främst som kostnadsdrivande är kravet på en hiss med godkända mått, då hisschakten i äldre byggnader ofta är för små. En konsekvens av detta är att vindsinredningar ofta utformas med bostäder mindre än 35 kvm, för att undvika hisskravet. Detta medför i sin tur ofta avsteg från inredningslängd och ljusinsläpp, som generellt ges mindre tyngd i kommunernas avvägningar. Även ventilation och brandkrav lyfts av byggherrarna som kostnadsdrivande. Därtill är den osäkerhet som uppstår till följd av byggreglernas flexibilitet en kostnadsdrivande faktor. Byggherrarna menar att det inte alltid vet vad som krävs för att ett projekt ska gå igenom då det är en bedömningsfråga från fall till fall vilka lösningar som kan accepteras. Detta kan leda till omtag i projekteringen, vilket inte minst för mindre ombyggnadsprojekt snabbt kan äta upp en stor del av projektets ekonomi.

5.7 Bostadisering - Entreprenörers hinder och möjligheter att omvandla lokaler

I projektet som finansierades av Svenska byggbranschens utvecklingsfond, SBUF, undersökte en projektgrupp från IVL Svenska Miljöinstitutet, Lunds Tekniska Högskola och Skanska förutsättningarna för att omvandla kontorslokaler till bostäder.³³

I en underlagsrapport diskuteras olika hinder mot en omvandling utförli-gare.³⁴ Fokus låg på ett entreprenörsperspektiv, vilket rimligen har påverkat vilka hinder som uppmärksammats, men även mera generella hinder som nämnts i diskussionen lyfts fram.

De egenskapskrav som oftast nämns som svåra hinder är tillgänglighetskrav, dagsljuskrav och brandskyddskrav.

Tillgänglighetskravet anges som den största utmaningen, där plats för hiss anges som det som är extra svårt att klara. Andra krav som nämns där det kan vara svårt att uppfylla dagens krav på tillgänglighet är passagebredder vid dörrar, betjäningsytor vid dörrar, betjäningsytor i korridorer, storlek på badrum, trapphus som är för små för att kunna installera hiss, nivåskillnader i markplan, avstånd till RHP- parkering, möjligheter till angöring, avstånd till miljöhus och korta handledare.

³³ Jansson, U., Kyrö, R., Blixt, A-M., & Fredriksson, P. (2024). Bostadisering – Entreprenörers hinder och möjligheter att omvandla lokaler till bostäder.

³⁴ Jansson, U., Kyrö, R., Blixt, A-M., & Fredriksson, P. (2024). Entreprenörers hinder och möjligheter att omvandla lokaler till bostäder. Bilaga 3: Hinder och möjligheter för bostadisering ur ett entreprenörsperspektiv. Rapport TVIT-24/7132.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter

Som exempel på krav avseende brandskyddet som nämns när kontor omvandlas till bostäder är brandgasventilation och brandcellsindelning.

Dagsljuskravet angavs vara en utmaning vid omvandling av djupa byggnader med en mörk kärna. Det kan även vara problem med utomhusbuller i byggnader som är uppförda i tätbebyggda delar.

Det är dock inte byggreglerna som anges innebära de största hindren när det gäller omvandling av lokaler till bostäder. Som ett betydande hinder nämns att den initiala undersökningen av byggnaden inte har utförts i tillräcklig omfattning. Den kan gälla olika konstruktiva förhållanden, men framför allt om byggnaden är kontaminerad. Detta kan leda till förseningar och komplicerade arbetsförhållanden. Det är oklart för de entreprenörer som intervjuas vilka gränsvärden som föreligger för olika kemikalier i rumsluft under entreprenaden och därmed vilka skyddsåtgärder som måste vidtas.

Andra hinder som nämns är behovet av att återföra momsen vid en konvertering och hinder i detaljplanen.

5.8 Remissvar Boverkets nya byggregler

I arbetet med Boverkets nya byggregler togs det fram sju författningar som preciserar de utformningskraven och de tekniska egenskapskraven. Före beslut remitterades förslagen under 2024. Totalt kommenterade 31 remissinstanser kravnivåerna vid ändring av byggnad byggreglernas påverkan på förutsättningar för, återbruk eller hållbart byggande. Då flera remissinstanser lämnade in likalydande yttranden på flera olika föreskrifter så var antalet inkomna remissynpunkter betydligt större.

Ett drygt tiotal remissinstanser, bland annat Fastighetsägarna Sverige, Lunds tekniska högskola och Skanska, lyfte behovet av att utifrån ett hållbarhetsperspektiv underlätta ett återbruk av byggnader. I de flesta fallen skedde det i svepande ordalag, medan en remissinstans angav specifikt att återbruk borde vara en modifieringsfaktor.

Ett flertal remissinstanser ansåg också att återbruk av begagnade byggprodukter borde underlättas vid såväl uppförande av nya byggnader som vid ändring av byggnad. Främst gällde det möjligheterna att verifiera produkternas egenskaper, men även att det skulle vara möjligt att anpassa kraven på produkternas egenskaper vid återbruk.

Synpunkterna på enskilda krav var relativt fåtaliga. Flest (fyra stycken) rörde tillgänglighet och användbarhet. Det handlade om att generellt minska kravet på tillgänglighet, att tillgänglighetskravets förstärkta ställning (uppenbart oskäligt med hänsyn till ändringens omfattning) borde strykas och att hisskravet borde lättas i vissa situationer. I motsats till

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bedömning av anpassningsutrymmet i tidigare utredningar och rapporter

detta ansåg en kommun att hisskravet alltid borde gälla för byggnader med fler än två våningar.

Tre remissinstanser, bland annat Sveriges arkitekter och Akademiska hus ansåg att det borde finnas större möjlighet att anpassa kravet på rumshöjd vid ändring.

Fastighetsägarna i Sverige ansåg att kravet på lämplighet vid användning borde strykas vid ändring av byggnader och Studentbostadsföretagen ansåg att det var viktigt att inte skapa onödigt höga trösklar för ombyggnad på grund av alltför begränsande brandskyddsregler.

Av remissvaren framgick det även att Byggföretagen, Innovationsföretagen, IQ samhällsbyggnad och Samhällsbyggarna ansåg att det var kraven för nya byggnader som även gällde vid ombyggnad och ändrad användning.

6 Problembeskrivning

Regeringsuppdraget syftar till att kraftigt minska kostnaderna vid ändring, ombyggnad och omvandling av byggnader för att möjliggöra ett betydligt bättre utnyttjande av det befintliga beståndet. Det ska bland annat ske genom att påtagligt minska kravnivån vid ändring och ombyggnad.

Utöver kravnivån finns det flera olika aspekter som påverkar kostnaderna vid ändring och ombyggnad. Här nedan redovisas de olika aspekterna som har identifierats inom ramen för detta uppdrag samt förslag till hur kostnaderna ska kunna begränsas. Förslagen utvecklas i avsnitt 7.

6.1 Den faktiska kravnivån

Utgångspunkten vid ändring är att det är samma krav som ska uppfyllas vid ändring av byggnad som vid uppförande av nya byggnader. Vid ändring får dock kraven anpassas med hänsyn till ändringens omfattning, byggnadens förutsättningar, varsamhetskravet och förvanskningförbudet. För att minska kravnivån behöver anpassningsutrymmet ökas. Ett par undantag från kravet på tillgänglighet och användbarhet kommer också till uttryck genom enskilda paragrafer i PBL och PBF.

Anpassningsutrymmet ökas genom att

- a) föra in resurshushållning som en anpassningsgrund
- b) kravet på tillgänglighet och användbarhet ges samma status som övriga tekniska egenskapskrav och utformningskravet på lämplighet. Detta görs genom att regleringen som ger tillgänglighetskravet en förstärkt ställning tas bort.

Även förslaget att tydliggöra anpassningsutrymmet samt den tidigare föreslagna reformeringen av ombyggnadsbegreppet kan antas medverka till att anpassningsutrymmet ökas i den faktiska tillämpningen av reglerna.

De utökade undantagen från kravet på tillgänglighet och användbarhet avseende hissar samt bostäder på vind eller i suterräng innebär kravlättnader.

6.2 Otydliga kravnivåer och olika bedömningar av kravnivån

Som nämnts regleras kravnivån vid ändring framförallt genom beskrivning av vilket utrymme det finns att anpassa kraven som gäller vid uppförande av nya byggnader. Den utförligaste beskrivningen av hur det

angivna anpassningsutrymmet ska tillämpas finns i förarbetena till ÄPBL.³⁵ Sedan tidigare är det väl bekant att det finns stora åsiktsskillnader i hur kraven vid ändring och ombyggnad ska tillämpas. Jämfört med Boverkets bedömning finns det aktörer som har ansett att anpassningsutrymmet vid ändring och ombyggnad är betydligt mera begränsat.

Kraven kan göras tydligare och en överimplementering förebyggas genom

- tydliggöra att kraven ska anpassas vid ändring av byggnad
- genomföra den tidigare föreslagna reformeringen av ombyggnadsbegreppet.

6.3 Osäkerhet och fördröjningar

Kostnader är inte enbart beroende av den faktiska kravnivån. Otydliga kravnivåer kan även leda till osäkerhet och fördröjningar. Den försening och behov av omprojektering som en osäkerhet om den faktiska kravnivån kan medföra kan i sig medföra större merkostnader än en högre kravnivå. En missbedömning av vilka krav som kommer att ställas kan även leda till att en byggherre avstår från ett projekt, då en projektstart skulle kunna riskera i en förgävesprojektering. Finns det skillnader i hur olika kommuner bedömer kravnivån leder det till att erfarenheter från tidigare projekt kan vara svårare att nyttiggöra i nya projekt.

6.4 Svårlästa regler

Även utformningen av reglerna kan vara kostnadsdrivande om tid och kraft måste läggas på att förstå innebörden av dem. Det kan bero på att regelstrukturen är komplicerad. Detta berörs av avsnitt **Fel! Hittar inte referenskölla.** och 7.5. Det kan också vara så att en regels faktiska innebörd är svårtolkad.

Regelstrukturen kan förenklas genom att

- a) tydliggöra anpassningsutrymmet vid ändring av byggnad
- b) genomföra det tidigare förslaget om översyn av ombyggnadsbegreppet.

Genom att slopa hänvisningen till äldre regler förenklas tillämpningen av reglerna om taksäkerhet.

---

³⁵ Proposition 1985/86:1, s. 409–507.

7 Överväganden och förslag

Nedanstående förslag har formulerats utifrån problembeskrivningen under avsnitt 6. Samtliga problem adresseras av något förslag och flera förslagen bedöms ha effekt på flera av de identifierade problemen.

7.1 Anpassningsutrymmet vid ändring av byggnad

Boverkets förslag:

Möjligheten att anpassa kraven vid ändring av byggnad tydliggörs genom att ändringssituationen regleras i separata paragrafer i PBL.

Regeringen bör överväga att stödja branschen i arbetet med att nå en sam- syn i hur kraven vid ändring ska tillämpas.

7.1.1 Skilda bedömningar av anpassningsutrymmet

Utgångspunkten i PBL är att samma krav ska tillämpas vid uppförandet av nya byggnader som vid ändring av byggnader. Vid ändring ska dock kraven i normalfallet tillämpas på den ändrade delen och kraven får anpassas utifrån bland annat ändringens omfattning och byggnadens förutsättningar, jämför avsnitt 3.1.

I förarbetena till PBL³⁶ ges en mycket begränsad vägledning till hur stort anpassningsutrymmet vid ändring av byggnader är i olika situationer. Där hänvisas i stället till ÄPBLs förarbeten som förutsatte att särskilda ombyggnadsföreskrifter skulle utarbetas, vilket aldrig skett. Samtidigt konstateras det i förarbetena till PBL att det är omöjligt att generellt detaljreglera krav på byggnader med vitalt olika förutsättningar.

De allmänt hållna bestämmelserna i PBL har lett till att det finns stora skillnader i uppfattning om hur kraven ska tillämpas vid ändring av byggnader, särskilt vid ombyggnad och ändrad användning.

Någon nämnvärd vägledning står inte heller att finna i rättsfall, då dessa är mycket få, se avsnitt 3.4. Ett skäl till detta är förmodligen att den förse- ning ett överklagande skulle medföra skulle vara för kostsamt för bygg- herren och att denne därför ofta väljer att inte överklaga.

Att bland annat flera branschorganisationer har gjort bedömningen att det är kraven för nya byggnader som gäller vid ombyggnad och ändrad an- vändning, framgår bland annat av remissvaren på Boverkets nya

³⁶ SOU 2009/10:170. En enklare plan- och bygglag, s.147–151.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Överväganden och förslag

byggregler jämför avsnitt 5.85.85.85.8. Kommittén för modernare byggregler gjorde också bedömningen att ombyggnad av lägenheterna i ett trapphus i ett flerbostadshus med flera trapphus skulle medföra att samtliga hygienutrymmen i hela huset måste göras tillgängliga och användbara, jämför avsnitt 5.1

Boverkets bedömning är att det även vid ombyggnad och ändrad användning finns ett betydande utrymme för att anpassa de krav som gäller vid uppförande av nya byggnader. Detta framgår av Boverkets vägledningar på PBL kunskapsbanken, exempelvis; Exempel – krav vid ändring³⁷ och Återbostadisering och bostadisering³⁸. Det framgår även av Boverkets rapporter om förutsättningarna för omvandling av lokaler till bostäder och översyn av ombyggnadsbegreppet.³⁹ I den senare gör Boverket bedömningen, i motsats till vad Kommittén för modernare byggregler anser, att vid ombyggnad kan följdkrav avseende tillgänglighet endast ställas på delar av en byggnad som påtagligt förnyas.

De skilda bedömningarna av anpassningsutrymmet går också igen i den faktiska tillämpningen. Under arbetet med de rapporter och studier som nämns under avsnitt 5.2 och 5.3 har det genomförts ett stort antal samtal med handläggare på byggnadsnämnder, allmännyttiga och privata fastighetsföretag samt entreprenörer. I samtalen har det framkommit flera exempel på variationer i bedömningen av anpassningsutrymmet.

I flera samtal med företrädare för olika fastighetsägare har Boverket fått uppgifter om att synen på kravnivåerna inte bara varierar mellan olika kommuner, utan även mellan olika handläggare på samma kommun, se avsnitt 5.6. Ett tydligt exempel där kommuner gör olika bedömningar är rumshöjd vid vindsinredning, se avsnitt 5.4.

En speciell ställning intar kravet på tillgänglighet och användbarhet. Sedan slutet av 1980-talet har behovet av att förbättra tillgängligheten i bostadsbeståndet och underlätta kvarboendet lyfts fram. Genom kommunernas ansvar för bostadsanpassningsbidrag har många kommunala handläggare goda kunskaper om hinder mot tillgänglighet samtidigt som kommunerna har ett intresse av att minimera framtida behov av bostadsanpassningsåtgärder. Det finns exempel på när detta har lett till en övertolkning av kraven, till exempel där ett stambyte lett till omfattande åtgärder i bostäder. Men det finns även exempel på handläggare som i samtal har angett att de har haft ordern att ”snälltolka” kraven. Boverket har även stött på exempel där mycket omfattande åtgärder inte lett till några krav på tillgänglighet.

³⁷ [Exempel - krav vid ändring - Boverket](#). Hämtad 2025-03-17.

³⁸ [Återbostadisering och bostadisering - Boverket](#). Hämtad 2025-03-17.

³⁹ Boverket (2021). Förutsättningar för omvandling av lokaler till bostäder. Rapport 2021:3 och Boverket (2021). Översyn av ombyggnad i PBL. Rapport 2021:19.

Enligt Boverkets bedömning förekommer det missuppfattningar om det faktiska anpassningsutrymmet vid ändring av byggnad. Sker en överimplementering av kraven vid ändring medför detta kostnader för byggherren.

7.1.2 Osäkerhet är kostnadsdrivande

I samtal med olika aktörer har det framhållits att en nära och tidig dialog med byggnadsnämndens handläggare är en framgångsfaktor där goda lösningar kan identifieras och hinder undanröjas.

Att gå in i ett omvandlingsprojekt medför kostnader. Oberoende av om det gäller ett fastighetsförvärv eller egna fastigheter kan utrednings- och projekteringskostnader uppgå till avsevärda belopp. Detta gör att man redan i ett inledande skede kan ha ett behov av att veta vilka krav som kan komma att ställas för att kunna göra en bedömning av om projektet är genomförbart. Osäkerhet om kravnivåer kan då leda till att renoverings- eller omvandlingsprojekt avskrivs i ett tidigt skede, jämför avsnitt 5.6.

Det är i samband med startbeskedet som byggnadsnämnden gör en samlad bedömning av om ett projekt kan antas uppfylla PBL:s krav. Om det i det skedet uppstår diskussioner om kravnivåerna så kan det utöver kostnader för omprojektering och försenade intäkter även uppstå kostnader i förhållande till upphandlade entreprenörer.

Om byggherren har en felaktig uppfattning om vilka krav som kan komma att ställas vid en ändring kan det medföra att byggherren avstår från att initiera ett projekt.

7.1.3 Dagens reglering av anpassningsutrymmet i PBL

Kraven vid nybyggnad, ombyggnad och annan ändring än ombyggnad regleras i två gemensamma paragrafer i PBL där det anges att utformningskraven⁴⁰ respektive de tekniska egenskapskraven⁴¹ ska uppfyllas. I paragraferna anges det i vilka delar av byggnaden som kraven ska uppfyllas i de olika situationerna, men paragraferna är formulerade som att det är samma krav som gäller i alla de tre situationerna. Det är först av en följande paragraf som det framgår att kraven vid ändring och flyttning får anpassas⁴². En vanlig missuppfattning är att det är kraven för nya byggnader som gäller vid ombyggnad. Att även kraven vid ombyggnad får anpassas framgår indirekt av att det i definitionen av ombyggnad framgår att ombyggnad är en form av ändring. Att formuleringen är att kraven ”får” anpassas uppfattas ibland felaktigt som att byggnadsnämnden har en möjlighet men ingen skyldighet att medge anpassning. Då kraven

⁴⁰ 8 kap. 2 § PBL.

⁴¹ 8 kap. 5 § PBL.

⁴² 8 kap 7 § PBL.

riktar sig till byggherren innebär dock ”får” att byggherren har en rätt att anpassa kraven om ett antal kriterier är uppfyllda.

Sammantaget bedöms regleringen vara otydlig och att en renodling där de olika situationerna regleras i separata paragrafer kan bidra till att tydliggöra vilket utrymme det finns att anpassa kraven vid ombyggnad och annan ändring än ombyggnad. Förslaget kommenteras mera detaljerat i författningskommentarerna.

7.1.4 Exemplifiering av tillämpningen av anpassningsutrymmet efter föreslagna regeländringar

Ska kraven vid ändring av byggnad kunna tillämpas på en rimlig nivå, så krävs det att det finns ett utrymme för att ta hänsyn till förutsättningarna i det enskilda fallet. Mängden olika möjliga ändringssituationer är dock i praktiken oändliga och därmed går det inte att beskriva vad som gäller i varje enskild situation. Som en ledning för tillämpningen av reglerna efter det att de här föreslagna ändringarna har genomförts, kan några exempel ges.

Exemplen inleds med några mera generella företeelser. Därefter beskrivs några konkreta ändringssituationer.

Ändrad användning

Ändrad användning är en ändring och kan därför utlösa krav. För att enbart en ändrad användning ska kunna utlösa krav krävs det att den nya användningen ställer högre krav på byggnadens egenskaper än vad den tidigare användningen gjorde. Om den ändrade användningen inte i sig medför en förändrad kravnivå kan den ändrade användningen inte utlösa några krav.

Exempelvis kan en ändrad användning som gör att fler personer kommer att vistas i en lokal medföra ett större behov av utrymningsvägar, förbättrad ventilation med mera. Om den ändrade användningen inte medför att antalet personer i lokalen ökar, kan inga nya krav ställas utifrån personantalet. En ändrad användning från kontor till bostad kan medföra krav på brandvarnare eftersom personer kan förväntas sova i en bostad. Däremot medför inte den ändrade användningen från kontor till bostad krav på en förbättrad tillgänglighet då, bostäder inte har längre gående krav på tillgänglighet än kontor.

Ändras ett tidigare ouppvämt utrymme till en användning med krav på termisk komfort, kan krav ställas på att klimatskärmens egenskaper ur energisynpunkt förbättras. Medför inte ändringen behov av en förbättrad termisk komfort, så kan inte sådana krav ställas enbart utifrån den ändrade användningen. En ändrad användning från kontor till tandläkarmottagning medför inte krav på förbättrade utrymningsvägar då det inte finns

högre krav på en tandläkarmottagning än ett kontor med avseende på utrymningssäkerhet.

Kombineras den ändrade användningen med byggnadstekniska åtgärder kan dock bedömningarna bli annorlunda utifrån omfattningen av de byggnadstekniska åtgärderna.

Utgångspunkt i den befintliga byggnaden

Vid uppförande av nya byggnader väljs material och metoder som kan antas leda till att den nya byggnaden får ett antal olika egenskaper. När de valen görs kan det behövas ta till en viss säkerhetsmarginal för att garantera att de eftersträlvade egenskaperna uppnås.

I en befintlig byggnad är material och metoder redan valda. Det är då möjligt att mäta vilka egenskaper dessa ger upphov till och utifrån det bedöma hur byggnaden förhåller sig till de grundläggande funktionskraven. Har byggnaden godtagbara egenskaper, och de planerade ändringarna inte kan antas påverka detta i nämnvärd grad, behöver åtgärder inte vidtas bara för att byggnaden inte uppfyller de tekniska lösningar som tillämpas i nya byggnader.

Hänsyn till ändringens omfattning

Omfattar ändringen en mindre del av en byggnad eller innebär att en enstaka bostad tillkommer i en flerbostadsbyggnad kan det ofta vara oskäligt att kräva att den ändrade delen eller den tillkommande bostaden ska ha andra egenskaper än den övriga byggnaden. Det kan till exempel gälla krav på luftbehandlingssystem.

Acceptabel risk

Vid en bedömning vilka krav som ska ställas på en byggnad görs alltid en kostnad-nytta analys. Vid uppförande av nya byggnader går det att göra ett antal val som begränsar olika risker. Om kostnaden för att avvärja en risk är obefintlig eller låg kan det anses vara samhällsekonomiskt lönsamt att ställa kravet även om risken är liten. I en ändringssituation där det kan krävas utbyte av material för att avvärja risken kan kostnaderna bli helt annorlunda. Kostnaden kan då bli så stor i förhållande till nyttan att åtgärden inte bedöms som samhällsekonomiskt lönsam. Detta kan påverka bedömningen av vad som är en acceptabel risk.

Luftkvalitet vid ändring

När det gäller luft är det grundläggande kravet att byggnader ska vara utformade så att de kan ge förutsättningar för en acceptabel luftkvalitet inomhus vid avsedd användning. För nya byggnader finns ett krav på lägsta luftflöde i bostäder. Vid ändring kan luftkvaliteten värderas på andra sätt än genom en ensidig fokusering på flödeskraven vid projektering. Luftkvaliteten kan verifieras genom mätningar och/ eller boende- eller brukarenkäter avseende inomhusmiljön. Kraven på värmeåtervinning och

effekttal för ventilationsaggregat kan också behöva anpassas med hänsyn till tillgängliga utrymmen eller om uppfyllandet av kraven skulle medföra en kostnad som är oskälig med hänsyn till byggnadens energianvändning. Vid inredande av någon enstaka lägenhet i ett flerfamiljshus kan det ofta vara oskäligt att den tillkommande lägenheten ska ha andra egenskaper avseende luftkvalitet än de befintliga.

Återbostadisering av tidigare kontoriserade bostäder

Om en tidigare bostadslägenhet under en tid har använts som kontor men återställs till bostad, så är det en ändrad användning. Som utgångspunkt kan då krav ställas på hela den del som ges en ändrad användning. Har omvandling till kontor inte medfört några ingrepp i den tidigare bostadslägenheten, så måste ändringens omfattning anses vara mycket begränsad. Det är då mycket begränsade krav som ställs om man åter vill ändra användningen till bostad. När det till exempel gäller bärförmåga, termiskt klimat, ventilationsflöden och tillgänglighet så kan inte användningen som bostad anses ställa några högre krav än vad som gäller för kontor. Utifrån dessa aspekter kan alltså normalt inga krav ställas på att dessa egenskaper ska förbättras.

När det gäller brandskydd är förhållandena annorlunda. När ett kontor ändras till en bostad medför det att användningen ändras från ett utrymme där människor kan förväntas vara vakna till ett utrymme där människor kan förväntas sova. Utifrån den aspekten går det alltså att ställa krav på brandsäkerheten. Krav på brandvarnare i nya bostäder infördes 1999. Utifrån den ändrade användningen är det i ett sådant fall därför som regel rimligt att ställa krav på att brandvarnare ska installeras i bostaden.

Om en lokal som har använts som kontor saknar för en bostad väsentliga funktioner så kan det ställas krav i dessa avseenden. Om hygienrum eller rum för matlagning saknas kan det krävas att sådana funktioner anordnas. Motsvarande gäller om ett blivande bostadsrum saknar dagsljus eftersom det tidigare har byggts om till arkiv.

Om det i samband med ändrad användning byggs ett nytt badrum eller ett nytt kök så är utgångspunkten att det ska uppfylla samma krav på bland annat fuktsäkerhet samt tillgänglighet och användbarhet som gäller för nya byggnader. Det kan dock finnas skäl för att anpassa kraven. När det gäller kravet på tillgänglighet och användbarhet kan det vara att det saknas utrymme för en sådan lösning eller att det skulle medföra en förvanskning av en särskilt värdefull byggnad.

På motsvarande sätt kan krav ställas på andra ingrepp som görs i samband med den ändrade användningen. Byts till exempel en ytterdörr ska den nya dörren uppfylla krav på tillgänglighet och brandsäkerhet. Skäl att anpassa kravet kan till exempel vara om trapphuset är särskilt värdefullt ur kulturhistorisk synpunkt.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Överväganden och förslag

Kraven vid ändring får aldrig anpassas i den utsträckningen att det uppstår en oacceptabel risk för människors hälsa och säkerhet. Har en byggnad sådana brister att den lägenhet som ges en ändrad användning inte uppfyller lagen om skydd mot olyckor eller relevanta hälsokrav enligt miljöbalken, får det anses medföra en oacceptabel risk för människors hälsa och säkerhet även enligt PBL. Det skulle exempelvis kunna gälla lägenheter i ett mycket bullerutsatt läge.

Bostadisering av andra lokaler i en bostadsfastighet

I ett bostadshus kan det även vara aktuellt att inreda lokaler som inte tidigare har använts som bostadslägenheter till bostäder. Det kan till exempel gälla, butikslokaler, lager, tvättstugor och vindsförråd.

Som alltid vid ändring gäller då att kraven ska anpassas utifrån byggnadens förutsättningar och ändringens omfattning. Ändringens omfattning bör då bland annat bedömas utifrån hur stor del av byggnaden som ges en ändrad användning.

Tillkommer en enstaka bostadslägenhet i ett trapphus med andra bostadslägenheter kan det vara oskäligt att kräva att den ska förses med en annan typ av ventilationssystem än de befintliga bostadslägenheterna i trapphuset. Likaså kan det vara oskäligt att ställa krav på att trapphuset ska ges en förbättrad tillgänglighet eller brandskydd.

Inreds hela vinden till ett antal bostadslägenheter kan det vara skäligt att ställa mer långtgående krav. När det gäller vind och suterräng föreslås det dock i denna rapport ett generellt undantag från kravet på tillgänglighet och användbarhet.

Under avsnitt 7.3.5 finns fler exempel med avseende på kravet om tillgänglighet och användbarhet.

7.1.5 Behovet av att skapa en samsyn

Idag finns det exempel på att olika kommuner bedömer lika fall olika, och det finns även uppgifter om att bedömningarna skiljer sig mellan olika handläggare inom samma kommun.

Trots att det sedan länge finns ett omfattande informationsmaterial på Boverkets webbsidor om hur reglerna ska tillämpas så finns det samtidigt branschföreträdare som hävdar att anpassningsutrymmet är avsevärt mindre än vad Boverket anser.

De föreslagna ändringarna i kap. 8 PBL tydliggör att de krav som gäller vid uppförandet av nya byggnader ska anpassas vid ändring av byggnad. I avsnitt 7.1.4 ges ett antal exempel på vilket anpassningsutrymmet blir med de föreslagna regeländringarna. Detta är dock exempel. Ska kraven vid ändring av byggnad kunna tillämpas på en rimlig nivå, så krävs det att

det finns ett utrymme för att ta hänsyn till förutsättningarna i det enskilda fallet.

Bedömningen är att förslagen i rapporten kan leda till en avsevärd kostnadsminskning om:

- anpassningsutrymmet tillämpas på avsett sätt och
- en mera enhetlig tillämpning av reglerna leder till en minskad osäkerhet om kravnivån.

För att de föreslagna ändringarna ska få avsedd effekt krävs det en samsyn inom samhällsbyggnadssektorn om hur stort anpassningsutrymme är. Boverket har tidigare tagit fram ett omfattande vägledningsmaterial om reglerna vid ändring. För att få tillstånd en enhetlig tillämpning av reglerna krävs det dock en samverkan mellan samhällsbyggnadssektorns olika aktörer för att samsyn ska kunna uppnås. Regeringen bör överväga att stödja branschen i arbetet med att nå en samsyn, det finns exempelvis upparbetade samarbetsformer genom Samhällsbyggandets Regelforum inom IQ Samhällsbyggnad.

7.2 Resurshushållning som anpassningsgrund

Boverkets förslag:

Resurshushållning förs in i PBL som ett skäl för att vid ändring eller flyttning av byggnad anpassa de krav som gäller vid uppförande av nya byggnader.

7.2.1 Bygg- och fastighetssektorns klimatpåverkan behöver minska

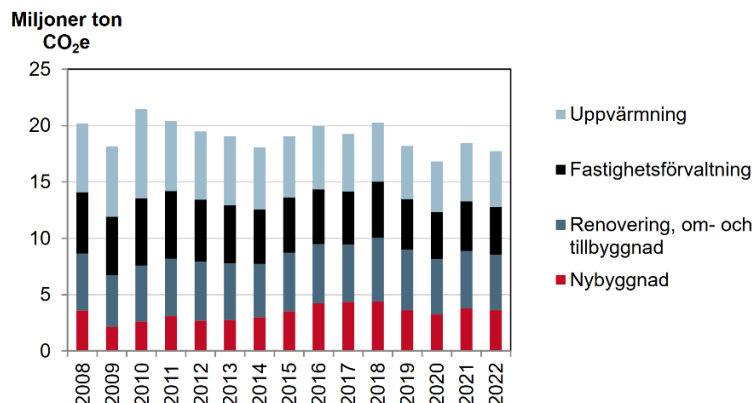
För att Sverige ska kunna nå uppsatta klimatmål behöver bygg- och fastighetssektorn klimatpåverkan minska radikalt. Sektorn stod år 2022 för inhemska utsläpp av växthusgaser motsvarande ungefär en femtedel av Sveriges totala utsläpp.⁴³ Sektorn bidrar dessutom till stora utsläpp utomlands genom importvaror. Den svenska byggsektorn ger även upphov till stora mängder avfall. År 2020 stod sektorn för cirka 40 procent av allt avfall i Sverige, exklusive gruvavfall.⁴⁴

⁴³ [Växthusgaser - Boverket](#). Hämtad 2025-03-05.

⁴⁴ [Cirkulär ekonomi i byggsektorn i dag - Boverket](#). Hämtad 2025-03-05.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Överväganden och förslag

Figur 5. Totala utsläpp av växthusgaser från bygg- och fastighetssektorn fördelat på branscher

I diagrammet visas utsläpp av växthusgaser efter branscherna nybyggnad, det vill säga uppförande av nya byggnader, fastighetsförvaltning, renovering, om- och tillbyggnad samt uppvärmning av byggnader. Av de totala utsläppen av växthusgaser från bygg- och fastighetssektorn kommer knappt 30 procent från renovering samt om- och tillbyggnad. Källa och illustration: Boverket/SCB.

En stor del av de indirekta utsläppen från import inom bygg- och fastighetssektorn kommer från tillverkningen av byggmaterial.⁴⁵ När det gäller den inhemska produktionen är de indirekta utsläppen främst kopplade till tillverkningen av byggmaterial, hantering av bygg- och rivningsavfall, samt användning av arbetsmaskiner och transporter inom byggbranschen.

Branschaktörer är eniga om att det krävs gemensamma insatser för att minska klimatpåverkan, och att betydande framsteg har gjorts mot ökad cirkularitet inom bygg- och fastighetsbranschen.⁴⁶

7.2.2 Återbruk av byggnader behöver underlättas

I remissvaren till Boverkets nya byggregler har det framförts att resurshushållning borde vara ett skäl för att kunna anpassa kraven vid ändring av byggnad. I ett flertal remissvar till de nya byggreglerna lyfts behovet av att underlätta återbruk av byggnader ur ett hållbarhetsperspektiv. En remissinstans föreslog specifikt att återbruk borde vara en modifieringsfaktor. Flera remissinstanser ansåg också att återbruk av byggprodukter borde underlättas både vid uppförande av nya byggnader och vid ändring av byggnad. I remissvaren lyfts även problematiken kring att verifiera återbrukade byggprodukters egenskaper. Behovet av att ta fram vägledningar om hur kraven på byggprodukter som ska återbrukas kan verifieras kommenteras också i Boverkets rapport om cirkulär ekonomi. Där görs

⁴⁵ [Växthusgaser - Boverket](#). Hämtad 2025-03-05.

⁴⁶ Boverket (2024). Uppdrag att främja cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn. Rapport 2024:26.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Överväganden och förslag

dock bedömningen att det är lämpligast att främst branschen tar ansvar för detta.⁴⁷

Som framgår har det under senare år blivit ett allt större fokus på resurshushållning inom bygg- och fastighetssektorn. Resurshushållning är ett stort samhällsintresse, men även fastighetsägare och byggherrar kan av olika skäl ha ett intresse av att minska sitt koldioxidavtryck i ett livscykelperspektiv. Det kan påverka möjligheterna till olika typer av gröna lån och miljömärkningar för byggnader.

I Boverkets samtal med byggherrar har det framkommit att det kan vara svårt att få igenom en anpassning av kravnivån utifrån enbart ett resurshushållningsskäl, om inte byggherren samtidigt kan visa på betydande merkostnader om anpassningen uteblir. Om resurshushållningsskäl också får vägas in ökar möjligheterna att få acceptans för utformningar och lösningar som även kan innebära kostnadsbesparingar för byggherren.

Vilka skäl det finns för att vid ändring av byggnad anpassa eller göra avsteg från de krav som gäller vid uppförandet av nya byggnader regleras genom 8 kap. 7 § PBL. Där saknas det idag stöd för att medge anpassning av kraven med hänsyn till resurshushållning. Lagtekniskt finns det inga hinder att komplettera uppräknningen av skäl för anpassning av kraven vid ändring med en formulering ”behovet av resurshushållning”. Syftet med en sådan bestämmelse skulle vara att underlätta att befintligt material bibehålls vid ändring eller flyttning av byggnad.

Det har också förts fram från begagnademarknaden att det borde finnas en möjlighet att anpassa kraven för att underlätta återbruk av begagnade byggprodukter. Om man av kulturhistoriska skäl vill använda sig av återbruksprodukter som är anpassade till byggnadens ålder och karaktär, så finns det i dagens lagstiftning ett utrymme för att anpassa kraven med hänsyn till detta.

Om man av resurshushållningsskäl är beredd att acceptera lägre krav vid användning av begagnade byggprodukter, så borde samma synsätt gälla vid såväl nybyggnad som ändring. Ett sådant förslag går utöver detta uppdrag och skulle förutsätta en separat utredning.

Genom att införa resurshushållning som en anpassningsgrund tydliggörs möjligheten att anpassa kraven för att möjliggöra att befintligt material bibehålls på plats. Ett exempel skulle kunna vara när man inreder lägenheter på en vind. Då skulle man inte behöva byta ut halvmoderna, brandklassade lägenhetsdörrar i det trapphus som fungerar som utrymningsväg om de befintliga dörrarna kunde antas erbjuda ett skäligt brandskydd.

---

⁴⁷ Boverket (2024). Uppdrag att främja cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn. Rapport 2024:26, s. 86.

7.3 Kraven på tillgänglighet och användbarhet

Boverkets förslag:

Undantaget från krav på tillgänglighet och användbarhet för bostäder som inreds på vind utökas. Motsvarande undantag införs dessutom för bostäder som inreds i suterräng.

Kravet på tillgänglighet och användbarhet ges samma status som övriga tekniska egenskapskrav och utformningskravet på lämplighet. Detta görs genom att regleringen som ger tillgänglighetskravet en förstärkt ställning tas bort.

Ett nytt undantag från krav på hiss vid ändring införs. Det gäller för byggnader som innehåller bostäder och som har färre än fyra våningar.

7.3.1 Undantaget för vindar

Undantaget finns från krav på tillgänglighet vid inredning av vind för bostäder som är högst 35 kvadratmeter. Undantaget innebär att det inte heller krävs hiss när sådana bostäder inreds på vind. Bostädernas areabegränsning kan dock medföra tekniska och planlösningsmässiga svårigheter, som får till följd att projekt inte genomförs. Det kan exempelvis vara i samordningen av tekniska installationer med underliggande bostäder eller lokaler, eller att antal trapphus och deras placering inte kan passas in i de nya planlösningarna på vinden. Sådana problem kan undvikas genom att undantaget utvidgas till att gälla större bostäder. Eftersom Boverkets nya byggregler om bostäders lämplighet inte har reglering indelad efter bostäders storlek finns det inte några fasta kvadratmetergränser att förhålla sig till. Det finns heller inte något annat kriterium när det gäller bostäders lämplighet som är betydelsefullt att förhålla sig till. Förslaget blir då att undantaget utvidgas till att gälla bostäder utan begränsning och alltså oavsett storlek.

Undantaget kan också utvidgas till att gälla motsvarande situation i suterräng så att fördelarna med undantaget kan uppnås i fler situationer.

Fördelar, större bostäder på vindar:

- Den minskade kostnaden för byggherren när hiss inte måste installeras kan utnyttjas för fler situationer.
- Delar av befintliga byggnader som inte utnyttjas eller utnyttjas ineffektivt kan användas (resurshushållning).
- Större delar av vindar kan utnyttjas eftersom tillgång till trapphus inte begränsar planlösningarna.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Överväganden och förslag

- Större bostäder innebär färre installationer (kök, hygienrum) och mindre om fattande ingrepp. Det blir även enklare att samordna installationer med underliggande våningar.
- Bättre överensstämmelse med nya byggreglerna om bostäders lämplighet, på så sätt att det inte finns någon reglering kopplad till bostadsarea i kvadratmeter.
- Tydlig regel, underlättar tillämpning och handläggning

Nackdelar, större bostäder på vindar:

- Tillför nya bostäder som inte är tillgängliga och användbara.
- Kan medföra att förvaringsutrymmen tas bort.
- Färre bostäder tillförs om man väljer att bygga större bostäder.
- Risk att framför allt bostäder som är exklusiva och dyra tillförs.
- Boendetiden är typiskt sett längre i större bostäder än i små. Detta kan medföra ökad risk för problem med brist på tillgänglighet när personer blir äldre. (Kan exempelvis försvåra för hemtjänstpersonal.)
- Ökat behov av bostadsanpassningar då fler bostäder inte uppfyller generella tillgänglighetskrav. Fler anpassningar blir berättigade till bidrag.

Fördelar, utökning till att omfatta suterräng:

- Fler bostäder kan tillföras.
- Möjligt att kunna göra bostäder i lägen som inte annars hade kunnat nyttjas till bostäder.
- Delar av befintliga byggnader som inte utnyttjas eller utnyttjas ineffektivt kan användas (resurshushållning).
- Tydlig regel, underlättar tillämpning och handläggning.

Nackdelar, utökning till att omfatta suterräng:

- Tillför nya bostäder som inte är tillgängliga och användbara.
- Kan medföra att förvaringsutrymmen tas bort.
- Ökat behov av bostadsanpassningar då fler bostäder inte uppfyller generella tillgänglighetskrav. Fler anpassningar blir berättigade till bidrag.

7.3.2 Tillgänglighetskravens förstärkta ställning

Krav på tillgänglighet och användbarhet har en förstärkt ställning vid ändring, jämfört med övriga tekniska egenskapskrav. Detta beskrivs i avsnitt 3.3.1. Den förstärkta ställningen medför att tillgänglighetskraven behöver särbehandlas i ett ändringprojekt. Det försvårar ytterligare de problem som finns för tolkningen av anpassningsutrymmet, som beskrivs i avsnitt **Fel! Hittar inte referenskälla.** och 7.1. Den förstärkta ställningen medför också krav på vissa tillgänglighetsåtgärder som kan ses som kostnadsdrivande i relation till vad som krävs i övrigt. Om den reglering som

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Överväganden och förslag

anger tillgänglighetskravens förstärkta ställning tas bort, får kraven samma status som övriga tekniska egenskapskrav och som utformningskravet på lämplighet.

Det är viktigt att notera att borttagandet av den förstärkta ställningen inte påverkar grundkravet på tillgänglighet och användbarhet. Det kvarstår oförändrat.

I befintliga publika lokaler gäller sedan tidigare retroaktiva krav på tillgänglighet och användbarhet, enkelt avhjälpta hinder. Dessa hinder ska åtgärdas även i lokaler som inte ändras. De retroaktiva kraven påverkas inte av förslagen i denna rapport.

Fördelar:

- Tillgänglighetskraven får samma kravnivå som övriga tekniska egenskapskrav; tillgänglighet behöver inte särbehandlas i handläggningen.
- Mindre otydligheter kring tolkningen av kravet. Risken minskar för att byggnadsnämnden ställer högre eller lägre krav än vad som avses i lagstiftningen.
- Åtgärder av mindre omfattning utlöser inte tillgänglighetskraven.
- Minskade kostnader för byggherren.

Nackdelar:

- Minskad omfattning av förbättringen av tillgängligheten i samband med att byggnader ändras.
- I arbetslokaler gäller Arbetsmiljöverkets regler. Situationer kan uppstå när något uppfyller PBL:s ändringskrav men ändå inte uppfyller arbetsmiljörregelverket.
- Lokaler kan anses strida mot förbudet mot diskriminering på grund av bristande tillgänglighet och användbarhet.

Följdkrav vid ombyggnad

Som en följd av tillgänglighetskravens förstärkta ställning vid ändring finns också en utökad möjlighet att ställa följdkrav vid ombyggnad, jämfört med övriga tekniska egenskapskrav och utformningskrav. Detta beskrivs närmare i avsnitt 3.3.1. Följdkrav innebär att fler delar av byggnaden behöver åtgärdas än de som direkt berörs av ändringsåtgärderna. Det påverkar omfattningen av ett ändringsprojekt och därmed kostnaderna för byggherren. Det råder samtidigt osäkerheter om hur följdkrav ska tillämpas, vilket även medför osäkerheter i det enskilda ärendet. Dessa osäkerheter har i sig en negativ påverkan på ekonomin i ett projekt. Ett förslag kan vara att möjligheten att ställa följdkrav vid ombyggnad tas bort.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Överväganden och förslag

Fördelar:

- Samma kravnivå som övriga tekniska egenskapskrav; tillgänglighetskraven behöver inte särbehandlas i handläggningen.
- Mindre otydligheter kring tolkningen av kraven. Risken minskar för att byggnadsnämnden ställer högre eller lägre krav än vad som avses i lagstiftningen.
- Ombyggnad/påtaglig förnyelse utlöser inte följdkrav i delar av byggnaden som inte berörs.
- Minskad risk att byggherren väljer att begränsa åtgärder för att slippa följdkrav.
- Minskade kostnader för byggherren när följdkrav inte ställs.

Nackdelar:

- Möjligheten begränsas att ställa krav på tillgänglighet och användbarhet, vilket medför att den inte kan förbättras i samma utsträckning eller i samma takt som med gällande regler.
- Lokaler kan anses strida mot förbudet mot diskriminering på grund av bristande tillgänglighet och användbarhet.

7.3.3 Undantag från krav på hiss

När det gäller byggnader som innehåller bostäder så gäller enligt nuvarande regler ett undantag från krav på hiss för byggnader som har färre än tre våningar. Närmare beskrivning finns i avsnitt 3.3.2. Att tillföra hiss innebär höga kostnader för byggherren och i många fall upplevs det svårbedömt om hiss krävs vid ändring. Att helt och hållet ta bort kravet på hiss vid ändring av byggnader skulle innebära att i stor utsträckning avvika från åtaganden enligt FN-konventionen (som beskrivs i avsnitt **Fel! Hittar inte referensskälla.**), om att det som redan finns ska göras mer tillgängligt efterhand. Men det befintliga undantaget från krav på hiss kan utökas.

Undantag från kravet på hiss vid ändring av byggnader som innehåller bostäder kan utökas, dock inte utan begränsning. Ett utökat undantag kan gälla att tillföra ny hiss i samband med ändring, men att befintliga hissar får inte tas bort. I utökningen behöver möjligheten att transportera bår i hiss beaktas.⁴⁸

När kravet på hiss i flerbostadshus infördes 1960 gällde det för byggnader med minst fyra våningar. Det var först som 1977 som undantaget utvidgades till att gälla byggnader med färre än tre våningar. Det finns därför en stor volym av bostadsbyggnader med tre våningar som inte har hiss, som är byggnader som uppfördes under det så kallade

---

⁴⁸ För uppförande av nya byggnader gäller att sjukbår ska kunna transporteras i hiss i bostadsbyggnader som har fler än fyra plan.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Överväganden och förslag

miljonprogrammet. Att tillföra hiss till sådana byggnader får stor kostnadspåverkan vilket även påverkar de boendes kostnader. Närmare beskrivning finns i avsnitt 9.5. Undantaget från kravet på hiss kan utökas för ändring av byggnader som innehåller bostäder och gälla för byggnader som har färre än fyra våningar. Undantaget gäller enbart när det enligt gällande regler kan krävas att det tillförs en hiss. Det medger inte att tillgängligheten försämras genom att en befintlig hiss tas ur bruk.

För byggnader som inte undantas enligt förslaget kvarstår att åtgärden hiss krävs med hänsyn till ändringens omfattning och byggnadens förutsättningar.

Fördelar:

- Minskad kostnad för byggherren när hiss inte måste installeras.
- Risken minskar att byggherren begränsar ändringsåtgärder för att undvika att utlösa kravet på hiss.
- Tydlig regel, vilket underlättar tillämpning och handläggning.
- Boende riskerar inte att ett ökat bruksvärde medför ökade boendekostnader.

Nackdelar:

- Bristande tillgänglighet för kvarboende äldre personer eller personer som förvärvar en rörelsenedsättning.
- Försvårar för arbetstagare som verkar i byggnaden (exempelvis hemtjänstpersonal, driftspersonal, med flera).
- Fler bostadsanpassningsärenden avseende åtgärden hiss eller lyftanordning.

7.3.4 Förslag som inte utreds vidare

Tillgänglighetskrav i byggnader som inte har hiss

Byggnader som ändras ska uppfylla ändringskraven på tillgänglighet och användbarhet. Det gäller även för byggnader där krav inte ställs på att sätta in en hiss, eller för byggnader där hissen är så liten att den inte kan anses vara tillgänglig. En lättnad skulle kunna vara att ändringskrav inte ställs på tillgänglighet och användbarhet i byggnader som inte har eller tillförs tillgänglig hiss.

Fördelar:

- Minskade kostnader för byggherren.
- Ingreppen i byggnaden blir mindre omfattande.
- Tydligt att det inte ställs krav på tillgänglighet.

Nackdelar:

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Överväganden och förslag

- Att helt och hållet ta bort kravet på tillgänglighet vid ändring av byggnader skulle innebära att i stor utsträckning avvika från åtaganden enligt FN-konventionen (som beskrivs i avsnitt **Fel! Hittar inte referensskälla.**), om att det som redan finns ska göras mer tillgängligt efterhand.
- För byggnader med publika lokaler: bristande tillgänglighet och användbarhet kan innebära diskriminering.
- För byggnader med arbetslokaler: inte i överensstämmelse med krav enligt arbetsmiljölagsstiftningen.
- För bostadsbyggnader: ökade kostnader för bostadsanpassningar generellt.

Tillgänglighetskrav i byggnader som inte uppfyller krav på tillgänglighet i övrigt

När en byggnad ändras ställs krav i den ändrade delen. Det kan innebära att det krävs en högre nivå av tillgänglighet och användbarhet i de delar som ändras än den som finns i övriga delar av byggnaden. Det kan bero på att det är en äldre byggnad, uppförd innan tillgänglighetskrav ställdes, och som inte har ändrats. En lättnad skulle kunna vara att de delar som ändras inte ska uppfylla högre krav på tillgänglighet och användbarhet än den nivå som finns i delar av byggnaden som inte ändras.

Fördelar:

- Minskade kostnader för byggherren.
- Ingreppen i byggnaden blir mindre omfattande.

Nackdelar:

- Otydligt och svårtillämpat krav, eftersom det är svårt att avgöra vilka krav som faktiskt har gällt vid tidigare ändringar. Det kan dessutom vara olika i olika delar av byggnaden, beroende på när de har ändrats tidigare.
- Att generellt ställa lägre krav än utifrån gällande regler på tillgänglighet vid ändring av byggnader skulle innebära att i stor utsträckning avvika från åtaganden enligt FN-konventionen (som beskrivs i avsnitt **Fel! Hittar inte referensskälla.**), om att det som redan finns ska göras mer tillgängligt efterhand.
- Ökade kostnader för bostadsanpassningar generellt i bostadsbyggnader.

7.3.5 Exemplifiering av tillämpningen

Här beskrivs genom några olika exempel hur de föreslagna lättnaderna av kraven på tillgänglighet och användbarhet påverkar tillämpningen.

Ett enbostadshus förses med ett nytt plan

Ett enbostadshus i ett plan byggs på med ytterligare ett plan som förbinds med det befintliga planet med en ny trappa. Det medför fördubblad bostadsarea och därmed en påtaglig förändring av bostadens planlösning. Omfattningen av byggnadsåtgärden kombinerat med den påtagligt förändrade planlösningen gör att åtgärden kan betecknas som en ombyggnad. Med de förslag som lämnas i denna rapport utgår möjligheten att ställa krav på att förbättra tillgängligheten i bottenplanet, exempelvis genom att tillföra ett tillgängligt hygienrum där. Det beror på att det befintliga planet inte utgör ändrad del eftersom dispositionen inte ändras, förutom att trappan byggs.

Tillbyggnad av ett enbostadshus i markplanet

Ett väsentligt kriterium vid bedömning av om en tillbyggnad till ett enbostadshus ska anses vara en ombyggnad är om den kan anses medföra en större förändring av den befintliga bostadens planlösning. Om tillbyggnaden enbart omfattar ett rum och inga andra åtgärder vidtas i byggnaden kan åtgärden normalt inte betraktas som en påtaglig förnyelse. Krav kan då endast ställas på delen som byggs till. Om ändringar görs i den befintliga byggnaden, kan krav även ställas på dessa ändringar.

Om den tillbyggda delen omfattar flera rum eller har en sådan omfattning att den utgör en dominerande del av bostaden efter ändringen, kan det finnas skäl för att åtgärden ska anses medföra en större förändring av bostadens planlösning. Ändringen utgör därmed en ombyggnad. Med de förslag som lämnas i denna rapport utgår möjligheten att ställa krav på att förbättra tillgängligheten i den befintliga delen, exempelvis genom att tillföra ett tillgängligt hygienrum där. Eftersom den befintliga delens disposition inte ändras utgör den inte ändrad del.

Tillbyggnad av ett flerbostadshus kombinerat med andra åtgärder

Ett flerbostadshus i två våningar byggs på med två nya våningar. Trapphusens förlängs uppåt och förses med hiss. Klimatskärmen och de tekniska installationerna byts ut. Ingreppen i den befintliga byggnaden kombinerat med byggnadsåtgärdernas omfattning gör att åtgärden betecknas som en påtaglig förnyelse. Byggherren planerar dock inte att genomföra några förändringar av planlösningar i bostäderna på de befintliga våningarna. Med de förslag som lämnas i denna rapport utgår möjligheten att ställa krav på att förbättra tillgängligheten i de befintliga bostäderna, exempelvis genom åtgärder i hygienrummen.

Stambyte inklusive nya tätskikt och inredning

Enbart stambyten kan inte anses medföra att hela bostaden eller lokalen påtagligt förnyas även om åtgärden innefattar en totalrenovering av till exempel badrum. Krav kan då enbart ställas på de ändrade delarna. Så kan till exempel krav ställas på att de nya ledningsstammarna placeras i sådana lägen att en ur tillgänglighetssynpunkt bättre placering av fast

inredning i badrummen blir möjlig. Om förändrade ledningsdragningar skulle medföra höga merkostnader eller negativa konsekvenser för underliggande bostäder, så kan det vara skäl för att inte ställa krav på att ledningsdragningarna ändras. Om åtgärden innefattar att större delen av badrumsgolvet rivs, så kan det vara rimligt att ställa krav på att tillgängligheten förbättras genom att badrumsgolvets nivå anpassas till angränsande golv, om det är tekniskt och ekonomiskt rimligt. Men om endast begränsade ingrepp görs i golvet, kan det inte i sin helhet anses vara ändrad del.

Med de nu gällande reglerna kan det i samband med stambyte i vissa fall vara möjligt att ställa krav på att samtidigt ytterligare förbättra tillgängligheten, exempelvis genom att bredda dörrar. Men med de förslag som lämnas i denna rapport utgår den möjligheten.

7.4 Retroaktiva krav på taksäkerhet

Boverkets förslag:

Det retroaktiva kravet på taksäkerhet PBF bibehålls oförändrat, men kravet på att det ska tillgodoses genom de lösningar som anges i 1959 byggnadsstadga med tillhörande anvisningar slopas.

I PBL och PBF finns det ett fåtal retroaktiva krav. Ett av dem gäller taksäkerhet. Så som kravet är formulerat så skulle det kunna få långt gående konsekvenser om det efterlevdes.

I 3 kap. 11 och 12 §§ PBF regleras särskilda säkerhetskrav avseende redan uppförda byggnader. Här relevanta delar av 3 kap. 11 § PBF lyder:

För att uppfylla rimliga säkerhetskrav vid användning ska

1. en byggnad som har uppförts eller omfattas av ett bygglov före den 1 juli 1960 vara försedd eller utrustad med de anordningar som behövs för uppstigning på byggnadens tak och till skydd mot olycksfall genom nedstörtning från taket,

2. /.../

Paragrafen innehåller ett renodlat funktionskrav, som får anses vara skäligt. Problematiken inträder med 3 kap. 12 § PBF som i här relevanta delar lyder

Kraven i 11 § 1–3 ska alltid vara uppfyllda genom att

1. en byggnad som avses i 11 § 1 har sådana anordningar som skäligt kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1960,

2. /.../

Den 1 juli 1960 gällde Byggnadsstadga 30 december 1959 SFS 1959:612

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Överväganden och förslag

Stadgans 5 kapitel innehöll regler om byggande. I kapitlets inledande paragraf (35 §) konstateras det att bestämmelserna i kapitlet, där annat ej angives, endast är tillämplbara inom område med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser, dock inte för jordbrukets ekonomibyggnader inom utomplansbestämmelser.

Taksäkerhet avhandlas i stadgans 45 §. Där anges det:

Byggnad skall, i den mån det erfordras, vara försedd med anordning för uppstigning på taket. Där så erfordras skall härjämte finnas anordning för uppstigning på skorsten. Uppgår byggnads höjd över närmast kringliggande mark på någon punkt till åtta meter eller finnes på taket lanternin, ljusbrunn eller liknande, skall byggnaden, där det icke av särskild orsak kan anses obehövt, vara försedd med anordningar till skydd mot olycksfall genom nedstörtning från taket.

I Byggnadsstadgan SFS 1959:612 hade jämfört med den föregående Byggnadsstadgan ett antal bestämmelser av utpräglad teknisk karaktär utmönstrats. Dessa förutsattes i stället bli reglerade genom tillämpningsföreskrifter som utfärdades av byggnadsstyrelsen. Byggnadsstyrelsen lät publicera Anvisningar till byggnadsstadgan (BABS 1960).⁴⁹ I förordet till BABS 1960 anges det att anvisningarna ska förstås ”som ett uttryck för byggnadsstyrelsens uppfattning om hur byggnadsstadgans bestämmelser om byggande skall tillämpas.” För att ”vinna den fördelen, att tillämpningen av stadgans allmänt hållna bestämmelser skall kunna på ett smidigt sätt följa den snabba utvecklingen på byggnadsområdet” så avstod Byggnadsstyrelsen från att underställa BABS 1960 Kungl. Maj:ts prövning. Därmed blev BABS 1960 formellt sett inte bindande, men Byggnadsstyrelsen inskräpte att det var angeläget ”att de icke frångås utan att särskilda skäl talar därför”.

I BABS 1960 regler ”Skyddsanordningar på yttertak m.m.” i kapitlet 36. Under rubrikerna Allmänt, Anordningar för uppstigande på yttertak, Anordningar för tillträde till skorsten och Skyddsanordningar på tak regleras kraven på taksäkerhet i ett antal mycket detaljerade bestämmelser.

Kravet på taksäkerhet omfattas idag av det tekniska egenskapskravet om säkerhet vid användning⁵⁰. När det gäller de tekniska egenskapskraven får de vid ändring av byggnad anpassas och man får göra avsteg från dem med hänvisning till varsamhetskravet och förvanskingsförbudet. Något sådan möjlighet anges inte när det gäller de retroaktiva kraven. Det innebär att det i efterhand kan vara möjligt att ställa längre gående krav än vad som går att ställa i samband med ändringen.

7.4.1 Jämförelse med ÄPBL

De retroaktiva kraven på taksäkerhet reglerades tidigare genom 17 kap. 20 § ÄPBL som löd:

⁴⁹ Se förordet till Kungl. Byggnadsstyrelsens publikationer Anvisningar till byggnadsstadgan (BABS 1960).

⁵⁰ 8 kap. 4 § 4 PBL.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Överväganden och förslag

Byggnader som har uppförts före den 1 juli 1960 eller för vilka byggnadslov har beviljats före nämnda dag skall, om det behövs, vara försedda med anordningar för uppstigning på taket och anordningar till skydd mot olycksfall genom nedstörtning från taket.

/.../

Krav enligt första-tredje styckena får inte påtagligt avvika från vad som kan krävas enligt motsvarande äldre bestämmelser.

Paragrafens sista stycke innebar en begränsning i omfattningen av vilka retroaktiva krav som kunde ställas. I författningskommentaren till paragrafen angavs att ett tidigare remitterat förslag innehöll ett par hänvisningar till byggnadsstadgans paragrafer. Departementschefen kommenterar detta med:

På grund av utformningen av det remitterade förslaget i denna del skulle inte bara delar av byggnadsstadgan utan även äldre tillämpningsföreskrifter m. m. komma att leva vidare efter det att PBL träder i kraft. Jag anser att en sådan lösning till äldre bestämmelser är olycklig med hänsyn till den teknikutveckling som sker och till de ansträngningar som görs för att förenkla och förtydliga regelgivningen.⁵¹

Genom PBF 2011 återinfördes 25 år senare kopplingen till byggnadsstadgan och dess tillämpningsföreskrifter. Samtidigt slopades skrivningen om att de retroaktiva kraven inte påtagligt får avvika från vad som kan krävas enligt motsvarande äldre bestämmelser.

Sammanfattningsvis innebar förändringen att en begränsning i ÄPBL till att de retroaktiva kraven inte fick bli mer långtgående än vad som gällde enligt äldre regler ersattes med ett krav på att alla befintliga hus som uppförts före 1960 måste leva upp till de regler som gällde 1960.

Då det inte finns några förarbeten till PBF, så framgår det inte om det var en avsedd skärpning.

7.4.2 Diskussion

Som utgångspunkt delar Boverket departementschefens bedömning från 1985. Det är inte skäligen att byggherrar och byggnadsnämnder ska behöva sätta sig in i och tillämpa bestämmelser som upphävdes för 40 år sedan.

Vad kravet i 3 kap. 12 § PBF om att alla byggnader, inklusive nybyggda, ska uppfylla Byggnadsstadgan SFS 1959:612 och BABS 1960 innebär i praktiken är svårutrett, inte mins för att lagtexten hänvisar till idag obsoleta begrepp och att det inte är självklart vilken ställning BABS 1960 ska ges vid uttolkningen av lagparagrafen. Detta gör att det är mycket svårt att vägleda om innebörden av de retroaktiva kraven.

---

⁵¹ Proposition 1985/86:1, s. 877–878

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Överväganden och förslag

Det retroaktiva kravet om taksäkerhet i 3 kap. 11 § är formulerat på samma detaljeringsnivå som flera av funktionskraven i Boverkets nya byggregler. Det motsvarar även hur det retroaktiva kravet på taksäkerhet var formulerat i ÄPBL.

Tak utgör även en arbetsplats. Därmed gäller Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Säkerhet vid arbete på tak regleras i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:10) om risker i arbetsmiljön, där skydd mot skada genom fall behandlas i kapitel 4.

Innebörden av 3 kap 12 § 1 PBF är otydlig. Antingen tillför den inget enligt vad som redan följer av 3 kap 11 § PBF och Arbetsmiljöverkets föreskrifter och är då obehövlig, eller så tillför punkten ett antal detaljkrav och är då problematisk. Den kan då medföra att enskilda tvingas till onödigt kostnadskrävande lösningar som dessutom kan medföra skada på kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Boverket får inte nämnvärt med frågor om tillämpningen av 3 kap. 12 § 1. En förmodan kan vara att det beror på att bestämmelsen i praktiken sällan tillämpas då Arbetsmiljöverkets regler ger ett tydligare stöd.

Att ta bort krångliga och svårbegripliga bestämmelser med tveksam rättskraft kan antas minska den byråkratiska bördan för såväl enskilda som myndigheter.

7.5 Översyn av ombyggnadsbegreppet

Boverkets bedömning:

De förslag till en förändring av reglerna kring ombyggnad som Boverket lämnade inom ramen för ett regeringsuppdrag 2021 bedöms fortfarande vara relevant och bör i huvudsak genomföras. Boverket lämnar därför inga ytterligare förslag avseende ombyggnadsbegreppet. Det förslag som Boverket lämnade 2021 behöver dock anpassas till de förslag som lämnas i denna rapport.

Som framgår av bland annat avsnitt 5.1 och 5.8 finns det en utbredd missfattning om att det i praktiken är kraven för nya byggnader som gäller vid ombyggnad. Enligt Boverkets bedömning finns det ett betydande bedömningsutrymme även vid ombyggnad.

De utbredda missuppfattningarna är dock i sig ett skäl för att se över reglernas utformning. Mot denna bakgrund fick Boverket 2021 ett regeringsuppdrag att lämna förslag på vilket sätt regleringen av ombyggnad kunde

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Överväganden och förslag

förtydligas i PBL och PBF. I uppdraget ingick inte att föreslå några förändrade kravnivåer.⁵²

Vid ombyggnad går det att som utgångspunkt utöver krav på ändrad del även ställa krav på antingen hela byggnaden eller hela den del av byggnaden som påtagligt förnyas. Ombyggnad är dock en ändring, vilket gör att det är kraven vid ändring som ska tillämpas. Vid ändring ska de krav som gäller för uppförandet av nya byggnader anpassas med hänsyn till ändringens omfattning och byggnadens förutsättningar. I praktiken innebär det att det vid ombyggnad är mycket få krav som kan ställas utöver de krav som kan ställas på ändrad del.

Utifrån en bedömning av vad en tillämpning av anpassningsutrymmet normalt ledde fram till föreslog Boverket att möjligheten att ställa följdkrav vid ombyggnad skulle begränsas till:

- att åtgärda betydande risker med avseende på hälsa och säkerhet,
- tillgänglighet och användbarhet, samt
- bredband och laddning av elfordon i den utsträckning som framgår av PBF.

Möjligheten att ställa följdkrav på tillgänglighet och användbarhet är beroende av den förstärkta ställning som tillgänglighetskravet har enligt 8 kap. 7 § PBL och 3 kap. 23 § PBF.

Boverket bedömer att de förslag som lämnades i rapporten om ombyggnadsbegreppet är fortsatt relevanta och kan bidra till att förenkla tillämpningen av PBL. Förslaget i avsnitt 7.3.2 i denna rapport, om att ta bort den förstärkta ställning som tillgänglighetskravet har, medför dock att en viss översyn behöver göras av de förslag som lämnades i rapporten om ombyggnadsbegreppet. Inom ramen för konsekvensutredningen har det gjorts en bedömning av vad som skulle krävas för att anpassa de bägge förslagen till varandra. Resultatet av bedömningen redovisas i bilaga 1.

---

⁵² Boverket (2021). Översyn av ombyggnad i PBL. Rapport 2021:19.

8 Boverkets nya byggregler

Boverkets nya byggregler träder i kraft den 1 juli 2025. Boverket kommer att följa upp tillämpningen av de nya byggreglerna. I det arbetet ingår att följa upp hur de nya byggreglerna tillämpas vid ändring av byggnad.

8.1 Om Boverkets byggregler

Bakgrunden till Boverkets nya byggregler och principen för deras utformning beskrivs översiktligt i avsnitt 3.5.

Här ges en kortfattad beskrivning av föreskrifterna inom respektive sakområde och hur utformningen av de nya byggreglerna kan komma att påverka deras tillämpning vid ändring av byggnad. Vilket anpassningsutrymme som finns vid ändring av byggnad diskuteras för respektive sakområde, bland annat mot bakgrund av de författningsförändringar som föreslås i denna utredning.

Noteras kan att om förslaget att resurshushållningsskäl införs som ett skäl i 8 kap. PBL för att anpassa kraven vid ändring av byggnad, så medför det ett behov av att Boverket ser över samtliga författningar i Boverkets nya byggregler med avseende på de föreskrifter i respektive författning som preciserar innebörden av dessa paragrafer i PBL.

8.2 Regler om bärförmåga, stadga och beständighet

Kraven på bärförmåga, stadga och beständighet syftar till att skydda användarnas hälsa och säkerhet, samt att säkerställa byggnadens avsedda funktion. De preciserade kraven i Boverkets författning om bärförmåga, stadga och beständighet (BFS 2024:6) innehåller även regler som gäller vid ändring av byggnad. Vid ändring finns det ett visst utrymme att anpassa kraven, men det ska göras en riskbedömning. Riskbedömningen ska säkerställa att risken för människors säkerhet ändå blir godtagbar trots anpassning av kraven. Utrymmet för anpassning avseende bärförmåga är generellt sett litet, då det är svårt att påvisa godtagbar säkerhet om kravnivån inte uppfylls. Riskbedömningen blir ett underlag för att fastställa hur stort anpassningsutrymme är i det enskilda ärendet. Detta medger anpassningar och avsteg i tillräcklig mån och det finns inte skäl att ändra i kravnivåerna.

De signaler Boverket har fått är att kraven medför kostnader i en ändringssituation, men att dessa kostnader uppfattas som rimliga.

8.3 Regler om säkerhet i händelse av brand

Kraven på säkerhet i händelse av brand syftar främst till att ge tillfredställande säkerhet för personer som vistas i byggnader och skapa förutsättningar för räddningspersonalen att göra en insats vid brand. Boverkets föreskrifter och allmänna råd om säkerhet i händelse av brand (BFS 2024:7) preciserar den säkerhetsnivå som följer av 3 kap. 8 § PBF.

Kraven i författningen gäller vid uppförande av nya byggnader samt vid ändring av byggnader. Vid ändring finns det ett visst utrymme att anpassa säkerhetsnivån som annars gäller vid uppförande av nya byggnader. En anpassning av säkerhetsnivån är möjligt att göra om säkerheten i händelse av brand ändå blir godtagbar och det i övrigt finns skäl för anpassningen. Vilka skäl som kan åberopas framgår av författningen. En sådan anpassning ska föregås av en riskbedömning som ska dokumenteras. Riskbedömningen ska visa att risken för människors säkerhet ändå blir godtagbar trots anpassning av säkerhetsnivån.

Reglerna preciserar inte hur stort anpassningsutrymmet är mer än att säkerheten i händelse av brand ska bli godtagbar. Det måste därför bedömas i varje enskilt fall utifrån hur starka de motstående intressena är och vilka konsekvenserna av anpassningen skulle bli för säkerheten i händelse av brand. I vissa situationer kan utrymmet vara mycket begränsat, och i andra något större. Det kan dock sägas att typiskt är anpassningsutrymmet när det gäller säkerhet i händelse av brand mycket litet. För vissa specifika situationer har dock anpassningsutrymmet inskränkts i föreskrifterna.

I BBR är anpassningsutrymmet i vissa situationer mycket begränsat. Boverket har i de nya reglerna öppnat upp för vissa möjligheter till anpassningar av säkerhetsnivån i motsvarande situationer. Detta innebär att anpassningar som är av begränsad betydelse för säkerhetsnivån blir möjliga att göra i alla ändringssituationer, vilket inte är möjligt enligt BBR. Jämfört med BBR tydliggörs det också att det är möjligt att ta hänsyn till ändringens omfattning vid tillämpningen av kraven.

Det kan också tilläggas att Boverkets nya byggregler om säkerhet i händelse av brand utgår ifrån allmänt hållna funktionskrav, vilket innebär att det inte anges några detaljerade lösningar som alltid måste tillämpas. Det medför att kraven inte blir inlåsandet till vissa lösningar. Det är därför alltid möjligt att välja de lösningar som bäst uppfyller funktionskraven. Trots detta ges dock, som tidigare beskrivits, viss möjlighet att anpassa säkerhetsnivån vid ändring, vilket ytterligare skapar förutsättningar att hitta lösningar som ger en godtagbar säkerhet vid ändring av byggnader.

8.4 Regler om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö

Krav på skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö samt hushållning med vatten och avfall har sin grund i de tekniska egenskapskraven om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö i 8 kap. 4 § första stycket 3 PBL. Enligt 3 kap. 9 § PBF ska ett byggnadsverk vara projekterat och utfört på ett sådant sätt att det inte medför en oacceptabel risk för användarnas eller grannarnas hygien eller hälsa.

I Boverkets nya byggregler om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö samt hushållning med vatten och avfall (BFS 2024:8) finns krav på material, luft, ljusförhållanden, rumshöjd, termisk komfort, fuktsäkerhet, vatten och avloppsinstallationer, utsläpp till omgivningen, skadedjur, och avfall.

Författningen har även några preciserade föreskrifter om ändring av byggnader. Preciserade föreskrifter finns för material, luft, dagsljus, fuktsäkerhet och vatten- och avloppsinstallationer. Dessa redovisas nedan för respektive avsnitt i författningen.

8.4.1 Material

Det grundläggande funktionskravet om material innebär att material i byggnader inte får påverka byggnadernas inomhusmiljö eller närmiljö så att det uppstår oacceptabla hälsorisker. Vid ändring regleras utrymmet för anpassning av kravnivån på så sätt att material som kan innebära oacceptabla hälsorisker kan behållas i byggnaden om åtgärder vidtas för att förebygga att en sådan oacceptabel hälsorisk uppkommer. Denna anpassning av kravnivån vid ändring gör det möjligt att hantera inbyggda material genom att kapsla in dessa eller på annat sätt säkerställa att de inte ger en skadlig påverkan på inomhusmiljön.

Den flexibilitet som reglerna medger kan utnyttjas för att begränsa behovet av rivning och sanering i samband med ändring med bibehållet skydd av hälsa.

8.4.2 Luft

Den inledande bestämmelsen om luftkvalitet innebär att byggnader ska ge förutsättningar för en acceptabel luftkvalitet inomhus. Därefter följer specifika bestämmelser om de funktioner som ska uppnås. Bestämmelserna innehåller också krav på minsta luftflöden i bostäder utifrån bostadens golvarea och personantal i rum.

Det finns tre särskilda bestämmelser med hänsyn till luft som gäller vid ändring. Den första bestämmelsen gäller ändringens omfattning, där ett högre krav på byggnadens luftväxling utifrån den nya användningen ska beaktas för att bedöma ändringens omfattning. Den andra bestämmelsen gäller hur man ska hantera ventilationskanaler som tas ur bruk i samband

med ändring. Utöver dessa finns också ett särskilt krav på utredning vid ändring av ventilationssystem i 1 kap. § 12. Denna bestämmelse innebär att byggherren ska utreda möjligheten att utnyttja befintliga kanaler för att minimera ingreppets omfattning.

Vid ombyggnad av bostäder i äldre byggnader medför ofta kraven på energianvändning och luftflöden att byggnaden behöver förses med separata kanaler för tilluft och frånluft, där det tidigare endast funnits kanaler för frånluft. När kontorslokaler ändras till bostäder innebär detta vanligen att ventilationen behöver sektioneras upp och utföras med nya kanaler för att kunna betjäna varje bostad separat. Den flexibilitet som reglerna medger kan utnyttjas för att anpassa kravställningen i ett enskilt projekt. De nya byggreglerna tydliggör hur dessa bedömningar ska göras i samband med ändring. För att kunna nyttja den flexibilitet som medges av byggreglerna vid ändring krävs att samtliga delar av regelverket beaktas vid kravformulering. Detta gäller särskilt vid ändring av ventilationssystem som omfattas av krav på energianvändning, bullerskydd, termisk komfort, brand och luftkvalitet.

8.4.3 Ljushöghållanden

Bestämmelserna om ljushöghållanden i Boverkets nya byggregler ställer krav på att byggnadens användare inte ska utsättas för oacceptabel risk för hälsan på grund av för lite dagsljus, att det saknas utblick eller att den elektriska belysningen utgör en oacceptabel risk för människors hälsa genom att den till exempel flimrar. Kravet om solljus som ingick i BBR har tagits bort i de nya byggreglerna eftersom det har ansetts tillräckligt att ställa krav på dagsljus.

Representanter för byggbranschen har angett att kraven gällande dagsljus har varit svåra att uppfylla vid ändring av byggnader. Samtidigt är god tillgång till dagsljus viktigt för vår hälsa, inte minst i bostäder.

Reglerna för dagsljus omfattar ”rum där människor vistas mer än tillfälligt” vilket avser sovrum, vardagsrum och kök. Jämfört med BBR innebär Boverkets nya byggregler att dagsljus ska utvärderas för hela bostaden och inte för varje enskilt rum i bostaden. Genom att studera hela bostaden samlat innebär det att kravet kan uppfyllas trots att det kan finnas en skillnad mellan dagsljusnivåer i olika rum. Syftet med denna ändring av reglerna om dagsljus är en mer flexibel kravställning som är lättare att uppfylla.

Vid uppförandet av nya byggnader ska bostaden ha en sammanräknad dagsljusfaktor om 1,0.

Vid ändring av byggnad får kravet anpassas om något av de skäl som finns angivna i de övergripande kraven vid ändring av byggnad är uppfyllda. Vid ändring av lokal till bostäder kan en dagsljusfaktor 0,8 godtas. Ytterligare anpassning av kravet om 0,8 får göras om ljushöghållandena

bara skulle förbättras försumbart eller det krävs för att inte förvanska en särskilt värdefull byggnad. Avser åtgärden att en tidigare kontoriserad bostad åter ändras till bostad kan ofta befintliga förhållanden godtas med hänvisningen till att ändringens omfattning är begränsad. Syftet med att ange en dagsljusfaktor som ska uppfyllas vid ändring är att det inte ska skapas undermåliga bostäder som kan anses vara en oacceptabel risk för människors hälsa, till exempel bostäder i källare med allt för lite dagsljus.

Utredning om dagsljus

Boverket har låtit utföra en utredning om dagsljus⁵³ för att undersöka vad tillämpningen av de nya byggreglerna för dagsljus kan komma att innebära. I en första del studerades vad det kan innebära vid uppförande av nya byggnader. I en andra del studerades dagsljustillgången för några typlägenheter vid ändring av lokaler till bostäder. Typlägenheterna placerades i byggnader med variationer i byggnadsdjup, fönsterglasandel samt avskärningsvinkel till motstående byggnader.

Resultatet från utredningen visar att det är lättare att uppfylla dagsljuskravet i de nya byggreglerna eftersom kravet ställs på hela bostaden i stället för varje rum. Att solljuskravet helt har tagits bort gör också det lättare att uppfylla reglerna om ljusförhållanden, jämfört med BBR. Sammantaget förväntas ändringarna i regler om ljusförhållanden underlätta omvandling av lokaler till bostäder. Utfallet från tillämpningen av Boverkets nya byggregler kommer att följas upp av Boverket.

En sammanfattning av utredningen om dagsljus finns i bilaga 1.

8.4.4 Rumshöjd

Det har framkommit synpunkter från sektorn på att de måttsatta angivelserna om rumshöjd som finns i BBR innebar en väsentlig begränsning genom att det minskar anpassningsutrymmet vid ändring. Detta har upplevts som en faktor försvårar vid ändrad användning av byggnader. Särskilt när rumshöjden påverkas av andra egenskapskrav, som har inneburit nya exempelvis ventilationskanaler och tilläggsisolering av takbjälklag, har de angivna måtten för rumshöjd begränsat möjligheten till anpassning av kravnivåer.

Boverkets nya byggregler innebär en större flexibilitet vid ändring jämför med BBR. Bestämmelsen om rumshöjd ett funktionskrav utan särskilda preciseringar. Rumshöjden ska vara tillräcklig för att undvika olägenheter för människors hälsa och vara anpassad till rummets avsedda användning. Detta medger anpassningsutrymme vid ändring. Ofta är rumshöjden bestämd av bjälklagsavståndet och då är det i de flesta fall inte rimligt att

---

⁵³ Fojab (2025). Utredning av lättnader av dagsljuskrav i Boverkets nya byggregler vid ändring och ombyggnad. Boverkets diarienummer 6948/2024.

öka rumshöjden. I de fall nya bjälklag läggs in kan den flexibilitet som reglerna medger utnyttjas, så länge funktionskravet uppfylls.

8.4.5 Termisk komfort

Det grundläggande kravet som finns om termisk komfort vid uppförande ställer ett funktionskrav utan detaljerade preciseringar för exempelvis lufttemperatur. Bestämmelserna utgår från användarna och att dessa ska kunna erhålla en acceptabel termisk komfort.

Kraven på termisk komfort är i praktiken sammankopplade med kraven på byggnaders energianvändning och luftkvalitet. Det finns idag beräkningsverktyg och branschstandarder som kan användas för att verifiera kraven på ett mer nyanserat sätt, där användningen beaktas i högre utsträckning. Detta kan exempelvis vara fallet för en byggnad som endast används under vissa tider på dygnet, eller i sådana fall där övertemperaturer kan accepteras under kortare perioder. Sammantaget gör detta att bestämmelserna bedöms möjliggöra tillräcklig flexibilitet vid ändring.

8.4.6 Fuktsäkerhet

Bestämmelserna gällande fuktsäkerhet syftar till att byggnader inte ska skadas av fukt på så sätt att detta leder till en oacceptabel risk för hälsan. Kraven är formulerade utifrån vilka risker som ska beaktas för olika byggnadsdelar exempelvis ytor i våtrum, byggdelar i kontakt med uteklimat och grundläggning mot mark.

För ändringssituationen finns två särskilda bestämmelser med hänsyn till fuktsäkerhet. Den första bestämmelsen gäller ändringens omfattning, där större risk för fuktskador utifrån den nya användningen ska beaktas för att bedöma ändringens omfattning. Den andra bestämmelsen gäller hur fuktskadade byggnadsdelar ska hanteras vid ändring av byggnad. Denna bestämmelse innebär att skadade byggnadsdelar kan behållas i byggnaden om åtgärder vidtas för att förhindra att detta medför en oacceptabel hälso-risk. Denna anpassning av kravnivån vid ändring gör det möjligt att hantera inbyggda material genom att kapsla in dessa eller på annat sätt säkerställa att de inte ger en skadlig påverkan på inomhusmiljön.

Byggnadens förutsättningar med hänsyn till fuktsäkerhet ska redovisas i den fuktsäkerhetsdokumentation som upprättas av byggherren. Vid bedömning av byggnadens förmåga att uppfylla kraven på fuktsäkerhet är det möjligt att använda erfarenheter från tidigare användning, vilket medger en ökad flexibilitet i verifiering. Sammantaget görs bedömningen att bestämmelserna möjliggör tillräcklig flexibilitet vid ändring.

8.4.7 Vatten och avlopp

Dricksvattnets kvalitet och temperatur samt vatten- och avloppsinstallationernas funktion har en betydande inverkan på hälsan.

Tre specifika paragrafer måste alltid uppfyllas vid ändring för att säkerställa skydd för hälsan. Dessa regler innebär

- att material i tappvatteninstallationer inte får avge skadliga ämnen och att tappkallvatten ska uppfylla kvalitetskraven,
- att tappvatten inte får förorenas av gaser eller vätskor,
- att tappvatteninstallationerna inte ska främja mikrobiell tillväxt.

Anpassning av kravnivån är tillåten endast om byggnadens skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö bara skulle förbättras försumbart om kraven uppfylls. När det gäller dricksvattenkvalitet och säkerhet med hänsyn till legionella finns inget utrymme för anpassning av kravnivån.

Vid ändring finns även ett tillkommande krav på att vatten- och avloppsledningar som tas ur bruk ska hanteras så att det inte uppkommer risk för bakterietillväxt eller annan risk för hälsa i kvarvarande installationer.

Trots begränsningarna av anpassningsutrymmet när det gäller dricksvattenkvalitet och legionellasäkerhet görs bedömningen att bestämmelserna möjliggör tillräcklig flexibilitet vid ändring.

8.4.8 Utsläpp till omgivningen

Byggnader ger upphov till olika typer av utsläpp till omgivningen som luftföroreningar och spillvatten. Bestämmelserna om utsläpp till omgivningen innebär att dessa utsläpp ska hanteras så att det inte uppstår oacceptabla hälsorisker i byggnaden eller i byggnadens omgivning. Det finns inga specifika ändringsregler för utsläpp till omgivningen.

Vad gäller regleringen av utsläpp av förbränningsgaser så anger byggreglerna inte längre några gränsvärden. Ett funktionskrav ersätter här de tidigare kvantitativa kraven. Kravet anger att olägenheter till följd av innehållet i förbränningsgaser som släpps ut från byggnaden ska begränsas. Detta medger en viss flexibilitet i bedömning av kravnivån vid ändring. Detta kan utnyttjas för att kunna iaktta kraven på varsamhet och skydd mot förvanskning, exempelvis vid användning av äldre braskaminer med kulturhistoriskt värde.

8.4.9 Skadedjur

Bestämmelserna om skadedjur innebär att byggnader ska utformas så att det försvåras för skadedjur att ta sig in i byggnader eller mellan lägenheter i en byggnad. Boverket bedömer att fastighetsägaren har goda incitament att förebygga förekomsten av skadedjur, även vid ändring. Därför föreligger idag inget behov av justering av kravnivån i samband med ändring. Tekniska lösningar för skydd mot skadedjur sammanfaller ofta med andra väsentliga tekniska egenskaper som energiförbrukning, fuktsäkerhet och termisk komfort.

8.4.10 Avfall

Bestämmelserna om avfall reglerar utformning och placering av utrymmen och anordningar för hantering av avfall i byggnader. Bestämmelserna är allmänt hållna och anger att avfall ska kunna tas om hand på det sätt som krävs. Avfallsförordningen (2020:614), reglerar antalet vilka fraktioner som avfallet ska delas upp i vid källsortering och blir vanligen styrande för utformning av utrymmen för avfall. Kommunen kan ställa krav på avfallsutrymmets utformning och anordningar i samband med ändring. För fallet där lokaler konverteras till bostäder innebär detta ofta att utrymmen behöver tas i anspråk för avfallshantering. Det har inte framkommit att kraven på att kunna hantera avfall som ställs i Boverkets byggregler innebär ett särskilt hinder vid ändring.

8.5 Regler om säkerhet vid användning

Kraven på säkerhet vid användning reglerar att byggnadens användare inte ska utsättas för oacceptabel risk för olyckor eller att skadas. Regleringen innefattar även driften av byggnaden. De preciserade kraven i Boverkets författning om säkerhet vid användning (BFS 2024:9) innehåller även regler som gäller vid ändring av byggnad. Vid ändring finns det ett visst utrymme att anpassa kraven, men i dessa fall ska det göras en riskbedömning. Riskbedömningen ska säkerställa att risken för människors säkerhet blir godtagbar trots anpassning av kraven. Därmed blir riskbedömningen ett underlag för att fastställa hur stort anpassningsutrymme är i det enskilda ärendet. Vid riskbedömning kan byggherren ta hänsyn till den avsedda användningen, vilket medger en viss flexibilitet vid bestämning av kravnivå.

8.6 Regler om skydd mot buller i byggnader

Kraven på skydd mot buller i byggreglerna har sin grund i det tekniska egenskapskravet för skydd mot buller i 8 kap. 4 § första stycket 5 PBL och 3 kap. 13 § PBF och gäller alla byggnadsverk. Enligt PBF gäller att byggnadsverk ska vara projekterade och utförda på ett sådant sätt att buller, som uppfattas av användarna och personer i närheten av byggnadsverket, ligger på en nivå som inte medför en oacceptabel risk för dessa personers hälsa. Det ska också vara möjligt att sova, vila och arbeta under tillfredsställande förhållanden i byggnadsverket.

Boverkets nya byggregler om skydd mot buller i byggnader (BFS 2024:10) gäller för byggnader och preciserar de grundläggande kraven i PBL och PBF.

De nya reglerna innebär i sig vissa förenklingar jämfört med BBR, exempelvis utgår preciserade krav på högsta ljudnivå i rum för personhygien och preciserade krav på högsta ljudnivå i utrymme för matlagning. De

nya reglerna innebär också att en större area innanför entrédörr till bostad där anpassning av stegljudsnivå kan göras, Inget krav på längsta efterklangstid i korridor och trapphus och en förenkling av kravet på ljudnivåskillnad från trapphus, korridor och loftgång.

Reglerna för ändring av bostäder medger i tillräcklig grad möjligheter till anpassningar och avsteg utan att PBF:s krav frångås.

Byggnadens grundläggande skydd mot buller är en egenskap som i stor utsträckning bestäms av byggnadens konstruktion. Vid ändrad användning av en byggnad där den nya användningen nya användningen ställer högre krav på skydd mot buller i byggnaden jämfört med den tidigare användningen kan det därför uppstå tekniska och kostsamma åtgärder. Ett problem som har framkommit vid diskussioner med projektörer av skydd mot buller är svaga bjälklag som främst påverkar stegljudsnivåer och ljudnivåskillnad mellan våningsplan men ibland också på samma våning. Det finns en standard för ljudklassning av bostäder, SS25267, som innehåller värden för fyra ljudklasser A, B, C och D. Ljudklass A och B innebär en högre ljudklass än byggreglerna. Ljudklass C motsvarar byggreglerna och ljudklass D innebär en lägre nivå för vissa ljudegenskaper. Vid ändring av byggnader kan det finnas skäl att anpassa den kravnivå som gäller för nya byggnader, till exempel för att tillgodose varsamhetskravet eller förvanskingsförbudet. Ljudklass D kan då utgöra en vägledning till vilka nivåer som kan vara rimliga.

8.7 Regler om energihushållning och värmeisolering

Kraven på byggnaders energiprestanda har sin grund i det tekniska egenskapskravet om energihushållning och värmeisolering i 8 kap. 4 § första stycket 6 PBL och 3 kap. 14 och 15 §§ PBF. Med anledning av de pågående förhandlingarna om energiprestandadirektivet omfattades Boverkets föreskrifter om energihushållning inte av den nyligen genomförda översynen av Boverkets byggregler. Energiprestandadirektivet har nu beslutats och ett förslag till nya och ändrade föreskrifter för energihushållning och värmeisolering planeras att skickas ut på remiss under slutet av juni.

8.8 Regler om bostäders lämplighet

Kravet på vilka funktioner som det ska finnas utrymmen för i en bostad, bostadsfunktionerna, ställs i PBF 3 kap. 1 och 17 §§. Kravet preciseras i Boverkets föreskrifter om bostäders lämplighet för sitt ändamål (BFS 2024:11). Föreskrifterna är inte detaljreglerande utan anges som funktionskrav som medger olika lösningar. Reglerna för ändring av bostäder medger anpassningar och avsteg, utan att PBF:s krav frångås. Storleken på bostaden styrs i stor utsträckning av kravet på att

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Boverkets nya byggregler

bostadsfunktionerna ska vara tillgängliga och användbara. De lättnader avseende den särskilda ställningen för kraven på tillgänglighet och användbarhet som föreslås förväntas medföra minskade kostnader med hänsyn till det större anpassningsutrymme som medges med hänsyn till dessa krav.

8.9 Regler om tillgänglighet och användbarhet

De ändringar på lag och förordningsnivå som föreslås i detta uppdrag medför behov av att se över de bestämmelser som finns i 4 kap. Boverkets föreskrifter om byggnaders tillgänglighet och användbarhet (BFS 2024:12).

Boverkets föreskrifter om byggnaders tillgänglighet och användbarhet preciserar de krav som ställs i PBL och PBF. Boverkets regler ställer funktionskrav på olika delar i byggnader och som dimensionering finns krav med mått för en viss typ av rullstol. Det finns även regler som gäller särskilt för publika lokaler respektive för bostäder. Reglerna har två preciserade föreskrifter om ändring.

9 Konsekvenser av författningsförslagen

Boverket ska redovisa vilka konsekvenser som författningsförslagen i utredningen kan innebära i olika avseenden. Konsekvensutredningen ska innehålla redogörelser och analyser samt bedömningar på sätt som framgår av 6–10 §§ förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar (konsekvensutredningsförordningen).

I detta avsnitt beskrivs konsekvenserna av de ändringar i PBL och PBF som utretts och föreslagits i denna rapport. Konsekvenserna redovisas i detta avsnitt på en övergripande nivå. I avsnitt 9.5 redovisas de samlade konsekvenserna av de olika förslagen för olika grupper.

9.1 Redogörelse för problemet och vilka förändringar som eftersträvas.

Den förändring som eftersträvas är enligt uppdraget kraftigt minskade kostnader vid ändring, ombyggnad och omvandling av byggnader och ett betydligt bättre nyttjande av det befintliga byggnadsbeståndet. Detta ska uppnås genom en påtagligt minskad kravnivå. Även andra författningsförändringar som medför minskade kostnader vid ändring och ombyggnad får lämnas.

I arbetet med uppdraget har fyra problem identifierats som bidrar till höga kostnader vid ändring och ombyggnad:

- Den faktiska kravnivån
- Otydliga kravnivåer och olika bedömningar
- Osäkerhet och fördröjningar
- Svårlästa regler

Problemen beskrivs utförligare i avsnitt 6.

9.2 Nollalternativet

Om inga åtgärder vidtas kommer kravnivån och därmed kostnaderna att ligga kvar på samma nivå som idag. Det kommer fortsättningsvis råda skilda uppfattningar om vilken kravnivå som gäller. Det finns risk för övertillämpning av reglerna och att reglerna kommer att tillämpas olika i olika kommuner. Det finns risk att byggherrar avstår från projekt eftersom de missbedömer kravnivån. Detta kan leda till att det befintliga byggnadsbeståndet inte utnyttjas lika effektivt som annars vore möjligt. Möjligheterna att anpassa kraven vid ändring kan främja resurshushållning och att byggnaders kulturvärden tas tillvara. Detta uppnås inte om inga åtgärder vidtas.

De utformningskrav och tekniska egenskapskrav som ställs vid ändring syftar till att bland annat förhindra olyckor, säkerställa att inomhusmiljön inte skadar människors hälsa, främja tillgänglighet och användbarhet samt främja energihushållning. Ökar anpassningsutrymmet vid ändring av byggnader medför detta att byggnadernas egenskaper i dessa avseenden inte förbättras i samma utsträckning som hade skett om åtgärderna inte hade vidtagits.

9.3 Alternativa lösningar

I arbetet med uppdraget har flera alternativa lösningar utretts. Här presenteras både de lösningar som valts och de som förkastats. Utifrån hur uppdraget är formulerat har utredningen främst övervägt ändringar på lag- och förordningsnivå. Uppdragets korta utredningstid har också begränsat vilka förslag som har kunnat belysas.

9.3.1 Möjligheten att anpassa kraven vid ändring av byggnad tydliggörs

Möjligheten att anpassa de krav som gäller för nya byggnader vid ändring och ombyggnad är idag otydligt uttryckta i PBL. Till delar beror det på att kraven vid nybyggnad, ombyggnad och ändring behandlas i en gemensam paragraf. Genom att reglera situationerna i varsin paragraf kan anpassningsutrymmet tydliggöras.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.1.

9.3.1.1 Effekt på problemet

- Vilket utrymme det finns att anpassa kraven vid ombyggnad och annan ändring av byggnad än ombyggnad tydliggörs.
- En mera enhetlig tillämpning av reglerna leder till en minskad osäkerhet om kravnivån.
- Mindre risk för en övertillämpning av kraven och missbedömning av vilka krav som gäller vid ombyggnad
- Reglerna blir tydligare och enklare att förstå och tillämpa.
- Minskade kostnader för byggherrar då tillämpningen av reglerna blir tydligare och förenklas.
- Bättre nyttjande av det befintliga byggnadsbeståndet då fler omvandlingsprojekt kan bli verklighet.

9.3.1.2 Konsekvenser

- Minskade kostnader för byggherrar i de situationer det har funnits en överimplementering av reglerna.
- Minskade kostnader för byggherrar då tillämpningen av reglerna blir tydligare och enhetligare. Projektering förenklas och osäkerhet minskas.
- Förtydligade regler förenklar handläggningen för kommunernas byggnadsnämnder.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Konsekvenser av författningsförslagen

9.3.1.3 Sammanvägd bedömning

Förslaget bedöms framför allt innebära fördelar för tillämpningen. Förslaget har därför valts.

9.3.1.4 Skapa samsyn om anpassningsutrymmet

För att förslaget om att tydliggöra möjligheten att anpassa kraven vid ändring av byggnad ska få avsedd effekt krävs det att det skapas en samsyn mellan samhällsbyggnadssektorns olika aktörer om hur kraven vid ändring och ombyggnad ska tillämpas. Regeringen bör därför överväga att stödja branschen i arbetet med att nå en samsyn i hur kraven vid ändring och ombyggnad ska tillämpas.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.1.

9.3.2 Resurshushållning som anpassningsgrund

Resurshushållning införs som ytterligare ett skäl för att anpassa kraven vid ändring. Detta ökar möjligheten att bibehålla befintligt material vid ändring av byggnad.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.2.

9.3.2.1 Effekt på problemet

- Minskade kostnader för byggherrarna.

9.3.2.2 Konsekvenser

- Cirkulär ekonomi främjas. Mindre avfall och mindre förbrukning av jungfruliga resurser.
- Boverket behöver anpassa ändringsavsnitten i sju förordningar som ingår i Boverkets nya byggregler.
- Införandet av resurshushållning som anpassningsgrund gör att kommunernas byggnadsnämnder, konsulter och byggherrar får ytterligare ett begrepp att förhålla sig till.

9.3.2.3 Sammanvägd bedömning

Fördelarna bedöms överväga nackdelarna. Förslaget har därför valts.

9.3.3 Utökning av undantag för vindar

Undantag finns från krav på tillgänglighet vid inredning av vind för bostäder som är högst 35 kvadratmeter. Undantaget innebär att det inte heller krävs hiss när sådana bostäder inreds på vind. Areabegränsningen kan dock medföra tekniska och planlösningsmässiga svårigheter. Sådana problem kan undvikas genom att undantaget utvidgas till att gälla större bostäder. Undantaget kan även utvidgas till att gälla motsvarande situation i suterräng.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.3.1.

9.3.3.1 Effekt på problemet

- Den minskade kostnaden för byggherren när hiss inte måste installeras kan utnyttjas för fler situationer.
- Delar av befintliga byggnader som inte utnyttjas eller utnyttjas ineffektivt kan användas (resurshushållning).
- Större delar av vindar kan utnyttjas eftersom tillgång till trapphus inte begränsar planlösningarna.
- Större bostäder innebär färre installationer (kök, hygienrum) och mindre omfattande ingrepp. Det blir även enklare att samordna installationer med underliggande våningar.
- Bättre överensstämmelse med nya byggreglerna om bostäders lämplighet, på så sätt att det inte finns någon reglering kopplad till bostadsarea i kvadratmeter.
- Fler bostäder kan tillföras.
- Det blir möjligt att bygga bostäder i vissa situationer.
- Delar av befintliga byggnader som inte utnyttjas eller utnyttjas ineffektivt kan användas (resurshushållning).
- Tydlig regel, underlättar tillämpning och handläggning.

9.3.3.2 Konsekvenser

- Tillför nya bostäder som inte är tillgängliga och användbara.
- Kan innebära att förvaringsutrymmen tas bort.
- Färre bostäder tillförs om man väljer att bygga större bostäder.
- Risk att framför allt bostäder som är exklusiva och dyra tillförs.
- Boendetiden är typiskt sett längre i större bostäder än i små. Detta kan medföra ökad risk för problem med brist på tillgänglighet när personer blir äldre, och kan exempelvis försvåra för hemtjänstpersonal.
- Ökat behov av bostadsanpassningar då fler bostäder inte uppfyller generella tillgänglighetskrav. Fler anpassningar blir berättigade till bidrag.

9.3.3.3 Sammanvägd bedömning

Fördelarna bedöms överväga nackdelarna. Förslaget har därför valts.

9.3.4 Tillgänglighetskraven ges samma status som övriga krav

Krav på tillgänglighet och användbarhet har en förstärkt ställning vid ändring, jämfört med övriga tekniska egenskapskrav. Tillgänglighetskraven får samma status som övriga tekniska egenskapskrav och som utformningskravet på lämplighet om den reglering som anger tillgänglighetskravens förstärkta ställning tas bort. Grundkravet på tillgänglighet och användbarhet påverkas inte, det kvarstår oförändrat. De retroaktiva kraven på tillgänglighet och användbarhet, enkelt avhjälpta hinder, påverkas inte heller.

Närmare övervägande finns i avsnitt 7.3.2.

9.3.4.1 Effekt på problemet

- Tillgänglighetskraven får samma kravnivå som övriga tekniska egen-skapskrav; tillgänglighetskraven behöver inte särbehandlas i hand-läggningen.
- Mindre otydligheter kring tolkningen av kravet. Risken minskar för att byggnadsnämnden ställer högre eller lägre krav än vad som avses i lagstiftningen.
- Åtgärder av mindre omfattning utlöser inte tillgänglighetskraven.
- Minskade kostnader för byggherren.
- Ombyggnad/påtaglig förnyelse utlöser inte följdkrav i delar av bygg-naden som inte berörs.
- Minskad risk att byggherren väljer att begränsa åtgärder för att slippa följdkrav.
- Minskade kostnader för byggherren när följdkrav inte ställs.

9.3.4.2 Konsekvenser

- Minskad omfattning av förbättringen av tillgängligheten i samband med att byggnader ändras.
- I arbetslokaler gäller Arbetsmiljöverkets regler. Situationer kan upp-stå när något uppfyller PBL:s ändringskrav men ändå inte uppfyller reglerna om arbetsmiljö.
- Lokaler kan anses strida mot förbudet mot diskriminering på grund av bristande tillgänglighet och användbarhet.
- Möjligheten begränsas att ställa krav på tillgänglighet och använd-barhet, vilket medför att den inte kan förbättras i samma utsträckning eller i samma takt som med gällande regler.

9.3.4.3 Sammanvägd bedömning

Fördelarna bedöms vara tillräckliga för att uppväga de nackdelar som har identifierats. Förslaget har därför valts.

9.3.5 Nytt undantag från krav på hiss

När det gäller byggnader som innehåller bostäder så gäller enligt nuva-rande regler ett undantag från krav på hiss för byggnader som har färre än tre våningar. Undantag från kravet på hiss kan utökas till att vid ändring gälla för ändring av byggnader som innehåller bostäder och har färre än fyra våningar. Undantaget omfattar kravet på att tillföra ny hiss i sam-band med ändring, men befintliga hissar får inte tas bort.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.3.3.

9.3.5.1 Effekt på problemet

- Minskad kostnad för byggherren när hiss inte måste installeras.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Konsekvenser av författningsförslagen

- Risken minskar att byggherren begränsar ändringsåtgärder för att undvika att utlösa kravet på hiss.
- Tydlig regel, vilket underlättar tillämpning och handläggning. Byggherren och byggnadsnämnden behöver inte bedöma om hiss behövs i varje enskilt fall.

9.3.5.2 Konsekvenser

- Bristande tillgänglighet för kvarboende äldre personer eller personer som förvärvat en rörelsenedsättning.
- Förmåner som är knutna till lägenheten kan inverka på bruksvärdet, till exempel hiss. Avsaknaden av hiss innebär att hyresgäster inte riskerar ökade boendekostnader.
- Försvårar för arbetstagare som verkar i byggnaden (exempelvis hemtjänstpersonal, driftspersonal, med flera).
- Fler bostadsanpassningsärenden avseende åtgärden hiss eller lyftanordning.

9.3.5.3 Sammanvägd bedömning

Fördelarna bedöms vara tillräckliga för att uppväga de nackdelar som har identifierats. Förslaget har därför valts.

9.3.6 Slopade tillgänglighetskrav i byggnader som inte har hiss

Byggnader som ändras ska uppfylla ändringskraven på tillgänglighet och användbarhet. Det gäller även för byggnader där krav inte ställs på att sätta in en hiss, eller för byggnader där hissen är så liten att den inte kan anses vara tillgänglig. En lättnad skulle kunna vara att ändringskrav inte ställs på tillgänglighet och användbarhet i byggnader som inte har eller tillförs tillgänglig hiss.

9.3.6.1 Effekt på problemet

- Minskade kostnader för byggherren.
- Ingreppen i byggnaden blir mindre omfattande.
- Tydligt att det inte ställs krav på tillgänglighet.

9.3.6.2 Konsekvenser

- Att helt och hållet ta bort kravet på tillgänglighet vid ändring av byggnader skulle innebära att i stor utsträckning avvika från åtaganden enligt FN-konventionen, om att det som redan finns ska göras mer tillgängligt efterhand.
- För byggnader med publika lokaler: bristande tillgänglighet och användbarhet kan innebära diskriminering.
- För byggnader med arbetslokaler: inte i överensstämmelse med krav enligt arbetsmiljölagstiftningen.
- För bostadsbyggnader: ökade kostnader för bostadsanpassningar generellt.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Konsekvenser av författningsförslagen

9.3.6.3 Sammanvägd bedömning

Fördelarna bedöms inte vara tillräckliga för att uppväga nackdelarna som identifierats. Detta förslag till lättnad har därför förkastats.

9.3.7 Slopade tillgänglighetskrav i byggnader som inte uppfyller krav på tillgänglighet i övrigt

När en byggnad ändras ställs krav i den ändrade delen. Det kan innebära att det krävs en högre nivå av tillgänglighet och användbarhet i de delar som ändras än den nivå som finns i övriga delar av byggnaden. Det kan bero på att det är en äldre byggnad, uppförd innan tillgänglighetskrav ställdes, och som inte har ändrats. En lättnad skulle kunna vara att de delar som ändras inte ska uppfylla högre krav på tillgänglighet och användbarhet än den nivå som finns i delar av byggnaden som inte ändras.

9.3.7.1 Effekt på problemet

- Minskade kostnader för byggherren.
- Ingreppen i byggnaden blir mindre omfattande.

9.3.7.2 Konsekvenser

- Otydligt och svårtillämpat krav, eftersom det är svårt att avgöra vilka krav som faktiskt har gällt vid tidigare ändringar. Det kan dessutom vara olika i olika delar av byggnaden, beroende på när de tidigare ändringarna har genomförts.
- Att generellt ställa lägre krav än utifrån gällande regler på tillgänglighet vid ändring av byggnader skulle innebära att i stor utsträckning avvika från åtaganden enligt FN-konventionen, om att det som redan finns ska göras mer tillgängligt efterhand.
- Ökade kostnader för bostadsanpassningar generellt i bostadsbyggnader.

9.3.7.3 Sammanvägd bedömning

Fördelarna bedöms inte vara tillräckliga för att uppväga nackdelarna. Detta förslag till lättnad har därför förkastats.

9.3.8 Det retroaktiva kravet på taksäkerhet PBF

Det retroaktiva kravet på taksäkerhet i PBF bibehålls oförändrat men kravet på att det ska tillgodoses genom de lösningar som angavs i 1959 byggnadsstadga med tillhörande anvisningar slopas.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.4.

9.3.8.1 Effekt på problemet

1. Reglerna blir enklare att förstå och tillämpa genom att en krånglig och svårbegriplig bestämmelse med tveksam rättskraft tas bort.

9.3.8.2 Konsekvenser

2. Kravet på taksäkerhet utformas som ett funktionskrav utan detaljreglering på förordningsnivå.
3. Minskad administrativ börda för såväl enskilda som myndigheter.
4. Minskad risk för krav på onödiga kostnadskrävande lösningar.
5. Minskad risk för skada på kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

9.3.8.3 Sammanvägd bedömning

Inga tydliga nackdelar har identifierats. Förslaget har därför valts.

9.3.9 Införa preciserade krav vid ändring i PBL eller PBF

När kraven vid ändring ska fastställas finns det ett stort utrymme för att ta hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Detta gör att reglerna kan upplevas som oförutsägbara och svårförståeliga.

Reglerna omfattar alla byggnader från medeltidsslott till fritidshuset som färdigställdes igår. De omfattar alla ändringar från den totala ombyggnaden ned till marginella förändringar. Antalet möjliga ändringssituationer kan därmed betraktas som oändligt. Detta medför att även vid en mycket hög detaljeringsgrad skulle reglerna bli så schablonartade att de i många situationer skulle upplevas som oskäligen, antingen för att rimliga krav inte kunde ställas eller för att kravnivån skulle uppfattas som för hög.

Ska kraven vid ändring av byggnad kunna tillämpas på en rimlig nivå, krävs det att det finns ett utrymme för att ta hänsyn till förutsättningarna i det enskilda fallet. Bedömningen har därför varit att det inte är meningsfullt att närmare utreda hur mera preciserade kravnivåer hade kunnat utformas på lag eller förordningsnivå.

En variant av ovanstående hade varit att reglera vissa utvalda situationer motsvarande undantaget från hisskravet. Generellt kan det anses tveksamt att i alltför hög grad specialreglera vissa situationer på lag- eller förordningsnivå eftersom det riskerar att göra reglerna svårlästa och krångliga att tillämpa. För att identifiera olika situationer där det hade kunnat vara relevant att precisera undantag i förhållande till utformningskraven och de tekniska egenskapskraven, hade det fordrats ett betydligt bredare kartläggningsarbete än vad som rymts inom ramen för detta uppdrag.

9.3.9.1 Sammanvägd bedömning

Förslaget skulle ge omfattande negativa konsekvenser. Förslaget har därför förkastats.

9.4 Redogörelse för lämpligast alternativ

Boverket har identifierat ett antal förslag som bedöms

- medföra lättnader i kravnivån
- öka anpassningsutrymmet
- minska risken för en överimplementering av kraven
- göra reglerna mera lättlästa och lättare att förstå.

Eftersom Boverket anser att den nuvarande utgångspunkten är att kraven vid ändring ska kunna anpassas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet har Boverket efter en sammanvägd bedömning valt att lämna följande förslag:

- Tydliggör anpassningsutrymmet vid ändring och ombyggnad genom att reglera ändring och ombyggnad i separata paragrafer och tydliggör att kraven för nya byggnader ska anpassas i dessa situationer.
- Inför resurshushållning som ett skäl att anpassa kraven vid ändring av byggnad.
- Utöka undantaget från krav på tillgänglighet och användbarhet för bostäder som inreds på vind. Motsvarande undantag föreslås även för bostäder som inreds i suterräng.
- Ge kravet på tillgänglighet och användbarhet samma status som övriga tekniska egenskapskrav och utformningskravet på lämplighet. Detta görs genom att regleringen som ger tillgänglighetskravet en förstärkt ställning tas bort, vilket även medför att möjligheten att ställa följdkrav vid ombyggnad utgår avseende tillgänglighet och användbarhet.
- Inför ett nytt undantag från krav på hiss vid ändring. Det omfattar byggnader som innehåller bostäder och som har färre än fyra våningar.
- Förenkla tillämpningen av det retroaktiva kravet om taksäkerhet.

9.5 Analys av de valda alternativen

I följande avsnitt redovisas konsekvenserna av samtliga förslag tematiskt uppdelat efter vilka aktörer som påverkas.

9.5.1 Sammanfattning av konsekvenserna

Förslagen medför lättnader i kraven vid ändring och ombyggnad. Detta medför:

- sänkta kostnader för fastighetsägare och byggherrar.
- ett bättre utnyttjande av det befintliga byggnadsbeståndet.
- ökade möjligheter att tillvarata byggnaders kulturvärden.

Samtidigt medför förslagen:

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Konsekvenser av författningsförslagen

- att byggnader inte i samma utsträckning tillförs förbättrade egenskaper avseende exempelvis hälsa, tillgänglighet och användbarhet samt energiprestanda vid ändring av byggnader.
- ökade kostnader för bostadsanpassning.

9.5.2 Vilka som berörs av förslagen

Ändrade regler om ombyggnad och annan ändring av byggnader berör fastighetsägare, byggherrar, entreprenörer, konsulter, byggnadsnämnder och andra som har att tillämpa föreskriften i praktiken. Även myndigheter och utbildningsföretag kan beröras. Användare av byggnader berörs också, och bland dem särskilt gruppen personer med nedsatt funktionsförmåga.

Boverket påverkas som ansvarig myndighet av föreskriftsarbete samt upplysning och vägledning kring byggreglerna.

9.5.3 Samhällsekonomiska konsekvenser

Enligt SCB:s statistik gav ombyggnader 2024 ett tillskott på 2 160 nya lägenheter vilket är 35 procent färre än under 2023.⁵⁴ Ungefär 77 procent av dessa lägenheter tillkom genom att lokaler byggdes om till lägenheter och Umeå kommun är den som toppar med ett tillskott av 148 lägenheter. Ombyggnad avser i SCB:s statistik skillnaden mellan antalet lägenheter som tillkommer och antalet som försvinner vid ombyggnad eller ändrad användning.

Genom att öka och tydliggöra anpassningsutrymmet vid ändring av byggnad kan en omvandling av lokalbyggnader antas underlättas. Underlag för att bedöma omfattningen saknas.

De föreslagna lättnaderna i kraven på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan förbättra förutsättningarna för ett bättre nyttjande av det befintliga byggnadsbeståndet. Förslagen kan underlätta framför allt för bostadsprojekt. Det handlar om undantag för att inreda bostäder på vind och i suterräng, om undantag från krav på att tillföra hiss i vissa byggnader som innehåller bostäder och om begränsning av möjligheten att ställa följdkrav.

Boverket bedömer att förutsättningarna för bostäder i det befintliga byggnadsbeståndet förbättras genom förslagen till lättnader i kraven på tillgänglighet och användbarhet. Förslagen kan ge incitament för snabbare och billigare byggande.

---

⁵⁴ [Det totala tillskottet av bostäder genom ny- och ombyggnad för 2024 uppgår till 48 024 lägenheter](#). Hämtad 2025-05-28.

9.5.4 Konsekvenser för staten

9.5.4.1 Boverket

Författningsförslagen i PBL och PBF medför att det behöver göras följd-ändringar i Boverkets nya byggregler. Reglerna behöver uppdateras utifrån att resurshushållning införs som en anpassningsgrund och att tillgänglighetskravets förstärkta ställning tas bort så att kravet får samma ställning som övriga utformnings- och egenskapskrav.

De förändrade reglerna medför ett utbildningsbehov och att Boverket behöver ta fram nytt vägledningsmaterial.

9.5.4.2 Överklagade beslut i byggprocessen och beslut om bostadsanpassningsbidrag

Vid överklagade beslut i byggprocessen är länsstyrelserna, mark- och miljödomstolarna och mark- och miljööverdomstolen överklagandeinstanserna.

Författningsförslagen förenklar och förtydligar reglerna vid ändring och ombyggnad. Till exempel genom att krav på tillgänglighet och användbarhet inte ställs alls vid inredning av vind eller suterräng med bostäder, oavsett bostadens storlek.

Boverket bedömer att effekterna blir begränsade för överklagandeinstanserna.

Beslut om bostadsanpassningsbidrag överklagas till förvaltningsdomstolar. Antalet beslut om bostadsanpassningsbidrag som överklagas till förvaltningsdomstolar kan komma att öka.

Angående handläggning av bostadsanpassningsbidrag, se avsnitt 9.5.5.1.

9.5.4.3 Diskrimineringsombudsmannen

Vid anmälan av diskriminering till Diskrimineringsombudsmannen (DO) rörande bristande tillgänglighet tar DO ställning till om anmälan ska utredas. Om anmälan utreds kommer DO bland annat bedöma om skäligen tillgänglighetsåtgärder har vidtagits. Vid den bedömningen är utgångspunkten de regler som gäller för verksamheten, till exempel krav i PBL och PBF. När det i PBL och PBF ställs lägre krav på tillgänglighet och användbarhet vid ändring kan det komma fler anmälningar till DO om bristande tillgänglighet. Samtidigt kommer fler situationer att anses vara inte diskriminerande på grund av de föreslagna lägre kraven i PBL och PBF. Bostäder omfattas av de lägre kraven i PBL och PBF, men omfattas inte av bristande tillgänglighet enligt diskrimineringslagen. Sammantaget bedöms DO:s verksamhet påverkas marginellt.

9.5.4.4 Konsekvenser för övriga myndigheter

Utöver vad som framgår ovan förväntas författningsförslaget inte innebära några påtagliga konsekvenser för andra statliga myndigheter.

9.5.5 Konsekvenser för kommuner

Förtydligade regler förenklar handläggningen för kommunernas byggnadsnämnder. Möjligheten att anpassa kraven vid ändring av byggnad tydliggörs genom att ändringssituationen regleras i separata paragrafer i PBL.

I förlängningen kan tydligare och mera lättförståeliga regler innebära att byggnadsnämndens kontakter med byggherrar och allmänheten underlättas.

Vissa initiala kostnader kan uppstå till följd av ett ökat behov av kompetensutveckling i de nya reglerna och upparbetande av nya rutiner.

Vid införande av ett nytt undantag från krav på hiss vid ändring för byggnader som innehåller bostäder och som har färre än fyra våningar skulle följden bli att utredning av om åtgärden utlöser krav på hiss inte behöver genomföras. Undantaget gäller självklart för byggnadstypen. Detta underlättar processen och minskar den administrativa belastningen.

9.5.5.1 Bostadsanpassningsbidraget

I lagen (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag finns regler om bidrag som har till syfte att ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till ett självständigt liv i eget boende.

Behovet av bostadsanpassningsbidrag påverkas av förslagen i rapporten. Förslagen innebär en sänkt kravnivå i de generella kraven på tillgänglighet och användbarhet vid ändring, och detta medför att behovet av bostadsanpassningsbidrag kommer att öka. Det kommer också bli fler situationer där de boende har rätt till bostadsanpassningsbidrag, när den generella kravnivån sänks. Närmare redogörelse om vad som gäller för bostadsanpassningsbidrag finns i avsnitt 4.1.3.

Exempel på regellättnader som föreslås i rapporten är att det inte krävs hiss vid inredning av vind eller suterräng, oavsett storleken på den bostad som inreds. Hiss eller andra lyftanordningar är kostsamma typer av bostadsanpassningsåtgärder. Det skulle kunna bli så att kostnader som inte längre läggs på byggherren genom krav på hiss i bygglagstiftningen, i vissa fall i stället kommer att hamna som kostnader hos kommunen i form av bostadsanpassningsbidrag.

Dock kan förslaget att slopa möjligheten att ställa krav på följdändringar på tillgänglighet innebära att risken minskar att byggherren avgränsar eller låter bli att genomföra åtgärder för att undvika följdkrav. Det kan i så fall göra att fler ändringsåtgärder genomförs. Detta får i så fall till följd att behovet av bostadsanpassningsåtgärder minskar, eftersom det fortfarande finns grundkrav i reglerna på tillgänglighet och användbarhet för ändrad del.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Konsekvenser av författningsförslagen

I handläggningen av om villkoren för bidrag är uppfyllda behöver man titta på och utgå från de regler som gällde när byggnaden uppfördes eller ändrades, det vill säga i många fall äldre regler. Därför kommer det att dröja innan de nya reglerna om krav vid ändring slår igenom i en större omfattning, vad beträffar om villkoren för bidrag är uppfyllda.

Antal beviljade bidrag och kostnader

Med början år 2020 publicerar Boverket rapporter om bostadsanpassningsbidraget vartannat år.⁵⁵ Åren däremellan publicerar Boverket en sammanställning av statistik om bostadsanpassningsbidraget i en handbok.⁵⁶

Antal beviljade bidrag (inklusive delvis beviljade bidrag) år 2023 uppgick sammanlagt till 53 943 (varav 40 612 bostadsanpassningsbidrag och 13 331 reparationsbidrag). Detta innebär en ökning med 6 procent jämfört med totalt 50 885 bidrag under 2022. Den sammanlagda kostnaden för bostadsanpassningsbidrag och reparationsbidrag för kommunerna under 2023 blev cirka 951 miljoner kronor, vilket är det högsta beloppet sedan 2018. Motsvarande kostnad för år 2022 uppgick till 872 miljoner kronor, vilket är drygt 9 procent lägre än 2023 (i löpande priser).

Vanligaste åtgärderna

De fem vanligaste åtgärderna i ett ärende om bostadsanpassningsbidrag har uppskattats av varje kommun. Åtgärderna innefattar både bostadsanpassningsbidrag och reparationsbidrag, samt åtgärder i flerbostadshus såväl som i småhus.

År 2023 uppskattades följande åtgärder vara den vanligaste förekommande åtgärden (den åtgärd kommunen nämnt först) i fallande ordning:

1. Jämna ut nivåskillnad vid tröskel (32 procent).
2. Sätta upp stödhandtag (23 procent).
3. Montera ramp (16 procent).
4. Montera spistimer/spisvakt (14 procent).
5. Service/reparation/besiktning av teknisk utrustning (7 procent).

Hissar i flerbostadshus

Av enkätsvar om BAB från 2020 framgår att det har beviljats 1 272 ärenden om bostadsanpassningsbidrag gällande hiss eller annan lyftanordning i flerbostadshus.⁵⁷ Medelkostnaden ligger på 85 911 kronor per bidrag.

⁵⁵ [Rapport om bostadsanpassningsbidragen 2023 - Bostadsanpassningsbidraget - Boverket](#). Hämtad 2025-05-28.

⁵⁶ [Bostadsanpassningsbidraget – en handbok - Bostadsanpassningsbidraget - Boverket](#). Hämtad 2025-05-28.

⁵⁷ [Sammanställning av bostadsanpassningsbidragen 2020](#). Hämtad 2025-05-31.

Totalt 168 kommuner har angett att det under 2020 har beviljats ansökningar om bostadsanpassningsbidrag som avser installation av hiss eller annan lyftanordning i flerbostadshus.

Typfall bostadsanpassning

Boverket har tagit fram en beräkning av kostnaden för en bostadsanpassning som ett typfall. Det utgör ett exempel där bostadsanpassning kan bli nödvändig, om behovet av tillgänglighet uppstår för en boende i bostaden. Typfallet utgörs av en bostad på vinden i en byggnad utan hiss. Bostaden är utformad och utförd med undantag från tillgänglighetskraven. Anpassningen som görs är att installera en trapphiss (stolllift), att bredda entrédörren och att utöka hygienrummet.

Kostnaden totalt uppgår till cirka 630 000 kronor. Av den summan utgör hissen cirka 250 000 kronor.

9.5.5.2 Åtgärder för att begränsa konsekvenser

I bedömningen av vilka förslag som lämnas om lättnader i tillgänglighetskraven har vägts in att förslagen inte ska medföra mer långtgående konsekvenser än nödvändigt för att uppnå syftet. Det handlar exempelvis om att det föreslagna nya undantaget från krav på att tillföra hiss är begränsat till att gälla för byggnader under fyra våningar.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.3.

9.5.5.3 Kommunala självstyret

Bostadsanpassningsbidraget är ett kommunalt ansvar. Som framgått ovan bedömer Boverket att förslagen i denna utredning kommer att medföra att kostnader förs över från byggherrar till kommuner.

Boverket bedömer dock inte att förslagen får så långtgående konsekvenser att de inskränker på det kommunala självstyret.

9.5.6 Konsekvenser för företag

Avsnittet inleds med en översikt över antalet företag som berörs, vilka branscher företagen är verksamma i samt storleken på företagen. Vid ändringar i PBL berörs generellt samtliga konstruktionsföretag och entreprenadföretag som åtar sig att stå för uppförande och ändring av byggnader, professionella byggherrar, byggmaterialindustrier med flera verksamma i byggsektorn. Dessutom konsulter såsom projektörer av byggnader.

9.5.6.1 Bostadsutvecklare, entreprenadföretag och konsulter

Tabell 1 i bilaga 3 (tabellbilaga) visar antal berörda företag och deras storlek 2024 inom bostadsutveckling, entreprenadverksamhet och inom konsultverksamhet. Byggmaterialindustrierna är utelämnade från tabellen

i bilagan. Den branschen sysselsätter cirka 50 000 personer.⁵⁸ Enligt statistiken i tabellen som kommer från Statistiska Centralbyrån (SCB) fanns det cirka 27 000 verksamma företag som sysslade med byggentreprenad 2024. En stor andel, 61 procent, av företagen hade noll anställda, det vill säga var ensamföretagare.

Det finns ingen tydlig statistik som visar antalet arkitekter och andra konsulter inom byggprojektering.

9.5.6.2 Konsekvenser för byggherrar

Uppdraget syftar till att påtagligt minska kostnaderna vid ändring, omvandling och ombyggnad.

Detta görs genom:

- Utökning och tydliggörande av anpassningsutrymmet vid ändring av byggnader.
- Lättnader i kraven på tillgänglighet och användbarhet.
- Begränsning av möjligheterna att ställa följdkrav vid ombyggnad.

Dessa förslag medför sänkta kostnader för byggherrar.

Förslagen syftar även till att få till stånd en enhetligare tillämpning av reglerna. Detta skulle minska osäkerheten för byggherrar och risken för utdragna tillståndsprocesser, vilket också skulle leda till sänkta kostnader.

Lättnader i kraven på tillgänglighet och användbarhet

När det gäller kraven på tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga föreslås tre lättnader:

- Utökning av undantaget för vindar.
- Tillgänglighetskravet ges samma status som övriga krav.
- Nytt undantag från krav på hiss.

Utan att behöva uppfylla krav på tillgänglighet kan projektiden kortas och kostnaderna sänkas för projektledning och bygglovsprocesser. Byggherrar slipper bedöma om hissar eller andra anpassningar behövs, vilket kan snabba upp byggprocessen och minska de administrativa kostnaderna.

När det gäller inredning på vind så handlar det om att bygga nya bostäder i utrymmen som tidigare inte använts. Genom att bostäderna inte behöver uppfylla krav på tillgänglighet kan boarean optimeras, vilket möjliggör fler bostäder på samma yta. Detta kan ytterligare minska kostnaden per kvadratmeter boarea. Vad beträffar suterräng är det tänkta fallet att det

---

⁵⁸ [Ny startsida - Byggmaterialindustrierna](#). Hämtad 2025-05-27.

finns en suterräng som byggherren inreder, liknande som det görs på vind.

När bland annat krav på hiss tas bort ökar sannolikheten för att åtgärden blir lönsam för byggherren och att åtgärden därmed faktiskt kommer till stånd.

Att införa ett nytt undantag från krav på hiss vid ändring om byggnaden har färre än fyra våningar skulle få betydande konsekvenser för både äldre och nyare byggnader vid ombyggnad.

Byggnader som innehåller bostäder, som har tre våningar och som saknar hiss kan med förslaget genomföra ändringar utan att ett krav på hiss ställs. Detta minskar kostnaderna för sådana ändringsprojekt. Fler byggnader av denna typ kan tänkas få mer omfattande ändringar innebärande högre kvalitet, eftersom krav på hiss inte kommer att ställas.

Ett nytt undantag från hisskrav för trevåningshus vid ändringar skulle främst påverka byggnader från perioden 1930–1977 som saknar hiss.

9.5.6.3 Tre scenarier som visar ekonomiska konsekvenser

För att konkretisera kostnaderna som förslagen medför för företag har vi tagit fram tre scenarier som representerar olika storlek på om- och tillbyggnad. Scenarierna baseras på beräkningar utförda av WSP och har tagits fram i samråd med Boverket.⁵⁹ Metod för beräkning av kostnader visas i bilaga 2.

Beräkningarna visar att de kostnadsbesparingar som är möjliga med förslagen ligger i spannet mellan 10 och 26 procent av den totala projektkostnaden om tillgänglighetskravet för hiss tas bort och att krav på tillgänglighet som medför breddning av dörrar hamnar på mellan 2 och 3 procent av den totala projektkostnaden.

Metod för beräkning av kostnader

Förslagen till lättnader från kraven på tillgänglighet och användbarhet enligt denna rapport kan leda till minskade kostnader för byggherrar, det vill säga en positiv kostnadskonsekvens.

Tre scenarier har tagits fram, som exemplifierar lättnaderna i tillämpningen. I scenarierna har vissa antaganden gjorts.

Ett första övergripande antagande är att kravlättning och därmed kostnadsminskning endast inträffar i samband med de byggnadsarbeten som görs i övrigt för ändringen/tillbyggnaden. Det vill säga att kostnadsminskningen inte är jämförbar med den kostnad som samma åtgärder skulle innebära,

---

⁵⁹ WSP (2025). Kostnadsberäkning i ändringsprojekt. Kostnadsberäkning ombyggnadskostnader för hiss och dörrar.

om de utförs som ett eget avgränsat byggprojekt. Kostnadskonsekvensen ställer vi därför i relation till totalkostnaden för hela projektkostnaden.

I kalkylerna har åtgärderna att tillföra hiss och att bredda dörrar redovisats särskilt, för att belysa påverkan på kostnaderna. För att förstå relationen mellan kostnaden för åtgärderna och totalkostnaden beräknas tre scenarier på en övergripande nivå. Scenarierna är valda för att ge ett spann av totalkostnader i relation till kostnadskonsekvensen. Ett projekt med bättre eller sämre förutsättningar för att installera hissen ger olika kostnader för hissen. Generellt kan man säga att ett mindre omfattande projekt kan ha svårare att bära kostnaden för installationen av en hiss än ett större projekt.

Kalkylmetodik

En grundstruktur för kalkylarbetet togs fram gemensamt för scenarierna med hjälp av Excel, en flik per scenario. Gemensamt är att åtgärder delats upp på ingående byggdelar och mängdats upp med stöd av skisserna i respektive scenario. För prissättningsarbetet har marknadsledande kalkylprogram och prisdatabaser innehållande allmänt rådande priser och enhetstider för den svenska byggbranschen använts.

9.5.6.4 Närmare beskrivning av scenarier

För att kunna relatera kostnaderna till ändringar kopplade till åtgärderna att tillföra hiss respektive att bredda dörrar till en totalkostnad för projektet har tre scenarier tagits fram. Scenarierna är valda för att exemplifiera olika utfall. Scenarierna är också valda med olika typer av hissar och med olika grad av påverkan på den befintliga byggnaden och dess stomme. Varje scenario är en så pass omfattande ändring att hisskravet utlöses med dagens regler.

Intäkter eller intäktsbortfall för tillkommande bostadsdelar ingår inte i kalkylen, men resonemang förs kring detta i avsnittet om slutsatser. Antaganden om standard i ombyggda och tillkommande bostäder antas vara motsvarande allmännyttans.

Hissar, som är till för att uppfylla kravet på att byggnader ska vara tillgängliga och användbara, ska vara projekterade och utförda så att de kan användas av personer med nedsatt rörelseförmåga, och personer med nedsatt orienteringsförmåga. Transport med sjukbår ska kunna ske i hiss, i ett bostadshus som har fler än fyra plan.

Plats för bår i hissen krävs i byggnader med fler än fyra våningar.

Scenario 1 innebär att en mindre verksamhetsbyggnad (kontorsbyggnad eller liknande) i tre plan byggs om till ett bostadshus. Verksamhetsbyggnaden har ett befintligt trapphus utan hiss i ena änden av byggnaden. Entré till de nya bostäderna ordnas genom att en loftgång byggs på en långsida av byggnaden. Loftgången anknyter till både den befintliga trappan

och ett nytt externt hisschakt. Byggnaden har färre än fyra våningar och hissen behöver inte rymma bår.

Scenario 2 innebär inredning av vinden i en byggnad med tre plan. Trapphuset ligger centralt i byggnaden. Entrén har halvplansförskjutning. Vinden inreds med bostäder och takkupor byggs. Bostäderna är större än 35 kvadratmeter. Installationen av hissen innebär ett intrång med ändrad planlösning i en lägenhet per plan.

Scenario 3 innebär att vinden i en byggnad med fem plan inreds med bostäder som är större än 35 kvadratmeter. Byggnaden saknar hiss. En hiss som rymmer bår behöver tillföras för att nå bostäderna på vinden. Ett nytt trapphus byggs upp och en bostad per plan får ändringar i planlösningen till följd av det.

Kostnadsberäkningar

Nedan visas en sammanställning i en tabell av kostnadsberäkningarna för scenarierna 1, 2 och 3. Tabellen är en sammanställning av projektens kostnader i miljoner kronor. Inom parentes visas den procentuella fördelningen av kostnaderna i förhållande till de totala projektkostnaderna.

Tabell 1. Sammanställning av kostnadsberäkningar för scenario 1, 2 och 3.

Miljoner kronor	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3
Total projekt-kostnad	20,5 (100%)	15,5 (100%)	25,9 (100%)
Åtgärden att till-föra hiss	2,1 (10%)	3,9 (25%)	6,6 (26%)
Åtgärden att bredda dörrar	-	0,5 (3%)	0,8 (3%)

Sammanställning av projektens kostnader i miljoner kronor. Procent av total projekt-kostnad inom parentes. Utförliga beskrivningar av scenarier i bilaga 2.

Scenarierna visar att lättnader från kraven på tillgänglighet och använd-barhet som innebär att hissinstallationer undviks, kan minska byggkost-naderna med cirka 10–26 procent i relation till den totala projektkostna-den. Den exakta besparingen beror på projektets omfattning, byggnadens tekniska förutsättningar och antalet bostäder som tillskapas.

9.5.6.5 Särskilda hänsyn till små företag

Tidigare erfarenheter av regelförändringar visar att mindre aktörer kan få svårare att konkurrera om de saknar resurser för att snabbt anpassa sig till nya krav. Vid utformning av de föreslagna reglerna har det inte framkom-mit något skäl till att ta särskilda hänsyn till små företag. Inredning av vind är till exempel en typ av byggprojekt som passar mindre företag.

9.5.6.6 Andra konsekvenser för företag

I samband med arbetet har Boverket inte noterat att förslaget påverkar företag i något annat avseende än vad som redan beskrivits. Några tillkommande kostnader eller andra konsekvenser till följd av förslaget utöver vad som har berörts ovan kan inte förutses. De föreslagna regeländringarna kan inte anses påverka konkurrensförhållanden, till exempel mellan de företag som bygger bostäder på vindar i befintliga byggnader.

9.5.7 Konsekvenser för andra enskilda

Förslagen i denna rapport får konsekvenser för användare av byggnader. Om förslagen innebär att fler ändringar genomförs påverkar det användare av byggnader generellt, både i positiv och negativ riktning.

Om förslagen leder till att fler bostäder tillförs och det sker där behovet och efterfrågan är stor kan det påverka privatpersoner positivt. Fler kan få tillgång till en bostad där de behöver det.

När det gäller förslagen till lättnader i kraven på tillgänglighet och användbarhet berörs särskilt gruppen personer med nedsatt funktionsförmåga.

9.5.7.1 Ekonomiska konsekvenser

Förslagen i denna utredning kan medföra att ändringar och ombyggnader av bostäder kan genomföras till lägre kostnader, vilket kan göra att fler sådana faktiskt genomförs. Bostäder som ändras och ändras mer omfattande kan å andra sidan medföra höjda hyror för de boende. Det får negativa följder för enskildas privatekonomi. Det kan innebära att fler inte kan tillgå den bostad de har behov av eller får svårt att betala för sin bostad.

Tillgången till hiss utgör en väsentlig faktor som påverkar en lägenhets bruksvärde inom det svenska hyressättningssystemet. Hiss klassificeras som en förmån som direkt inverkar på en bostads praktiska värde ur hyresgästens perspektiv. Avsaknaden av hiss innebär därför att hyresgäster inte riskerar ökade boendekostnader efter ändringar och ombyggnader av bostäder.

9.5.7.2 Särskilt om kraven på tillgänglighet och användbarhet

Förslagen om kraven på tillgänglighet och användbarhet påverkar personer med funktionsnedsättning, huvudsakligen i negativ riktning, men kan även till viss del vara positiv.

Förslag som innebär att följdkrav inte längre kan ställas kan medföra att tillgängligheten och användbarheten bara uppfylls i de delar byggnaden som är direkt påverkad av ändringen.

Förslagen till lättnader kan medföra att ändringar och ombyggnader av bostäder kan genomföras till lägre kostnader. Det kan göra att fler faktiskt genomförs. Det kan påverka personer med funktionsnedsättning positivt,

när man ser till att de ändringar som genomförs ska uppfylla ändringskrav på tillgänglighet och användbarhet.

Den borttagna möjligheten att ställa krav på följdändringar kan innebära att risken minskar att byggherren avgränsar eller låter bli att genomföra åtgärder för att undvika följdkrav. Det kan i så fall göra att fler ändringsåtgärder genomförs. Detta påverkar i så fall personer med funktionsnedsättning positivt, eftersom de ändringar som genomförs ska uppfylla ändringskrav på tillgänglighet och användbarhet.

Förslaget till undantag från krav på hiss vid ändring av bostäder i byggnader som har färre än fyra våningar får till följd att hiss installeras i färre byggnader. Samtidigt kan denna kravsänkning innebära att fler byggnader med färre än fyra våningar ändras och ändras i större omfattning, på grund av bättre ekonomiska förutsättningar. Det kan vara värt att särskilt uppmärksamma att trots undantaget från krav på hiss ska bostäder som ändras i byggnader med färre än fyra våningar uppfylla ändringskrav på tillgänglighet och användbarhet. Skälet till det är att det förbättrar möjligheten för en person med nedsatt funktionsförmåga att använda bostaden, vilket förbättrar möjligheten att bo kvar även om man får en funktionsnedsättning. Man kan dock behöva ha hjälp att ta sig till och från den våning man bor på. Det kan också innebära att behovet av hiss som bostadsanpassningsåtgärd ökar.

Det finns en risk att fler bostäder blir otillgängliga för personer med nedsatt rörelseförmåga. Utan hiss i byggnader med färre än fyra våningar riskerar därför personer med nedsatt rörelseförmåga, äldre och även småbarnsfamiljer att exkluderas från vissa delar av bostadsmarknaden.

Personer med nedsatt rörelseförmåga

Det finns inget register i Sverige som täcker alla personer med funktionsnedsättning. Det gör att den statistik som finns kommer från olika undersökningar där personer med funktionsnedsättning kan jämföras med den övriga befolkningen.⁶⁰ Andelen personer med nedsatt rörelseförmåga i Sverige som är 16 år och äldre uppgick 2024 till cirka 19 procent enligt Nationella folkhälsoenkäten, vilket är en undersökning som publiceras av Folkhälsomyndigheten. Andelen personer med rörelsehinder var 2024 cirka 9 procent och andelen med svårt rörelsehinder cirka 5 procent. Dessa siffror är självrapporterade. Med svår rörelsenedsättning menas i allmänhet att personen behöver hjälp eller hjälpmedel för att förflytta sig.

Att antalet och andelen äldre ökar får effekter på befolkningens folkhälsa i stort. Även om vi är friska allt högre upp i åldrarna, lever fler personer

---

⁶⁰ [Statistik - MFD](#). Hämtad 2025-05-27.

också med sjukdom och funktionsnedsättningar när det finns många äldre i befolkningen.

Tabell 2 i bilaga 3 (tabellbilaga) visar att andelen personer i befolkningen med rörelseproblem ökar med stigande ålder. Av tabellen i bilaga 3 framgår också att det är vanligare med självskattad nedsatt rörelseförmåga, rörelsehinder och svårt rörelsehinder bland kvinnor, med visst undantag för den yngsta åldersklassen.

Socialstyrelsen har tidigare fått i uppdrag av regeringen att kontinuerligt samla in och publicera data och statistik i syfte att följa upp hjälpmedelsområdet.⁶¹ Statistiken ska ge möjlighet att följa hjälpmedelsområdet över tid. I tabell 3 i bilaga 3 visas den första nationella kartläggningen av hjälpmedelsförskrivning för rollatorer och manuella rullstolar som publicerades 2022.

Enligt statistiken från Socialstyrelsen hade cirka 335 000 personer i Sverige fått en rollator förskrivna i februari 2021. Av rollatoranvändarna var cirka 66 procent kvinnor. Cirka 114 000 personer hade manuella tvåhjulsdrivna rullstolar. Av dessa innehades cirka 57 procent av kvinnor. Dessutom tillkom cirka 24 000 eldrivna rullstolar, för vilka könsfördelningen var jämn med 50 procent för kvinnor och 50 procent för män.

9.5.7.3 Åtgärder för att begränsa konsekvenser

I bedömningen av vilka förslag som lämnas om lättnader i tillgänglighetskraven har vägt in att förslagen inte ska medföra mer långtgående konsekvenser än nödvändigt för att uppnå syftet. Det handlar exempelvis om att det föreslagna nya undantaget från krav på att tillföra hiss är begränsat till att gälla för byggnader under fyra våningar.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.3.

9.5.8 Europeiska unionen

Boverket bedömer att förslagen inte står i strid med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU.

9.5.9 Funktionsrättskonventionen

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning gäller i Sverige sedan år 2009, och medför att lagar och offentlig verksamhet ska följa artiklarna i den. Det övergripande syftet är att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får sina mänskliga rättigheter i likhet med alla andra samhällsmedborgare.

---

⁶¹ Socialstyrelsen (2022). Uppdrag statistik på hjälpmedelsområdet – slutrapport. Baserad på data insamlad februari 2021.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Konsekvenser av författningsförslagen

När det gäller den byggda miljön gäller bland annat att det som redan finns ska göras mer tillgängligt efterhand genom att normer för tillgänglighet införs och följs upp.

I detta uppdrag lämnas förslag som har koppling till konventionen.

Förslag som innebär att tillgänglighetskraven får samma status som övriga tekniska egenskapskrav och utformningskravet på lämplighet innebär inte att kraven tas bort vid ändring av byggnader. Förslaget är avgränsat till att ta bort den förstärkta ställning som tillgänglighetskraven har i gällande reglering. Det kommer att kunna medföra en lägre grad av förbättring av tillgängligheten och användbarheten i befintliga byggnader än med gällande krav. Men åtaganden enligt FN-konventionen fullföljs fortfarande, eftersom det fortsatt finns krav på att det som redan finns ska göras mer tillgängligt i efterhand genom normer. PBL innehåller inte enbart regler för befintliga byggnader i samband med ändring, ombyggnad, flyttning och underhåll. Det finns också så kallade retroaktiva krav på tillgänglighet och användbarhet i befintliga publika lokaler. Dessa retroaktiva krav (enkelt avhjälpna hinder) förändras inte.

Förslag om att inte ställa krav på att tillföra hiss vid ändring av byggnader som innehåller bostäder och har färre än fyra våningar innebär att fler typer av byggnader inte behöver sätta in hiss. Men det föreslagna undantaget är avgränsat till att gälla för bostäder. Det är också avgränsat till att gälla kravet på att tillföra hiss. Det betyder dels att kraven på tillgänglighet och användbarhet i bostäderna som ändras kvarstår, dels att om det före ändringen finns hiss så kan den inte tas bort. Undantaget kan även medföra att vissa åtgärder genomförs, som bidrar till tillgängligheten, och som med nuvarande reglering inte utförs. Detta beskrivs närmare i avsnitt 9.5.7.2.

Förslag om att utvidga undantaget från tillgänglighetskrav vid inredning av vindar samt till att även gälla vid inredning av suterräng innebär att fler typer av bostäder kan tillföras enligt undantaget. Fler bostäder kan alltså tillskapas utan att behöva uppfylla krav på tillgänglighet och användbarhet. Det medför att andelen bostäder totalt sett som är tillgängliga och användbara minskar. När det gäller vindar och suterräng är det dock fråga om sådana befintliga delar av byggnader som inte används som bostäder. Inredning av sådana utrymmen skapar bostäder som utan avsteg från tillgänglighet och användbarhet inte skulle utföras. Konventionen ställer visserligen höga krav på vilken standard som bör gälla, men konventionen ger ändå utrymme för åtgärder som staterna kan vidta genom att ange att åtgärderna ska vara ändamålsenliga. Förslaget innebär ett avgränsat undantag och Boverket bedömer att ändamålsenliga åtgärder vidtas för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång till bostäder på samma villkor som andra.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Konsekvenser av författningsförslagen

Sammantaget anser Boverket att förslagen i denna rapport är förenliga med funktionsrättskonventionen. Förslagen bedöms vara proportionerliga för att tillskapa fler bostäder som sannolikt inte skulle komma till stånd utan lättnader från kraven på tillgänglighet och användbarhet.

Närmare beskrivning av gällande tillgänglighetskrav vid ändring finns i avsnitt 3.3.1.

9.5.10 Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö och gestaltad livsmiljö

Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö innefattar bland annat att kulturvärden i bebyggd miljö, det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas.

Ett ökat anpassningsutrymme vid ändring av byggnader underlättar återbruk av byggnader och att ta hänsyn till byggnadens kulturvärden vid ändring. Ur den aspekten kan förslagen vara positiva för kulturvärdena.

Takfall och taklandskapet är ofta en väsentlig del av bebyggelsemiljön och en byggnads kulturvärden. Förslaget att underlätta vindsinredningar kan leda till ett ökat tryck på takkupor och andra åtgärder på takfallen som medför negativa konsekvenser för kulturmiljön.

För äldre hus från 1930–1977 medför ombyggnader ofta komplicerade ingrepp i trapphus och stomme. Undantag för kulturhistoriskt värdefulla hus eller tekniska hinder kan sänka kostnaderna, men kräver omfattande motiveringar till kommunen. Med det föreslagna nya undantaget från krav på hiss vid ändring om byggnaden har färre än fyra våningar minskar kostnaderna för dessa äldre hus.

9.5.11 Miljö och klimat

Tydliggörandet av anpassningsutrymmet vid ändring av byggnad och regellättnader underlättar återbruk och omvandling av byggnader, till exempel genom att lokaler byggs om till bostäder. Detta har en positiv effekt på miljön då en avsevärd del av en byggnads klimatavtryck under sin livscykel uppstår i samband med att byggnaden uppförs, se avsnitt 7.2.

Genom att underlätta för fler vindsinredningar kan behovet av nya byggnader minskas, vilket är positivt ur ett klimat- och miljöperspektiv.

Installation av hiss kan medföra stora ingrepp i en byggnad, vilket ger en klimatpåverkan. Vid inredning av bostäder om högst 35 kvadratmeter på vindar får avsteg göras från kraven på tillgänglighet och användbarhet. I utredningen föreslås att undantaget utvidgas till att även gälla större bostäder. Detta innebär att nya hissar inte behöver installeras eller befintliga hissar inte behöver förlängas till vinden. Dessutom föreslås ett nytt undantag från krav på hiss för byggnader med färre än fyra våningar. Dessa

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Konsekvenser av författningsförslagen

förslag, som innebär att färre hissar kommer att installeras i befintliga byggnader, medför minskade klimatutsläpp jämfört med nuvarande situation.

Syftet med att införa resurshushållning som anpassningsgrund är att underlätta att befintligt material bibehålls i byggnader vid ändring och flytt av byggnader. Det ökar möjligheterna att få acceptans för utformningar och lösningar som bidrar till samhällsnytta genom att det minskar behovet av att ta jungfruliga material i anspråk och minskar uppkomsten av avfall.

Inom bygg- och fastighetssektorn har det med tiden blivit allt större fokus på resurshushållning. Det finns flera skäl till att byggherrar och fastighetsägare kan vilja minska sitt klimatavtryck. Det kan till exempel påverka möjligheten att få gröna lån, liksom möjligheten att erhålla olika typer av miljömärkningar för byggnader. Att behålla befintligt material i byggnaden kan också spara kostnader för byggherren och fastighetsägaren.

9.5.12 Konsekvenser vid tillämpningen av miljöbalkens bestämmelser

I miljöbalken finns krav om hälsoskydd som gäller för bostäder. Det kan till exempel avse buller, termisk komfort, dagsljus och luftkvalitet. Om en bostad inte har tillräckliga egenskaper avseende skydd för människors hälsa, är det möjligt att ingripa enligt miljöbalken. I 9 kapitel 9 § miljöbalken anges att bruket av bostäder, och lokaler för allmänna ändamål, inte ska leda till olägenheter för människors hälsa.

Förslagen i denna utredning bedöms inte medföra konsekvenser vid tillämpningen av miljöbalkens bestämmelser.

9.5.13 Konsekvenser för barn och jämställdhet

Boverkets förslag bedöms inte medföra konsekvenser för barn och för jämställdheten mellan män och kvinnor, utom när det gäller förslagen om lättnader i kraven på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

Förslag om kraven på tillgänglighet och användbarhet kan medföra negativa konsekvenser för barn och för jämställdheten mellan män och kvinnor.

Bostäder som tillförs utan att hiss samtidigt införs kan få konsekvenser för hushåll med barn. Hushåll som behöver barnvagn till sina barn kan behöva flytta ifrån en bostad där byggnaden inte har hiss. Förslaget kan därför påverka barnfamiljer negativt.

Nedsatt rörelseförmåga uppstår ofta med stigande ålder, både hos män och kvinnor. Äldre personer använder ofta hjälpmedel som rollator och

ibland rullstol. Eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än män utgörs äldre personer oftare av kvinnor. Konsekvensen kan bli att äldre kvinnor i fler fall tvingas flytta från en otillgänglig lägenhet eftersom den inte kan nås med hiss. Detta har en negativ konsekvens för jämställdheten – fler kvinnor än män kan komma att påverkas negativt av Boverkets förslag.

9.6 Ikraftträdande, informationsinsatser och utvärdering

9.6.1 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Ikraftträdandet föreslås till den 1 januari 2027. Det beror på att tid ska finnas för lagstiftningsarbete samt arbete för Boverket att ändra föreskrifter.

Regeländring avseende tillägg av krav på att vid ändring ta hänsyn till resurshushållning innebär att Boverkets nya byggregler behöver ändras. Det är sammanlagt sju olika författningar som behöver ändras. Författningen om byggnaders tillgänglighet och användbarhet behöver ändras i större omfattning eftersom den förstärkta ställningen för tillgänglighet tas bort.

En övergångsbestämmelse föreslås för att tydliggöra att ifall beslut om bygglov meddelats före den 1 januari 2027, men beslut om startbesked efter den 1 januari 2027, så ska äldre regler tillämpas.

9.6.2 Speciella informationsinsatser

Genomförs förslagen kommer Boverket att behöva informera om det genom sina sedvanliga kanaler, PBL kunskapsbanken, webinarier och konferenser där Boverket medverkar etcetera. Ska de föreslagna regelförändringarna få önskat resultat om en enhetligare tillämpning av reglerna fordras dock en bredare informationsinsats i samverkan med samhällsbyggnadssektorns parter.

9.6.3 Utvärdering

Boverket ska enligt sin instruktion följa och analysera tillämpningen av PBL. Genomförs de föreslagna förändringarna i PBL innefattas de i detta uppdrag.

10 Författningskommentarer

10.1 Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900)

8 kap. 2 §

Paragrafen har ändrats. Den har renodlats och reglerar nu enbart i vilken utsträckning kraven i 8 kap. 1 § ska tillgodoses vid nybyggnad, det vill säga dels vid uppförande av en ny byggnad, dels vid flyttning av en tidigare uppförd byggnad till en ny plats. Motsvarande reglering finns i tidigare 8 kap. 2 och 7 §§.

Behovet av resurshushållning införs som ett nytt skäl att anpassa de krav som gäller vid flyttning av byggnader. Syftet är att främja en cirkulär ekonomi genom att i större utsträckning möjliggöra att i byggnaden befintliga material kan bibehållas. Avsikten är däremot inte att möjliggöra bruket av begagnade produkter som inte har de egenskaper som krävs för att byggnaden ska kunna uppfylla de krav som ställs på nya byggnader. Formuleringarna har också anpassats till vad som gäller vid ändring av byggnad. Se även författningskommentaren till 8 kap. 2 a §.

Den nya formuleringen innebär också att de förstärkta kraven för tillgänglighet och användbarhet vid flyttning av byggnader tas bort. Därigenom får utformningskravet på tillgänglighet och användbarhet samma ”ställning” som övriga utformningskrav vid flyttning av byggnader.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.1, 7.2, och 7.3.

8 kap. 2 a §

Paragrafen är ny. I paragrafen regleras i vilken utsträckning kraven i 8 kap. 1 § ska tillgodoses vid ändring av byggnad. Motsvarande reglering finns i tidigare 8 kap. 2 och 7 §§. Jämfört med den tidigare reglering har formuleringen ”i fråga om ändringen” ändrats till ”för den ändrade delen”. Den föreslagna formuleringen bedöms vara tydligare och överensstämmer med hur innebörden av nuvarande formulering hittills har förklarats. Förändringen innebär ingen ändring i sak.

I paragrafen anges vilka skäl det finns för att anpassade de krav som gäller vid uppförandet av nya byggnader vid ändring av byggnad. Som en ny anpassningsgrund har införts behovet av resurshushållning. Syftet är att främja en cirkulär ekonomi genom att i större utsträckning möjliggöra att i byggnaden befintliga material kan bibehållas. Avsikten är däremot inte att möjliggöra bruket av begagnade produkter som inte har de egenskaper som krävs för att byggnaden ska kunna uppfylla de krav som ställs på nya byggnader.

Den tidigare formuleringen att kraven ”får anpassas och avsteg från kraven göras” har ändrats till att kraven ska anpassas. ”Ska” används för att tydliggöra att även om utgångspunkten ska tas i de krav som gäller vid uppförande av nya byggnader så ska alltid en bedömning göras av om det finns skäl att anpassa kraven. Här används enbart ordet anpassas. Detta tydliggör att det måste finnas ett skäl för att anpassa kraven. Ordet avsteg reserveras för de generella undantag som görs i lag och förordning. I sak innebär den förändrade formuleringen ingen skillnad då en anpassning i vissa situationer kan vara så långt gående att inga nya krav ställs. Minst är anpassningsutrymmet när det gäller föreskrifter som ska skydda mot allvarliga olyckor där människor riskerar att dö eller skadas allvarligt.

Den nya formuleringen innebär också att de förstärkta kraven för tillgänglighet och användbarhet vid ändring tas bort. Därigenom får utformningskravet på tillgänglighet och användbarhet samma ställning som övriga utformningskrav och tekniska egenskapskrav vid ändring.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.1, 7.2 och 7.3.

8 kap. 2 b §

Paragrafen är ny. I paragrafen regleras vilka delar av byggnaden som det går att ställa krav på vid ombyggnad avseende uppfyllnad av utformningskraven enligt 8 kap. 1 §. Motsvarande reglering finns i de tidigare 8 kap. 2 och 7 §§. Av bestämmelsen framgår att vid ombyggnad är det inte bara den ändrade delen som det kan ställas krav på utan även hela byggnaden eller, om detta inte är rimligt, på den betydande och avgränsbara del av byggnaden som påtagligt förnyas genom ombyggnaden.

Genom att de förstärkta kraven för tillgänglighet och användbarhet vid ändring som finns i tidigare 8 kap 7 § tas bort, så är det samma krav som följer av 2 a, med de där angivna skälen för anpassning av kraven, som vid ombyggnad ska tillämpas på hela byggnaden eller på den betydande och avgränsbara del som påtagligt förnyas genom ombyggnaden.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.1 och 7.3.

8 kap. 2 c

Paragrafen är ny och beskriver det retroaktiva kravet på tillgänglighet och användbarhet. Motsvarande reglering finns i nuvarande 8 kap. 2 § andra stycket. Att regleringen getts en egen paragraf innebär ingen ändring i sak utan är en följd av att tidigare 8 kap. 2 § har delat upp i skilda paragrafer utifrån situationerna nybyggnad, ändring och ombyggnad. Det blir också tydligare att kravet till sin karaktär skiljer sig från de krav som ställs vid nybyggnad och ändring av byggnad.

8 kap. 5 §

Paragrafen har ändrats. Den har renodlats och reglerar nu enbart i vilken utsträckning kraven i 4 kap. 1 § ska tillgodoses vid nybyggnad, det vill säga dels vid uppförande av en ny byggnad, dels vid flyttning av en tidigare uppförd byggnad till en ny plats. Motsvarande bestämmelser finns i tidigare 8 kap. 5 och 7 §§.

Behovet av resurshushållning införs som ett nytt skäl att anpassa de krav som gäller vid uppförandet av nya byggnader. Syftet med detta kommenteras i författningskommentaren till 8 kap. 2 a §. Formuleringarna har också anpassats till vad som gäller vid ändring av byggnad. Motiven till ändringen av formuleringarna anges under författningskommentaren till 8 kap. 2 a §. Av pedagogiska skäl har paragrafen också redigerats om så att den får samma uppbyggnad som 8 kap. 2 §. Därmed behöver inte heller någon hänvisning göras till 2 §. Förändringen bedöms inte innebära någon förändring i sak.

Den nya formuleringen innebär också att de förstärkta kraven för tillgänglighet och användbarhet vid flyttning av byggnader tas bort. Därigenom får det tekniska egenskapskravet på tillgänglighet och användbarhet samma ”ställning” som övriga tekniska egenskapskrav vid flyttning av byggnader.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.1, 7.2 och 7.3.

8 kap. 5 a §

Paragrafen är ny. I paragrafen regleras i vilken utsträckning kraven i 8 kap. 4 § ska tillgodoses vid ändring av byggnad. Motsvarande reglering finns i tidigare 8 kap. 5 och 7 §§. Formuleringarna i paragrafen har anpassats för att i möjligaste mån vara likalydande med motsvarande reglering rörande utformningskraven i 8 kap. 2 a §. I författningskommentaren till den paragrafen kommenteras även förändringarna i formuleringarna.

8 kap. 5 b §

Paragrafen är ny. I paragrafen regleras vilka delar av byggnaden som det går att ställa krav på vid ombyggnad avseende uppfyllnad av de tekniska egenskapskraven enligt 8 kap. 4 §. Motsvarande reglering finns i tidigare i 8 kap. 5 och 7 §§. Av bestämmelsen framgår att vid ombyggnad är det inte bara den ändrade delen som det kan ställas krav på utan även hela byggnaden eller, om detta inte är rimligt, på den betydande och avgränsbara del av byggnaden som påtagligt förnyas genom ombyggnaden. Genom att de förstärkta kraven för tillgänglighet och användbarhet vid ändring som tidigare fanns i 8 kap 7 § tas bort, så är det samma krav som följer av 5 a, med de där angivna skälen för anpassning av kraven, som vid ombyggnad ska tillämpas på hela byggnaden eller på den betydande och avgränsbara del som påtagligt förnyas genom ombyggnaden.

Närmare överväganden finns i avsnitt 7.1 och 7.3.

8 kap. 5 c §

Paragrafen är ny. Motsvarande reglering finns i nuvarande 8 kap. 5 §. Överflyttningen av innehållet till en separat paragraf är en konsekvens av den valda strukturen och bedöms inte medföra någon förändring i sak.

8 kap. 7 §

Paragrafen har ändrats. Bestämmelsen har begränsats till att endast omfatta avsteg från kraven på tillgänglighet och användbarhet enligt 8 kap. 1 § 3 och 4 § 8. Det tidigare undantaget vid inredning av vind innebär att avsteg från kravet på tillgänglighet och användbarhet får göras för små bostäder (högst 35 kvadratmeter). Undantaget utökas nu till att gälla alla bostäder oavsett storlek. Dessutom utökas undantaget så att det också gäller vid inredning av bostad i suterräng. Även för inredning av suterräng gäller undantaget oavsett hur stora bostäderna är. Undantag från krav på tillgänglighet och användbarhet får alltid göras vid dessa ändringar och det gäller både krav på tillgänglighet fram till bostaden på vinden eller suterrängen och tillgänglighet och användbarhet inne i bostaden.

Med inredning av vind eller suterräng avses att tillskapa bostäder i utrymmen som inte tidigare använts för bostadsändamål. Vind definieras inte i PBL, men är inget nytt begrepp utan har använts tidigare i regeln. Suter-räng är ett nytt begrepp i regeln, det definieras inte i PBL. Med suterräng avses här utrymme delvis beläget under mark i en byggnad som är belä-gen i en sluttning. Gränsen mellan källare och suterräng kan vara svår att dra, men utrymmet måste åtminstone delvis vara beläget ovan mark och kan bara finnas i en byggnad som är belägen i en sluttning.

Närmare övervägande finns i avsnitt 7.3.1 och **Fel! Hittar inte referens-källa..**

8 kap. 8 §

Paragrafen har ändrats. Den ändras så att de förstärkta kraven för till-gänglighet och användbarhet för byggåtgärder som inte kräver bygglov eller anmälan tas bort. Det är en följdändring till att de förstärkta kraven för tillgänglighet och användbarhet vid ändring och flyttning av byggnad i nuvarande 8 kap. 7 § tas bort.

9 kap. 19 §

Paragrafen har ändrats som en följd av att tidigare 8 kap. 2 § delas upp i flera paragrafer. Förändringen innebär ingen ändring i sak.

9 kap. 30 §

Paragrafen har ändrats som en följd av att tidigare 8 kap. 2 § delas upp i flera paragrafer. Förändringen innebär ingen ändring i sak.

9 kap. 31 §

Paragrafen har ändrats som en följd av att tidigare 8 kap. 2 § delas upp i flera paragrafer. Förändringen innebär ingen ändring i sak.

9 kap. 31 a §

Paragrafen har ändrats som en följd av att tidigare 8 kap. 2 § delas upp i flera paragrafer. Förändringen innebär ingen ändring i sak.

16 kap. 2 §

Paragrafens har ändrats som en följd av att tidigare 8 kap. 2 och 5 §§ delas upp i flera paragrafer. Förändringen innebär ingen ändring i sak.

16 kap. 3 §

Paragrafen har ändrats till följd av att regleringen av enkelt avhjälpna nu sker i 8 kap. 2 c §.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Reglerna föreslås att träda i kraft den 1 januari 2027.

Den 1 januari 2027 föreslås som tidpunkt, efter att ha vägt in den tid som behövs för lagstiftningsarbete och arbete med att ändra Boverkets byggregler.

De nya reglerna ska tillämpas direkt från ikraftträdandetidpunkten. Tillämpningen av utformningskraven görs av byggnadsnämnden vid bygglovsprövningen. Det innebär att om byggnadsnämnden beslutar om bygglov 1 januari 2027 eller senare ska de nya reglerna tillämpas. Tillämpningen av de tekniska egenskapskraven i ärendet görs senare i byggprocessen, bland annat när byggnadsnämnden beslutar om startbesked och även då ska de nya reglerna tillämpas.

Ifall beslut om bygglov meddelats före den 1 januari 2027, men beslut om startbesked efter den 1 januari 2027 så ska äldre regler tillämpas. Det tydliggörs genom en övergångsbestämmelse. Ärendet är påbörjat genom beslutet om bygglov. Det ska då ses som ett och samma ärende som inleds med bygglovet. Pågående ärenden ska fullföljas enligt samma regler, det ska inte blandas mellan äldre och nya regler.

Om det är ett ärende hos byggnadsnämnden med åtgärder som inte är bygglovspliktiga, men som är anmälningspliktiga så ska så ska de nya reglerna tillämpas om byggnadsnämnden beslutar om startbesked den 1 januari 2027 eller senare.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Författningskommentarer

10.2 Förslag till förordning om ändring i plan- och byggförordningen (2011:338)

3 kap. 4 §

Paragrafen har ändrats. I andra stycket finns regler med undantag från krav på hiss eller annan lyftanordning. Sedan tidigare gäller att vid uppförande, ändring eller flyttning av en byggnad med färre än tre våningar behöver en bostad inte vara tillgänglig genom hiss eller annan lyftanordning. Om bostaden inte kan nås från marken behöver dock byggnaden vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet.

Nu införs ett nytt tredje stycke som gäller just för ändring eller flyttning av byggnader. Den nya regeln innebär att det andra stycket inte längre är tillämplig vid ändring eller flyttning. Det tydliggörs genom att det andra stycket avgränsas till att gälla vid uppförande av ny byggnad.

Regeln i tredje stycket innebär att bostäder inte behöver vara tillgängliga med hiss eller annan lyftanordning om byggnaden har färre än fyra våningar. Om det sedan tidigare finns hissar i byggnaden får tillgängligheten inte försämrats genom att hissarna tas bort. Det följer av att begreppet tillföras används i regeln. Även om bostaden inte kan nås från marken behöver byggnaden inte vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet. Undantaget från krav på tillgänglighet är begränsat till hiss eller annan lyftanordning. Bostaden ska i övrigt uppfylla krav på tillgänglighet och användbarhet vid ändring.

Våning definieras i 1 kap. 4 § första stycket plan- och byggförordningen, PBF, som utrymme i en byggnad där utrymmet avgränsas åt sidorna av byggnadens ytterväggar, uppåt av ett tak eller bjälklag och nedåt av ett golv. Ett plan är golvplanet i en våning, vilket framgår av TNC:s publikation Plan- och byggtermer 1994. I aktuell bestämmelse om krav på hiss i byggnader med bostäder står det att med våning ska jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad. Så om det på en vind finns en bostad eller huvuddelen av en bostad räknas den som en våning vid tillämpningen av bestämmelsen om undantag från krav på hiss. Denna specialbestämmelse tar över den generella bestämmelsen som finns i 1 kap. 4 § andra stycket PBF om när vind ska räknas som våning. 1 kap. 4 § andra stycket PBF ska alltså inte tillämpas vid bedömning av om hiss krävs enligt 3 kap. 4 § PBF.

Närmare övervägande finns i avsnitt 3.3.2.

3 kap 6 §

Paragrafen har ändrats som en följd av att tidigare 8 kap. 2 § delas upp i flera paragrafer. Förändringen innebär ingen ändring i sak

3 kap. 12 §

Paragrafen har ändrats. I paragrafen redogörs för hur de retroaktiva kraven i 3 kap. 11 § ska uppfyllas. I paragrafens första punkt angavs tidigare att det krav på taksäkerhet som framgick av 11 § 1 skulle uppfyllas genom att byggnader som uppförts före den 1 juli 1960 skulle ha sådana anordningar som skäligen kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1960. Vid den tidpunkten gällde Byggnadsstadga 30 december 1959 (SFS 1959:612). Som ledning för tillämpningen av Byggnadsstadgans bestämmelser publicerade byggnadsstyrelsen Anvisningar till byggnadsstadgan (BABS 1960). Det grundläggande kravet på taksäkerhet framgår av 11 § 1 och är oförändrat. Ändringen innebär att kravet blir mer funktionsbaserat. Även andra lösningar än de som framgår av just BABS 1960 kan framdeles godtas.

Som en följd av att den tidigare första punkten utgår ändras numreringen av de två kvarvarande punkterna.

Närmare överväganden finns i avsnitt **Fel! Hittar inte referenskälla..**

3 kap. 18 §

Paragrafen har ändrats. Bestämmelsen reglerar kravet på hiss som tekniskt egenskapskrav. Utformningskravet i 4 § reglerar att hiss finns och preciseras i Boverkets byggregler med närmare angivelser av krav på hissens utrymme, med mera. Det tekniska egenskapskravet reglerar hissar med inriktning mot de tekniska aspekterna, och preciseras i Boverkets byggregler med närmare angivelser av krav på hissens funktioner, med mera.

I tredje stycket finns regel med undantag från krav på hiss eller annan lyftanordning. Sedan tidigare gäller att vid uppförande, ändring eller flyttning av en byggnad med färre än tre våningar behöver en bostad inte vara tillgänglig genom hiss eller annan lyftanordning. Om bostaden inte kan nås från marken behöver dock byggnaden vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet.

Nu införs en ny regel med undantag i fjärde stycket som gäller just för ändring eller flyttning av byggnader. Den nya regeln i fjärde stycket innebär att tredje stycket inte längre är tillämplig vid ändring eller flyttning. Det tydliggörs genom att det i tredje stycket anges att undantaget gäller vid uppförande av ny byggnad.

Regeln i fjärde stycket innebär att bostäder inte behöver vara tillgängliga med hiss eller annan lyftanordning om byggnaden har färre än fyra våningar. Om det sedan tidigare finns hissar i byggnaden får tillgängligheten inte försämrats genom att hissarna tas bort. Det följer av att begreppet tillföras används i regeln. Även om bostaden inte kan nås från marken

behöver byggnaden inte vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordnings kan installeras utan svårighet. Undantaget från krav på tillgänglighet är begränsat till hiss eller annan lyftanordning. Bostaden ska i övrigt uppfylla krav på tillgänglighet och användbarhet vid ändring.

Våning definieras i 1 kap. 4 § första stycket plan- och byggförordningen, PBF, som utrymme i en byggnad där utrymmet avgränsas åt sidorna av byggnadens ytterväggar, uppåt av ett tak eller bjälklag och nedåt av ett golv. Ett plan är golvplanet i en våning, vilket framgår av TNC:s publikation Plan- och byggtermer 1994. I aktuell bestämmelse om krav på hiss i byggnader med bostäder står det att med våning ska jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad. Så om det på en vind finns en bostad eller huvuddelen av en bostad räknas den som en våning vid tillämpningen av bestämmelsen om undantag från krav på hiss. Denna specialbestämmelse tar över den generella bestämmelsen som finns i 1 kap. 4 § andra stycket PBF om när vind ska räknas som våning. 1 kap. 4 § andra stycket PBF ska alltså inte tillämpas vid bedömning av om hiss krävs enligt 3 kap. 18 § PBF.

Närmare övervägande finns i avsnitt 3.3.2.

3 kap. 22 §

Paragrafen har ändrats som en följd av att tidigare 8 kap. 5 § delas upp i flera paragrafer. Förändringen innebär ingen ändring i sak

3 kap. 23 §

Paragrafen har ändrats. Följdändring av att det förstärkta kravet på tillgänglighet och användbarhet vid ändring och flyttning tas bort i 8 kap. 7 § PBL. Det finns då inte längre stöd för att ha en regel i förordning som reglerar vad det förstärkta kravet innebär.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Reglerna föreslås att träda i kraft den 1 januari 2027.

Den 1 januari 2027 föreslås som tidpunkt, efter att ha vägt in den tid som behövs för lagstiftningsarbete och arbete med att ändra Boverkets nya byggregler.

De nya reglerna ska tillämpas direkt från ikraftträdandetidpunkten. Tillämpningen av utformningskraven görs av byggnadsnämnden vid bygglovsprövningen. Det innebär att om byggnadsnämnden beslutar om bygglov 1 januari 2027 eller senare ska de nya reglerna tillämpas. Tillämpningen av de tekniska egenskapskraven i ärendet görs senare i byggprocessen, bland annat när byggnadsnämnden beslutar om startbesked och även då ska de nya reglerna tillämpas.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad Författningskommentarer

Ifall beslut om bygglov meddelats före den 1 januari 2027, men beslut om startbesked efter den 1 januari 2027 så ska äldre regler tillämpas. Det tydliggörs genom en övergångsbestämmelse. Ärendet är påbörjat genom beslutet om bygglov. Det ska då ses som ett och samma ärende som inleds med bygglovet. Pågående ärenden ska fullföljas enligt samma regler, det ska inte blandas mellan äldre och nya regler.

Om det är ett ärende hos byggnadsnämnden med åtgärder som inte är bygglovspliktiga, men som är anmälningspliktiga så ska så ska de nya reglerna tillämpas om byggnadsnämnden beslutar om startbesked den 1 januari 2027 eller senare.

11 Referenser

11.1 Tryckta källor

Boverket (2020). Möjligheternas byggregler – Ny modell för Boverkets bygg- och konstruktionsregler. Rapport 2020:31.

Boverket (2021). Förutsättningar för omvandling av lokaler till bostäder. Rapport 2021:3.

Boverket (2021). Översyn av ombyggnad i PBL. Rapport 2021:19.

Boverket (2024). Uppdrag att föreslå lättnader på byggkraven för studentbostäder. Rapport 2024:9.

Boverket (2024). Uppdrag att främja en cirkulär ekonomi i bygg och fastighetssektorn. Rapport 2024:26.

Boverket (2024). Omvandling av lokaler till bostäder - förstudie med förslag till fortsatt arbete för Boverket för att främja omvandling.

Folkhälsomyndigheten (2024). Tillsynsvägledning om inomhusmiljö i bostäder – Fokus på tillsyn på eget initiativ och i förebyggande syfte. Artikelnummer 23210.

Fojab (2025). Utredning av lättnader av dagsljuskrav i Boverkets nya byggregler vid ändring och ombyggnad. Boverkets diarienummer 6948/2024.

Jansson, U., Kyrö, R., Blixt, A-M., & Fredriksson, P. (2024). Bostadiser-
ring – Entreprenörers hinder och möjligheter att omvandla lokaler till bo-
städer. [SBUF 14220 Slutrapport Entreprenörers hinder och möjligheter
omvandla lokaler till bostäder.pdf](#). Hämtad 2025-03-10.

Jansson, U., Kyrö, R., Blixt, A-M., & Fredriksson, P. (2024). Entreprenö-
rers hinder och möjligheter att omvandla lokaler till bostäder. Bilaga 3:
Hinder och möjligheter för bostadisering ur ett entreprenörsperspektiv.
Rapport TVIT-24/7132. [Bilaga 3 SBUF 14220 AP3 Hinder och m_jlig-
heter \(1\).pdf](#). Hämtad 2025-03-10.

Socialstyrelsen (2022). Uppdrag statistik på hjälpmedelsområdet – slut-
rapport. Baserad på data insamlad februari 2021.

WSP (2024). Boverkets regler ska inte hindra cirkularitet. Redovisning
av intervjustudie med 28 kommuner. Boverkets diarienummer 238/2024.

WSP (2025). Byggkrav vid ändring och ombyggnad – tillämpning i prak-
tiken. Fallstudier av 11 ombyggnadsprojekt. Boverkets diarienummer
6948/2024.

WSP (2025). Kostnadsberäkning i ändringsprojekt. Kostnadsberäkning ombyggnadskostnader för hiss och dörrar. Boverkets diarienummer 6948/2024.

11.2 Icke-tryckta källor

Boverket (2020). [Återbostadisering och bostadisering - PBL kunskapsbanken - Boverket](#). Hämtad 2025-03-17.

Boverket (2023). [Exempel - krav vid ändring - PBL kunskapsbanken - Boverket](#). Hämtad 2025-03-17.

Boverket (2024). [Cirkulär ekonomi i byggsektorn i dag - Boverket](#). Hämtad 2025-03-05.

Boverket (2025). [Växthusgaser - Boverket](#). Hämtad 2025-03-05.

Byggmateriellindustrierna (2025). [Ny startsida - Byggmateriellindustrierna](#). Hämtad 2025-05-27.

Myndigheten för delaktighet (2022). [Statistik - MFD](#). Hämtad 25-05-27.

Regeringen (2024). [Uppdrag till Boverket att föreslå lättnader i byggkraven vid ändring och ombyggnad - Regeringen.se](#). Hämtad 2025-4-28.

11.3 Författningar och andra rättsakter

Anvisningar till byggnadsstadgan (1960:1).

Arbetsmiljölagen (1977:1160).

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:12) om utformning av arbetsplatser.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:3) om projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter.

Boverkets byggregler (2011:6).

Boverkets föreskrifter om aktsamhets vid bygg-, rivnings- och markåtgärder (BFS 2024:4).

Boverkets föreskrifter och allmänna råd om säkerhet i händelse av brand i byggnad (BFS 2024:7).

Boverkets föreskrifter om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljö samt hushållning med vatten och avfall (BFS 2024:8).

Boverkets föreskrifter om säkerhet vid användning av byggnader (BFS 2024:9).

Boverkets föreskrifter om skydd mot buller i byggnader (BFS 2024:10).

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Referenser

Boverkets föreskrifter om bostäders lämplighet för sig ändamål (BFS 2024:11).

Boverkets föreskrifter om byggnaders tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga (BFS 2024:12).

Boverkets föreskrifter om krav på tomter m.m. (BFS 2024:13).

Byggnadsstadgan (1959:612).

Diskrimineringslagen (2008:567).

Folkhälsomyndighetens allmänna råd (FoHMFS 2014:13) om buller inomhus.

Folkhälsomyndighetens allmänna råd (FoHMFS 2014:18) om ventilation.

Förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader (2015:216).

Lagen om bostadsanpassningsbidrag (2018:22).

Lagen om skydd mot olyckor (2003:778).

Mark- och miljööverdomstolen dom 2020-09-28 mål nr P 4317–19.

Mark- och miljödomstolen i Växjö dom 2014-03-05, mål nr P 5109–13.

Miljöbalken (1998:808).

Plan- och byggförordningen (2011:338).

Plan- och bygglagen (2010:900).

Plan- och bygglagen (1987:10).

Proposition 1985/86:1. med förslag till ny plan- och bygglag.

Proposition 2008/09:28. Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

SOU 2009/10:170 (2010). En enklare plan- och bygglag.

SOU 2019:68 (2019). Modernare byggregler – förutsägbart, flexibelt och förenklat.

Bilaga 1 – Sammanfattning av dagsljusutredning

Boverket har låtit utföra en utredning om dagsljus. I denna bilaga sammanfattas rapporten Utredning av lättnader av dagsljuskrav i Boverkets nya byggregler vid ändring och ombyggnad.⁶²

I utredningen studerades i en första del (del A) de kravlättnader för dagsljus som förväntas komma för bostäder då Boverkets nya byggregler träder i kraft, jämfört med nu gällande BBR-krav. I en andra del (del B) studerades möjligheten att uppfylla dagsljuskrav vid ändring av byggnad i byggnadskroppar med en variation av byggnadsdjup, fönsterglasandel samt avskärningsvinkel till motstående byggnader.

Utöver de två studierna har även en tidigare forskningsrapport om dagsljusstillgång i svenska bostäder byggda över en hundraårsperiod sammanfattats.⁶³ Forskningsrapporten har sammanfattats för att redogöra för hur dagsljusstillgång ser ut i det befintliga bostadsbeståndet.

Sammanfattningsvis visar utredningen att de nya byggreglerna innebär en märkbar lättnad av dagsljuskraven, främst genom borttagandet av solljuskravet och att dagsljuskravet ställs på hela lägenheten i stället för varje rum. Detta förväntas underlätta omvandlingen av lokaler till bostäder, särskilt i projekt som tidigare haft svårt att uppfylla kraven i BBR.

Del A – Analys av kravlättnader med Boverkets nya byggregler

I studien studerades utfallet (kravuppfyllnaden) av de nya dagsljuskraven jämfört med kraven i BBR. Studien gjordes genom ett antal stickprov av rum och lägenheter i nio nyproducerade eller nyprojekterade flerbostadshus med svåra förutsättningar vad gäller dagsljus. Studien omfattade alla vistelserum på de två mest kritiska våningsplanen i respektive projekt (de två lägst belägna planer med bostäder). Totalt studerades 675 rum i 248 lägenheter med svåra förutsättningar.

För varje studerad lägenhet kontrollerades om den uppfyllde BBR respektive de nya byggreglerna om dagsljus. Med de nya reglerna klarar de

---

⁶² Fojab (2025). Utredning av lättnader av dagsljuskrav i Boverkets nya byggregler vid ändring och ombyggnad. Boverkets diarienummer 6948/2024.

⁶³ Iason Bournas (2021). Daylight compliance of multi-dwelling apartment blocks Design considerations, evaluation criteria and occupant responses. Doktorsavhandling. Lunds universitet. Report EBD-T—21/24.

flesta (75 procent i svåra lägen) av de studerade lägenheterna de nya kraven för dagsljus.

Resultaten visar att de nya byggreglerna för dagsljus ger en betydlig kravlättnad gentemot BBR:s krav för alla lägenheter utom för små lägenheter med endast ett rum. Omkring 30 procent fler lägenheter i svåra lägen klarar det nya kravet. De nya reglerna är särskilt gynnsamma vid fall av lägenheter med enstaka djupare rum.

Del B – Analys av ändring/ombyggnad av lokaler till bostäder

I del B identifierades ett antal typologier/storlekar för lägenheter som är utformade ur ett marknadsperspektiv. Lägenheterna var cirka 40, 55 och 75 kvadratmeter stora. Lägenheterna placerades ut i olika djupa byggnadskroppar (12, 15 respektive 18 meter). Endast lägen mitt på en huskropp studerades, det vill säga mer gynnsamma lägen som gavelläge studerades inte. En parameterstudie utfördes därefter med två avskärmningsvinklar (låg, 25 grader respektive hög, 45 grader) och två stycken glasandelar i fasad (låg 35 procent och hög 60 procent).

Resultatet visar att flera av lägenheterna uppfyller det nya nybyggnadskravet dagsljusfaktor, DF, 1,0 procent (för minst halva den bedömda ytan i lägenheten). Vid DF 0,8 procent klarades dagsljuskravet i det flesta fall som studerades.

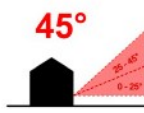
Kravet visade sig dock vara omöjligt att uppfylla vid en kombination av hög avskärmning (45 grader) och små fönster, samt vid en kombination av djup huskropp (18 meter) och små fönster.

För att dagsljuskravet ska kunna uppfyllas i alla de scenarierna som studerats, även de med små fönster och hög avskärmningsvinkel, krävs en ytterligare sänkning av DF-målvärdet till 0,5 procent. Detta skulle dock innebära att lägenheter tillåts vara mörka över en stor del av ytan, vilket kan befaras innebära en oacceptabel risk för människors hälsa.

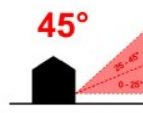
Figurerna 1–3 redovisar resultatet av analys B. Vilka typlägenheter som klarar det nya kravet för dagsljus, dagsljusfaktor DF 1,0 men även om de klarar målvärdena DF 0,8 och DF 0,5. Det framgår under vilka förutsättningar som typlägenheterna klarar de olika målvärdena. De olika förutsättningarna är byggnadskroppens djup, avskärmningsvinkel till motstående byggnad och andelen fönster i fasad.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bilaga 1 – Sammanfattning av dagsljusutredning

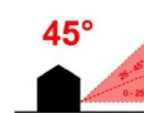
Figur 1. Lägenheter som klarar dagsljusfaktor 1,0.

		12m 76m ²	15m 41m ²	15m 55m ²	15m 74m ²	18m 55m ²
	35%	✓	✓	✓	✓	✗
	60%	✓	✓	✓	✓	✓
	35%	✗	✗	✗	✗	✗
	60%	✓	✓	✓	✓	✗

Figur 2. Lägenheter som klarade dagsljusfaktor 0,8.

		12m 76m ²	15m 41m ²	15m 55m ²	15m 74m ²	18m 55m ²
	35%	✓	✓	✓	✓	✓
	60%	✓	✓	✓	✓	✓
	35%	✓	✗	✗	✗	✗
	60%	✓	✓	✓	✓	✓

Figur 3. Lägenheter som klarade dagsljusfaktor 0,5.

		12m 76m ²	15m 41m ²	15m 55m ²	15m 74m ²	18m 55m ²
	35%	✓	✓	✓	✓	✓
	60%	✓	✓	✓	✓	✓
	35%	✓	✓	✓	✓	✓
	60%	✓	✓	✓	✓	✓

Forskning kring dagsljusstillgång i bostäder

I en doktorsavhandling presenterad vid Lunds universitet⁶⁴ har dagsljus-tillgången i svenska bostäder utretts för ett urval av bostäder som speglar olika tidsideal vad gäller arkitektonisk gestaltning och stadsplanering.

I avhandlingen undersöktes andelen rum som uppfyller det nuvarande dagsljuskravet i BBR, det vill säga en dagsljusfaktor som är större eller lika med 1 procent.

Studien visar tydligt att många rum i det befintliga byggnadsbeståndet inte har tillräckliga dagsljusnivåer och uppfyller således ej det nuvarande kravet i BBR.

Det framgår även att det finns skillnader mellan byggnadstyper och byggnadsperioder. Den period som hade i särklass flest bostadsprojekt med god tillgång till dagsljus var åren mellan 1930 och 1961, en tid som kännetecknades av glesare bebyggelse och byggnadstyper som ofta gav ett lågt antal lägenheter per trapphus. Sådana förutsättningar är svåra att uppnå inom dagens ekonomiska beslutsprocess i byggsektorn.

Effekt av omgivning

Studien jämförde kravuppfyllnaden för olika byggnader beroende på bebyggelsetätheten i deras närmaste fysiska omgivning, och fann att ju högre täthet desto lägre kravuppfyllelse.

Oavsett individuella rums-, fasad- eller byggnadsegenskaper så spelar den urbana omgivningen i sig en avgörande roll för hur mycket dagsljus ett bostadsrum får.

Skillnader inom enskilda byggnader

Studien analyserade hur kravuppfyllelsen för rum varierar inom en byggnad. Det framgick att variationerna i dagsljusfaktorvärden mellan rum inom en och samma byggnad är stora. Variationen beror på rums- och fasadgeometri, men också i hög grad på om rummen är placerade på bottenvåningen eller högre upp i byggnaden.

Skillnad mellan rumstyper

Studien jämförde individuella rum utifrån deras funktion (kök, vardagsrum, sovrum, matplats) med avseende på kravuppfyllelse. Resultaten visade att det finns tydliga skillnader mellan rumstyper, där vissa rum (till exempel kök) konsekvent har lägre dagsljusnivåer än andra rum. Denna information tyder på att de kommande reglerna kan vara lättare att uppfylla, eftersom de medger flexibilitet mellan rum – vissa rum kan vara

---

⁶⁴ Jason Bournas (2021). Daylight compliance of multi-dwelling apartment blocks Design considerations, evaluation criteria and occupant responses. Doktorsavhandling. Lunds universitet. Report EBD-T—21/24.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Bilaga 1 – Sammanfattning av dagsljusutredning

mörkare medan andra är mycket ljusa och därmed kompenserar för lägenhetens totala dagsljusprestanda.

Typisk geometri för olika rumstyper

När man utreder möjligheter till omvandling av lokaler till flerbostadshus är det relevant att ha i åtanke vilka rumsdimensioner och andra geometriska egenskaper som vanligtvis förekommer i typiska flerbostadshus. Följande kunde konstateras:

- Rumsdjup över 8 meter är ytterst ovanliga.
- Rumshöjder (golv till tak) ligger oftast mellan 2,5 och 2,7 meter.
- Avskärningsvinkeln är nästan alltid under 45 grader, och för 75 procent av rummen ligger den under 20 grader.

Bilaga 2 – Metod för beräkning av kostnader

De förslag som har kostnadsberäknas utgör underlag för bedömning av förslagen till lättnader i kraven på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Ytterligare information om kostnadsberäkningarna återfinns i WSP:s rapport (2025) ”Kostnadsberäkning i ändringsprojekt – kostnadsberäkning ombyggnads-kostnader för hiss och dörrar”.

För att möjliggöra en beräkning för denna konsekvens har vissa antaganden gjorts.

Ett första övergripande antagande är att kravlättnad och därmed kostnadsminskning endast inträffar i samband med de byggnadsarbeten som görs i övrigt för ändringen/tillbyggnaden. Det vill säga kostnadsminskningen är inte jämförbar med den kostnad som samma åtgärder skulle innebära, om de utförs som ett eget avgränsat byggprojekt. Kostnadskonsekvensen ställer vi därför i relation till totalkostnaden för hela projektkostnaden.

De åtgärder som redovisas särskilt i beräkningarna är att tillföra hiss och att bredda dörrar i bostadsbyggnader. För att förstå relationen mellan kostnaden för åtgärderna och totalkostnaden beräknas tre scenarier på en övergripande nivå. Scenarierna är valda för att exemplifiera olika utfall. Ett projekt med bättre eller sämre förutsättningar för att installera hissen ger olika kostnader för hissen. Ett mindre omfattande projekt kan ha svårare att bära kostnaden för installationen av en hiss än ett större projekt.

Kalkylmetodik

En grundstruktur för kalkylarbetet togs fram gemensamt för scenarierna med hjälp av Excel, en flik per scenario. Gemensamt är att åtgärder delats upp på ingående byggdelar och mängdats upp med stöd av skisserna i respektive scenario. För prissättningsarbetet har marknadsledande kalkylprogram och prisdatabaser innehållande allmänt rådande priser och enhetstider för den svenska byggbranschen använts.

Antaganden

En rad antaganden har gjorts för kalkylerbarhet, bland dessa är:

- Kostnadsläget är april 2025.
- Kalkylerna förutsätter upphandling i konkurrens och att entreprenören skall ha skälig ersättning för sina kostnader varför entreprenörsarvodet är antaget till 12 procent påslag på nettokostnaderna.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad

Bilaga 2 – Metod för beräkning av kostnader

- Kalkylerna tar ej hänsyn till geografiska variationer eller tillfälliga marknadslägen.
- Kalkylerna förutsätter att arbetet utförs under normal arbetstid och i samband med gynnsam årstid och goda väderförhållanden.
- Fördelning mellan arbete och material i entreprenadkostnaderna antas till 60 procent respektive 40 procent.
- I kalkylerna ingår både direkta och indirekta entreprenadkostnader. Indirekta kostnader är omkostnader såsom etablering, bodar, maskiner, platsorganisation, städning, administration med mera.
- Kalkylerna redovisar även normalt förekommande byggherrekostnader, såsom egen projektadministration, utredningar, besiktningar, byggledning, projektering, försäkringar med mera.

Kostnader som kan tillkomma men som inte kalkylerats är;

- Evakueringslösningar för boenden under byggtid.
- Utbyggnad av elkraft.
- Kapacitetsutbyggnad av ledningar i mark.

Övriga antaganden specificeras i de tre scenarier som har tagits fram i samråd med Boverket.

Intäkter eller intäktsbortfall för tillkommande bostadsdelar ingår inte i kalkylen, men resonemang förs kring detta i avsnittet om slutsatser i WSP:s rapport. Antaganden om standard i ombyggda och tillkommande bostäder antas vara ungefär som för allmännyttan. Kostnader för dörrar beräknas separat, men kan sättas i relation till totalkostnaderna för de tre scenarierna.

De tre scenarierna

Tre scenarier har tagits fram för att kunna relatera kostnaderna för vissa ändringsåtgärder till en totalkostnad för projektet. Varje scenario är en så pass omfattande ändring att hisskravet utlöses med dagens regler. Scenarierna är valda för att visa på några olika utfall. De ändringsåtgärder som redovisas särskilt är att tillföra hiss och att bredda dörrar. Scenarierna är valda med olika typer av hissar och med olika grad av påverkan på den befintliga byggnaden och dess stomme. I alla scenarier förutsätts maskinrumslösa hissar, främst av utrymmesskäl.

Om kraven på hiss vid ändring

Krav på hiss anges i PBF, och i Boverkets föreskrifter om byggnaders tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga (BFS 2024:12) preciseras kravet på hiss vid ändring.

Hissar, som är till för att uppfylla kravet på att byggnader ska vara tillgängliga och användbara, ska vara projekterade och utförda så att de kan användas av personer med nedsatt rörelseförmåga och av personer med

nedsatt orienteringsförmåga. Transport med sjukbår ska kunna ske i hiss, i ett bostadshus som har fler än fyra plan.

Vid ändringar av flerbostadshus med fler än två våningar ska en tillgänglig och användbar hiss installeras, om sådan saknas. Kravet gäller om ändringen innefattar större ingrepp i trapphus, omdisposition av planlösningar eller omfattande ingrepp i byggnadens stomme.

Det finns också ett undantag för inredning av bostäder under 35 kvm på vind. I de fallen krävs aldrig hiss.

Plats för bår i hissen krävs endast i byggnader med fler än fyra våningar. I byggnader med fyra eller färre våningar kan sjuktransport ske i trappan, förutsatt att trappan är tillräckligt bred för att medge detta.

Vid ombyggnad/ändring kan dock hänsyn tas till varsamhetskravet, förvanskingsförbudet och ändringens omfattning (skäl enligt 1 § 2, 4, 6 eller 7).

Gällande rätt vid ändring av byggnader redogörs närmare för i avsnitt 3.

Scenario 1

En mindre verksamhetsbyggnad (kontorsbyggnad eller liknande) i tre plan byggs om till ett bostadshus.

Verksamhetsbyggnaden har ett befintligt trapphus utan hiss i ena änden av byggnaden. Entré till de nya bostäderna ordnas genom att en loftgång byggs på ena långsidan av byggnaden. Loftgången anknyter både till den befintliga trappan och ett nytt externt hisschakt. Byggnaden är under 4 våningar och hissen behöver inte rymma bår.

Hisskorgen är 1 100 x 1 400 mm. Den utvändiga installationen kräver ett ordentligt och uppvärmt hisschakt.

Stommen, taket och fasaden behålls som de är (utöver att nya dörrhåll tas upp mot loftgången). Ändringen inne i byggnaden är omfattande med nya lägenhetsskiljande väggar, nya installationer för värme, ventilation och VA samt inredning av fyra bostäder per plan med ett kök och badrum per bostad. Area BTA är cirka 200 kvadratmeter per plan.

Antaganden:

- I lägenhetsanpassning ingår uppbyggnad av lägenheter inom stomren lokal.
- Kostnadskonsekvensen för scenariot avgränsas till enbart hissinstallationen.
- Utförandet av hissen antas till enkel standard och till en låg kostnad utan särskilda gestaltningsmässiga krav.

Scenario 2

Vinden i en byggnad med tre plan inreds. Trapphuset finns centralt i byggnaden. Entrén har halvplansförskjutning. Att placera hissen utvändigt skulle ge minst lika stort intrång i befintliga bostäder som att bygga in den i byggnaden, om den ska nå alla plan.

Vinden inreds med bostäder och takkupor byggs för att rymma bostadsfunktionerna. Bostäderna är större än 35 kvadratmeter, det vill säga att de inte är undantagna från krav på tillgänglighet och användbarhet. Byggnaden har inte mer än fyra plan så hissen behöver inte rymma bår. Installationen av hissen innebär ett intrång med ändrad planlösning i en bostad per plan. Ändringen berör sovrum och vardagsrum, men inte badrum eller kök.

Scenariot tar höjd för en mer omfattande renovering av ytskikt (inklusive badrum) och ventilation i befintliga bostäder. Fasaden och fönster antas renoveras, men inte tilläggsisolerar.

Vinden inreds med två nya bostäder. Det tillkommer också en kostnad för att befintliga vindsförråd ska flyttas till källarutrymmen.

Antaganden:

- Projektet antas kunna genomföras inom gällande detaljplan.
- Fasad antas vara putsad och renoveringen begränsas till 10-procentig lappning/lagning samt ommålning.
- Fönster antas vara av trä och endast ytterst begränsad renovering görs samt ommålas både in- och utvändigt.
- Mekanisk frånluftsventilation installeras för samtliga lägenheter.
- Kostnadskonsekvensen för scenariot avgränsas till hissinstallationen från källarplan till vindsplan, anpassningar av byggnaden i form av flytt av väggar på entréplan och normalplan samt därtill nödvändiga håltagningar.
- Utförande antas till enkel standard och till en låg kostnad utan särskilda gestaltningsmässiga krav.

Scenario 3

Vinden i en byggnad med fem plan utan hiss inreds med bostäder som är större än 35 kvadratmeter. I detta scenario tillförs en hiss som rymmer sjukbår, vilket innebär att trapporna och en av trapphusets väggar behöver rivas och ett nytt trapphus byggs upp. Det medför att en bostad per plan behöver få ändrad planlösning och att en bärande vägg växlas av. Ett fönster per våning flyttas för att passa med den nya planlösningen.

Scenariot tar höjd för en mer omfattande renovering av ytskikt (inklusive badrum) och ventilation i befintliga bostäder. Fasaden och fönster antas renoveras, men inte tilläggsisolerar.

Två bostäder inreds på vinden. Det tillkommer också en kostnad för att befintliga vindsförråd ska flyttas till källarutrymmen.

Antaganden:

- Ändrad planlösning på varje våningsplan och därav mer omfattande ytskiktsrenovering.
- Ny ventilation till samtliga bostäder.
- Fasad antas vara putsad och renoveringen består i 10 procentig lappning/lagning samt ommålning.
- Fönster antas vara av trä och att en begränsad renovering görs samt ommålning både in- och utvändigt.
- Kostnadskonsekvensen för scenariot utgörs utav hissinstallationen från markplan till vindsplan, anpassningar av byggnaden i form av flytt av väggar på alla plan, trapphusutbyggnad och därtill nödvändiga håltagningar.
- Utförande antas till enkel standard och till en låg kostnad utan särskilda gestaltningsmässiga krav.

Kostnadsberäkningar per scenario

För scenario 1 har en modulhiss i stålschakt kalkylerats. För scenarier 2 och 3 har MRL-hiss, det vill säga maskinrumslös linhiss i stålschakt kalkylerats.

Scenario 1

Att tillföra hiss utgör en kostnad på cirka 2,1 miljoner kronor eller cirka 10 procent av den totala projektkostnaden. Kalkylen förutsätter att ingen markinlösen behövs och att det är gynnsamma förhållanden för hissens placering. Om det ställs särskilda gestaltningsmässiga krav på utformning kan den kalkylerade kostnaden öka betydligt.

Scenario 2

Att tillföra hiss utgör en kostnad på minst 3,9 miljoner kronor vilket motsvarar 25 procent av den totala projektkostnaden.

Om man breddar lägenhetsdörrarna på varje plan i samband med ombyggnaden medför det en kostnad på 461 tusen kronor eller cirka 3 procent av den totala projektkostnaden.

Projektet innebär tillkommande boarea på vinden, men också minskad boarea på vardera av de övriga planen. Detta medför sannolikt lägre hyresintäkt för berörda lägenheter.

Scenario 3

Att tillföra hiss medför en kostnad på minst cirka 6,6 miljoner kronor eller cirka 26 procent av den totala projektkostnaden. Att bredda dörrar

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bilaga 2 – Metod för beräkning av kostnader

medför en kostnad på cirka 767 tusen kronor, vilket motsvarar cirka 3 procent av den totala projektkostnaden.

Projektet innebär tillkommande boarea på vinden, men också minskad boarea på vardera av de övriga planen. Detta medför sannolikt lägre hyresintäkt för berörda lägenheter.

Bilaga 3 – Tabellbilaga

I denna tabellbilaga visas tre tabeller som diskuteras i kapitel 9 Konsekvenser av författningsförslagen. Tabellerna redovisar antalet byggaktörer och personer med funktionsnedsättning som berörs av förslagen till regelförändringar. De tre tabellerna visar (1) antal bostadsutvecklingsföretag, entreprenadföretag och konsultföretag indelade i storleksklasser, (2) självrapporterad nedsatt rörelseförmåga, rörelsehinder och svårt rörelsehinder efter kön och ålder, samt (3) antal förskrivna rollatorer och rullstolar efter kön och ålder.

Tabell 1. Antal bostadsutvecklingsföretag, entreprenadföretag och konsultföretag indelade i storleksklasser.

Antal och storleksklass 2024	0	1–9	10–49	50–500+	Summa
Utvecklare av byggprojekt	821	174	22	3	1 020
Byggentreprenörer	16 485	8 976	1 263	175	26 899
Tekniska konsultbyråer inom bygg- och anläggningsteknik	8 787	5 208	392	60	14 447
Övriga tekniska konsultbyråer	1 963	729	75	20	2 787
Summa	28 056	15 087	1 752	258	45 153

Fördelning utifrån storleksklasser mätt som antal anställda i företaget. Källa: SCB:s företagsregister. SNI 2007: 41 100, 41 200, 71 121 och 71 129.

Tabell 2. Självrapporterad nedsatt rörelseförmåga, rörelsehinder och svårt rörelsehinder efter kön och ålder.

Andel och åldersgrupp 2024	16–29 år	30–44 år	45–64 år	65–84 år	85+ år
Nedsatt rörelseförmåga, kvinnor	3,2 %	5,6%	17,5%	50,6%	90,2%
Nedsatt rörelseförmåga, män	2,1%	3,0%	10,2%	37,5%	73,1%
Nedsatt rörelseförmåga, totalt	2,6%	4,2%	13,8%	44,2%	83,6%
Rörelsehinder, kvinnor	1,1%	2,0%	7,1%	22,3%	64,2%
Rörelsehinder, män	1,5%	1,5%	4,4%	17,0%	46,0%
Rörelsehinder, totalt	1,3%	1,8%	5,7%	19,7%	57,2
Svårt rörelsehinder, kvinnor	0,5%	0,6%	1,8%	11,1%	55,2%
Svårt rörelsehinder, män	1,0%	0,2%	1,3%	7,6%	29,7%
Svårt rörelsehinder, totalt	0,8%	0,4%	1,5%	9,4%	45,4%

Funktionsnedsättning 2024 (självrapporterat) efter ålder, kön och år. Nedsatt rörelseförmåga, rörelsehinder och svårt rörelsehinder. Andel (procent). Källa: Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten.

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
 Bilaga 3 – Tabellbilaga

Tabell 3. Antal förskrivna rollatorer och rullstolar efter kön och ålder.

Antal och ålders-grupp 2020	0–17 år	18–64 år	65–74 år	75–85+	Summa
Rollato-rer, kvinnor	364	16 911	28 606	173 979	219 860
Rollato-rer, män	437	9 894	19 924	85 313	115 568
Rollato-rer, totalt	801	26 805	48 530	259 292	335 428
Manuella tvåhjuls-drivna rullstolar, kvinnor	1 899	15 226	10 660	37 122	64 907
Manuella tvåhjuls-drivna rullstolar, män	2 508	14 288	10 389	21 808	48 993
Manuella tvåhjuls-drivna rullstolar, totalt	4 407	29 514	21 049	58 930	113 900

Förskrivna hjälpmedel, ögonblicksbild februari 2021, samtliga regioner, kön och ålder. Antal rollatorer och rullstolar. Källa: Socialstyrelsen (2022). Uppdrag sta-tistik på hjälpmedelsområdet – slutrapport.

Bilaga 4 – Kombinerade författningsförslag

Inom ramen för ett regeringsuppdrag lämnade Boverket 2021 ett förslag till översyn av reglerna kring ombyggnad.⁶⁵ Det förslaget bedöms vara fortsatt aktuellt. För att bedöma hur det förslaget påverkas av de förslag som läggs i denna rapport har nedanstående test gjorts där de bägge förslagen har kombinerats.

Plan- och bygglagen

Nuvarande lydelse	Ändrad lydelse
1 kap. Syfte, innehåll och definitioner	
4 §	
I denna lag avses med allmän plats: en gata, en väg, en park, ett torg eller ett annat område som enligt en detaljplan är avsett för ett gemensamt behov, bebygga: att förse ett område med ett eller flera byggnadsverk, bebyggelse: en samling av byggnadsverk som inte enbart består av andra anläggningar än byggnader, byggherre: den som för egen räkning utför eller låter utföra projekterings-, byggnads-, rivnings- eller markarbeten, byggnad: en varaktig konstruktion som består av tak eller av tak och väggar och som är varaktigt placerad på mark eller helt eller delvis under mark eller är varaktigt placerad på en viss plats i vatten samt är avsedd att vara konstruerad så att människor kan uppehålla sig i den, byggnadsnämnden: den eller de nämnder som fullgör kommunens uppgifter enligt denna lag, byggnadsverk: en byggnad eller annan anläggning, byggprodukt: en produkt som är avsedd att stadigvarande ingå i ett byggnadsverk, exploateringsavtal: avtal om genomförande av en detaljplan och om medfinansieringsersättning mellan en kommun och en byggherre eller en fastighetsägare avseende mark som inte ägs av kommunen, dock inte avtal mellan en kommun och staten om utbyggnad av statlig transportinfrastruktur, genomförandetiden: den tid för genomförandet av en detaljplan som ska bestämmas enligt 4 kap. 21–25 §§, kvartersmark: mark som enligt en detaljplan inte ska vara allmän plats eller vattenområde, markanvisning: ett avtal mellan en kommun och en byggherre som ger byggherren ensamrätt att under en begränsad tid och under givna villkor förhandla med	

⁶⁵ ⁶⁵ Boverket (2021). Översyn av ombyggnad i PBL. Rapport 2021:19.

kommunen om överlåtelse eller upplåtelse av ett visst av kommunen ägt markområde för bebyggande, medfinansieringsersättning: ersättning som en byggherre eller en fastighetsägare i samband med genomförande av en detaljplan åtar sig att betala för en del av en kommuns kostnad för bidrag till byggande av en viss väg eller järnväg som staten eller en region ansvarar för, miljönämnden: den eller de nämnder som fullgör kommunens uppgifter på miljö- och hälsoskyddsområdet, nybyggnad: uppförande av en ny byggnad eller flyttning av en tidigare uppförd byggnad till en ny plats,	
<i>ombyggnad: ändring av en byggnad som innebär att hela byggnaden eller en betydande och avgränsbar del av byggnaden påtagligt förnyas,</i>	
omgivningsbuller: buller från flygplatser, industriell verksamhet, spårtrafik och vägar, planläggning: arbetet med att ta fram en regionplan, en översiktsplan, en detaljplan eller områdesbestämmelser, sammanhållen bebyggelse: bebyggelse på tomter som gränsar till varandra eller skiljs åt endast av en väg, gata eller parkmark,	
	<i>påtaglig förnyelse: en ändring av en byggnad som är lov- eller anmälningspliktig, innebär att hela byggnaden, eller en betydande och avgränsbar del av byggnaden, genomgår sådana omfattande åtgärder som framgår av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § samt medför en stor ekonomisk investering,</i>
tillbyggnad: ändring av en byggnad som innebär en ökning av byggnadens volym, tomt: ett område som inte är en allmän plats men som omfattar mark avsedd för en eller flera byggnader och mark som ligger i direkt anslutning till byggnaderna och behövs för att byggnaderna ska kunna användas för avsett ändamål, underhåll: en eller flera åtgärder som vidtas i syfte att bibehålla eller återställa en byggnads konstruktion, funktion, användningssätt, utseende eller kulturhistoriska värde, och ändring av en byggnad: en eller flera åtgärder som ändrar en byggnads konstruktion, funktion, användningssätt, utseende eller kulturhistoriska värde	
8 kap. Krav på byggnadsverk, byggprodukter, tomter och allmänna platser	
2 §	

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bilaga 4 – Kombinerade författningsförslag

Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 1 § uppfyllas på så sätt att de, 1. vid nybyggnad uppfylls för hela byggnaden, 2. vid ombyggnad uppfylls för hela byggnaden eller, om detta inte är rimligt, den betydande och avgränsbara del av byggnaden som påtagligt förnyas genom ombyggnaden, och 3. vid annan ändring av en byggnad än ombyggnad uppfylls i fråga om ändringen. När det gäller kravet i 1 § 3 ska hinder mot tillgänglighet till eller användbarhet av lokaler dit allmänheten har tillträde trots första stycket alltid avhjälpas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa.	Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 1 § vid nybyggnad uppfyllas på så sätt att de vid nybyggnad uppfylls för hela byggnaden. Vid flyttning av byggnad ska dock kraven anpassas med hänsyn till 5. flyttningens syfte 6. byggnadens förutsättningar 7. behovet av resurshushållning, och 8. bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.
	2 a § Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 1 § vid ändring av byggnad uppfyllas för den ändrade delen. Kraven ska dock anpassas med hänsyn till 1. ändringens omfattning 2. byggnadens förutsättningar 3. behovet av resurshushållning, och 4. bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.
	2 b § När det gäller kravet i 1 § 3 ska hinder mot tillgänglighet till eller användbarhet av lokaler dit allmänheten har tillträde trots första stycket alltid avhjälpas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa.
3 §	

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bilaga 4 – Kombinerade författningsförslag

I den omfattning som framgår av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska det som 1. enligt 1 och 2 §§ gäller för en byggnad också gälla för en annan anläggning, och 2. enligt 1 § gäller för en byggnad också gälla för skyltar och ljusanordningar.	I den omfattning som framgår av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska det som 1. enligt 1, 2 och 2 a §§ gäller för en byggnad också gälla för en annan anläggning, och 2. enligt 1 § gäller för en byggnad också gälla för skyltar och ljusanordningar.
5 §	
<i>Kraven i 4 § ska uppfyllas på så sätt att de</i> 1. uppfylls vid nybyggnad, ombyggnad och annan ändring av en byggnad än ombyggnad, och 2. med normalt underhåll kan antas komma att fortsätta att vara uppfyllda under en ekonomiskt rimlig livslängd. <i>De egenskapskrav som ska uppfyllas vid tillämpningen av första stycket är de krav som gäller när uppförandet eller ändringen görs. Kraven ska uppfyllas i samma omfattning av byggnaden som anges i 2 § första stycket, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 §.</i> <i>Det som enligt första och andra styckena gäller i fråga om byggnad ska också tillämpas på andra anläggningar än byggnader.</i>	<i>Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 4 § vid nybyggnad uppfylls för hela byggnaden.</i> <i>Vid flyttning av byggnad ska dock kraven anpassas med hänsyn till</i> 5. flyttningens syfte 6. byggnadens förutsättningar 7. behovet av resurshushållning, och 8. bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.
	5 a § <i>Om inte annat följer av detta kapitel eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § ska kraven i 4 § vid ändring av byggnad uppfyllas för den ändrade delen.</i> <i>Kraven ska dock anpassas med hänsyn till</i> 1. ändringens omfattning 2. byggnadens förutsättningar 3. behovet av resurshushållning, och 4. bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel. <i>De egenskapskrav som ska uppfyllas vid tillämpningen av första stycket</i>

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bilaga 4 – Kombinerade författningsförslag

	<i>är de krav som gäller när ändringen görs.</i>
	5 b § <i>Vid påtaglig förnyelse ska, utöver vad som framgår av 5 §,</i> 1. sådana brister i förhållande till kraven 4 § 1–5 som medför betydande risker med avseende på hälsa och säkerhet, undanröjas i hela byggnaden, och 2. kraven i 4 § första stycket 10 och 11 tillgodoses i den utsträckning som framgår av föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 §.
	5 c § <i>De krav som ska uppfyllas vid tillämpningen av 5 och 5 a §§ ska uppfyllas så att de med normalt underhåll kan antas komma att fortsätta att vara uppfyllda under en ekonomiskt rimlig livslängd.</i> <i>Det som gäller enligt 5 och 5 a §§ samt första stycket i fråga om byggnad ska också tillämpas på andra anläggningar än byggnader.</i>
7 §	
<i>Vid ändring eller flyttning av en byggnad får kraven i 1 och 4 §§ anpassas och avsteg från kraven göras med hänsyn till ändringens omfattning eller flyttningens syfte samt med hänsyn till byggnadens förutsättningar och till bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel. Avsteg från kraven i 1 § 3 och 4 § första stycket 8 får dock göras endast om det med hänsyn till ändringens omfattning eller flyttningens syfte och byggnadens standard är uppenbart oskäligt att uppfylla kraven. Vidare får avsteg från kraven i 1 § 3 och 4 § första stycket 8 alltid göras om ändringen innebär att bostäder på högst 35 kvadratmeter inreds på en vind.</i> <i>Det som enligt första stycket gäller i fråga om en byggnad ska tillämpas också på andra anläggningar än byggnader.</i> <i>Första och andra styckena gäller inte i fråga om krav som alltid ska uppfyllas enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § 4.</i>	<i>Avsteg från kraven i 1 § 3 och 4 § första stycket 8 får alltid göras om ändringen innebär att bostäder inreds på en vind eller i en suterräng.</i>

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bilaga 4 – Kombinerade författningsförslag

8 §	
I fråga om en byggåtgärd som inte kräver bygglov eller anmälan enligt denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, får kraven i 1 och 4 §§ anpassas och avsteg från kraven göras i den utsträckning som är skälig med hänsyn till åtgärdens art och omfattning. <i>Avsteg från kraven i 1 § 3 och 4 § första stycket 8 får dock göras endast om det med hänsyn till åtgärdens omfattning och byggnadens standard är uppenbart oskäligt att uppfylla kraven.</i>	I fråga om en byggåtgärd som inte kräver bygglov eller anmälan enligt denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, får kraven i 1 och 4 §§ anpassas och avsteg från kraven göras i den utsträckning som är skälig med hänsyn till åtgärdens art och omfattning.
Första stycket gäller inte i fråga om krav som alltid ska uppfyllas enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 2 § 4.	
9 kap. Bygglov, rivningslov och marklov m.m.	
19 §	
Om den som avser att vidta en bygglovspliktig åtgärd begär det, ska byggnadsnämnden i ett villkorsbesked redovisa sin bedömning i fråga om åtgärden kan antas komma att bli föremål för villkor för att uppfylla kraven i 8 kap. 1 och 2 §§. Ett sådant villkorsbesked är inte bindande.	Om den som avser att vidta en bygglovspliktig åtgärd begär det, ska byggnadsnämnden i ett villkorsbesked redovisa sin bedömning i fråga om åtgärden kan antas komma att bli föremål för villkor för att uppfylla kraven i 8 kap. 1, 2 och 2 a §§. Ett sådant villkorsbesked är inte bindande.
30 §	
Bygglov ska ges för en åtgärd inom ett område med detaljplan, om - den fastighet och det byggnadsverk som åtgärden avser - överensstämmer med detaljplanen, eller - avviker från detaljplanen men avvikelsen har godtagits vid en tidigare bygglovsprövning enligt denna lag eller äldre bestämmelser eller vid en fastighetsbildning enligt 3 kap. 2 § första stycket andra meningen fastighetsbildningslagen (1970:988), - åtgärden inte strider mot detaljplanen, - åtgärden inte måste avvakta att genomförandetiden för detaljplanen börjar löpa, och Bygglov ska ges för en åtgärd inom ett område med detaljplan, om - den fastighet och det byggnadsverk som åtgärden avser - överensstämmer med detaljplanen, eller - avviker från detaljplanen men avvikelsen har godtagits vid en tidigare bygglovsprövning enligt denna lag eller äldre bestämmelser eller vid en fastighetsbildning enligt 3 kap. 2 § första stycket andra meningen fastighetsbildningslagen (1970:988), - åtgärden inte strider mot detaljplanen, - åtgärden inte måste avvakta att genomförandetiden för detaljplanen börjar löpa, och	

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bilaga 4 – Kombinerade författningsförslag

4. åtgärden uppfyller de krav som följer av 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 8 och 9 §§ samt 8 kap. 1 §, 2 § <i>första stycket</i> , 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§.	4. åtgärden uppfyller de krav som följer av 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 8 och 9 §§ samt 8 kap. 1, 2, 2 a, 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§.
Om åtgärden är en sådan ändring av en byggnad som avses i 2 § första stycket 3 b eller c, ska bygglov ges även om fastigheten eller byggnaden inte uppfyller kraven i första stycket 1. Sådana åtgärder som genomförts utan bygglov med stöd av 4–4 c §§ eller motsvarande äldre bestämmelser ska inte beaktas vid bedömningen av om ett byggnadsverk eller en åtgärd överensstämmer med detaljplanen.	
31 §	
Bygglov ska ges för en åtgärd utanför ett område med detaljplan, om åtgärden	
1. inte strider mot områdesbestämmelser,	
2. inte förutsätter planläggning enligt 4 kap. 2 eller 3 §, och	
3. uppfyller de krav som följer av 2 kap. och 8 kap. 1 §, 2 § <i>första stycket</i> , 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§ i de delar som inte har prövats i områdesbestämmelser.	3. uppfyller de krav som följer av 2 kap. och 8 kap. 1, 2, 2 a, 2 b, 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§ i de delar som inte har prövats i områdesbestämmelser.
31 a §	
Bygglov ska ges för en åtgärd utanför ett område med detaljplan, om åtgärden	
1. innebär endast att en byggnad ändras på ett sådant sätt som avses i 2 § första stycket 3 c eller att ett en- eller tvåbostadshus kompletteras med en komplementbyggnad eller en liten tillbyggnad,	
2. inte strider mot sådana områdesbestämmelser som avses i 4 kap. 42 § första stycket 3 eller 5 c, och	
3. uppfyller de krav som följer av 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 8 och 9 §§ samt 8 kap. 1 §, 2 § <i>första stycket</i> , 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första, 13, 17 och 18 §§ i de delar som inte har prövats i områdesbestämmelser.	3. uppfyller de krav som följer av 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 8 och 9 §§ samt 8 kap. 1, 2, 2 a, 2 b, 3, 6, 7, 9–11 §§, 12 § första stycket, 13, 17 och 18 §§ i de delar som inte har prövats i områdesbestämmelser.
16 kap. Bemyndiganden	
2 §	
Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om	
1. att det som gäller i fråga om en byggnad i 8 kap. 1 och 2 §§ ska tillämpas också på en annan anläggning än en byggnad,	1. att det som gäller i fråga om en byggnad i 8 kap. 1, 2, 2 a och 5 b §§ ska tillämpas också på en annan anläggning än en byggnad,
2. att det som gäller i fråga om en byggnad i 8 kap. 1 § 2 ska tillämpas också på skyltar och ljusanordningar,	

3. vad som krävs för att ett byggnadsverk, skyltar och ljusanordningar ska anses uppfylla kraven i 8 kap. 1 och 4 §§,	
4. att vissa krav trots 8 kap. 2 och 5 §§ eller vid tillämpning av 8 kap. 7 och 8 §§ alltid ska uppfyllas vid nybyggnad, ombyggnad eller annan ändring av en byggnad,	4. att vissa krav trots 8 kap. 2, 2 a, 5, och 5 a §§ eller vid tillämpning av 8 kap 8 §§ alltid ska uppfyllas vid nybyggnad eller ändring av en byggnad,
5. att vissa krav trots 8 kap. 2 och 5 §§ eller vid tillämpning av 8 kap. 7 och 8 §§ inte behöver uppfyllas vid nybyggnad, ombyggnad eller annan ändring av en byggnad,	5. att vissa krav trots 8 kap. 2, 2 a, 2b, 5 och 5 a §§ eller vid tillämpning av 8 kap. 8 §§ inte behöver uppfyllas vid nybyggnad eller ändring av en byggnad,
6. att krav enligt 8 kap. 4 § första stycket 6 trots 8 kap. 5 § alltid ska uppfyllas i fråga om andra byggnader än bostadshus när detta behövs till följd av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, och	6. att krav enligt 8 kap. 4 § första stycket 6 trots 8 kap. 5, 5 a och 5 b §§ alltid ska uppfyllas i fråga om andra byggnader än bostadshus när detta behövs till följd av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,
7. att krav enligt 8 kap. 4 § första stycket 11 trots 8 kap. 5 § alltid ska uppfyllas i fråga om andra byggnader än bostadshus.	7. att krav enligt 8 kap. 4 § första stycket 11 trots 8 kap. 5, 5 a och 5 b §§ alltid ska uppfyllas i fråga om andra byggnader än bostadshus, och
	8. vilka åtgärder som ska anses vara omfattande vid tillämpningen av reglerna om påtaglig förnyelse.
3 §	
Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att vissa slags hinder mot tillgänglighet eller användbarhet vid tillämpningen av 8 kap. 2 eller 12 § ska anses vara enkla att avhjälpa.	Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att vissa slags hinder mot tillgänglighet eller användbarhet vid tillämpningen av 8 kap. 2 b eller 12 § ska anses vara enkla att avhjälpa.

Plan- och byggförordningen

Nuvarande lydelse	Ändrad lydelse
3 kap. Krav på byggnadsverk	
Utformningskrav avseende tillgänglighet och användbarhet	
3 kap. 4 §	
Om det behövs för att en byggnad enligt 8 kap. 1 § 3 plan- och bygglagen (2010:900) ska vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, ska byggnaden vara försedd med en eller flera hissar eller andra lyftanordningar.	
Trots första stycket behöver en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har färre än tre våningar. Om	Vid uppförande av ny byggnad behöver, trots första stycket, en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bilaga 4 – Kombinerade författningsförslag

bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet.	färre än tre våningar. Om bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet. <i>Vid ändring eller flyttning av byggnad behöver en byggnad som efter ändringen har färre än fyra våningar, trots första stycket, inte tillföras en hiss eller annan lyftanordning för att uppfylla kravet på att en bostad ska vara tillgänglig och användbar.</i>
Vid tillämpningen av <i>detta stycke</i> ska med våning jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.	Vid tillämpningen av <i>andra och tredje styckena</i> ska med våning jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.
Uppfyllandet av utformningskraven	
6 §	
Det som sägs om uppfyllandet av kraven på utformning i 8 kap. 2 § första stycket plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av utformningskraven i 1–5 §§.	Det som sägs om uppfyllandet av kraven på utformning i 8 kap. 2 <i>och 2 a</i> §§ plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av utformningskraven i 1–5 §§.
Särskilda säkerhetskrav avseende redan uppförda byggnader	
12 §	
Kraven i 11 § 1–3 ska alltid vara uppfyllda genom att 1. <i>en byggnad som avses i 11 § 1 har sådana anordningar som skäligen kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1960,</i> 2. portar och anordningar som avses i 11 § 2 är utförda på det sätt som skäligen kunde krävas av en ny port eller anordning den 1 juli 1974, och 3. en byggnad som avses i 11 § 3 har sådana anordningar som skäligen kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1977	Kraven i 11 § 2–3 ska alltid vara uppfyllda genom att 1. portar och anordningar som avses i 11 § 2 är utförda på det sätt som skäligen kunde krävas av en ny port eller anordning den 1 juli 1974, och 2. en byggnad som avses i 11 § 3 har sådana anordningar som skäligen kunde krävas av en ny byggnad den 1 juli 1977.
Kravet i 11 § 5 ska uppfyllas senast när hissen genomgår en större ändring eller en väsentlig del i hissen byts ut.	
Egenskapskrav avseende tillgänglighet och användbarhet	
18 §	

För att uppfylla det krav på tillgänglighet och användbarhet som anges i 8 kap. 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen (2010:900) ska en byggnad vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att byggnaden är tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Om det behövs för att en byggnad enligt 8 kap. 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen ska vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, ska byggnaden vara försedd med en eller flera hissar eller andra lyftanordningar.	
<i>Trots andra stycket behöver en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har färre än tre våningar. Om bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet.</i> Vid tillämpningen av <i>detta</i> stycke ska med våning jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.	<i>Vid uppförande av ny byggnad behöver trots, andra stycket, en bostad inte vara tillgänglig genom en hiss eller annan lyftanordning, om byggnaden har färre än tre våningar. Om bostaden inte kan nås från marken, ska byggnaden dock vara projekterad och utförd på ett sådant sätt att en hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet.</i> <i>Vid ändring eller flyttning av byggnad behöver en byggnad som efter ändringen har färre än fyra våningar, trots andra stycket, inte tillföras en hiss eller annan lyftanordning för att uppfylla kravet på att en bostad ska vara tillgänglig och användbar.</i> Vid tillämpningen av <i>tredje och fjärde</i> styckena ska med våning jämföras vind där det finns en bostad eller huvuddelen av en bostad.
Genomförande av egenskapskraven vid senare tidpunkt	-
21 §	-
Uppfyllandet av egenskapskraven	
22 §	
Det som sägs om att uppfylla kraven på tekniska egenskaper i 8 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av egenskapskraven i 7–10, 13, 14 och 16–20 b §§ detta kapitel. <i>De krav som gäller bredbandsanslutning i 8 kap. 4 § första stycket 10 plan- och bygglagen och 20 a § detta kapitel behöver dock inte uppfyllas vid</i>	Det som sägs om att uppfylla kraven på tekniska egenskaper i 8 kap. 5 <i>och 5 a</i> §§ plan- och bygglagen (2010:900) ska gälla för uppfyllandet av egenskapskraven i 7–10, 13, 14 och 16–20 b §§ detta kapitel. <i>Vid en ändring av en byggnad behöver de krav som gäller bredbandsanslutning i 8 kap. 4 § första stycket 10</i>

<i>annan ändring av en byggnad än ombyggnad.</i> <i>De krav som gäller laddning av elfordon i 8 kap. 4 § första stycket 11 plan- och bygglagen och 20 b § detta kapitel behöver inte uppfyllas vid annan ändring av en byggnad än</i> <i>1. ombyggnad som omfattar byggnadens elektriska infrastruktur i fall då parkeringen är belägen i byggnaden, och</i> <i>2. ombyggnad som sker i samband med att ändringsåtgärder vidtas på parkeringen i fall då parkeringen är belägen på tomten till byggnaden.</i>	<i>plan- och bygglagen och 20 a § detta kapitel uppfyllas endast om ändringen innebär en påtaglig förnyelse.</i> <i>Vid en ändring av en byggnad behöver de krav som gäller laddning av elfordon i 8 kap. 4 § första stycket 11 plan- och bygglagen och 20 b § detta kapitel endast uppfyllas</i> <i>1. om ändringen av byggnaden innebär en påtaglig förnyelse som omfattar byggnadens elektriska infrastruktur i fall då parkeringen är belägen i byggnaden, eller</i> <i>2. om ändringen av byggnaden innebär en påtaglig förnyelse som sker i samband med att ändringsåtgärder vidtas på parkeringen i fall då parkeringen är belägen på tomten till byggnaden.</i>
Undantag från utformnings- och egenskapskraven på byggnadsverk	Omfattande åtgärder
23 §	
<i>I fråga om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska 8 kap. 7 § första stycket andra meningen plan- och bygglagen (2010:900) tillämpas på så sätt att det är möjligt att anpassa eller göra avsteg från kraven i 8 kap. 1 § 3 och 4 § första stycket 8 plan- och bygglagen med hänsyn till plan- och bygglagens bestämmelser om varsamhet och förbud mot förvanskning och därutöver</i> <i>1. vid ombyggnad endast om det är uppenbart oskäligt att uppfylla kraven, och</i> <i>2. vid annan ändring av en byggnad eller vid flyttning av en byggnad i den utsträckning det är lämpligt med hänsyn till byggnadens förutsättningar.</i>	<i>Vid tillämpningen av bestämmelserna om påtaglig förnyelse ska bedömningen av om åtgärderna är omfattande göras utifrån en samlad bedömning av om</i> <i>1. åtgärden innefattar större ingrepp i stomme,</i> <i>2. åtgärden innefattar större ändringar av planlösningen,</i> <i>3. byggnaden eller en betydande och avgränsbar del av byggnaden tas i anspråk eller inreds för ett väsentligt annat ändamål, och</i> <i>4. merparten av de tekniska systemen byts ut.</i> <i>För att vara omfattande ska åtgärderna, trots första stycket, innefatta 1 eller 2.</i>
Särskilda undantag för tillfälligt anläggningsboende	
27 §	
Kraven som gäller energihushållning, hushållning med vatten och avfall och bredbandsanslutning i 8 kap. 4 § första stycket 6, 9 och 10 plan- och bygglagen (2010:900) och 14, 20 och 20 a §§ detta kapitel samt de föreskrifter som Boverket har meddelat i anslutning till de	Kraven som gäller energihushållning, hushållning med vatten och avfall och bredbandsanslutning i 8 kap. 4 § första stycket 6, 9 och 10 plan- och bygglagen (2010:900) och 14, 20 och 20 a §§ detta kapitel samt de föreskrifter som Boverket har meddelat i anslutning till de

Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad
Bilaga 4 – Kombinerade författningsförslag

paragraferna behöver inte uppfyllas vid nybyggnad, <i>ombyggnad</i> eller <i>annan</i> ändring <i>än ombyggnad</i> avseende ett tillfälligt anläggningsboende.	paragraferna behöver inte uppfyllas vid nybyggnad eller ändring avseende ett tillfälligt anläggningsboende.
28 §	
I fråga om nybyggnad, <i>ombyggnad</i> eller <i>annan</i> ändring <i>än ombyggnad</i> avseende ett tillfälligt anläggningsboende ska kraven i 8 kap. 1 § och 4 § första stycket 2–5, 7 och 8 plan- och bygglagen (2010:900) och 8–10, 13 och 16 §§ och 18 § första stycket detta kapitel samt de föreskrifter som Boverket har meddelat i anslutning till de paragraferna anpassas och avsteg från kraven göras i den utsträckning som är skälig i förhållande till åtgärdens art, omfattning och varaktighet.	I fråga om nybyggnad eller ändring avseende ett tillfälligt anläggningsboende ska kraven i 8 kap. 1 § och 4 § första stycket 2–5, 7 och 8 <i>och 5 a, 5 b §§</i> plan- och bygglagen (2010:900) och 8–10, 13 och 16 §§ och 18 § första stycket detta kapitel samt de föreskrifter som Boverket har meddelat i anslutning till de paragraferna anpassas och avsteg från kraven göras i den utsträckning som är skälig i förhållande till åtgärdens art, omfattning och varaktighet.
Anpassningar och avsteg som görs enligt första stycket får inte medföra en oacceptabel risk för människors hälsa och säkerhet.	
7 kap. kontrollplan, funktionskontrollanter, kontrollansvariga och sakkunniga	
Kontrollplan	-
1 §	-
<i>Om en ombyggnad ska genomföras i etapper, ska de tidpunkter som avses i 3 kap. 21 § framgå av kontrollplanen enligt 10 kap. plan- och bygglagen (2010:900).</i>	-
10 kap. Bemyndiganden	
Byggnadsverks utformning	
2 §	
Boverket får meddela föreskrifter om vilka hinder mot tillgänglighet och användbarhet som enligt 8 kap. 2 § <i>andra stycket</i> plan- och bygglagen (2010:900) ska anses enkla att avhjälpa samt de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om enkelt avhjälpta hinder och om undantag från sådana krav.	Boverket får meddela föreskrifter om vilka hinder mot tillgänglighet och användbarhet som enligt 8 kap. 2 c § plan- och bygglagen (2010:900) ska anses enkla att avhjälpa samt de övriga föreskrifter som behövs för tillämpningen av bestämmelserna om enkelt avhjälpta hinder och om undantag från sådana krav.

§ 194

Diariennr: BN-2025/00319

Yttrande över remiss: Boverkets rapport Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12)

Beslut

- 1. Byggnadsnämnden fastställer yttrande över Boverkets rapport Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12) enligt bilagt yttrande.**
- 2. Byggnadsnämnden justerar paragrafen omedelbart.**

Ärendebeskrivning

I oktober 2024 fick Boverket i uppdrag av regeringen att lämna förslag till författningsändringar för att ändra de tekniska egenskapskraven och utformningskraven som i plan- och bygglagstiftningen ställs vid ändring, ombyggnad och omvandling av byggnader. Detta för att påtagligt minska kravnivån.

I uppdraget ingick även att beskriva och beakta konsekvenserna av ett genomförande av förslagen.

Boverkets förslag innebär att plan- och bygglagen (2010:900), PBL, ändras så att möjligheten att anpassa kraven vid ändring av byggnad tydliggörs genom att ändringssituationen regleras i separata paragrafer. Förslaget innebär också att resurshushållning förs in i PBL som ett skäl för att vid ändring eller flyttning av byggnad anpassa de krav som gäller vid uppförande av nya byggnader. Syftet är att främja en cirkulär ekonomi genom att i större utsträckning möjliggöra att i byggnaden befintliga material kan bibehållas.

Vidare föreslås att undantaget från krav på tillgänglighet och användbarhet för bostäder som inreds på vind utökas och att motsvarande undantag införs för bostäder som inreds i suterräng. Ett nytt undantag

Umeå kommun
Byggnadsnämnden**Protokollsutdrag**
2025-09-24

från krav på hiss vid ändring införs också för byggnader som innehåller bostäder och som har färre än fyra våningar, dock får inte befintliga hissar tas bort.

Kravet på tillgänglighet och användbarhet ges samma status som övriga tekniska egenskapskrav och utformningskravet på lämplighet. Detta görs genom att regleringen som ger tillgänglighetskravet en förstärkt ställning tas bort. Detta ökar utrymmet för att anpassa kraven på tillgänglighet och användbarhet vid såväl ombyggnad som annan ändring än ombyggnad. Detta medför även att möjligheten att ställa följdkrav avseende tillgänglighet och användbarhet vid ombyggnad utgår. Det är viktigt att notera att förslaget rör den förstärkta ställningen, grundkravet på tillgänglighet och användbarhet kvarstår oförändrat.

Slutligen föreslås att det retroaktiva kravet i PBF på att taksäkerhet ska tillgodoses genom de lösningar som anges i 1959 byggnadsstadga med tillhörande anvisningar slopas.

Byggnadsnämnden i Umeå kommun har beretts möjlighet att lämna synpunkter på Boverkets förslag.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse, daterad 2025-09-09

Byggnadsnämndens yttrande, daterad 2025-09-11

Boverkets rapport Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12)

Beredningsansvariga

Nicklas Fryksten, bygglovschef

Erik Bertilsson, bygglovhandläggare

Peter Berggren, byggnadsinspektör

Lena Nygård, handläggare bostadsanpassning

Föredragande

Emelie Wållberg, enhetschef lov

Umeå kommun
Byggnadsnämnden

Protokollsutdrag
2025-09-24

Beslutsordning

Ordföranden finner att byggnadsnämnden beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen, ksdiarium@umea.se

Kommunstyrelsen/Boverket

Yttrande över Boverkets rapport Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad (2025:12)

Ställningstagande

Byggnadsnämnden ställer sig positiv till förslagen till lagändringarna som helhet med nedan redovisade synpunkter och konstateranden.

Generella synpunkter

Lättnader i lagstiftningen för ändringar av befintliga byggnader och speciellt vid flytt av byggnad bedöms göra det lättare vid handläggning av bygglov och ge en mer förståelig lagstiftning för handläggare, företag och för privatpersoner. Någon form av lättnader vid flytt av byggnad har saknats i lagstiftningen och bedöms bli ett positivt tillägg.

Lagändringarna bedöms uppmuntra fortsatt användning, underhåll och utveckling av befintliga byggnader, förhoppningsvis även kulturhistoriskt viktiga byggnader som kanske annars riskeras rivas eller rasa på grund av ex. bristande underhåll.

Krav på hiss har enligt erfarenhet varit något som fått planerade byggnadsrenoveringar och projekt att avslutas eller skjutas upp. De föreslagna ändringarna som möjliggör mer utrymme för undantag bedöms innebära att fler ärenden avslutas med positiva beslut.

De föreslagna lagändringarna innebär dock försämringar vad gäller standarder för tillgängligheten i bostäder och med det en bedömt ökad kostnad för kommunen vad gäller bostadsanpassningsbidrag.

Konsekvenser för kommunalt bostadsanpassningsbidraget samt för personer med bestående funktionsnedsättning

Kostnaden för bostadsanpassningsbidrag kommer med stor sannolikhet att öka efter att lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad genomförs, som Boverkets rapport vid ett flertal punkter konstaterar. Kostnader för till exempel hissar som beviljats med bostadsanpassningsbidrag blir även en löpande kostnad för kommunerna, då bostadsanpassningsbidrag även beviljas för service, besiktning och reparationer av tekniskt avancerade produkter.

Allmän tillgänglighet och bostadsanpassningsbidraget

Bostadsanpassningsbidraget är ett ekonomiskt bidrag som tillfaller den sökande. Vid ex. bidrag till en hiss, tillhör hissen den sökande och är inte allmänt tillgänglig, då hissen ska vara låst med nyckel i allmänna utrymmen. Detta kan även gälla för dörrautomatik utan armbågskontakter.

Fler exempel på konsekvenser utifrån bostadsanpassningslagen

Enligt 8 §; Bostadsanpassningsbidrag lämnas inte om de sökta åtgärderna behöver utföras av följande orsaker: *”-avvikelser från bygglagstiftningens krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.”*

Vilket innebär att förslaget på ny lagstiftning ändrar förutsättningarna för att ge ett avslag för bostadsanpassningsbidrag, då kraven på tillgänglighet försämras genom lagförslaget.

Enligt 9 §; Flyttärenden - Bidrag lämnas inte för att kompensera vissa brister som gör bostaden uppenbart olämplig med hänsyn till funktionsnedsättningen (storlek, planlösning, antal våningsplan eller andra nivåskillnader).

För bostäder byggda med sämre tillgänglighet enligt förslaget, beviljas inte alltid bostadsanpassningsbidrag för att kompensera brister i tillgänglighet vid flyttärenden. Personer med bestående funktionsnedsättning kan med tiden få svårare att fritt välja sin bostad.

Fler konkreta exempel på möjliga konsekvenser och begränsad tillgänglighet som kan uppkomma om förslaget beslutas.

- Vid badrumsrenoveringar kan det bli enklare att tillskapa ny icke lämpliga nivåskillnad till badrummet.
- Allmänna utrymmen som sop-/miljörum, tvättstugor kan byggas med sämre tillgänglighet.
- Personer med funktionsnedsättning kan få svårare att besöka byggnader med sämre tillgänglighet.

Byggnadsnämnden i Umeå kommun

Tjänsteskrivelse

2025-10-06

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diariennr: KS-2025/00611

Remiss: Författningsförslag maa bestämmelserna i det nya luftkvalitetsdirektivet om tillgång till rättslig prövning och rätt till skadestånd samt Naturvårdsverkets delredovisning av regeringsuppdrag med förslag till genomförandet av det nya direktivet

Förslag till beslut

Att Kommunstyrelsens planeringsutskott godkänner yttrandet enligt tjänsteskrivelsen med omedelbar justering.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun har bjudits in att svara på remissen av *Omarbetat direktiv om luftkvalitet och renare luft i Europa – författningsförslag med anledning av bestämmelserna i det nya luftkvalitetsdirektivet om tillgång till rättslig prövning och rätt till skadestånd samt Naturvårdsverkets delredovisning av regeringsuppdrag med förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet*.

Den 14 oktober 2024 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/2881 om luftkvalitet och renare luft i Europa (luftkvalitetsdirektivet). Det ersätter två tidigare gällande direktiv, dels Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa (2008 års luftkvalitetsdirektiv), dels Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG av den 15 december 2004 om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften.

Syftet med luftkvalitetsdirektivet är att uppnå ett mål om nollförorening, så att luftkvaliteten inom unionen förbättras till föroreningsnivåer som inte anses skadliga för människors hälsa eller miljön. I detta syfte regleras tidigare luftkvalitetsstandarder, bland annat gränsvärden och målvärden. Om vissa sådana värden överskrids eller riskerar att överskridas, inträder en skyldighet för medlemsstaten att anta luftkvalitetsplaner, luftkvalitetsfärdplaner och kortsiktiga handlingsplaner. En nyhet i

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00611

luftkvalitetsdirektivet är bestämmelser om skadestånd för skada till följd av bristande antagande av sådana planer. Vidare regleras ett krav på tillgång till rättslig prövning för berörd allmänhet när det gäller beslut om dels antalet och placeringen av provtagningspunkter, dels planer.

I beredningen av yttrandet har det getts möjlighet till MHS, Bygglov, Umeå Energi samt Gator och parker att inkomma med synpunkter. Bygglövsavdelningen hade inga synpunkter. MHS svar var att de inte kommer ge några synpunkter på grund av tids- och resursbrist. De övriga svarade inte på inbjudan.

Beslutsunderlag

Remiss: Författningsförslag maa bestämmelserna i det nya luftkvalitetsdirektivet om tillgång till rättslig prövning och rätt till skadestånd samt Naturvårdsverkets delredovisning av regeringsuppdrag med förslag till genomförandet av det nya direktivet

Beredningsansvarig

Katharina Radloff

Beslutet ska skickas till

Remissvaret ska ha kommit in till Klimat-och näringslivsdepartementet senast den 21 oktober 2025. Umeå kommun har fått anstånd att lämna svar det datumet. Svaren bör lämnas per e-post till kn.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till parasto.nosrati@regeringskansliet.se. Ange diarienummer KN2025/01294 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet. Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Katharina Radloff
Miljöstrateg

[Click here to enter text.](#)

Regeringskansliet klimat- och
näringslivsdepartementet

Remiss: Författningsförslag maa bestämmelserna i det nya luftkvalitetsdirektivet om tillgång till rättslig prövning och rätt till skadestånd samt Naturvårdsverkets delredovisning av regeringsuppdrag med förslag till genomförandet av det nya direktivet

Umeå kommun ställer sig positiv till förslaget med det nya luftkvalitetsdirektivet och anser att en skärpning av miljökvalitetsnormerna (MKN) är ett viktigt verktyg för att förbättra folkhälsan, miljön och livsmiljön i urbana miljöer. Kommunen understryker samtidigt behovet av ett rättssäkert, proportionerligt och lokalt förankrat genomförande som ger kommunerna förutsättningar att fullgöra sina åtaganden. Umeå kommun välkomnar även att rättsliga aspekter klargörs i den kompletterande promemorian, men ser utmaningar med förslagen om skadeståndsskyldighet och den vidgade talerätten. Dessa måste balanseras mot behovet av rättssäkra och effektiva styrningsformer på lokal nivå.

Allmänna synpunkter

Umeå kommun delar uppfattningen att de nya reglerna kan ge betydande folkhälso- och miljövinster. För att få ett effektivt och rättvist genomförande behövs dock proportionerliga krav som tar hänsyn till olika kommuners förutsättningar, en tydlig rollfördelning mellan statliga och kommunala aktörer, samt förutsägbara och transparenta processer kopplade till fysisk planering. Som en tillväxtkommun med höga ambitioner kring förtätning, kollektivtrafik och klimatneutralitet behöver Umeå en tillämpning som är anpassad till lokal kontext.

Målstyrning och måluppfyllelse – kommunal och nationell nivå

Kommunen efterlyser tydliga definitioner för hur gränsvärden ska tolkas och uppnås, en nationell strategi för hur bakgrundshalter som ozon och

partiklar ska hanteras, samt hur åtgärdsprogram på ett meningsfullt sätt kan kopplas till befintliga planeringsverktyg som översiktsplaner och trafikstrategier.

Det är av central betydelse att nationella myndigheter såsom Trafikverket, Naturvårdsverket och Boverket samverkar i utformningen av en gemensam, effektiv och tydligt förankrad effektstyrning för de nya gränsvärdena för luftkvalitet. En sådan samordning behövs för att säkerställa att kommuner som Umeå ges enhetliga förutsättningar och tydliga ramar för hur miljö kvalitetsnormerna ska tolkas, genomföras och följas upp. Det möjliggör en mer förutsebar planering och underlättar att kommunala åtgärder integreras med nationella strategier inom transport, byggande och miljö, samtidigt som risken för målkonflikter minskar.

Det är av vikt att det nya luftkvalitetsregelverket harmoniserar med plan- och bygglagen (PBL), miljöbalken samt trafikstrategier, klimatmål och Agenda 2030-arbete. En ökad komplexitet utan samordning riskerar att försvåra implementering och efterlevnad.

Modellering och mätning

Umeå kommun anser att ett effektivt genomförande förutsätter nationellt stöd för digital modellering av luftkvalitet och öppna data, resurser för att kunna genomföra föreslagna mått, samt samordning med befintlig miljöövervakning och kommunala GIS-system.

Kommunens ansvar och verktyg

För att kommunerna ska kunna ta ansvar för måluppfyllelse i praktiken krävs statligt finansieringsstöd för de nya uppgifterna, tydlig vägledning för hur prioritering av åtgärder ska ske samt tillräcklig flexibilitet i regelverket för att möjliggöra anpassning till lokala förhållanden och planeringsprinciper.

Skadeståndsansvar

Umeå kommun ser allvarligt på risken för ökad juridifiering av kommunens miljöarbete om skadeståndsansvar för måluppfyllelse i MKN införs utan tydlig ansvarsfördelning. Det finns risk för otydlighet kring ansvaret för externa faktorer som bakgrundshalter och regional påverkan, vilket i sin tur kan missgynna kommuner med ambitiösa miljöstrategier. Proportionalitet och rättssäkerhet måste vara vägledande.

Talerätt

Umeå kommun är positiv till ökat rättsskydd för enskilda men efterfrågar tydliga kriterier för när en skada ska anses ha uppstått, för att inte

undergräva kommunens möjlighet till strategisk planering. Risken för överklaganden som försinkar eller förhindrar samhällsnyttiga projekt måste adresseras i utformningen av lagstiftningen.

Lokal kontext

Umeå kommun har under flera år arbetat med långsiktiga satsningar på hållbar mobilitet, miljözoner och åtgärder för ren luft. Samtidigt finns flera faktorer som kommunen inte råder över, exempelvis vedeldning i omlandet och genomfartstrafik. Behovet av förtätning i kollektivtrafiknära lägen är fortsatt stort och måste kunna samexistera med regler för god luftkvalitet.

Slutsats

Umeå kommun föreslår att skadeståndsansvar för offentlig aktör endast möjliggörs vid grov försummelse, att rättslig prövning alltid beaktar kommunens helhetsperspektiv och planeringsansvar, samt att talerätten för enskilda kombineras med en tröskel för faktisk skada. Förslagen i remissen behöver vidareutvecklas för att inte urholka kommunernas planeringsmonopol, undvika ineffektiva rättsprocesser och säkerställa fortsatt lokal miljöstyrning med hög legitimitet.

Umeå kommun ställer sig positiv till förslaget i stort men betonar vikten av ett stödjande och rättvist genomförande där kommunens lokalkännedom tas tillvara och målkonflikter kan hanteras balanserat.

Hans Lindberg (S)
Kommunstyrelsens ordförande

Elin Pietroni
Stadsdirektör

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

SKRIVELSE
2025-05-15

Ärendenummer:
NV-07169-24

Förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt – delredovisning

Redovisning av ett regeringsuppdrag

BESÖK: STOCKHOLM – VIRKESVÄGEN 2
ÖSTERSUND – FORSKARENS VÄG 5, HUS UB
POST: 106 48 STOCKHOLM
TEL: 010-698 10 00
E-POST: REGISTRATOR@NATURVARDSVERKET.SE
INTERNET: WWW.NATURVARDSVERKET.SE

Innehåll

SAMMANFATTNING	4
Naturvårdsverkets förslag och bedömningar	4
1. FÖRFATTNINGSFÖRSLAG	5
1.1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken (1998:808)	5
1.2 Förslag till förordning om ändring i luftkvalitetsförordning (2010:477)	8
2. INLEDNING	12
2.1 Uppdraget	12
2.2 Tolkning och avgränsning	13
2.3 Genomförande	14
2.4 Dialog med aktörer	14
3. EU:S LUFTKVALITETSDIREKTIV	16
3.1 Revideringen av direktivet	16
3.2 Skärpta normer för luftkvalitet till 2030	17
3.3 Långsiktigt nollföroreningsmål till 2050	18
3.4 Regelbunden översyn	19
3.5 Förstärkta krav på exponeringsminskning	19
3.6 Flexibiliteter i form av tidsfrist och undantag	19
3.7 Förtydligade regler kring åtgärdsprogram	20
3.8 Utökade bestämmelser kring sanktioner vid överträdelse	21
3.9 Nya bestämmelser kring rättslig prövning och skadestånd	21
3.10 Förstärkta, utökade och förenklade regler kring mätning av luftföroreningar	22
3.11 Utökad roll för luftkvalitetsmodellering	23
3.12 Tydligare regler kring tillgängliggörande av information till allmänheten	23
3.13 Rapportering	24
4. NATURVÅRDSVERKETS FÖRSLAG OCH BEDÖMNINGAR	25
4.1 En superstation inrättas för övervakning i urban bakgrund (artikel 10)	25
4.2 Fortsatt inget undantag för sandning och saltning (artikel 17)	33
4.3 Åtgärdsprogram (artikel 19)	38
4.3.1 Några utgångspunkter för Naturvårdsverkets förslag kring åtgärdsprogram	38
4.3.2 Begreppet luftkvalitetsfärdplan bör omfattas av det befintliga begreppet åtgärdsprogram	38
4.3.3 Kommuner eller Naturvårdsverket ska som huvudregel upprätta förslag till, och fastställa åtgärdsprogram	40

NATURVÅRDSVERKET

4.3.4	Ett åtgärdsprogram ska upprättas vid överskridande av en miljökvalitetsnorm om inte annat anges	45
4.3.5	Tydligare bestämmelser om vad ett åtgärdsprogram ska uppnå	50
4.3.6	Åtgärdsprogram ska omprövas för att hålla överskridandet så kort som möjligt	52
4.3.7	Bemyndigandet för rapportering om åtgärdsprogram bör förtydligas	54
4.4	Förtydligt ansvar vid gränsöverskridande luftföroreningar (artikel 21)	55
4.5	Sanktioner mot kommuner som inte fastställer eller omprövar åtgärdsprogram i rätt tid (artikel 29)	57
4.6	Bemyndigandet som avser kontroll behöver förtydligas och utökas (artikel 5, 22 och 23)	71
5.	KONSEKVENSER AV FÖRSLAG	77
5.1	Bakgrund och problembeskrivning	77
5.2	Referensalternativet – ingen åtgärd	78
5.3	Övergripande om konsekvenser av förslagen	78
5.4	Konsekvenser för företag och organisationer	80
5.5	Konsekvenser för myndigheter	80
5.5.1	Konsekvenser för Naturvårdsverket	80
5.5.2	Konsekvenser för länsstyrelser	81
5.5.3	Konsekvenser för andra centrala myndigheter	81
5.6	Konsekvenser för kommuner	82
5.7	Statsfinansiella konsekvenser	84
5.8	Övriga konsekvenser	84
5.9	Ikraftträdande och behovet av särskilda informationsinsatser	85
5.10	Överensstämmelse med EU-rätt	86
5.11	Osäkerheter och utvärderingsbehov	86
5.11.1	Osäkerheter	86
5.11.2	Utvärdering	87
6.	KÄLLFÖRTECKNING	88
BILAGA 1	REGERINGSUPPDRAGET	92
BILAGA 2	LUFTKVALITETSSITUATIONEN OCH AKTÖRER	95
	Hur ser luftkvalitetssituationen ut i Sverige idag?	95
	Aktörer	96
	Kontroll av miljökvalitetsnormerna för utomhusluft	96
	Åtgärdsprogram och andra sätt att förbättra luftkvaliteten	97
BILAGA 3	DET SVENSKA REGELVERKET	98

Sammanfattning

Naturvårdsverket fick den 26 september 2024 i uppdrag att lämna förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet 2024/2881 i svensk rätt. Uppdraget ska delredovisas senast den 30 maj 2025 och slutredovisas senast den 30 november 2025.

Luftkvalitetsdirektivet syftar till att reducera halterna av luftföroreningar för att därmed minska de negativa effekterna på hälsa och miljö. Utsläpp av partiklar kan bland annat orsaka andningsbesvär, hjärt- och lungsjukdomar, lungcancer samt förtida dödsfall. Förutom hälsoeffekter orsakar också luftföroreningar negativa effekter på miljön.

I denna delredovisning lämnar Naturvårdsverket förslag på ändringar i miljöbalken och de ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477) som följer av ändringarna i miljöbalken, samt en konsekvensanalys av dessa. De förändringar som föreslås behöver vara genomförda i svensk rätt enligt vad som anges i direktivet, det vill säga senast 11 december 2026.

Naturvårdsverkets förslag och bedömningar

Naturvårdsverket lämnar i denna delredovisning förslag för de delar av direktivet där vi bedömer att det behövs ändringar i miljöbalken och tillhörande ändringar i luftkvalitetsförordningen. Vi redovisar även en bedömning av ett undantag enligt direktivet samt några bedömningar som inte innebär ändringar i miljöbalken, men där det skulle behövas ändringar i miljöbalken om en annan lösning väljs än den som Naturvårdsverket föreslår. Följande förslag och bedömningar lämnas:

- En superstation inrättas för övervakning i urban bakgrund
- Fortsatt inget undantag för sandning och saltning
- Begreppet luftkvalitetsfärdplan bör omfattas av det befintliga begreppet åtgärdsprogram
- Kommuner eller Naturvårdsverket ska som huvudregel upprätta förslag till, och fastställa åtgärdsprogram
- Ett åtgärdsprogram ska upprättas vid överskridande av en miljökvalitetsnorm om inte annat anges
- Tydligare bestämmelser om vad ett åtgärdsprogram ska uppnå
- Åtgärdsprogram ska omprövas för att hålla överskridandet så kort som möjligt
- Bemyndigandet för rapportering om åtgärdsprogram bör förtydligas
- Förtydligat ansvar vid gränsöverskridande luftföroreningar
- Sanktioner mot kommuner som inte fastställer eller omprövar åtgärdsprogram i rätt tid
- Bemyndigandet som avser kontroll behöver förtydligas och utökas

1. Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken (1998:808)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Miljökvalitetsnormer och miljökvalitetsförvaltning

Åtgärdsprogram

7 §

Om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm *eller* för att skydda kvaliteten på dricksvatten, ska regeringen eller den eller de myndigheter eller kommuner som regeringen bestämmer upprätta ett förslag till åtgärdsprogram.

Om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm, för att skydda kvaliteten på dricksvatten *eller följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen*, ska regeringen eller den eller de myndigheter eller kommuner som regeringen bestämmer upprätta ett förslag till åtgärdsprogram.

Om en miljökvalitetsnorm för ett geografiskt område inte kan följas på grund av att miljön påverkas av en verksamhet som ligger utanför området, ska ett förslag till åtgärdsprogram upprättas för hela det område där störningar som påverkar möjligheten att följa normen förekommer.

Den som upprättar ett förslag till åtgärdsprogram ska

1. genom kungörelse i ortstidning eller på annat sätt ge de myndigheter, kommuner, organisationer, verksamhetsutövare, allmänheten och övriga som berörs av åtgärdsprogrammet tillfälle under minst två månader att lämna synpunkter på förslaget, och
2. i en särskild sammanställning redovisa synpunkterna och hur hänsyn tas till dem samt se till att sammanställningen finns tillsammans med de övriga handlingarna i ärendet.

10 §

Regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram ska prövas av regeringen.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska upprättas, vad sådana program ska innehålla *och* hur samråd ska ske.

Regeringen får meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska tillgängliggöras *och* följas upp.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om

1. hur åtgärdsprogram ska upprättas, vad sådana program ska innehålla *och uppnå samt* hur samråd ska ske,
2. hur åtgärdsprogram *och beslut om åtgärdsprogram* ska tillgängliggöras,
3. *hur åtgärdsprogram* ska följas upp *och rapporteras*,

NATURVÅRDSVERKET

4. vilka myndigheter eller kommuner som ska upprätta förslag till åtgärdsprogram och fastställa åtgärdsprogram, och

5. i vilka fall och vid vilken tidpunkt som förslag till åtgärdsprogram ska upprättas och åtgärdsprogram fastställas för åtgärdsprogram som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

11 a §

Naturvårdsverket får förelägga en kommun som inte inom den tid som följer av denna balk eller föreskrifter som meddelats med stöd av balken fastställer eller omprövar ett åtgärdsprogram som genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/2881 av den 23 oktober 2024 om luftkvalitet och renare luft i Europa att göra det. Föreläggandet får förenas med vite.

Vid fastställandet av vitesbeloppet ska utöver vad som framgår av 3 § lagen (1985:206) om viten följande omständigheter beaktas

1. överträdelsens art, allvar, omfattning och varaktighet,

2. överträdelsens inverkan på de känsliga och utsatta grupper, befolkning i övrigt eller den miljö som påverkas av överträdelsen med beaktande av målet att uppnå en hög skyddsnivå för människors hälsa och miljön,

3. om överträdelsen har skett endast en gång eller vid upprepade tillfällen,

4. om det tidigare har utfärdats ett vite för överträdelsen, och

5. de ekonomiska fördelar som kommunen har erhållit genom överträdelsen om dessa kan fastställas.

Kontroll

12 §

Regeringen ska, i samband med att föreskrifter enligt 1 § meddelas, även besluta vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om provtagning och andra metoder för att kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs samt om godkännande av mätmetoder och mätutrustning.

Regeringen ska, i samband med att föreskrifter enligt 1 § meddelas, även besluta *eller föreskriva* vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs *och vilka som ska ansvara för den kontroll av luftkvaliteten i övrigt som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. provtagning och andra metoder för att kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs,

2. godkännande av mätmetoder, mätutrustning, nätverk och laboratorier (mätsystem), och
3. information och rapportering om luftkvalitet.

Gränsöverskridande luftföroreningar

19 §

Om gränsöverskridande transport av luftföroreningar från en eller flera av den Europeiska unionens medlemsstater bidrar avsevärt till överskridandet av ett gränsvärde, ett målvärde för ozon, en skyldighet för genomsnittlig exponeringsminskning eller ett tröskelvärde för larm enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/2881 av den 23 oktober 2024 om luftkvalitet och renare luft i Europa ska regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer tillämpa artikel 21 i direktivet.

1.2 Förslag till förordning om ändring i luftkvalitetsförordning (2010:477)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Kontroll av luftkvaliteten

26 a §

Den kommun som regeringen beslutat ska inrätta en superstation för övervakning i urban bakgrund ska fullgöra de uppgifter i fråga om kontroll, rapportering och information som gäller för superstationer för övervakning i urban bakgrund och anges i

1. artikel 10 samt bilaga V, bilaga VI och bilaga X till luftkvalitetsdirektivet, och

2. föreskrifter som meddelats med stöd av miljöbalken.

Åtgärdsprogram

31 §

Naturvårdsverket ska undersöka behovet av ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. miljöbalken

1. efter en underrättelse enligt 30 §, eller

2. om kontrollen enligt 28 § 1, 2 eller 3 visar att en föroreningsnivå som anges i miljökvalitetsnormerna kan antas komma att överskridas.

Om Naturvårdsverket bedömer att ett åtgärdsprogram behövs, ska myndigheten rapportera detta till den berörda länsstyrelsen eller kommunen.

Naturvårdsverket ska rapportera behovet av åtgärdsprogram till regeringen om det

1. finns särskilda skäl för att det inte ska vara en länsstyrelse eller en kommun som upprättar ett förslag till eller fastställer ett åtgärdsprogram, eller

2. behövs ett åtgärdsprogram på grund av betydande gränsoverskridande föroreningar som innebär att artikel 25 i luftkvalitetsdirektivet ska tillämpas.

När Naturvårdsverket rapporterar att det finns behov av ett åtgärdsprogram ska myndigheten ange när åtgärdsprogrammet senast ska vara fastställt.

A §

Ett förslag till åtgärdsprogram enligt 5 kap. miljöbalken ska upprättas om en föroreningsnivå som anges i XX överskrids och annat inte följer av denna förordning. Skyldigheten att upprätta ett förslag till åtgärdsprogram gäller även innan den tidpunkt som miljökvalitetsnormen senast ska följas.

Förslaget till åtgärdsprogram ska fastställas enligt 5 kap. 8 § första stycket miljöbalken snarast, dock senast två år efter det kalenderår under vilket överskridandet registrerades.

B §

Den myndighet eller kommun som ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram för ozon enligt A § får besluta att inte göra det när

1. det inte finns några goda förutsättningar för att minska ozonkoncentrationerna med beaktande av geografiska och meteorologiska förhållanden, och

2. åtgärdena för att minska ozonkoncentrationerna skulle medföra oproportionerliga kostnader.

NATURVÅRDSVERKET

32 §

En länsstyrelse eller en kommun som har tagit emot en rapport enligt 31 § andra stycket ska snarast upprätta ett förslag till åtgärdsprogram.

Om den berörda länsstyrelsen eller kommunen inte instämmer i Naturvårdsverkets bedömning av behovet av åtgärdsprogrammet eller av vem som ska upprätta programmet, får länsstyrelsen eller kommunen med ett eget yttrande överlämna frågan till regeringen för prövning.

C §

Den myndighet eller kommun som ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram enligt A § får besluta att inte göra det när

- 1. det är fråga om ett överskridande av ett värde som inte får överskridas från och med den 1 januari 2030 och överskridandet skett innan denna tidpunkt, och*
- 2. referensscenariot enligt punkt A.5. i bilaga VII luftkvalitetsdirektivet visar att det överskridna värdet kommer att uppnås senast den 1 januari 2030 med de åtgärder som redan är i kraft.*

D §

Den myndighet eller kommun som ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram enligt A § får besluta att inte göra det när

- 1. ett åtgärdsprogram för att följa en miljökvalitetsnorm enligt XX som inte får överskridas från och med den 1 januari 2030 redan har fastställts till följd av ett överskridande innan denna tidpunkt,*
- 2. överskridandet kvarstår efter den 1 januari 2030, och*
- 3. det är säkerställt att det fastställda åtgärdsprogrammet innehåller de åtgärder som behövs för att hålla överskridandet så kort som möjligt.*

E §

Den myndighet eller kommun som ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram enligt A § får besluta att inte göra det om ett redan fastställt åtgärdsprogram som avser samma förorening ska omprövas enligt K §.

F §

Den myndighet eller kommun som fattar beslut enligt B, C, D eller E § ska genom kungörelse i ortstidning eller på annat sätt ge myndigheter, kommuner, organisationer, verksamhetsutövare, allmänheten och övriga som berörs av beslutet upplysning om att myndigheten eller kommunen beslutat att inte upprätta ett förslag till åtgärdsprogram och under vilken tid som beslutet kan överklagas.

Myndigheten eller kommunen ska skicka beslutet till Naturvårdsverket. Detta gäller inte om Naturvårdsverket fattat beslutet.

G §

Den myndighet eller kommun som enligt denna förordning ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram enligt A § får i stället överlämna frågan om vem som ska upprätta förslaget till regeringen för prövning enligt 5 kap. 7 § första stycket miljöbalken om

- 1. det finns särskilda skäl för att någon annan myndighet eller kommun ska upprätta förslaget, eller*
- 2. förslaget ska upprättas på grund av betydande gränsoverskridande föroreningar som innebär att artikel 21 i luftkvalitetsdirektivet ska tillämpas.*

Ett överlämnande enligt andra stycket ska göras snarast, dock senast 6 månader efter det kalenderår under vilket överskridandet registrerades.

En myndighet eller kommun som överlämnat frågan om upprättande av åtgärdsprogram till regeringen ska informera Naturvårdsverket om överlämnandet. Detta gäller inte om Naturvårdsverket överlämnat frågan.

H §

Naturvårdsverket ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram enligt A § när det är fråga om en föroreningsnivå som Naturvårdsverket ska kontrollera enligt 28 § 1, 2 eller 3.

Naturvårdsverket behöver inte upprätta ett förslag till åtgärdsprogram om

- 1. Naturvårdsverket fattat beslut enligt B, C, D eller E §, eller*
- 2. regeringen enligt 5 kap. 7 § första stycket miljöbalken bestämt annat.*

I §

En kommun ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram enligt A § när överskridandet har skett inom kommunen. Kommunen behöver inte upprätta ett förslag till åtgärdsprogram om

- 1. det är fråga om en sådan föroreningsnivå som avses i H §,*

2. *kommunen fattat beslut enligt B, C, D eller E §, eller*

3. *regeringen enligt 5 kap. 7 § första stycket miljöbalken bestämt annat.*

J §

Ett åtgärdsprogram ska innehålla de åtgärder som behöver vidtas för att följa miljökvalitetsnormen samt för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt och under inga omständigheter längre än fyra år från det kalenderår som överskridandet registrerades.

Om det är fråga om ett åtgärdsprogram som fastställts till följd av ett överskridande av ett värde som ska vara uppfyllt senast den 1 januari 2030 och överskridandet skett innan denna tidpunkt ska åtgärdsprogrammet innehålla de åtgärder som behöver vidtas för att innan den tidpunkten uppnå värdet.

K §

Ett åtgärdsprogram som har fastställts för att följa ett värde som inte får överskridas från och med den 1 januari 2030 till följd av ett överskridande innan denna tidpunkt ska omedelbart omprövas om

1. *överskridandet kvarstår efter den 1 januari 2030, och*

2. *det inte är säkerställt att åtgärdsprogrammet innehåller de åtgärder som behövs för att hålla överskridandet så kort som möjligt.*

Ett åtgärdsprogram som inte omprövas enligt första stycket ska ha omprövats senast fem år efter att det senast skulle ha fastställts om överskridandet av föroreningsnivån kvarstår under det tredje kalenderåret efter det att åtgärdsprogrammet senast skulle ha fastställts.

Ett åtgärdsprogram som inte omprövas enligt första eller andra stycket ska omprövas enligt 5 kap. 9 § tredje stycket miljöbalken.

Ett åtgärdsprogram som omprövas ska innehålla ytterligare och effektivare åtgärder för att hålla perioden av överskridande så kort som möjlig.

2. Inledning

2.1 Uppdraget

Den 26 september 2024 fattade regeringen beslut om att ge Naturvårdsverket i uppdrag att lämna förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet 2024/2881 i svensk rätt.¹ Det nya luftkvalitetsdirektivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/2881, är en sammanslagning av direktiv 2004/107/EG om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften och direktiv 2008/50/EG om luftkvalitet och renare luft i Europa. Direktivet trädde i kraft 10 december 2024 och ska vara genomfört i svensk rätt senast 11 december 2026.²

Enligt uppdraget ska Naturvårdsverket:

- föreslå de författningsändringar som behövs för att uppfylla det nya direktivets krav, förutom vad gäller artiklarna 27 och 28 i direktivet,
- se över Sveriges zonindelning för luftkvalitet,
- ge förslag på hur den befintliga lagstiftningen, inklusive de svenska miljökvalitetsnormerna, som går utöver gällande direktiv kan anpassas till det nya luftkvalitetsdirektivet. Vad gäller de miljökvalitetsnormer som går utöver det nya direktivet ska Naturvårdsverket även ge förslag på vilka som bör behållas utifrån ett hälsoperspektiv,
- redogöra för möjliga undantag enligt direktivet, analysera tillämpligheten och ge förslag på hur dessa kan tillämpas,
- genomföra en konsekvensanalys av de föreslagna författningsändringarna.

Uppdraget ska delredovisas med förslag på lagändringar, tillhörande förordningsändringar samt en konsekvensanalys av dessa senast den 30 maj 2025. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 november 2025. I uppdraget ingår att ha en löpande dialog med Regeringskansliet (Klimat- och näringsdepartementet) om uppdraget och om hur det fortskrider. I uppdraget ingår också att ha dialog med berörda branscher i relevanta delar.

I denna delredovisning återfinns förslag för de delar av direktivet där Naturvårdsverket bedömer att det behövs ändringar i miljöbalken och förslag till ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477), som följer av ändringarna i

---

¹ Regeringsbeslut, Uppdrag till Naturvårdsverket att lämna förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt. KN2023/00745 (delvis). 2024-09-26. Uppdraget framgår i sin helhet av bilaga 1.

² I denna skrivelse benämns det nya EU-direktivet 2024/2881 om luftkvalitet och renare luft i Europa för "luftkvalitetsdirektivet" eller "direktivet". Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa, i lydelsen enligt kommissionens direktiv (EU) 2015/1480, benämns "tidigare luftkvalitetsdirektivet" och Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG av den 15 december 2004 om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften benämns "direktivet om metaller och PAH". Tillsammans benämns de som "de tidigare luftkvalitetsdirektiven".

miljöbalken, samt en konsekvensanalys av dessa. Vi redovisar även förslag och bedömningar kring en typ av undantag enligt direktivet — undantag om när ett åtgärdsprogram ska tas fram.

I slutredovisningen kommer de delar av direktivet där det finns behov av att endast ändra i luftkvalitetsförordningen redovisas, inklusive en konsekvensanalys av förslagen. Slutredovisningen ska även omfatta förslag om hur den befintliga lagstiftningen, inklusive de svenska miljökvalitetsnormerna, som går utöver gällande direktiv kan anpassas till det nya luftkvalitetsdirektivet. Vidare ska Naturvårdsverket redovisa vilka miljökvalitetsnormer som går utöver det nya direktivet som bör behållas utifrån ett hälsoperspektiv. I slutredovisningen redovisas även förslag och bedömningar kring andra undantag enligt direktivet som inte ingår i denna delredovisning och en översyn av Sveriges zonindelning för luftkvalitet.

Det finns även delar av direktivet som kommer att genomföras i Naturvårdsverkets föreskrifter, vilket inte ingår i uppdraget.

2.2 Tolkning och avgränsning

Ett antal bemyndiganden i miljöbalken behöver förtydligas för att ett lämpligt genomförande av direktivet ska kunna ske i luftkvalitetsförordningen och Naturvårdsverkets föreskrifter. De förslag till förändringar av bemyndiganden i miljöbalken som behövs redovisas i delredovisningen, men alla tillhörande följdändringar i luftkvalitetsförordningen redovisas inte i delredovisningen. Detta har stämts av med Regeringskansliet. I den mån följdändringar inte redovisas i delredovisningen anges skälen för detta i det avsnitt där förslaget till ett ändrat bemyndigande redogörs för.

I slutredovisningen kommer Naturvårdsverket att föreslå ytterligare ändringar i luftkvalitetsförordningen. I delredovisningen har vi därför valt att inte numrera föreslagna paragrafer i förordningen. Paragrafernas numrering kommer i stället att presenteras samlat i slutredovisningen då samtliga förslag till ändringar i förordningen är framarbetade.

De förslag till genomförande som Naturvårdsverket presenterar här påverkas delvis av förslagen till genomförande till följd av artikel 27 och 28 i direktivet, som handlar om tillgång till rättslig prövning och skadestånd. Förslagen bereds separat genom framtagandet av en promemoria i Regeringskansliet. Promemorian har inte publicerats i skrivande stund. Vi har haft en dialog med Regeringskansliet om förslagen i den kommande promemorian och tagit hänsyn till förslagen i utkastet så långt det varit möjligt. I skrivelsen benämns denna som utkast till promemoria.

Naturvårdsverket har vid utformning av förslaget gällande sanktioner beaktat promemorians utkast till förslag om att genomföra bestämmelserna om tillgång till rättslig prövning och skadestånd och de konsekvenser det kan få när det gäller möjligheter till efterlevnad av luftkvalitetsdirektivets bestämmelser. När det gäller förslagen om åtgärdsprogram har Naturvårdsverket beaktat promemorians utkast till förslag om att Naturvårdsverket ska kunna överklaga frågor om

åtgärdsprogram. För att kunna fullgöra detta har vi föreslagit att en myndighets eller kommuns beslut att inte upprätta ett förslag till åtgärdsprogram ska skickas till Naturvårdsverket. För att enskilda och vissa organisationer ska få kännedom om beslutet har Naturvårdsverket föreslagit att de ska kungöras. Detta eftersom de föreslås kunna överklaga beslut om åtgärdsprogram enligt utkastet till promemoria.

Naturvårdsverket redogör i denna skrivelse för möjliga undantag enligt direktivet i den mån sådana undantag kräver ändringar i miljöbalken eller sådana följdändringar i luftkvalitetsförordningen som ska delredovisas. Vi har identifierat tre situationer som kan betraktas som undantag enligt direktivet. Den första är möjligheten att under vissa förutsättningar skjuta på kravet att uppfylla vissa miljökvalitetsnormer till en senare tidpunkt än den 1 januari 2030. Den andra är att det inte ska betraktas som ett överskridande om överskridandet under vissa förutsättningar beror på naturliga källor. Den tredje är att direktivet ger möjlighet att i vissa fall inte ställa krav på ett luftkvalitetsplan trots att det är fråga om ett överskridande. I det sista fallet är det främst undantaget för saltning och sandning under vintern som ska framhållas. En mer utförlig redogörelse återfinns i avsnitt 3.6. I slutredovisningen kommer Naturvårdsverket att redogöra för de undantag enligt direktivet som inte ingår i denna delredovisning, analysera tillämpligheten och ge förslag på hur dessa kan tillämpas.

2.3 Genomförande

Uppdraget har genomförts av Naturvårdsverket i projektform.

I framtagandet av denna skrivelse har följande personer från Naturvårdsverket deltagit: Stina Ausmeel, Hilma Engholm, Hans Hjortsberg (samhällsekonom), Emelie Jonsson (miljöjurist), Henrik Larsson, Petter Larsson Garcia (miljöjurist), Filip Norlén, Matthew Ross-Jones, Helena Sabelström samt Johanna Enberg (projektledare) och Emma Mogren (biträdande projektledare). Styrgruppen har bestått av enhetscheferna för Luftenheten, Industrienheten och Regeringsuppdragsenheten.

Inom ramen för uppdraget har vi beställt ett underlag från Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) om sandning och saltning vintertid av vägar i Sverige.

2.4 Dialog med aktörer

Under arbetet med att ta fram förslagen och bedömningarna i delredovisningen har Naturvårdsverket haft dialog med olika aktörer för att inhämta information samt diskutera förutsättningar och konsekvenser.

Angående superstationen för övervakning i urban bakgrund har vi haft dialog med följande myndigheter och organisationer: Miljöförvaltningen Göteborgs stad, Miljöförvaltningen Malmö stad, Miljöförvaltningen Stockholms stad, IVL Svenska miljöinstitutet, Göteborgs universitet samt de nationella referenslaboratorierna i Finland (FMI, Finska Meteorologiska institutet) och Danmark (Århus universitet).

NATURVÅRDSVERKET

Angående åtgärdsprogram och påverkan på detaljplaner har vi haft dialog med Boverket och Länsstyrelsen i Jämtlands län. Vi har också haft en digital träff med PM10-nätverket med fokus på åtgärdsprogram, där följande kommuner, myndigheter och företag deltog: Uppsala, Köping, Gotland, Skellefteå, Östersund, Västerås, Arvika, Lerum, Örebro, Hedemora, Mölndal, Sundsvall, Luleå, Jönköping, Linköping, Lund, Stockholm, Göteborg, Piteå, Umeå, Partille, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Sweco, SMHI, VTI, Trafikverket, IVL och Stockholms Luft- och Bulleranalys (SLB-analys).

En generell dialog om uppdraget och implementeringen av det nya luftkvalitetsdirektivet, samt konsekvenser för bland annat folkhälsa, kommuner och företag, har förts med Cancerfonden, Hjärt- och lungfonden, Sveriges Kommuner och Regioner samt Implementeringsrådet.

3. EU:s luftkvalitetsdirektiv

I detta kapitel redogör vi för de ändringar som revideringen av luftkvalitetsdirektivet har resulterat i. I denna delredovisning återfinns endast förslag och bedömningar för de delar av direktivet där Naturvårdsverket konstaterar att det behövs ändringar i miljöbalken och ändringar i luftkvalitetsförordningen som följer av ändringarna i miljöbalken. Resterande ändringar som genomförts i direktivet kommer att tas om hand i slutredovisningen eller i Naturvårdsverkets föreskrifter.

3.1 Revideringen av direktivet

Luftkvalitetsdirektivet utgör en central del av EU:s luftvårdspolitik och ligger till grund för den svenska lagstiftningen om luftkvalitet. De första EG-direktiven om luftkvalitet kom på 1980-talet, och följdes därefter av ett ramdirektiv 1996 med fyra successivt tillkommande dotterdirektiv som genomfördes i svensk lagstiftning efter Sveriges EU-inträde. Under de senaste femton till tjugo åren har det sammanslagna direktivet 2008/50/EG³ och det fjärde dotterdirektivet 2004/107/EG⁴ varit styrande för luftkvalitetsarbetet inom EU.

EU-kommissionen publicerade i november 2019 resultaten från en kontroll av de tidigare luftkvalitetsdirektivens ändamålsenlighet.⁵ Slutsatsen var att direktiven har varit delvis effektiva i att förbättra luftkvaliteten och uppnå de fastställda luftkvalitetsnormerna. Kommissionen identifierade dock ett flertal brister i direktiven och dess genomförande som behöver åtgärdas genom att förstärka direktivens bestämmelser. Kommissionen genomförde därefter en bred översyn av luftkvalitetsdirektiven. Det resulterade i ett förslag till ett reviderat luftkvalitetsdirektiv som presenterades under oktober 2022. Efter förhandlingar om förslaget inom EU-rådet och Europaparlamentet antogs det nya luftkvalitetsdirektivet den 23 oktober 2024.⁶

Direktivet är en sammanslagning av de befintliga luftkvalitetsdirektiven (2008/50/EG och 2004/107/EG) och innehåller mer ambitiösa normer och mål för luftkvalitet på medellång- och lång sikt, samt förbättringar i hur luftkvalitet ska kontrolleras och hur upptäckta problem ska åtgärdas. Nedan följer en beskrivning av de huvudsakliga ändringarna i direktivet.

---

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG.

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG.

⁵ (b) Europeiska kommissionen (2019).

⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/2881.

3.2 Skärpta normer för luftkvalitet till 2030

EU:s luftkvalitetsnormer för olika föroreningar har uppdaterats i syfte att förbättra luftkvaliteten i Europa och människors hälsa samt för att komma närmare WHO:s riktvärden.⁷ Detta innebär skärpta normer till 2030 för de flesta föroreningarna jämfört med idag (tabell 1). Trots att de nya normerna innebär skärpningar ligger de flesta värdena på högre nivåer och/eller tillåter fler överskridanden än WHO:s riktvärden. Direktivet innehåller även nya tröskelvärden för larm för grova och fina partiklar (PM10 och PM2,5) och samtliga av de nuvarande målvärdena utom ozon görs om till gränsvärden från 2030.

Tabell 1. Jämförelse av de nya mål- och gränsvärdena till 2030 med dagens miljö-kvalitetsnormer, svenska miljömål och WHO:s riktvärden för skydd av människors hälsa.

Förorening	Nytt gräns-målvärde till 2030 ^(a) [antal tillåtna överskridanden per kalenderår]	Miljö-kvalitets-norm [antal tillåtna överskridanden per kalenderår]	Miljömål [antal tillåtna överskridanden per kalenderår]	WHO:s riktvärden [antal tillåtna överskridanden per kalenderår]
PM10	20 µg/m ³ (år) 45 µg/m ³ (dygn) [18 dygn]	40 µg/m ³ (år) 50 µg/m ³ (dygn) [35 dygn]	15 µg/m ³ (år) 30 µg/m ³ (dygn) [35 dygn]	15 µg/m ³ (år) 45 µg/m ³ (dygn) [3–4 dygn]
PM2,5	10 µg/m ³ (år) 25 µg/m ³ (dygn) [18 dygn]	25 µg/m ³ (år)	10 µg/m ³ (år) 25 µg/m ³ (dygn) [3 dygn]	5 µg/m ³ (år) 15 µg/m ³ (dygn) [3–4 dygn]
Kvävedioxid	20 µg/m ³ (år) 50 µg/m ³ (dygn) [18 dygn] 200 µg/m ³ (timme) [3 timmar]	40 µg/m ³ (år) 60 µg/m ³ (dygn) [7 dygn] 200 µg/m ³ (timme) [18 timmar] 90 µg/m ³ (timme) [175 timmar]	20 µg/m ³ (år) 60 µg/m ³ (timme) [175 timmar]	10 µg/m ³ (år) 25 µg/m ³ (dygn) [3–4 dygn] 200 µg/m ³ (timme)
Svaveldioxid	20 µg/m ³ (år) 50 µg/m ³ (dygn) [18 dygn] 350 µg/m ³ (timme) [3 timmar]	125 µg/m ³ (dygn) [3 dygn] 100 µg/m ³ (dygn) [7 dygn] 350 µg/m ³ (timme) [24 timmar] 200 µg/m ³ (timme) [175 timmar]	-	40 µg/m ³ (dygn) [3–4 dygn] 500 µg/m ³ (10 minuter)

⁷ Världshälsoorganisationen (2021).

Förorening	Nytt gräns-/målvärde till 2030 ^(a) [antal tillåtna överskridanden per kalenderår]	Miljökvalitetsnorm [antal tillåtna överskridanden per kalenderår]	Miljömål [antal tillåtna överskridanden per kalenderår]	WHO:s riktvärden [antal tillåtna överskridanden per kalenderår]
Kolmonoxid	10 mg/m ³ (8-timmarsmedel) 4 mg/m ³ (dygn) [18 dygn]	10 mg/m ³ (8-timmarsmedel)	-	10 mg/m ³ (8-timmarsmedel) 4 mg/m ³ (dygn) [3–4 dygn]
Bensen	3,4 µg/m ³ (år)	5 µg/m ³ (år)	1 µg/m ³ (år)	1,7 µg/m ³ (år) ^(b) 0,17 µg/m ³ (år) ^(c)
Bens(a)pyren	1 ng/m ³ (år)	1 ng/m ³ (år)	0,1 ng/m ³ (år)	0,12 ng/m ³ (år) ^(b) 0,012 ng/m ³ (år) ^(c)
Arsenik	6 ng/m ³ (år)	6 ng/m ³ (år)	-	6,6 ng/m ³ (år) ^(b) 0,66 ng/m ³ (år) ^(c)
Kadmium	5 ng/m ³ (år)	5 ng/m ³ (år)	-	5 ng/m ³ (år) ^(b) 0,5 ng/m ³ (år) ^(c)
Nickel	20 ng/m ³ (år)	20 ng/m ³ (år)	-	25 ng/m ³ (år) ^(b) 2,5 ng/m ³ (år) ^(c)
Bly	0,5 µg/m ³ (år)	0,5 µg/m ³ (år)	-	0,5 µg/m ³ (år) ^(b)
Ozon	120 µg/m ³ (8-timmarsmedel) [18 dygn per år som medelvärde över 3 år]	120 µg/m ³ (8-timmarsmedel) [0 dygn]	70 µg/m ³ (8-timmarsmedel) 80 µg/m ³ (timme)	100 µg/m ³ (8-timmarsmedel)

(a) I det tidigare direktivet ingår målvärden (target value) för arsenik, kadmium, nickel, bens(a)pyren och ozon. Alla utom ozon övergår till gränsvärde (limit value) fr.o.m. 2030.

(b) Referensvärde som motsvarar en utökad risk för 1 extra cancerfall per 100 000 exponerade

(c) Referensvärde som motsvarar en utökad risk för 1 extra cancerfall per 1 000 000 exponerade

3.3 Långsiktigt nollföroreningsmål till 2050

Direktivet innehåller ett långsiktigt nollföroreningsmål att eftersträva att minska luftföroreningarna till nivåer som inte längre anses vara skadliga för människors hälsa, naturliga ekosystem och biologisk mångfald, och därmed bidra till en giftfri miljö senast 2050. I praktiken innebär målet att unionen ska uppfylla WHO:s riktvärden, inklusive möjliga framtida justeringar från WHO, senast till 2050.

3.4 Regelbunden översyn

Direktivet ställer krav på EU-kommissionen att regelbundet se över det vetenskapliga underlaget som ligger till grund för luftkvalitetsnormerna, i syfte att gradvis förbättra luftkvaliteten inom unionen genom stegvisa skärpningar av luftkvalitetsnormer. I översynen ska kommissionen bedöma om de gällande normerna är tillräckliga för att skydda människors hälsa och miljön, med beaktande av nollföroreningsmålet, och om ytterligare luftföroreningar bör regleras. Översynen ska ske senast den 31 december 2030, och vart femte år därefter (samt oftare om betydande nya vetenskapliga rön pekar på att det behövs, såsom en revidering av WHO:s riktlinjer för luftkvalitet). Den regelbundna översynen ska bland annat ta hänsyn till den senaste vetenskapliga utvecklingen från WHO, FN:s luftvårdskonvention och andra relevanta organisationer samt den teknologiska utvecklingen.

3.5 Förstärkta krav på exponeringsminskning

Direktivet innehåller skärpta krav på exponeringsminskningar jämfört med det tidigare direktivet. Dels utökas exponeringsminskningskraven till att förutom PM_{2,5} även gälla kvävedioxid. Dels regionaliseras målet så att det gäller på så kallad NUTS⁸ 1-nivå (landsdelar) alternativt NUTS 2-nivå (riksområden), till skillnad från det tidigare målet som har gällt på nationell nivå⁹. För PM_{2,5} krävs mellan 10–25 procents minskning i exponering, beroende på hur hög exponeringen är, på tio år ner till WHO:s riktvärde (5 µg/m³). För NO₂ krävs mellan 15–25 procents minskning i exponering, beroende på hur hög exponeringen är, på tio år ner till WHO:s riktvärde (10 µg/m³).

3.6 Flexibiliteter i form av tidsfrist och undantag

Direktivet innehåller ett fåtal begränsade möjligheter till flexibilitet när överskridanden av direktivets gränsvärden är särskilt svåra att åtgärda.

Medlemsländer har möjlighet att inom en viss zon förlänga tidsfristen för att klara gränsvärdena för partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}), NO₂, bensen eller bens(a)pyren om de inte kan uppnås innan mållåret 2030. Tidsfristen kan förlängas för en period som motiveras av en så kallad luftkvalitetsfärdplan (se avsnitt 3.7) och som mest fram till 1 januari 2040 om det är motiverat på grund av platsspecifika spridningsförutsättningar, orografiska förhållanden (landformer), ogynnsamma klimatförhållanden eller gränsöverskridande luftföroreningar. Förlängning kan

⁸ Nomenklatur för statistiska territoriella enheter (Nomenclature of territorial units for statistics).

⁹ Statistikmyndigheten SCB (2008).

också motiveras av om de nödvändiga minskningarna endast kan uppnås genom att ersätta en betydande del av befintliga värmesystem för bostäder, om dessa är den föroreningskälla som orsakar överskridanden. Om en förlängning däremot motiveras av att prognoser visar att gränsvärdena inte kan uppnås till 2030, även om hänsyn tas till de förväntade effekterna av de effektiva luftföroreningsåtgärder som anges i luftkvalitetsfärdplanen, kan tidsfristen i stället förlängas till senast 1 januari 2035. Vid förlängningar fram till 2035 är det möjligt att förlänga tidsfristen en andra och sista gång fram till 1 januari 2037 om gränsvärdet inte kan uppnås inom den förlängda tidsfristen, och om det är motiverad enligt en uppdaterad luftkvalitetsfärdplan.

För att kunna förlänga tidsfristen har ett antal kriterier fastställts som också ska uppfyllas, till exempel att en fullständig luftkvalitetsfärdplan har fastställts senast den 31 december 2028. Luftkvalitetsfärdplanen ska bland annat visa hur gränsvärdena kommer att uppnås så snart som möjligt och senast vid utgången av den förlängda tidsfristen, med beaktande av rimliga och proportionella åtgärder.

I det tidigare luftkvalitetsdirektivet (2008/50/EG) finns flexibiliteter vid överskridanden som beror på naturliga källor eller sandning eller saltning av vägar under vintern. Dessa flexibiliteter är kvar i det nya direktivet men bestämmelsen om naturliga källor har utökats till att även gälla för överskridanden av exponeringsminskningskraven. Medlemsländer ska dock kunna bevisa, med tillräcklig säkerhet, att dessa källor orsakar överskridandet. Överskridanden som kan visas bero på naturliga källor ska inte betraktas som ett överskridande med avseende på direktivet. Vid överskridanden som kan visas bero på sandning och saltning behöver medlemsländer inte upprätta ett åtgärdsprogram för att uppnå gränsvärdet, under förutsättning att rimliga åtgärder redan har vidtagits för att sänka koncentrationerna.

3.7 Förtydligade regler kring åtgärdsprogram

Det nya direktivet innehåller tydligare regler om åtgärdsprogram som syftar till att göra åtgärdsprogrammen mer effektiva. Den tidigare skrivningen om att åtgärdsprogrammet ska hålla perioden med överskridande så kort som möjligt har förtydligats. Nu specificeras att överskridandet ska vara åtgärdat inom fyra år från utgången av det kalenderår då överskridandet uppmättes, samt att en uppdatering med nya kraftigare åtgärder krävs om miljökvalitetsnormen inte följs under det femte kalenderåret efter första överskridandet uppmättes. Åtgärdsprogram, i form av en så kallad luftkvalitetsfärdplan, ska även upprättas i förebyggande syfte om det finns risk att de gräns- och målvärden som träder i kraft 2030 kommer att överskridas.

Krav på innehåll i åtgärdsprogram har också ökat i det nya direktivet. Åtgärdsprogram ska bland annat innehålla en källfördelning på relevanta sektorer som bidrar till överskridandet och scenarier för att visa den förväntade utvecklingen av både utsläpp och koncentrationer, med och utan åtgärder. Effekten

av åtgärderna på utsläpp och, om tillgängligt, koncentrationer ska också kvantifieras. Det ska även förklaras i åtgärdsprogrammen hur de valda åtgärderna kommer att säkerställa att perioden av överskridande hålls så kort som möjligt. I de fall åtgärder som kan ha stor potential att förbättra luftkvaliteten inte väljs ut för antagande i ett åtgärdsprogram, ska det finnas en förklaring av skälen till detta. Åtgärdsprogrammen ska även, när så är lämpligt, inkludera särskilda åtgärder för att skydda känsliga och utsatta grupper, inklusive barn.

Fastställandet av åtgärdsprogrammet ska fortfarande ske senast två år efter utgången av det år då det första överskridandet observerats. Däremot förtydligas skrivningen för rapporteringen av åtgärdsprogrammet till kommissionen som Naturvårdsverket utför, att den ska ske senast 2 månader efter fastställandet av åtgärdsprogrammet.

3.8 Utökade bestämmelser kring sanktioner vid överträdelse

Medlemsländer ska införa regler om möjlighet till sanktioner vid överträdelse av nationella bestämmelser som antagits enligt direktivet. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande och ska ta hänsyn till överträdelsens art, allvar, omfattning och varaktighet. De ska bland annat även ta hänsyn till inverkan på den befolkning eller miljö som påverkas av överträdelsen, med hänsyn taget till om känsligare grupper också påverkas.

Nationella bestämmelser kring sanktioner enligt direktivets krav ska meddelas kommissionen omgående.

3.9 Nya bestämmelser kring rättslig prövning och skadestånd

Nytt är att den berörda allmänheten ska kunna överklaga provtagningspunkternas antal och placering samt åtgärdsprogrammets innehåll och framtagande.

Medlemsländerna ska tillhandahålla praktisk information om vilka prövningsförfarande som gäller för att kunna överklaga och prövningsförfarandet ska vara objektivt, rättvist, snabbt, och inte oöverkomligt dyrt.

Allmänhet som har lidit skada på sin hälsa till följd av överträdelse av de nationella reglerna kring åtgärdsprogram som har begåtts uppsåtligen eller av vårdslöshet har rätt att göra anspråk på och erhålla ersättning. Reglerna och förfaranden för ersättningsanspråk får inte vara så komplicerade att de omöjliggör eller onödigt försvårar rätten till att få ersättning.

3.10 Förstärkta, utökade och förenklade regler kring mätning av luftföroreningar

Det introduceras krav på en ny typ av station, kallad superstation. Dessa stationer ska inrättas i stadsmiljö (en station per 10 miljoner invånare) samt i landsbygdsmiljö (en station per 100 000 km² yta). Detta betyder för Sveriges del en (1) station i stadsmiljö (så kallad urban bakgrundsstation) och fyra stationer i landsbygdsmiljö (så kallade regionala bakgrundsstationer). Samtliga av dessa stationer ska mäta partiklar (PM₁₀, PM_{2,5}, sot (black carbon), ultrafina partiklar samt kemisk sammansättning), kvävedioxid, ozon samt mätningar i både luft och deposition av metaller och polycykliska aromatiska kolväten (PAH). Den urbana superstationen ska även ha mätningar av bensen och storleksfördelning av ultrafina partiklar. Ammoniak och gasformigt totalkvicksilver ska mätas på de regionala superstationerna. I dagsläget finns fyra nationella superstationer i regional bakgrund/landsbygdsmiljö där merparten av dessa mätningar redan sker till följd av Sveriges åtagande i FN:s luftvårdskonvention. Utöver superstationer kräver även direktivet mätningar av ultrafina partiklar vid en station per fem miljoner invånare som ska samlokaliseras med mätningar av andra partiklar och kvävedioxid där det är möjligt.

Direktivet innehåller vissa nya delar om hur mätnätverk ska utformas och hur stationer ska placeras. Kravet att behålla stationer som under de senaste tre åren uppvisat överskridande av gränsvärden har skärpts. Det gäller nu samtliga föroreningar med ett gräns- eller målvärde (tidigare gällde det endast PM₁₀). Nu ska även modellering eller indikativa mätningar användas där det visar sig vara nödvändigt att flytta sådana mätstationer på grund av särskilda omständigheter, för att visa att den gamla och den nya stationen ligger inom samma representativa område.

Direktivet ställer högre krav på dokumentationen av stationsplaceringen och utformningen av mätnätverk. Nätverksutformningen ska också stödjas av modelleringstillämpningar eller indikativa mätningar, och dokumentationen ses över och uppdateras minst vart femte år.

En viktig förändring och förenkling i direktivet gäller de så kallade utvärderingströsklarna, som används för att bestämma vilken omfattning av kontroll som krävs för olika föroreningar. Utvärderingströsklarna har förenklats från dagens två typer av trösklar (övre- och nedre utvärderingströsklar) till att bara ha en enda typ av utvärderingströskel. Utvärderingströsklarna överensstämmer nu till stor del med WHO:s riktvärden för de olika föroreningarna, vilken är en tydlig skärpning från dagens utvärderingströsklar. Ytterligare en förändring och förenkling är att det nu endast finns en utvärderingströskel per förorening jämfört med det tidigare direktivet som i flera fall hade flera trösklar per förorening (exempelvis för partiklar PM₁₀ där det fanns utvärderingströsklar både för årsmedel- och dygnsmedelvärden). Antalet stationer som krävs per zon har ökat

något jämfört med det tidigare direktivet, dock endast för zoner med lägre befolkningsmängder (under 750 000).

3.11 Utökad roll för luftkvalitetsmodellering

Kraven kring luftkvalitetsmodellering har förstärkts och förtydligats i direktivet. Vid överskridanden av luftkvalitetsnormer är modellering (eller indikativa mätningar) obligatoriskt för att bedöma den geografiska omfattningen av överskridandet. Om modellering påvisar överskridanden i delar av zoner som saknar mätningar ska det antingen hanteras som ett överskridande, eller så ska en mätning utföras under minst 1 år på en högbelastad plats som identifieras av modellberäkningen för att bekräfta om normen överskrids. Modellering har också en viktig roll i samband med framtagning av åtgärdsprogram för att bland annat visa att föreslagna åtgärder kommer att leda till att normerna klaras.

Med en utökad användning av luftkvalitetsmodeller ställs tydligare krav på kvalitet och jämförbarhet av modeller, och krav på modellkvalitet har skärpts och förtydligats i direktivet. För att säkerställa harmoniserad och högkvalitativ modelleringsmetodik ska nationella kompetenta aktörer pekats ut, exempelvis referenslaboratorier för modellering. Dessa ska ingå i ett europeiskt nätverk och säkerställa att nationella modelleringsapplikationer under direktivet genomförs med godkänd kvalitet och med väl förankrad metodik.

Modellering (eller indikativa mätningar) ska även användas för att bedöma representativiteten av mätstationer samt för att ge stöd till utformning och regelbunden översyn av medlemsländernas mätnätverk, för att säkerställa att nätverken är optimerade och de valda mätplatserna är relevanta.

3.12 Tydligare regler kring tillgängliggörande av information till allmänheten

Reglerna om vilken information om luftkvalitet som allmänheten ska ha tillgång till har förtydligats. Medlemsländer ska bland annat tillgängliggöra realtidsdata (data för den senaste timmen) för svaveldioxid, kvävedioxid, partiklar (PM10 och PM2,5), kolmonoxid och ozon och ett luftkvalitetsindex som tar hänsyn till WHO:s rekommendationer och EEA:s index för Europa.¹⁰

---

¹⁰ Europeiska miljöbyrån (EEA) (2024).

3.13 Rapportering

Direktivets krav vad gäller rapportering är i väsentliga delar samma som det tidigare direktivet. I dagsläget finns dock de detaljerade rapporteringsbestämmelser i genomförandebeslut 2011/850/EU.¹¹ Rapporteringsbestämmelser kommer att revideras under de närmaste åren så att de är i linje med det nya direktivet. Det kommer sannolikt att innebära flera ändringar i vilka uppgifter som ska rapporteras till EU.

---

¹¹ Europeiska kommissionen (2011).

4. Naturvårdsverkets förslag och bedömningar

I detta kapitel redovisas förslag på ändringar i miljöbalken och de ändringar i luftkvalitetsförordningen som följer av ändringarna i miljöbalken. Vi redovisar även några bedömningar som inte innebär ändring i miljöbalken, men som skulle kräva ändringar i miljöbalken om man väljer en annan lösning än den som Naturvårdsverket föreslår.

Förslagen och bedömningarna nedan är i huvudsak redovisade i den ordning som artiklarna är placerade i luftkvalitetsdirektivet. För att tydliggöra vilken artikel i direktivet som huvudsakligen avhandlas har vi lagt artikeln inom parentes i den övergripande rubriken.

Stora delar av luftkvalitetsdirektivet delar är möjliga att genomföra på antingen lag-, förordnings- och, i vissa fall, föreskriftsnivå, medan vissa bestämmelser, såsom de kring sanktioner, behöver regleras på lagnivå. Detta innebär att Naturvårdsverket, vid val av vilken form av författning som en viss del av direktivet ska genomföras, har haft möjlighet att göra en lämplighetsavvägning.

Utgångspunkten har varit att sträva efter att behålla den systematik kring hur olika typer av miljökvalitetsnormer regleras idag. Den innebär i huvudsak att 5 kap. miljöbalken innehåller generella bestämmelser om miljökvalitetsnormer och bemyndiganden medan mer specifika bestämmelser om miljökvalitetsnormer för vatten, luft och buller regleras i separata förordningar samt föreskrifter. Dessa utgångspunkter har därmed varit avgörande för vad som redovisas i delredovisningen och vad som redovisas i slutredovisningen.

I anslutning till förslagen och bedömningarna redovisas också motivering och i tillämpliga fall alternativ som övervägts samt övergripande konsekvenser för berörda aktörer.

4.1 En superstation inrättas för övervakning i urban bakgrund (artikel 10)

Naturvårdsverkets förslag: En (1) superstation för övervakning i urban bakgrund ska inrättas. En kommun som regeringen beslutar ska vara ansvarig för att övervakningen sker i enlighet med direktivet samt för information och rapportering till Naturvårdsverket.

Regeringen ska ges möjlighet i 5 kap. 12 § första stycket miljöbalken att besluta om eller föreskriva vilken kommun som ska inrätta en superstation för övervakning i urban bakgrund.

I luftkvalitetsförordningen ska ett tillägg införas att den kommun som regeringen beslutar ska fullgöra de uppgifter i fråga om kontroll, rapportering och information som gäller för superstationer för övervakning i urban bakgrund och anges i artikel 10 samt i bilagorna V, VI och X till luftkvalitetsdirektivet samt i föreskrifter som meddelats med stöd av miljöbalken.

Motivering

En superstation i stadsmiljö där mycket ska mätas

Luftkvalitetsdirektivets artikel 10 introducerar bestämmelser om en ny typ av station för övervakning, så kallade superstationer. En superstation för övervakning är en mätstation som kombinerar flera provtagningspunkter för att samla långsiktiga data om många olika luftföroreningar. Direktivets bestämmelser kring superstationer beskrivs i avsnitt 3.10. Detta förslag behandlar enbart superstationen för övervakning i **urban** bakgrund.

Medlemsstaterna ska också inrätta superstationer för övervakning i regional bakgrund (landsbygdsmiljö). Naturvårdsverket bedömer att de regionala superstationerna inte föranleder någon ändring av miljöbalken utan kan regleras i luftkvalitetsförordningen, på liknande sätt som kontroll av luftföroreningar i regional bakgrund regleras idag. Därför lämnas förslag kring reglering av regionala superstationer i slutredovisningen av detta uppdrag.

Mätningar vid superstationer för övervakning i urban bakgrund ska omfatta de föroreningar som förtecknats i tabell 1 avsnitt 1 i bilaga VII av direktivet, och får även omfatta de föroreningar som förtecknats i tabell 3 i samma avsnitt. Det innebär att följande föroreningar ska mätas på superstationer i urban bakgrund: PM₁₀, PM_{2,5}, ultrafina partiklars antal respektive storleksfördelning, sot (black carbon), kvävedioxid, ozon, svaveldioxid, kolmonoxid, bens(a)pyren och andra polycykliska aromatiska kolväten (PAH) som anges i direktivets artikel 9.8, arsenik, kadmium, bly, nickel, bensen, kemisk sammansättning av PM_{2,5}, samt nedfall av bens(a)pyren, PAH, arsenik, kadmium, bly, nickel och kvicksilver. Ytterligare föroreningar som rekommenderas att mätas är: partiklars oxidativa potential, ammoniak, levoglukosan (som en del av sammansättningen av PM_{2,5}), gasformigt totalkvicksilver, partikelbundet och gasformigt tvåvärt kvicksilver samt salpetersyra.

För de föroreningar som ska övervakas ska mätningar börja utföras när direktivets nya krav börjar gälla, det vill säga i december 2026. Rekommenderade mätningar kan påbörjas samtidigt, men det är också möjligt att utesluta dessa, att lägga till mätningar senare än i december 2026, att genomföra ett urval av mätningar efter prioritering eller att endast mäta dessa föroreningar via periodiska mätkampanjer.

Möjliga placeringar av en urban superstation

Kriterier för placering av mätplatser och provtagningsutrustning anges i direktivets bilaga IV, punkt B och C. Det finns inga specifika krav på superstationer när det kommer till val av mätplats, annat än de krav som redan gäller för stationer i urban och regional bakgrund. Mätningar i urban och regional bakgrund med inriktning på skydd för människors hälsa ska väljas så att de ger tillförlitliga data om koncentrationsnivåer som är representativa för den exponering som befolkningen i allmänhet är utsatt för. Placeringen i urban bakgrund ska bland annat vara sådan att föroreningsnivån påverkas av det samlade bidraget från alla relevanta källor och bör vara representativ för ett område på flera kvadratkilometer.

Det görs mätningar på flera platser i urban bakgrund i Sverige. Naturvårdsverkets utgångspunkt har varit att undersöka förutsättningarna för att placera en urban superstation på någon av de urbana bakgrundsstationerna i Sveriges tre storstadsområden Stockholm, Göteborg och Malmö. Vid andra kommuners mätplatser, samt Naturvårdsverkets mätplatser inom miljöövervakningen, mäts inte lika många parametrar som i de tre storstäderna. Vi bedömer också att det är dessa tre kommuner som i dagsläget har störst teknisk kompetens och kapacitet för att driva en superstation jämfört med andra kommuner i Sverige. Dessa städer har också universitet med forskare med relevant expertis och som har erfarenhet av samarbete med kommunen kring luftkvalitetsmätningar. Eftersom direktivets krav på antal superstationer för övervakning i urban bakgrund är baserat på befolkningens mängd, bedömer Naturvårdsverket det som rimligt att stationen placeras i en större stad där en större andel av befolkningen påverkas av luftföroreningsnivåer i det representativa området. Alternativet att upprätta en superstation på en helt ny mätplats i urban bakgrund beskrivs i avsnittet Andra alternativ som har övervägts.

De tre största kommunerna har sedan flera decennier tillbaka mätningar av de vanligaste föroreningarna i såväl urban bakgrund som gaturum. Kraven förtydligades i och med EU-inträdet, och innebar att om flera mätstationer för kontinuerliga mätningar användes i en tätort, skulle minst en vara placerad i gaturum och minst en i urban bakgrund (i taknivå). Kraven på placering i urban bakgrund har varierat något under åren, men bakgrunden till dagens takmätningar går i de flesta fall att hitta i tidigare lagstiftning. Tidsserierna på bakgrundsstationerna är långa och stabila. De tre största kommunernas mätstationer i urban bakgrund är Torkel Knutssongatan i Stockholm, Femman i Göteborg respektive Rådhuset i Malmö. De geografiska förutsättningarna skiljer sig till viss del åt mellan platserna även om alla mäter i tätortsmiljöer. I södra Sverige inklusive Malmö är till exempel en större andel av luftföroreningarna intransporterade från kontinenten. Göteborg påverkas i större utsträckning än de andra städerna av luftföroreningar från sjöfarten till följd av sjöfartsaktivitet och västliga vindar. Stockholm är det största tätortsområdet och mätstationen på Torkel Knutssongatan är i dagsläget den med flest befintliga mätningar som kommer att krävas på en superstation för övervakning i urban bakgrund.

De tre största kommunernas mätstationer i urban bakgrund som nämnts ovan mäter alla i taknivå, det vill säga runt 20–30 meter över marknivå. Enligt direktivet ska mätningars intag vara placerat mellan 0,5 meter (andningszonen) och 4 meter över marknivå. Det fastställs dock att en högre placering också kan vara lämplig om provtagningspunkten är belägen på en bakgrundsplats och beslut att tillämpa en högre placering ska dokumenteras utförligt. Ett par jämförelsestudier har visat att Stockholms och Malmös mätstationer i taknivå utgör en god representation av de koncentrationer som stadsbefolkningen i allmänhet utsätts för, vilket är kravet i direktivet.^{12, 13}

Mest kostnadseffektivt att använda en befintlig mätstation

Upprättandet av en superstation för övervakning i urban bakgrund kommer innebära kostnader, både för investeringar i nya mätningar och för löpande analyser, drift och underhåll. Omfattningen av kostnaderna beror delvis på var den urbana superstationen placeras. Behöver en helt ny station upprättas innebär det högre kostnader än om en befintlig mätplats kan användas för vidareutveckling, detta alternativ beskrivs i korthet i avsnittet Andra alternativ som har övervägts. Utöver val av mätplats beror kostnaderna också på val av mätningar. För ett antal föroreningar finns det möjlighet att genomföra fasta eller indikativa mätningar samt möjlighet att välja mellan olika mätmetoder och instrument. Exakt vilken uppsättning av mätmetoder och instrument som kommer att användas vid den urbana superstationen är inte känt och därför är kostnadsuppskattningarna behäftade med större osäkerheter.

De kostnadsuppskattningar som Naturvårdsverket har gjort är baserade bland annat på följande antaganden och förutsättningar:

- Endast de mätningar som måste vara på plats från december 2026 är medräknade.
- Om ytterligare rekommenderade mätningar inkluderas, samtidigt eller senare, så innebär det högre kostnader.
- De inköpskostnader som ligger till grund för kostnadsuppskattningen är inhämtade från olika källor, och de faktiska inköpskostnaderna kan också komma att bli annorlunda vid upphandling.

Eftersom vi föreslår att en befintlig mätstation ska kompletteras för att uppfylla kraven på en superstation för övervakning i urban bakgrund så är följande kostnader baserade på komplettering och innefattar enbart kostnaderna för tillkommande mätningar och inte befintlig övervakning.

Ett antal av de parametrar som ska mätas på en urban superstation enligt direktivet innebär kemisk analys av partiklar som samlas på filter (omfattar bens(a)pyren och PAH, arsenik, kadmium, bly, nickel, kemisk sammansättning av PM_{2,5} vilket omfattar joner och organiskt kol och elementärt kol). Naturvårdsverkets bedömning är att det är osäkert huruvida flera kemiska analyser kan göras på samma filter och

¹² Lövenheim, Boel (2017).

¹³ Miljöförvaltningen Malmö stad (2013).

därmed resultera i ett behov av färre filterprovtagare. På grund av detta har Naturvårdsverket i sin kostnadsuppskattning valt att utgå från att varje analys (i enlighet med tabell 1, bilaga VII) behöver en filterprovtagare. Ett antagande har också gjorts att referensmetod används för övervakning av PM10 och PM2,5. De tre befintliga mätstationerna i urban bakgrund i Stockholm, Göteborg och Malmö mäter idag masskoncentrationen av partiklar (PM10 och PM2,5) med direktvisande, optiska instrument vilket även ger realtidsdata. Eftersom dessa mätningar redan finns på plats på alla relevanta stationer, ingår de inte i kostnadsuppskattningen.

Kostnader för investeringar och inköp för komplettering av en befintlig station uppskattas till 3–4 miljoner kronor.¹⁴ Om den faktiska kostnaden hamnar närmare den undre eller övre uppskattningen beror bland annat på val av mätplats och mätinstrument. Investeringar och inköp presenteras här som en engångskostnad, vilken kan fördelas över fler år om avskrivning tillämpas.

Kostnader för löpande analyser, drift och underhåll är en årlig kostnad som är aktuell från och med december 2026 och uppskattas grovt till 2,5 miljoner kronor per år. Den årliga kostnaden kan också variera beroende på val av mätinstrument då de kan kräva olika arbetsinsatser. Kostnader för analyser, drift och underhåll kan väntas öka något över tid till följd av prisökningar och på sikt kommer det finnas behov av reparationer och ersättning av instrument som har en begränsad livstid.

Vi bedömer att det är mer kostnadseffektivt att utgå från och komplettera en befintlig mätstation och dess infrastruktur som en grund för en superstation för övervakning i urban bakgrund. Att starta en helt ny mätstation skulle innebära väsentligt högre kostnader eftersom fler mätinstrument skulle behöva köpas in samt projektering och uppbyggnad av en ny mätplats skulle behöva genomföras. Ytterligare en fördel med att placera den urbana superstationen på en befintlig station i urban bakgrund är att det redan finns mycket långa mätserier, i vissa fall sedan 1980-talet, för flera föroreningar på dessa platser. Vid val av en helt ny mätplats skulle dessa historiska trender saknas.

En kommun föreslås ansvara för att upprätta och driva superstationen

Naturvårdsverket har övervägt olika alternativ för hur ansvaret för superstationen för övervakning i urban bakgrund skulle kunna se ut. Idag finns krav på kontroll av luftkvalitet som omfattar både kommuner och Naturvårdsverket. Generellt ansvarar kommunerna för kontroll av luftkvaliteten i tätorter (gaturum och urban bakgrund) vilket framgår av 26 § luftkvalitetsförordningen. Naturvårdsverket ansvarar generellt för kontroll av luftkvaliteten i landsbygdsmiljö (regional bakgrund), vilket framgår av 28 § luftkvalitetsförordningen. Naturvårdsverket ansvarar också för mätningar av partiklar (PM2,5) på tre urbana bakgrundsstationer (Burlöv, Stockholm och Umeå) inom ramen för den nationella miljöövervakningen. På grund av de skäl som har beskrivits i avsnittet ovan är Naturvårdsverkets bedömning att det är mest kostnadseffektivt att placera Sveriges superstation för

---

¹⁴ (a) Naturvårdsverket (2025).

övervakning i urban bakgrund på någon av kommunernas befintliga bakgrundsstationer i Stockholm, Göteborg eller Malmö.

Naturvårdsverket föreslår därför att ansvaret för att upprätta och driva en superstation för övervakning i urban bakgrund läggs på en kommun. Detta bedöms som en långsiktigt hållbar lösning eftersom en superstation inte bör flyttas samt mest kostnadseffektivt då det ger bäst möjlighet att utnyttja befintliga mätstationer som idag drivs av kommunerna. Alternativen att ansvaret läggs på Naturvårdsverket samt att ansvaret delas mellan en kommun och Naturvårdsverket beskrivs i avsnittet Andra alternativ som har övervägts. Förutsättningar för att en kommun ska kunna vara ansvarig för att upprätta och driva en superstation för övervakning i urban bakgrund är att tillägg görs till luftkvalitetsförordningen och miljöbalken, samt att det finns ekonomisk täckning för det nya ansvaret för kommunen.

Enligt det nuvarande bemyndigandet i 5 kap. 12 § miljöbalken får regeringen besluta om vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs. Övervakning vid en superstation i urban bakgrund går utöver att kontrollera efterlevnaden av miljökvalitetsnormer, därför behöver bemyndigandet i miljöbalken breddas. Naturvårdsverket föreslår att bemyndigandet kompletteras så att regeringen får möjlighet att besluta eller föreskriva vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs och vilka som ska ansvara för den kontroll av luftkvaliteten i övrigt som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Naturvårdsverkets förslag innebär att regeringen i 5 kap. 12 § miljöbalken ges möjlighet att besluta om eller föreskriva vilken kommun som ska inrätta en superstation för övervakning i urban bakgrund. Vi anser att det är lämpligt att regeringen utser kommunen genom ett beslut. Behovet av begreppet föreskriva i bestämmelsen utvecklas närmare i anslutning till Naturvårdsverkets förslag i avsnitt 4.6. Naturvårdsverket föreslår också att det i luftkvalitetsförordningen görs ett tillägg i avsnittet ”Kontroll av luftkvaliteten” att den kommun som regeringen beslutar ska fullgöra de uppgifter i fråga om kontroll, rapportering och information som gäller för superstationer för övervakning i urban bakgrund och anges i artikel 10 samt i bilagorna V, VI och X till luftkvalitetsdirektivet samt i föreskrifter som meddelats med stöd av balken. Det kan noteras att det finns andra bilagor i direktivet (bilagorna IV och VII) som också innehåller bestämmelser som ska följas vid superstationen för övervakning i urban bakgrund. Artikel 10 innehåller dock direkta hänvisningar till dessa bilagor och Naturvårdsverket bedömer därför att det inte behövs särskilda hänvisningar till dessa i luftkvalitetsförordningen.

Andra alternativ som har övervägts

Alternativ för vem som ska besluta om vilken kommun som ska inrätta en superstation för övervakning i urban bakgrund

Ett alternativ som har övervägts är att Naturvårdsverket ges möjlighet att besluta om vilken kommun som ska inrätta en superstation för övervakning i urban bakgrund. Detta alternativ skulle i så fall kräva ytterligare en justering av bemyndigandet i miljöbalken. Naturvårdsverket har inte sett några uppenbara

fördelar med ett sådant förslag. Eftersom ansvaret för en urban superstation är förenat med höga kostnader för en enskild kommun och diskussioner behöver föras om hur finansiering ska ske anser Naturvårdsverket att det är lämpligare att beslutet fattas av regeringen.

Ytterligare alternativ som har övervägts är att en ansvarig kommun skrivs in direkt i förordningen eller att kommuner med en befolkningensmängd över en viss nivå ska inrätta en superstation för övervakning i urban bakgrund. Naturvårdsverket har inte sett några uppenbara fördelar med dessa alternativ. Det är viktigt att en placering av en urban superstation är långsiktig och mätningarna bör utföras kontinuerligt på samma plats utan att flyttas. Om det mot förmodan skulle uppstå särskilda skäl som gör att en annan placering bedöms som lämpligare så bedömer vi att alternativen att peka ut en specifik kommun eller kommuner med befolkningensmängd över en viss nivå är mindre flexibla än Naturvårdsverkets förslag att låta regeringen besluta eller föreskriva vilken kommun som ska vara ansvarig.

Alternativ att ansvaret för att upprätta och driva en superstation i urban bakgrund läggs helt eller delvis på Naturvårdsverket.

Ett alternativ till att lägga ansvaret för en superstation för övervakning i urban bakgrund på en kommun är att lägga ansvaret på Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket är idag ansvarig för bland annat övervakning på stationer i regional bakgrund där många mätningar genomförs, och ett eventuellt ansvar för en superstation i urban bakgrund skulle kunna genomföras på ett liknande sätt.

Naturvårdsverket bedriver även mätningar av partiklar (PM_{2,5}) på tre bakgrundsstationer i stadsmiljö (Burlöv, Stockholm och Umeå), men förfogar inte över några stationer motsvarande kommunernas i urban bakgrund.

Naturvårdsverket skulle därför behöva få tillgång till en av kommunernas befintliga stationer eller upprätta en ny mätstation på en ny plats. Eftersom Naturvårdsverket, till skillnad från kommunerna, saknar den tekniska kompetens och kapacitet som behövs för att utföra mätningar av den omfattning som krävs av direktivet, skulle Naturvårdsverket bli helt beroende av konsultstöd och behöva köpa in tjänsten genom annonserad upphandling. Detta kan påverka både kvaliteten och kostnadseffektiviteten av de mätningar som ska utföras på superstationen. Det finns också en risk att långsiktigheten påverkas om stationen skulle behöva flyttas på grund av byte av utförare vid upphandling. Det är mycket svårt att uppskatta detaljerade kostnader och konsekvenser av en annonserad upphandling eftersom alla förutsättningar inte är kända.

Ytterligare ett alternativ är ett delat ansvar där en kommun ansvarar för en del mätningar och Naturvårdsverket för en del, framför allt de som är nya och följer av kraven på en urban superstation och inte är en del av den befintliga luftövervakningen. Detta upplägg delar ansvaret mellan flera parter, men skapar också en risk för otydlighet kring ansvar och vem som ska mäta vad.

Alternativ att upprätta en superstation på en ny plats i stället för vid en befintlig mätstation

Om en helt ny station behöver etableras innebär det högre kostnader för inköp av mätinstrument. Dessa uppskattas till minst 5 miljoner kronor samt en årlig kostnad för analyser drift och underhåll på minst 3 miljoner kronor per år. Utöver inköpskostnader för investering i mätinstrument tillkommer kostnader för projektering, lokalhyra samt uppbyggnad av infrastruktur och installationer. Uppskattningar av dessa kostnader saknas. En nyetablering innebär sammantaget betydligt högre kostnader samt att befintliga långa mätserier av luftföroreningshalter saknas. Att etablera en helt ny mätplats skulle också kunna medföra vissa möjligheter och fördelar. Om en ny plats kan väljas, kan superstationen placeras i exempelvis en park eller på ett torg. Det skulle kunna öka tillgängligheten och synligheten bland allmänheten och öka möjligheten att mäta alla parametrar på samma plats. Möjligheten att etablera en ny mätstation finns oavsett vem som ansvarar för mätningarna.

Föreskrifterna

Förslaget om att inrätta och driva en superstation regleras huvudsakligen i förordningen, men de krav som rör hur resultat från kontrollen ska rapporteras till datavärden regleras lämpligen i Naturvårdsverkets föreskrifter.

Konsekvenser av förslaget

Statlig finansiering behövs för att täcka ansvarig kommuns tillkommande kostnader. Dessa ökade kostnader för en kommun omfattar uppskattningsvis 3–4 miljoner i inköp och investeringar (antingen en engångssumma eller fördelat över ett antal år om avskrivning tillämpas) samt en löpande årlig kostnad för analyser, underhåll och drift på uppskattningsvis 2,5 miljoner kronor. En viktig förutsättning för att kommunen ska kunna leva upp till kraven på en superstation för övervakning i urban bakgrund är att den får ekonomisk täckning för dessa ökade kostnader.

Om det inte tillkommer finansiering till kommunen för att upprätta och driva en superstation i urban bakgrund, finns det en stor risk att mätningar inte kommer att genomföras och att Sverige inte kan rapportera data i enlighet med direktivet. Den kommunala finansieringsprincipen innebär att nya obligatoriska uppgifter från staten till kommuner och regioner ska medföljas av finansiering, men ekonomisk reglering görs enligt principen lika för alla kommuner och regioner och aldrig för enskilda kommuner och regioner, och är därför inte tillämpbar för en superstation för övervakning i urban bakgrund som bara behöver inrättas i en kommun. Därför kommer det behövas andra processer för att täcka kommunens ökade kostnader.

Förslaget kan innebära en viss ökad omsättning för konsultbolag som säljer mätinstrument, genomför analyser och tillhandahåller tjänster inom luftområdet.

Förslaget bedöms ha begränsade konsekvenser för Naturvårdsverket i form av en ökad administration bland annat av inrapporterade data och metadata. Resultat från den utökade övervakningen av hälsopåverkande luftföroreningar kan på sikt ge bättre underlag för Naturvårdsverkets uppföljning av miljökvalitetsmålet Frisk luft.

Vad gäller centrala myndigheter bedöms förslaget ha begränsade konsekvenser för Stockholms universitet (Referenslaboratoriet för luftkvalitet – mätningar) i form av en ökad administration, ökad vägledning, kvalitetskontroll samt ökad mängd granskning av inrapporterade data.

Länsstyrelser, domstolar, organisationer och enskilda bedöms inte påverkas av förslagen.

Det finns flera fördelar med att upprätta en superstation för övervakning i urban bakgrund och samla in långsiktiga data om många olika luftföroreningar på en och samma plats. Föroreningar med framväxande potentiella risker, som ultrafina partiklar, sot och elementärt kol, samt ammoniak och partiklars oxidativa potential, är viktiga att mäta för att stödja den vetenskapliga förståelsen av deras effekter på människors hälsa och miljö, i enlighet med WHO:s rekommendationer.¹⁵

Mätningar av masskoncentration och kemisk sammansättning av PM_{2,5} är viktiga för att kunna bedöma förhöjda nivåer i förorenade områden, utvärdera bidraget av långväga transport, få underlag för analys av olika källors bidrag och för en ökad användning av modelleringstillämpningar i tätortsmiljöer. Den svenska superstationen kommer att vara en del av och bidra till ett europeiskt mätnätverk där alla medlemsländer ska inrätta minst en superstation för övervakning i urban bakgrund.

4.2 Fortsatt inget undantag för sandning och saltning (artikel 17)

Naturvårdsverkets bedömning: Det bör inte införas ett undantag från kravet att fastställa åtgärdsprogram om överskridandet beror på sandning eller saltning av vägar. Det har sedan förra bedömningen att inte införa undantaget i Artikel 17, inte tillkommit någon ny avgörande kunskap som motiverar tillämpning av undantaget eller som underlättar bedömning av bidraget från sand och salt till PM₁₀.

Tillämpning av undantaget skulle riskera att försämra det skydd för människors hälsa som miljö kvalitetsnormer är avsedda att ge och anses inte heller vara i linje med det centrala målet i både direktivet och det svenska miljö kvalitetsmålet Frisk luft, det vill säga att uppnå en luftkvalitet som inte skadar människors hälsa.

Motivering

I direktivet finns ett undantag för sandning och saltning av vägar

I artikel 17 beskrivs ett undantag som ger medlemsländer möjlighet att inte upprätta ett åtgärdsprogram mot överskridanden av gränsvärdena för PM₁₀ om det går att visa att överskridandet berodde på användning av sand eller salt för

¹⁵ Världshälsoorganisationen (2021).

halkbekämpning vintertid. Artikel 17 gör alltså gällande att i de fall som överskridanden av PM10 beror på resuspension av sand eller salt från vinterväghållning, så kan medlemsländerna identifiera zoner där överskridanden av gränsvärden för PM10 innebär att ett åtgärdsprogram inte behöver upprättas. I sådana fall ska medlemsländerna skicka in en förteckning över dessa zoner, tillsammans med mätningar av PM10 samt belägg för vilka källor som föroreningarna härrör från. Medlemsländerna ska även visa att rimliga åtgärder har vidtagits för att sänka nivåerna av PM10.

Undantaget är svårt att motivera av flera skäl

Naturvårdsverket bedömer att det fortsatt inte i luftkvalitetsförordningen bör införas undantag från att fastställa åtgärdsprogram i de fall överskridandet beror på sandning eller saltning.

Sedan förra bedömningen att inte införa undantaget i Artikel 17 har det inte tillkommit någon avgörande ny kunskap som motiverar tillämpning av undantaget eller som underlättar bedömning av bidraget från sand eller salt till PM10.

Underlaget för hälsoeffekter av PM10 har snarare ytterligare stärkts och då sandning och saltning är driftåtgärder som kommunen har rådighet över och som är förhållandevis enkla att påverka bedöms det som kontraproduktivt med ett undantag som innebär att åtgärdsprogram inte behöver tas fram trots att miljökvalitetsnormen överskrids.¹⁶ Tillämpning av undantaget skulle också riskera att försämra det skydd för människors hälsa som miljökvalitetsnormer är avsedda att ge och anses inte heller vara i linje med det centrala målet i både direktivet och det svenska miljökvalitetsmålet Frisk luft, det vill säga att uppnå en luftkvalitet som inte skadar människors hälsa.

Om undantaget finns att tillämpa riskerar det också att leda till ojämlikhet ifall vissa kommuner väljer att använda undantaget medan andra kommuner inte gör det. Det skulle kunna innebära att invånare i kommuner där undantaget tillämpas exponeras för högre partikelhalter än invånare i kommuner med överskridanden som inte väljer att tillämpa undantaget, utan i stället tar fram åtgärdsprogram och arbetar för sänkta partikelhalter. Tillämpande av undantag innebär även att enskilda som på grund av överskridande lider av hälsoskada inte kommer kunna få ersättning enligt artikel 28 i direktivet.

Generellt, men särskilt i medlemsländer som Sverige där dubbdäcksanvändningen är hög, är det i de flesta fall omöjligt att urskilja vilket damm som kommer från vägbeläggning respektive sand. Kriteriet att visa att överskridandet beror på resuspenderade partiklar från sandning eller saltning är alltså i princip omöjligt att uppfylla, vilket även kommissionens egna bedömningar av användningen visar.¹⁷

Att sandnings- och saltningsundantaget hanteras i samma artikel är inte helt idealt. När det gäller salt är hälsoeffekterna sannolikt begränsade jämfört med sand. Salt

¹⁶ Gustafsson, Mats, Egeskog, Johan, Järllskog, Ida och Niska, Anna (2025).

¹⁷ (a) Europeiska kommissionen (2022).

kan användas och har använts i stället för sand som en åtgärd för att motverka höga PM10-halter eftersom det innebär mindre tillförsel och bildning av damm i gatumiljöer. Salt har även hygroskopiska egenskaper som, vid annars torrt väglag, kan bidra till fuktigare vägyta vilket också minskar resuspensionen. Bidraget från salt är också förhållandevis enkelt att analysera och bedöma bidraget ifrån.¹⁸ Analyserna är däremot kostnadsdrivande och Naturvårdsverket bedömer att det inte är ändamålsenligt eller kostnadseffektivt att tillämpa undantaget för salt eftersom saltets bidrag till halterna av PM10 är så pass litet att det inte har betydelse för de problem med överskridanden som finns i Sverige.

Tillämpningar av undantaget under det tidigare direktivet

EU-kommissionen har tidigare identifierat att vinterväghållning kan vara en källa till luftburna partiklar, särskilt inom länder i norra Europa. Redan det tidigare direktivet medgav möjligheten att göra undantag från kravet att ta fram åtgärdsprogram om ett överskridande av gränsvärdet för PM10 berodde på vägsand eller vägsalt. Vid tiden för publicerandet av kommissionens vägledning hade åtminstone fem medlemsländer nyttjat möjligheten att undanta sandning från rapporteringen av luftkvalitet: Finland, Estland, Lettland, Litauen och Slovakien.

Naturvårdsverkets tidigare bedömning av undantaget

Sverige valde att inte införa undantaget i nuvarande implementering med motiveringen att andra källor, som dubbdäcksanvändning, har större inverkan på halterna än vad sandning eller saltning av vägar har.

Bedömningen gjordes då de överskridanden som fanns främst uppstod i större städer i södra Sverige och grundades i stor utsträckning på att sand inte användes för halkbekämpning på de gator och vägar där höga partikelhalter uppmättes. I senare studier har dock observerats material som tolkas som sand även på och längs dessa gator och det är sannolikt att sand som används på intilliggande gång- och cykelvägar, trottoarer och anslutande mindre sandade gator, sprids av trafik, avrinning och vind även till osandade gator och där virvlas upp och bidrar till luftens partikelhalter. Bilden idag är att de kommuner där överskridanden sker sannolikt påverkas ganska påtagligt av sandanvändning i kombination med dubbdäcksanvändningen.

Det finns inga bra metoder för att bestämma andelen partiklar som härrör från sand

Kommissionen har för tidigare direktiv gett ut vägledning som beskriver olika metoder för att bestämma andelen partiklar som härrör från sand och salt.

Vid utvärdering av kommissionens rekommenderade metod på ett dataunderlag från Stockholm kunde en tredjedel av överträdelserna av gränsvärdet räknas bort.

---

¹⁸ Gustafsson, Mats, Egeskog, Johan, Järlskog, Ida och Niska, Anna (2025).

Men ingen sandning förekom direkt på gatorna i Stockholm under perioden vilket visar på brister i nuvarande metodik.¹⁹

Enligt luftkvalitetsdirektivet ska kommissionen, senast den 31 december 2026, komma med en ny genomförandeakt som fastställer de tekniska uppgifter om metoden för bestämning av bidrag från resuspension av partiklar efter sandning eller saltning av vägar. Vilka metoder som kommer att behöva tillämpas för att kunna använda undantaget är därmed idag inte känt. Enligt VTI:s utredning är möjligheten till att särskilja partiklar från sandning och partiklar från vägslitage i stort sett omöjlig utifrån rådande kunskap.²⁰

Andra alternativ som har övervägts

Om regeringen väljer att införa en möjlighet att använda undantaget i Sverige, har Naturvårdsverket utrett vilka ändringar som skulle behövas i lagstiftningen för att göra detta. Ett relevant bemyndigande för regeringen att kunna föreskriva om undantag från regeln att ta fram ett åtgärdsprogram, återfinns redan i Naturvårdsverkets förslag i avsnitt 4.3.4. Det skulle även behövas ett tillägg i luftkvalitetsförordningen enligt följande:

X § Den myndighet eller kommun som ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram för PM10 (föroreningsnivå som anges i XX) enligt A § får besluta att inte göra det när

1. överskridandet beror på PM10-källor i form av sandning eller saltning av vägar under vintern, och
2. rimliga åtgärder har vidtagits för att sänka koncentrationerna av PM10.

En sådan bestämmelse skulle kunna placeras i anslutning till övriga bestämmelser om undantag att upprätta ett förslag till åtgärdsprogram (se avsnitt 4.3.4).

Om möjligheten att tillämpa undantaget skulle införas i svensk lagstiftning bedömer Naturvårdsverket att det skulle behövas vägledning kopplad till kravet att visa att rimliga åtgärder har vidtagits. Rimliga åtgärder för att minska PM10 från sand kan till exempel vara: endast använda sand där det verkligen behövs (till exempel busshållplats, branta backar, gång- och cykelbana), använda material av god kvalitet och upptag av sand under torra perioder under vintern när halkrisk inte råder.

Användande av undantag gäller enbart ett enskilt år och behöver upprepas ifall överskridande på grund av sandning eller saltning av vägar sker under flera år.

Konsekvenser av det alternativa förslaget att använda undantag

För kommuner och regioner ger undantaget möjlighet att inte ta fram ett åtgärdsprogram för PM10 i de fall där överskridande beror på sandning eller saltning av vägar och det kan bevisas enligt rekommenderad metodik. Det är under förutsättning att rimliga åtgärder redan har vidtagits. Att inte ta fram ett åtgärdsprogram skulle innebära en minskad arbetsbelastning och minskade kostnader. Kommuner skulle däremot behöva ta fram underlag för att bevisa att

¹⁹ (a) Europeiska kommissionen (2022).

²⁰ Gustafsson, Mats, Egeskog, Johan, Järlskog, Ida och Niska, Anna (2025).

undantaget är tillämpligt samt redovisa för vilka åtgärder som har genomförts för att minska bidraget av partiklar från sandning och saltning i enlighet med artikel 17. Det behöver göras för varje år som undantaget används. Att ta fram underlaget samt redovisa åtgärder är förenat med arbetstid och kostnader för den berörda kommunen. Även med undantaget behöver kommunen genomföra rimliga åtgärder för minska partikelhalterna från sandning vilket kommer vara en liknande kostnad med eller utan undantag. Om tillämpningen av undantaget skulle resultera i ett minskat åtgärdsarbete för att sänka halterna av partiklar kan också regionerna få exempelvis ett ökat tryck på sjukvården och ökade kostnader till följd av negativa hälsoeffekter från höga halter av partiklar (se även under ”Enskilda” nedan). Det finns ett antal direkta och indirekta negativa effekter som kostnadsmässigt kan påverka regioner, kommuner, men även andra delar av samhället negativt.²¹

För enskilda innebär det att om undantaget används kommer PM10-halterna oftare överstiga miljökvalitetsnormen. Det är svårt att härleda luftföroreningar till negativa hälsoeffekter i enskilda fall, på gruppnivå ser man dock negativa hälsoeffekter, därför får man anta en försiktighetsprincip avseende lokalt genererade partiklar och så kallat vägdamm.

Att partiklar från sandning skulle vara mindre skadliga än andra partiklar har litet stöd i forskningen, tvärtom pekar ny forskning på att halter av lokalt genererade partiklar skulle kunna ha högre hälsopåverkan per haltmått än långtransporterade partiklar.²² Höga PM10-halter innebär således samhällsekonomiska kostnader och därmed lidande för enskilda exempelvis genom sjukhusinläggningar.²³ VTI har nyligen även låtit Umeå universitet uppdatera hälsokonsekvenser och där har bland annat partiklar från väg hamnat mer i fokus.²⁴

För Naturvårdsverket innebär det alternativa förslaget att mer vägledning kommer behöva ges till kommuner som önskar använda undantaget, avseende om det underlag som behövs för att bevisa att undantaget är tillämpligt. Naturvårdsverket kommer även behöva rapportera undantaget med belägg för att det är tillämpligt till kommissionen.

Konsekvenser av förslaget att inte tillämpa undantaget

Förslaget innebär i sig ingen skillnad mot tidigare eftersom undantag inte tillämpas idag.

Dock kan skärpta miljökvalitetsnormer (som kommer beskrivas i slutredovisningen) innebära att effekten av att inte tillämpa undantaget blir större. Detta eftersom skärpta miljökvalitetsnormer kan leda till att fler åtgärdsprogram behöver tas fram, och framtagande av åtgärdsprogram är förenat med kostnader för kommunerna eller för den som är ansvarig för framtagande av åtgärdsprogram.

---

²¹ Gustafsson, Malin, Lindén, Jenny, Forsberg, Bertil, Åström, Stefan, Johansson, Emelie. (2022).

²² Naturvårdsverket (2023).

²³ Forastiere, Francesco, Orru, Hans, Krzyzanowski, Michal et al. (2024).

²⁴ Forsberg, Bertil. (2025).

Om fler åtgärdsprogram tas fram och om halterna sänks så de kommer under miljökvalitetsnormen är det positivt för folkhälsan.

Förslaget att inte införa möjligheten att använda ett undantag från kraven på att ta fram åtgärdsprogram kan medföra att kommuner behöver utökade möjligheter att påverka källor till PM10 med nya verktyg eller styrmedel.

4.3 Åtgärdsprogram (artikel 19)

4.3.1 Några utgångspunkter för Naturvårdsverkets förslag kring åtgärdsprogram

Naturvårdsverket konstaterar att flera bestämmelser i miljöbalken och luftkvalitetsförordningen inte innehåller lika tydliga krav som luftkvalitetsdirektivets bestämmelser kring åtgärdsprogram. Det rör bland annat när ett åtgärdsprogram ska fastställas och undantag från detta, hur snabbt ett åtgärdsprogram ska fastställas och när de ska omprövas.

Vi bedömer att det är viktigt att de bestämmelser som föreslås genomföra direktivet är tydliga i de fall direktivet innehåller tydliga krav, särskilt eftersom bland annat rätten till ersättning kan grundas på brister från medlemsstatens sida när det gäller åtgärdsprogram.

Naturvårdsverket föreslår därför ett antal nya bestämmelser i denna skrivelse. Naturvårdsverket anser att det är lämpligt att så mycket som möjligt regleras på förordningsnivå eftersom 5 kap. miljöbalken gäller för miljökvalitetsnormer generellt. Flera av förslagen kräver ändrade bemyndiganden i miljöbalken. Det handlar om bestämmelser i miljöbalken och bestämmelser i luftkvalitetsförordningen med direkt koppling till förslag på ändrade bemyndiganden i miljöbalken.

4.3.2 Begreppet luftkvalitetsfärdplan bör omfattas av det befintliga begreppet åtgärdsprogram

Naturvårdsverkets bedömning: En luftkvalitetsfärdplan bör omfattas av det befintliga begreppet åtgärdsprogram. Därmed behövs inga ändringar relaterade till luftkvalitetsfärdplan i miljöbalken.

Motivering

I artikel 19.4 i direktivet anges att om föroreningsnivåerna från och med den 1 januari 2026 till och med den 31 december 2029 i en zon eller en territoriell enhet ligger över något gränsvärde eller målvärde som ska uppnås senast den 1 januari 2030 enligt avsnitt 1 tabell 1 i bilaga I och avsnitt 2 B i bilaga I ska medlemsstaterna upprätta en luftkvalitetsfärdplan för den berörda föroreningen för att uppnå respektive gränsvärden eller målvärden innan tidsfristen löper ut.

Direktivet definierar luftkvalitetsfärdplan som en luftkvalitetsplan med tillägget att skillnaden är att luftkvalitetsfärdplanen ska ha antagits innan tidsfristen för att uppnå gränsvärden och målvärden har löpt ut och som fastställer strategier och åtgärder för att uppnå dessa gränsvärden och målvärden inom tidsfristen.

Kravet på upprättande av en luftkvalitetsfärdplan är nytt och har inte funnits i tidigare direktiv. Frågan är om begreppet kan anses omfattas av det befintliga begreppet åtgärdsprogram eller om det behöver införas ett nytt begrepp och regler kring luftkvalitetsfärdplaner i miljöbalken.

Begreppet åtgärdsprogram i 5 kap. miljöbalken, som i direktivet motsvarar luftkvalitetsplan, är ett väl inarbetat begrepp som används för att följa miljökvalitetsnormer av olika slag. Av artikel 19.6 följer att luftkvalitetsplanerna och luftkvalitetsfärdplanerna ska innehålla samma slags information. Det framgår dessutom följande av skäl (40) i luftkvalitetsdirektivet:

”För att skapa rättslig klarhet, och trots den specifika terminologi som används, är en luftkvalitetsfärdplan en typ av luftkvalitetsplan enligt definitionen i detta direktiv.”

Den väsentliga skillnaden mellan de olika planerna är när skyldigheten att upprätta planen inträder. En luftkvalitetsplan ska upprättas vid ett överskridande av de gräns- och/eller målvärden som anges i luftkvalitetsdirektivet (se artikel 2.41 och 19.1) medan en luftkvalitetsfärdplan ska upprättas om de gräns- eller målvärden som ska uppnås senast den 1 januari 2030 överskrids under perioden 1 januari 2026 till och med 31 december 2029 (se artikel 2.42 och 19.4). Luftkvalitetsplanen syftar alltså till att hålla ett överskridande som skett så kort som möjligt medan färdplanen syftar till att undvika ett framtida överskridande av de nya normerna. En annan skillnad mellan planerna är att upprättande av luftkvalitetsfärdplaner till skillnad från luftkvalitetsplaner endast kommer vara aktuellt under den begränsade tid som angetts ovan.

Naturvårdsverket bedömer att det är lämpligt att låta direktivets regler om luftkvalitetsfärdplaner implementeras genom det befintliga begreppet åtgärdsprogram och närmare precisera i luftkvalitetsförordningen att åtgärdsprogram även behöver upprättas om de gräns- eller målvärden som ska uppnås senast den 1 januari 2030 överskrids under perioden 1 januari 2026 till och med 31 december 2029. Det krävs i sådant fall inga ändringar i miljöbalken.

Vi bedömer vidare att detta passar bäst in i den systematik med åtgärdsprogram som idag finns i miljöbalken med tillhörande förordningar. Begreppet åtgärdsprogram var vid införandet av miljöbalken tänkt att uppfylla krav i flera olika direktiv på upprättande av planer och program för åtgärder för uppfyllande av ett visst miljökvalitetsmål (se prop. 1997/98:45 del 1 s. 198). Eftersom kravet på luftkvalitetsfärdplaner är specifikt för luftkvalitetsdirektivet är det lämpligast att regleringen införs i luftkvalitetsförordningen. Då kravet att upprätta luftkvalitetsfärdplaner endast kommer att gälla under en begränsad tid och till sitt innehåll inte skiljer sig från vad som kommer att krävas för luftkvalitetsplaner föreligger enligt Naturvårdsverket inget behov av att införa ett särskilt begrepp för luftkvalitetsfärdplaner i luftkvalitetsförordningen. Det befintliga begreppet

åtgärdsprogram bör alltså omfatta både de luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner som finns i luftkvalitetsdirektivet.

Andra alternativ som har övervägts

Naturvårdsverket har övervägt att införa ett nytt begrepp i svensk rätt som motsvarar en luftkvalitetsfärdplan enligt direktivet. Vi har dock bedömt att det är lämpligare att låta luftkvalitetsfärdplaner ingå i det befintliga begreppet åtgärdsprogram av de skäl som framgår under Motivering ovan.

Konsekvenser av förslaget

För kommunerna är det en förenkling att ett nytt begrepp i form av färdplan inte införs. Arbetet för kommunerna blir detsamma oberoende på vilket begrepp som används. Att ta fram en färdplan kommer innebära ökade kostnader för aktuella kommuner, men eftersom det inte är en direkt följd av Naturvårdsverkets förslag och kommer bero av många andra faktorer är det inget som analyseras vidare här. Det kan noteras att själva införandet av arbetssättet med färdplan också är ett minimikrav enligt direktivet.

Statliga myndigheter, organisationer, företag, domstolar och enskilda bedöms inte beröras av förslaget.

4.3.3 Kommuner eller Naturvårdsverket ska som huvudregel upprätta förslag till, och fastställa åtgärdsprogram

Naturvårdsverkets förslag: Den kommun inom vilken ett överskridande skett ska vara den kommun som ska upprätta ett förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram, om det inte är fråga om en miljökvalitetsnorm som Naturvårdsverket ska kontrollera enligt 28 § 1, 2 eller 3 luftkvalitetsförordningen. I de fallen ska Naturvårdsverket göra det i stället.

Naturvårdsverket eller den kommun som enligt huvudregeln ska ta fram ett förslag till åtgärdsprogram ska ha möjlighet att lyfta frågan om vem som ska upprätta ett förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram till regeringen, i de fall Naturvårdsverket eller kommunen bedömer att de själva inte ska göra det. Ett sådant överlämnande måste ske inom sex månader efter det kalenderår under vilket överskridandet registrerades. Överlämnande ska bara aktualiseras när det är fråga om särskilda skäl eller betydande gränsöverskridande föroreningar. Regeringen kan då göra avsteg från vem som enligt förordningen ska upprätta förslag till åtgärdsprogram genom att fatta beslut i det enskilda fallet och ange att någon annan myndighet eller kommun ska göra det.

Detta ska regleras i luftkvalitetsförordningen (föreslagna bestämmelser G, H och J §§) och 5 kap. 10 § miljöbalken behöver ändras med nya bemyndiganden som gör detta möjligt genom den nya punkten 5 kap. 10 § miljöbalken andra stycket 4.

Motivering

Ny bestämmelse om bemyndigande i miljöbalken

Naturvårdsverket föreslår att en ny bestämmelse som ger regeringen rätt att föreskriva vem som ska upprätta förslag till och fastställa åtgärdsprogram införs i 5 kap. miljöbalken. Detta görs med anledning av följande skäl.

Enligt artikel 5 h luftkvalitetsdirektivet ska medlemsstaterna utse behöriga myndigheter och organ på lämplig nivå att vara ansvariga för att upprätta luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner. Naturvårdsverket bedömer att detta är något som ska regleras i luftkvalitetsförordningen eftersom det är bestämmelser som rör luftkvalitetsfrågor. Frågan är om det finns bemyndigande för att göra detta med nuvarande bestämmelser i miljöbalken.

Enligt de svenska reglerna är det regeringen eller den myndighet eller kommun som regeringen beslutar som ska upprätta förslag till ett åtgärdsprogram (5 kap. 7 § miljöbalken) och som ska fastställa ett åtgärdsprogram (5 kap. 8 § miljöbalken). Naturvårdsverket bedömer att bestämmelserna ger möjlighet för regeringen att i det enskilda fallet besluta vem som ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram för det fall att regeringen inte ska göra detta själv. Naturvårdsverket bedömer inte att bestämmelserna ger rätt att föreskriva detta i författning. Vi noterar att 5 kap. 8 § miljöbalken har använts som bemyndigande för att föreskriva att Trafikverket eller en kommun ska upprätta förslag till och fastställa åtgärdsprogram för buller enligt 8a § förordning (2004:675) om omgivningsbuller. Detta förändrar inte Naturvårdsverkets bedömning.

I luftkvalitetsförordningen finns bestämmelser som anger när en kommun eller länsstyrelse ska upprätta förslag till åtgärdsprogram (32 §) och när en kommun eller länsstyrelse ska fastställa ett åtgärdsprogram (36 §). Av bestämmelserna följer att den som upprättat förslaget ska fastställa åtgärdsprogrammet. Bestämmelserna är meddelade med stöd av bemyndigandet i 5 kap. 10 § miljöbalken. I bemyndigandet anges att regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram ska prövas av regeringen, att regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska upprättas, vad sådana program ska innehålla och hur samråd ska ske samt att regeringen får meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska tillgängliggöras och följas upp. Naturvårdsverket bedömer att inte heller detta bemyndigande i miljöbalken kan användas för att föreskriva vem som ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram. Naturvårdsverket noterar att 6 kap. 1 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660), som anger att vattenmyndigheten ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram för vattendistriktet, är meddelat med stöd av 5 kap. 10 § andra stycket miljöbalken. Detta förändrar inte Naturvårdsverkets bedömning.

En bestämmelse som ger ett bemyndigande för regeringen att föreskriva vem som ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram behöver därför införas i 5 kap. miljöbalken. Att det i andra regleringar bedömts ha funnits ett sådant bemyndigande förändrar inte Naturvårdsverkets bedömning. De nya bemyndigandena bör införas i 5 kap. 10 § miljöbalken.

Kommunen eller Naturvårdsverket ska upprätta förslag till och fastställa åtgärdsprogram om inte regeringen beslutar annat

Naturvårdsverket föreslår att Naturvårdsverket ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram om det är fråga om en miljökvalitetsnorm som Naturvårdsverket ska kontrollera enligt 28 § 1, 2 eller 3 luftkvalitetsförordningen. Är det inte fråga om en sådan miljökvalitetsnorm föreslår vi att den kommun inom vilket ett överskridande skett ska vara den kommun som ska upprätta ett förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram. Regeringen kan göra avsteg från dessa huvudregler genom att fatta beslut i den enskilda fallet om att någon annan ska upprätta ett förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram. För att möjliggöra detta föreslås att Naturvårdsverket och kommunen får möjlighet att lyfta frågan till regeringen. Naturvårdsverkets förslag grundas på följande skäl.

Naturvårdsverket eller kommun som huvudregel

Enligt artikel 19 luftkvalitetsdirektivet ska luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner upprättas så snart som möjligt och senast två år efter det kalenderår under vilket överskridandet registrerades. Naturvårdsverket bedömer att det är en relativt kort tid och innebär att arbetet med åtgärdsprogram behöver inledas omgående när det konstaterats att ett sådant ska tas fram.

Luftkvalitetsförordningen lägger hinder i vägen för detta eftersom en kommun som kontrollerar om en miljökvalitetsnorm följs ska underrätta Naturvårdsverket om ett överskridande kan antas ske eller ha skett. Naturvårdsverket ska då undersöka behovet av åtgärdsprogram för att sedan ta ställning till om det är en länsstyrelse eller kommun som ska upprätta förslag till åtgärdsprogram. Naturvårdsverket ska sedan rapportera sitt ställningstagande till berörd länsstyrelse eller kommun. Den länsstyrelse eller kommun som mottagit rapporten ska snarast upprätta ett förslag till åtgärdsprogram eller överlämna frågan till regeringen för prövning. I vissa fall finns möjlighet för Naturvårdsverket att i stället rapportera behovet direkt till regeringen.

Vi bedömer att det beskrivna förfarandet riskerar att leda till onödig tidsåtgång. Det saknas anledning att göra en bedömning av behovet av åtgärdsprogram på det sätt som idag är föreskrivet, eftersom luftkvalitetsdirektivet har tydliga krav på när ett åtgärdsprogram ska upprättas. Naturvårdsverket föreslår förändringar i denna del för att luftkvalitetsdirektivets krav ska uppfyllas (se avsnitt 4.3.4 för en beskrivning av förändringarna). Denna bedömning bör en kommun kunna göra själv och det finns inget hinder för kommunen att genom remittering till andra myndigheter få stöd i den mån det behövs. Vi kan också konstatera att sedan luftkvalitetsförordningen trädde i kraft 2010 har nya åtgärdsprogram enbart upprättats och fastställts av kommuner. Direktivet ställer krav på rättslig prövning som innebär att det ska vara möjligt att överklaga beslut om åtgärdsprogram. Detta minskar behovet av att någon annan än den som är ansvarig för att ta fram förslaget och upprätta åtgärdsprogrammet ska göra den bedömningen. Nuvarande regler som innebär att Naturvårdsverket först gör denna bedömning och där även kommunen eller länsstyrelsen har möjlighet att invända mot den och sedan lyfta frågan till regeringen framstår inte som ändamålsenliga.

För de miljökvalitetsnormer som Naturvårdsverket ansvarar för att kontrollera faller det sig naturligt att det som huvudregel är Naturvårdsverket som är ansvarig för att upprätta förslag till och fastställa åtgärdsprogram.

Vi vill också framhålla att de nya reglerna om ersättning som ska införas enligt luftkvalitetsdirektivet bland annat är kopplande till åtgärdsprogram. Det bör av den anledningen vara tydligt reglerat vem som är ansvarig för framtagandet av dem. Vi konstaterar också att det i författning är reglerat vem som är ansvarig för åtgärdsprogram i förordningen om omgivningsbuller och vattenförvaltningsförordningen. Det är lämpligt att detta även görs i luftkvalitetsförordningen.

Regeringen kan peka ut någon annan

Naturvårdsverket kan inte utesluta att det i ett visst fall kan finnas skäl att någon annan än Naturvårdsverket eller kommunen ska upprätta ett förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram. Genom 5 kap. 7 § och 5 kap. 8 § miljöbalken har regeringen möjlighet att i det enskilda fallet besluta om detta. Vi föreslår ingen ändring i denna del.

Idag finns möjlighet för Naturvårdsverket att enligt 31 § tredje stycket luftkvalitetsförordningen rapportera behovet av åtgärdsprogram till regeringen om finns särskilda skäl för att det inte ska vara en länsstyrelse eller en kommun som upprättar ett förslag till eller fastställer ett åtgärdsprogram, eller om det behövs ett åtgärdsprogram på grund av betydande gränsöverskridande föroreningar som innebär att artikel 25 i det tidigare luftkvalitetsdirektivet ska tillämpas. Enligt 32 § andra stycket luftkvalitetsförordningen har länsstyrelsen eller kommunen också möjlighet att lämna över frågan om vem som ska upprätta ett förslag till och fastställa åtgärdsprogram till regeringen om den inte instämmer i Naturvårdsverkets bedömning.

Vi bedömer att det är rimligt att den som enligt den föreslagna huvudregeln ska upprätta ett förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram också har möjlighet att invända mot det genom att lämna över frågan till regeringen. Naturvårdsverket konstaterar att det inte finns något behov av att någon annan än den som enligt huvudregeln är utpekad som ansvarig ska ha möjlighet att göra detta.

När det gäller i vilka fall som ett överlämnande kan aktualiseras bedömer vi att de förutsättningar som idag anges i 31 § tredje stycket luftkvalitetsförordningen är lämpliga. Detta innebär minskade möjligheter för en kommun att lämna över frågan till regeringen eftersom det krävs särskilda skäl eller att det är fråga om gränsöverskridande föroreningar jämfört med den mer skönsrättsliga bedömning som en kommun idag kan göra enligt 32 § andra stycket luftkvalitetsförordningen. Det bedöms motiverat med en sådan begränsning eftersom det är en avvikelse från huvudregeln och Naturvårdsverket bedömer att sådana bör vara tydligt utformade. Det torde även sällan vara någon annan än kommuner som är lämpligare att upprätta förslag till och fastställa åtgärdsprogram. Vi vill även poängtera att regeringen inte är bunden av dessa kriterier utan har möjlighet att göra en egen

bedömning av vem som är lämplig att upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 7 och 8 §§ miljöbalken.

Naturvårdsverket bedömer att möjligheten att lyfta frågan till regeringen bör utnyttjas med försiktighet eftersom det troligtvis kan ta viss tid för regeringen att fatta beslut i frågan. Om regeringen beslutar att det inte finns skäl att avvika från huvudregeln när det gäller vem som ska upprätta förslag till åtgärdsprogram riskerar detta att leda till att möjligheten att fastställa ett åtgärdsprogram inom de tidsramar som krävs minskar.

Om Naturvårdsverket eller en kommun underrättar regeringen och regeringen beslutar att någon annan ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram kommer det innebära att den utpekade myndigheten eller kommunen får mindre tid på sig att fastställa åtgärdsprogrammet än den som skulle ha gjort det enligt huvudregeln. Det är svårt att undvika denna följd men för att den utpekade myndigheten eller kommunen ska få en rimlig möjlighet att uppfylla tidskraven på när ett åtgärdsprogram ska vara fastställt ska en tidsgräns som anger när Naturvårdsverket eller kommunen senast måste överlämna frågan till regeringen införas. Vi bedömer att senast sex månader efter det kalenderår under vilket överskridandet registrerades är lämpligt. Det bör vara relativt okomplicerat för Naturvårdsverket eller kommunen att göra en bedömning av om det är någon annan som är bättre lämpad att upprätta ett förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram utifrån de kriterier som anges i förslaget.

Andra alternativ som har övervägts

Vi har övervägt att inte ändra nuvarande bestämmelser. Bestämmelserna innebär att det i varje enskilt fall behöver avgöras vem det är som ska upprätta och fastställa ett åtgärdsprogram. Fördelen med det är att det finns goda möjligheter att i varje enskilt fall bestämma att den som är bäst lämpad att göra detta också får det ansvaret.

Naturvårdsverket konstaterar att det alternativet har flera nackdelar som tillsammans gör att det inte anses lämpligt. Att i det enskilda fallet besluta vem som ska upprätta ett förslag till åtgärdsprogram tar tid samtidigt som det finns krav enligt luftkvalitetsdirektivet att fastställa ett åtgärdsprogram inom viss tid. Utöver detta föreslås nya bestämmelser om klagorätt, ersättning och sanktioner kopplade till detta krav. Vi bedömer därför att det är lämpligare att tydligt i författning reglera vem som är ansvarig för att upprätta förslag till och fastställa åtgärdsprogram. Det blir då också tydligt för bland annat allmänheten och kommunen vem som har ansvaret. Samtidigt är det viktigt att behålla möjlighet att göra avsteg från detta, vilket gör att den fördel som finns med nuvarande system ändå finns kvar.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget innebär att kommunerna, tillsammans med Naturvårdsverket, får ett utpekat ansvar att upprätta förslag till och fastställa de flesta åtgärdsprogram. Konsekvenserna av detta bedöms bli mycket små eftersom det redan idag är

kommuner som upprättar och fastställer de flesta åtgärdsprogram. Möjligheten för regeringen att besluta om avvikelse från detta bidrar också till denna bedömning.

Vidare blir det tydligt reglerat vem som ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram. Det innebär en ökad tydlighet för organisationer, företag och enskilda vem som har ansvaret och det blir också lättare för dessa aktörer att bevaka sina intressen i den mån de berörs av åtgärdsprogrammen.

För Naturvårdsverket innebär förslaget ett utpekat ansvar att upprätta förslag till och fastställa vissa åtgärdsprogram. Det har än så länge inte behövt upprättas ett åtgärdsprogram på grund av överskridande av de miljökvalitetsnormer som är aktuella i detta avseende och risken för detta bedöms fortsättningsvis som liten.²⁵ Förslaget innebär också att Naturvårdsverket inte längre ska bedöma vem som ska ta fram ett åtgärdsprogram och om ett sådant ska tas fram, annat än när Naturvårdsverket själv ska göra detta. Detta bör leda till minskad arbetsbelastning för Naturvårdsverket samtidigt som det utpekade ansvaret kan medföra ökad belastning. Sammantaget bedöms konsekvenserna bli oförändrade eller medföra en begränsad mindre ökad arbetsbelastning för Naturvårdsverket.

Länsstyrelserna ska enligt förslaget inte upprätta förslag till eller fastställa åtgärdsprogram annat än om regeringen i det enskilda fallet beslutar detta. Konsekvenserna av förslaget bedöms innebära en oförändrad eller minskad arbetsbelastning eftersom länsstyrelsen hittills endast fastställt enstaka åtgärdsprogram.

Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för andra myndigheter eller domstolar.

4.3.4 Ett åtgärdsprogram ska upprättas vid överskridande av en miljökvalitetsnorm om inte annat anges

Naturvårdsverkets förslag: Ett förslag till åtgärdsprogram enligt luftkvalitetsdirektivet ska upprättas vid överskridande av en miljökvalitetsnorm och det ska fastställas snarast, dock senast två år efter det kalenderår under vilket överskridandet registrerades.

Det ska även anges när ett förslag till åtgärdsprogram inte behöver upprättas trots ett överskridande. Detta föreslås ske genom att den som är ansvarig för att upprätta förslag till åtgärdsprogram fattar beslut om att inte upprätta ett förslag. Ett sådant beslut ska kungöras eller på annat sätt spridas till de som berörs av det. En kommun ska dessutom informera Naturvårdsverket om ett sådant beslut.

²⁵Naturvårdsverket har gjort bedömningen (Dnr 113-5899-07 Ht) att åtgärdsprogram till följd av överskridanden av ozon inte behöver upprättas eftersom gällande kriterier inte är uppfyllda (Naturvårdsverket, 2007).

Bestämmelserna om detta ska regleras i luftkvalitetsförordningen (föreslagna bestämmelser A, B, C, D, E och F §§) och bemyndigandet i 5 kap. 10 § miljöbalken föreslås utökas och ger regeringen möjlighet att föreskriva i vilka fall som ett förslag till åtgärdsprogram ska upprättas och fastställas om det följer av Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen. Detta föreslås regleras genom 5 kap. 10 § andra stycket 5). Bemyndigandet i 5 kap. 10 § miljöbalken utökas genom att regeringen får föreskriva hur beslut om åtgärdsprogram ska tillgängliggöras. Detta föreslås regleras genom 5 kap. 10 § andra stycket 2.

Motivering

Nya bestämmelser i miljöbalken

I artikel 19 luftkvalitetsdirektivet finns tydliga bestämmelser om i vilka fall som ett åtgärdsprogram ska fastställas och inom vilken tid det ska ske. Naturvårdsverket bedömer att detta behöver införas i det svenska regelverket och att det är lämpligt att göra det i luftkvalitetsförordningen eftersom det är regler som gäller specifikt för åtgärdsprogram enligt luftkvalitetsdirektivet.

Det saknas bestämmelser i miljöbalken om sådana krav eller bestämmelser som ger regeringen möjlighet att föreskriva det på förordningsnivå. Enligt 5 kap. 7 § miljöbalken ska ett förslag till åtgärdsprogram upprättas om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm eller för att skydda kvaliteten på dricksvatten. Enligt 5 kap. 8 § miljöbalken ska ett åtgärdsprogram som avses i 7 § fastställas av regeringen eller den myndighet eller kommun som regeringen bestämmer.

Vi bedömer att två förändringar behöver vidtas i miljöbalken för att en reglering enligt Naturvårdsverkets förslag ska vara möjlig. För det första behöver det i 5 kap. 7 § miljöbalken anges att ett förslag till åtgärdsprogram kan behöva upprättas till följd av krav som följer av det svenska medlemskapet i den Europeiska unionen. För det andra behöver det i 5 kap. 10 § miljöbalken införas ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om i vilka fall och vid vilken tidpunkt ett åtgärdsprogram som följer av Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen ska fastställas. Naturvårdsverket föreslår därför att miljöbalken ändras i enlighet med detta.

Förslaget innebär att ett beslut om att inte upprätta ett åtgärdsprogram trots att det är fråga om ett överskridande ska kungöras enligt en bestämmelse i luftkvalitetsförordningen. För att det ska vara möjligt behöver bemyndigandet i 5 kap. 10 § miljöbalken utökas. Nuvarande bemyndigande för regeringen är begränsat till att meddela föreskrifter om tillgängliggörande av åtgärdsprogram. Detta föreslås utökas till beslut om åtgärdsprogram.

En tydlig reglering för när ett åtgärdsprogram ska upprättas

Enligt det svenska regelverket ska det göras en bedömning av om ett åtgärdsprogram behövs. Enligt 5 kap. 7 § miljöbalken ska ett förslag till åtgärdsprogram upprättas om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm eller för att skydda kvaliteten på dricksvatten. Enligt 5 kap. 8 § miljöbalken ska ett

åtgärdsprogram som avses i 7 § fastställas av regeringen eller den myndighet eller kommun som regeringen bestämmer. Enligt 31 § luftkvalitetsförordningen är det Naturvårdsverket som ska undersöka behovet av ett åtgärdsprogram och om ett sådant behövs rapportera det till länsstyrelse, kommun eller regering.

Naturvårdsverket kan konstatera att det inte finns någon närmare reglering av hur behovsbedömningen ska göras. Reglerna i luftkvalitetsdirektivet är å andra sidan tydliga kring när luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner ska upprättas.

I artikel 19.1 och 19.4 luftkvalitetsdirektivet anges att en luftkvalitetsplan eller luftkvalitetsfärdplan ska upprättas om luftens föroreningsnivå i vissa zoner överskrider eller ligger över något av de angivna gränsvärdena eller målvärdena. Naturvårdsverket bedömer att det inte finns något utrymme för bedömning om ett överskridande konstaterats, med undantag för vissa i direktivet angivna situationer.

I artikel 19.4 anges att en luftkvalitetsfärdplan inte behöver upprättas om referensscenariot visar att gränsvärdet eller målvärdet kommer att uppnås med de åtgärder som redan är på plats, inbegripet när överskridandet orsakats av en tillfällig verksamhet som påverkar föroreningsnivån under ett enda år.

Det finns dessutom ett undantag från kravet på att upprätta luftkvalitetsplaner enligt artikel 19 om vissa förutsättningar är uppfyllda och överskridandet beror på sandning eller saltning av vägar under vintern. Undantaget regleras i artikel 17. Om det är fråga om överskridande av nivåer som gäller för ozon finns också möjlighet att inte upprätta en luftkvalitetsplan eller luftkvalitetsfärdplan. Detta regleras i artikel 19.2 luftkvalitetsdirektivet.

Om det redan finns en luftkvalitetsfärdplan kan detta göra att en luftkvalitetsplan inte behöver upprättas. Detta framgår av artikel 19.1 och för ozon, i artikel 19.2. En luftkvalitetsplan behöver inte upprättas om det är säkerställt att de åtgärder som anges i luftkvalitetsfärdplanen är lämpliga för att hålla överskridandet så kort som möjligt eller om luftkvalitetsfärdplanen uppdateras och ytterligare och effektivare åtgärder vidtas.

Naturvårdsverkets bedömning är att de svenska bestämmelserna behöver ändras för att bättre återspegla luftkvalitetsdirektivets krav om när ett åtgärdsprogram ska fastställas och när det är möjligt att inte göra det vid ett överskridande. Vi föreslår därför en reglering som motsvarar luftkvalitetsdirektivets krav på detta. Detta gäller inte undantaget för sandning eller saltning av vägar under vintern. Undantaget fanns även i det tidigare luftkvalitetsdirektivet men har inte införts i Sverige. Naturvårdsverket föreslår inte att det ska införas nu heller och skälen till detta framgår av avsnitt 4.5.1.

För att få en ändamålsenlig reglering bedömer Naturvårdsverket att ett nytt åtgärdsprogram inte behöver fastställas om förutsättningarna för omprövning är uppfyllda. Det upprättade åtgärdsprogrammet omprövas i stället i de fallen. Det innebär exempelvis att om ett åtgärdsprogram som motsvarar en luftkvalitetsfärdplan omprövas behöver inte ett förslag till åtgärdsprogram upprättas vid ett överskridande efter den 1 januari 2030.

I vissa delar skiljer sig reglerna kring luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdsplaner åt enligt luftkvalitetsdirektivet. Vi bedömer att båda planerna ska omfattas av begreppet åtgärdsprogram och i luftkvalitetsförordningen behöver det därför tydligt framgå när ett åtgärdsprogram som motsvarar en luftkvalitetsfärdplan inte behöver upprättas. Det gäller även för övriga undantag som finns angivna i direktivet. Naturvårdsverket föreslår därför att regler i luftkvalitetsförordningen införs som genomför de aktuella bestämmelserna. För att det ska bli tydligt föreslås en bestämmelse som reglerar när ett förslag till åtgärdsprogram ska upprättas och sedan ett antal bestämmelser som anger när det trots detta ändå inte är ett krav att upprätta ett förslag till åtgärdsprogram.

Ett beslut om att inte upprätta ett förslag till åtgärdsprogram behövs

Om ett överskridande har konstaterats men ett åtgärdsprogram inte behöver fastställas bedömer Naturvårdsverket att det är lämpligt att det fattas ett formellt beslut om att inte upprätta ett förslag till åtgärdsprogram. Detta fyller flera funktioner. Först och främst innebär det att myndigheten eller kommunen i fråga behöver utreda frågan och motivera beslutet enligt de krav som följer av förvaltningslagen (2017:900), vilket ökar förutsättningarna för ett välgrundat beslut.

Ett beslut om åtgärdsprogram föreslås vara överklagbart enligt utkastet till Regeringskansliets promemoria. Naturvårdsverket bedömer att det är lämpligt att det då fattas beslut i de fall där ett överskridande har skett men ett förslag till åtgärdsprogram trots detta inte upprättas. Det finns även krav på att Sverige ska rapportera undantag från att fastställa åtgärdsprogram till EU-kommissionen och Naturvårdsverket bedömer att det underlättar rapporteringen om ett beslut fattats.

För att Naturvårdsverkets rapportering ska kunna fullgöras behöver Naturvårdsverket få kännedom om beslut att inte fastställa åtgärdsprogram trots överskridande. Vi föreslår därför att kommunen ska skicka beslut i frågor om åtgärdsprogram till Naturvårdsverket och informera Naturvårdsverket om överlämnanden till regeringen. På detta sätt kan Naturvårdsverket också tillvarata sin möjlighet att överklaga beslut om åtgärdsprogram som föreslås i utkastet till promemoria om genomförande av artikel 27 och 28.

För att även andra än Naturvårdsverket ska kunna överklaga en kommuns beslut att inte upprätta förslag till åtgärdsprogram behöver de få kännedom om beslutet. Detsamma gäller Naturvårdsverkets beslut att inte upprätta ett förslag till åtgärdsprogram. Vi föreslår därför att en bestämmelse om att sådana beslut ska kungöras införs. Bestämmelsen föreslås utformas på samma sätt som 5 kap. 7 § tredje stycket luftkvalitetsförordningen. Detta innebär att Naturvårdsverket eller kommunen genom kungörelse i ortstidning eller på annat sätt ska informera de myndigheter, kommuner, organisationer, verksamhetsutövare, allmänheten och övriga som berörs om beslutet att inte upprätta ett förslag till åtgärdsprogram.

Vi är medvetna om förslaget i utkastet till promemorian att inte föreslå att någon bestämmelse om kungörelse ska införas vid upprättande av bland annat åtgärdsprogram med hänvisning till att enskilda och organisationer kan vända sig

ansvarig kommun eller myndighet och begära ett beslut om åtgärdsprogram. Den situation som Naturvårdsverkets förslag avser att reglera bedömer Naturvårdsverket vara annorlunda eftersom kungörelse fyller en viktig funktion om att informera berörda om att ett överskridande har skett.

Krav på när ett åtgärdsprogram senast ska upprättas

Luftkvalitetsdirektivet anger också inom vilken tid som ett åtgärdsprogram ska vara upprättat. I artikel 19.1, 19.2 och 19.4 anges att luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner ska upprättas så snart som möjligt och senast två år efter det kalenderår under vilket överskridandet registrerades. Vi bedömer att även detta krav behöver genomföras. Det är lämpligt att detta regleras i samma bestämmelse som den som anger när ett förslag till åtgärdsprogram ska upprättas.

Andra alternativ som har övervägts

Nuvarande bestämmelser innebär att Naturvårdsverket gör en behovsbedömning av om ett förslag till åtgärdsprogram ska upprättas. Detta har fördelen att det görs en bedömning av om ett åtgärdsprogram behövs eller inte av en expertmyndighet. Naturvårdsverket bedömer dock att det inte är ändamålsenligt att behålla nuvarande bestämmelse eftersom luftkvalitetsdirektivet innehåller tydliga krav på när ett åtgärdsprogram ska tas fram.

Naturvårdsverket har som ytterligare alternativ övervägt att föreslå att det inte införs något krav på beslut när någon av undantagssituationerna för när ett åtgärdsprogram inte behöver upprättas föreligger trots att det finns ett överskridande. Ett sådant förfarande har fördelen att arbetsbelastningen på myndigheten eller kommunen minskar eftersom det inte finns något krav på beslut och kungörelse. Vi bedömer dock att det är viktigt för omgivningen att få kunskap om att ett överskridande skett och få möjlighet att invända mot att det trots detta inte upprättas förslag till åtgärdsprogram. Alternativet har av den anledningen valts bort.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget innebär att det blir tydligt när ett åtgärdsprogram ska fastställas och inom vilken tid det ska vara fastställt. Förslaget bedöms leda till ett större ansvar och en viss ökad arbetsbelastning för kommunerna eftersom de kan behöva bedöma om undantagen är tillämpliga. Utan behovsbedömningen får kommunerna något längre tid på sig för att ta fram förslaget till åtgärdsprogram, eftersom de inte längre behöver invänta Naturvårdsverkets yttrande. Att kommunerna själva ska göra bedömningen av om ett förslag till åtgärdsprogram ska upprättas kan leda till risk för att det görs olika bedömningar av olika kommuner jämfört med när Naturvårdsverket ska göra den bedömningen. Detta bedöms motverkas av att Naturvårdsverket, enskilda och vissa organisationer föreslås ha rätt att kunna överklaga beslut om åtgärdsprogram.

Förslaget innebär att det tydligt är reglerat i vilka fall och inom vilken tid som ett åtgärdsprogram ska vara fastställt. Konsekvenserna av detta är bland annat att det blir tydligt för organisationer, företag och enskilda vem som ska göra detta. Det

blir därmed lättare för dem att bevaka sina intressen. Förslaget bedöms minska risken för att åtgärdsprogram inte upprättas inom rätt tid, och om åtgärdsprogrammen framöver fastställs inom tidsfristen minskar risken för överträdelseärenden från EU. Fastställda åtgärdsprogram bör också förbättra luftkvaliteten och minska hälsoriskerna.

Förslaget innebär för Naturvårdsverket att det blir tydligt när ett åtgärdsprogram ska fastställas och att Naturvårdsverkets behovsbedömning av detta försvinner. Det blir även tydligt inom vilken tid det ska vara fastställt. Det bedöms leda till en viss minskad arbetsbelastning för Naturvårdsverket.

Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för andra centrala myndigheter om inte regeringen beslutar att de ska fastställa ett åtgärdsprogram. Regeringen har dock möjlighet att göra detta redan idag. Det bedöms inte heller medföra några konsekvenser för länsstyrelserna om inte regeringen beslutar att de ska fastställa ett åtgärdsprogram.

Domstolar bedöms inte påverkas av förslaget.

4.3.5 Tydligare bestämmelser om vad ett åtgärdsprogram ska uppnå

Naturvårdsverkets förslag: Ett åtgärdsprogram ska innehålla de åtgärder som behöver vidtas för att följa miljökvalitetsnormen och för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt och under inga omständigheter längre än fyra år från det kalenderår som överskridandet registrerades. Om det är fråga om ett åtgärdsprogram som motsvaras av en luftkvalitetsfärdplan enligt luftkvalitetsdirektivet ska åtgärdsprogrammet i stället innehålla de åtgärder som behöver vidtas för att innan den 1 januari 2030 uppnå den miljökvalitetsnorm som överskrids.

Bestämmelserna om detta ska regleras i luftkvalitetsförordningen (föreslagen bestämmelse J §) och ett bemyndigande i 5 kap. 10 § miljöbalken ska införas som anger att regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om vad ett åtgärdsprogram ska uppnå. Detta föreslås regleras genom 5 kap. 10 § andra stycket 1.

Motivering

Naturvårdsverket föreslår att det i luftkvalitetsförordningen regleras vilka åtgärder som behöver finnas med i ett åtgärdsprogram och effekten av dem för att det ska vara förenligt med luftkvalitetsdirektivet. Det saknas ett bemyndigande i miljöbalken kring vad ett åtgärdsprogram ska uppnå och en sådan regel behöver införas. Naturvårdsverkets förslag grundas på följande.

I artikel 19 luftkvalitetsdirektivet finns tydliga krav på att luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner ska fastställa åtgärder som leder till att överskridandet hålls så kort som möjligt eller att värdet inte överskrids vid en viss angiven tidpunkt. Naturvårdsverket tolkar bestämmelsen som att den reglerar vad ett åtgärdsprogram

ska uppnå och vår bedömning är att motsvarande bestämmelser inte finns i miljöbalken eller i luftkvalitetsförordningen. Det behöver finnas bestämmelser som genomför luftkvalitetsdirektivet i dessa delar. Naturvårdsverket bedömer att sådana bestämmelser ska regleras i luftkvalitetsförordningen och kan inte se att det i miljöbalken finns ett bemyndigande för detta. Bemyndigandet i 5 kap. 10 § miljöbalken rör bland annat hur åtgärdsprogram ska upprättas och vad de ska innehålla. Vi föreslår därför att ett nytt bemyndigande i miljöbalken införs som ger regeringen rätt att meddela föreskrifter om vad ett åtgärdsprogram ska uppnå.

Enligt luftkvalitetsdirektivet ska en luftkvalitetsplan ange de åtgärder som behöver vidtas för att följa miljökvalitetsnormen och för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt och under inga omständigheter längre än fyra år från det kalenderår som överskridandet registrerades. Enligt direktivet ska en luftkvalitetsfärdplan ange de åtgärder som behöver vidtas för att innan den 1 januari 2030 uppnå värdet. Naturvårdsverket föreslår att en bestämmelse som anger detta införs i luftkvalitetsförordningen.

Andra alternativ som har övervägts

Naturvårdsverket bedömer att det behöver införas krav på vad ett åtgärdsprogram ska innehålla för åtgärder och vad de ska uppnå. Det saknas därför alternativ till förslaget om hur luftkvalitetsdirektivets bestämmelser ska genomföras.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget innebär att det blir tydligt vad ett åtgärdsprogram ska uppnå och inom vilken tid och att de åtgärder som ska finnas i ett åtgärdsprogram behöver uppfylla detta. Enligt de förslag som läggs fram kommer kommunerna vara ansvariga för att upprätta och fastställa åtgärdsprogram och det bör underlätta arbetet om reglerna är tydliga. Sammantaget bedöms förslaget leda till viss ökad arbetsbelastning för kommunerna eftersom nya krav ställs på effekt av föreslagna åtgärder och inom vilken tid som åtgärdsprogrammet ska vara fastställt.

Vidare blir det tydligt för organisationer, företag och enskilda vilka krav som kan ställas på ett åtgärdsprogram. Det bedöms leda till ökade möjligheter att tillvarata sin rätt för de som berörs av ett åtgärdsprogram.

Naturvårdsverket kommer på olika sätt arbeta med åtgärdsprogram, bland annat genom att Naturvårdsverket ska upprätta förslag till vissa åtgärdsprogram, och det bör underlätta arbetet med detta om reglerna är tydliga. Sammantaget bedöms förslaget leda till viss ökad arbetsbelastning med vägledning eftersom nya krav ställs på effekt av föreslagna åtgärder och inom vilken tid som åtgärdsprogrammet ska vara fastställt.

Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för andra centrala myndigheter eller för länsstyrelser om inte regeringen beslutar att de ska fastställa ett åtgärdsprogram.

Domstolar bedöms inte påverkas av förslagen.

4.3.6 Åtgärdsprogram ska omprövas för att hålla överskridandet så kort som möjligt

Naturvårdsverkets förslag: Det ska regleras när ett åtgärdsprogram ska omprövas. Ett åtgärdsprogram som motsvarar en luftkvalitetsfärdplan enligt luftkvalitetsdirektivet behöver omprövas om överskridandet kvarstår efter den 1 januari 2030 och det inte är säkerställt att åtgärdsprogrammet innehåller de åtgärder som behövs för att hålla överskridandet så kort som möjligt.

I övriga fall ska ett åtgärdsprogram omprövas senast fem år efter att det senast skulle ha fastställts om föroreningsnivån överskrids under det tredje kalenderåret efter det att åtgärdsprogrammet senast skulle ha fastställts. Det ska även anges att ett åtgärdsprogram som omprövas ska innehålla ytterligare och effektivare åtgärder för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt. En hänvisning till 5 kap. 9 § tredje stycket miljöbalken görs även för det fall att en omprövning inte skulle följa av de bestämmelserna om omprövning i luftkvalitetsförordningen.

Bestämmelserna om detta ska regleras i luftkvalitetsförordningen (föreslagen bestämmelse K §) och det föreslagna bemyndigandet, som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om i vilka fall och vid vilken tidpunkt ett åtgärdsprogram som följer av Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen ska upprättas (se avsnitt 4.2.4), bedöms även omfattar detta. Detta föreslås genomföras genom 5 kap. 10 § andra stycket 5.

Motivering

Naturvårdsverket föreslår att det i luftkvalitetsförordningen med de kriterier som följer av luftkvalitetsdirektivet regleras när ett åtgärdsprogram ska omprövas. Naturvårdsverkets förslag grundas på följande.

När det gäller omprövning av åtgärdsprogram bedömer Naturvårdsverket att det omfattas av det föreslagna bemyndigandet som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om i vilka fall och vid vilken tidpunkt ett åtgärdsprogram som följer av Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen ska upprättas (se avsnitt 4.2.4).

Enligt artikel 19.5 luftkvalitetsdirektivet ska en luftkvalitetsplan och en luftkvalitetsfärdplan uppdateras om överskridandet kvarstår under det tredje kalenderåret efter tidsfristen för när planen skulle ha upprättats. Detta ska ske senast fem år efter tidsfristen för upprättande. Naturvårdsverket bedömer att en bestämmelse i luftkvalitetsförordningen som reglerar detta behöver införas eftersom kravet på omprövning är oftare än de sex år som följer av miljöbalken. Om ett åtgärdsprogram av någon anledning inte skulle träffas av den bestämmelsen, exempelvis att det inte är något överskridande under det tredje året men under det fjärde året, bedömer Naturvårdsverket att det generella kravet på omprövning gäller. Detta innebär att ett sådant åtgärdsprogram behöver omprövas

vid behov och minst vart sjätte år enligt 5 kap. 9 § tredje stycket miljöbalken. En hänvisning till denna bestämmelse föreslås därför införas.

I artikel 19.5 luftkvalitetsdirektivet anges också att ytterligare och effektivare åtgärder ska vidtas vid omprövning. Naturvårdsverket föreslår att en tydlig bestämmelse införs som anger att ett omprövat åtgärdsprogram ska innehålla ytterligare och effektivare åtgärder. Naturvårdsverket bedömer att direktivets krav därmed uppfylls eftersom myndigheter och kommuner ska vidta de åtgärder som behövs enligt ett fastställt åtgärdsprogram enligt 5 kap. 11 § miljöbalken.

Enligt artikel 19.1 luftkvalitetsdirektivet behöver en luftkvalitetsplan inte upprättas om det redan finns en luftkvalitetsfärdplan som täcker det aktuella överskridandet och det säkerställs att perioden av överskridande hålls så kort som möjligt eller, i annat fall, att en uppdatering av luftkvalitetsfärdplanen sker. Naturvårdsverket bedömer att denna bestämmelse kan genomföras genom att ett åtgärdsprogram som fastställts i ovanstående fall omedelbart ska omprövas om överskridandet kvarstår efter den 1 januari 2030 och det inte är säkerställt att åtgärdsprogrammet innehåller de åtgärder som behövs för att hålla överskridandet så kort som möjligt. Är det däremot säkerställt att åtgärdsprogrammet innehåller de åtgärder som behövs finns inget krav på omprövning eller upprättande av förslag till åtgärdsprogram trots att överskridandet kvarstår eftersom det är fråga om ett undantag från huvudregeln. Bestämmelser som reglerar detta föreslås i bestämmelsen om omprövning och bestämmelsen om när ett förslag till åtgärdsprogram inte behöver upprättas trots överskridande, med lämpliga hänvisningar mellan bestämmelserna. De vanliga omprövningsreglerna gäller däremot.

Andra alternativ som har övervägts

Nuvarande regler innebär att ett åtgärdsprogram ska omprövas vid behov men senast vart sjätte år och dessa bestämmelser uppfyller inte kraven i luftkvalitetsdirektivet och de behöver därmed ändras. Några andra alternativ bedöms inte möjliga om direktivet ska införlivas på ett korrekt sätt.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget innebär att det blir tydligt när ett åtgärdsprogram ska omprövas och vilka krav som ett omprövat åtgärdsprogram ska uppfylla. Enligt de bestämmelser som föreslås kommer kommunerna vara ansvariga för att upprätta och fastställa åtgärdsprogram och det bör underlätta arbetet med omprövning om reglerna kring de är tydliga. Sammantaget bedöms förslaget leda till att fler åtgärdsprogram omprövas med tätare intervall och detta innebär en viss ökad arbetsbelastning för kommunerna.

Förslaget innebär en ökad tydlighet för organisationer, företag och enskilda när ett åtgärdsprogram ska omprövas och vilka krav ett omprövat åtgärdsprogram ska uppfylla.

Naturvårdsverket kommer på olika sätt arbeta med åtgärdsprogram, bland annat genom att vara den myndighet som ska upprätta förslag till och fastställa vissa åtgärdsprogram, och det bör underlätta arbetet med detta om reglerna är tydliga.

Sammantaget bedöms förslaget leda till att fler åtgärdsprogram omprövas med tätare intervall, vilket kan innebära en viss ökad arbetsbelastning för Naturvårdsverket med vägledning och rapportering av dessa.

Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för andra centrala myndigheter om inte regeringen beslutar att de ska fastställa ett åtgärdsprogram eftersom de då kan behöva ompröva det. Det bedöms inte heller medföra några konsekvenser för länsstyrelsen om inte regeringen beslutar att de ska fastställa ett åtgärdsprogram.

Domstolar bedöms inte påverkas av förslaget.

4.3.7 Bemyndigandet för rapportering om åtgärdsprogram bör förtydligas

Naturvårdsverkets förslag: Regeringens ska få meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska rapporteras.

Ändringen avser 5 kap. 10 § andra stycket 3 miljöbalken.

Motivering

Enligt det nuvarande bemyndigandet i 5 kap. 10 § miljöbalken får regeringen meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska tillgängliggöras och följas upp. Naturvårdsverket föreslår att bemyndigandet även kompletteras med möjligheten att meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska rapporteras.

Idag ska den kommun eller länsstyrelse som har fastställt ett åtgärdsprogram inkomma till Naturvårdsverket med en redovisning av uppgifter om åtgärdsprogrammet enligt 43 § Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (2019:9). Kravet, som omfattar tillämpliga uppgifter i Bilaga 7 i föreskrifterna, är meddelat med stöd av 33 § luftkvalitetsförordningen som i sin tur meddelats med stöd av 5 kap. 9 § som bland annat anger vad ett åtgärdsprogram ska innehålla. Uppgifterna redovisas för att Naturvårdsverket ska kunna uppfylla sin rapporteringsskyldighet enligt 48 § luftkvalitetsförordningen. Naturvårdsverket anser dock att bemyndigandet för rapportering av dessa uppgifter har en lämpligare hemvist i 5 kap. 10 § miljöbalken där även tillgängliggörande och uppföljning av åtgärdsprogram regleras. Naturvårdsverket föreslår därför även att ett bemyndigande för rapportering av åtgärdsprogram inkluderas i denna bestämmelse.

Andra alternativ som har övervägts

Eftersom bemyndiganden bör vara så tydligt utformade som möjligt anser Naturvårdsverket att det inte är ett lämpligt alternativ att fortsätta grunda föreskrifter om kommunernas rapporteringsskyldighet på 5 kap. 9 § miljöbalken.

Föreskrifterna

Det nya luftkvalitetsdirektivet innebär utökade krav på rapportering. Vilka uppgifter om åtgärdsprogram som ska redovisas till Naturvårdsverket enligt de tidigare direktiven framgår idag av bilaga 7 till Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9). I slutredovisningen avser Naturvårdsverket

att föreslå att bilaga 7 till Naturvårdsverkets föreskrifter tas bort och att uppgifterna i stället ska framgå av luftkvalitetsförordningen.

Konsekvenser av förslaget

Eftersom förslaget syftar till att säkerställa tillräckliga bemyndiganden för befintliga bestämmelser innebär ändringarna inga konsekvenser för centrala myndigheter, länsstyrelser, domstolar, kommuner, företag, enskilda eller andra.

De ändringar som behövs till följd av de utökade rapporteringskraven i luftkvalitetsdirektivet och konsekvenserna av dessa kommer att redogöras för i slutredovisningen.

4.4 Förtydligat ansvar vid gränsöverskridande luftföroreningar (artikel 21)

Naturvårdsverkets förslag: Regeringens ansvar vid gränsöverskridande luftföroreningar förtydligas så att det framgår att det är regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som ska tillämpa artikel 21 i direktivet.

En ny bestämmelse ska införas i 5 kap. 19 § miljöbalken.
Hänvisningen till artikel 25 i 31 § tredje stycket 2 luftkvalitetsförordningen ska uppdateras till artikel 21 luftkvalitetsdirektivet.

Motivering

Artikel 21 luftkvalitetsdirektivet fastställer krav på hur medlemsländerna ska samarbeta med varandra i de fall överskridanden av luftkvalitetsnormerna beror på gränsöverskridande luftföroreningar. Motsvarande krav finns i Artikel 25 i det tidigare luftkvalitetsdirektivet. De reviderade kraven har dock en högre detaljeringsgrad, med nya krav på att medlemsländerna bland annat ska etablera gemensamma expertgrupper för att identifiera källorna till luftföroreningar, dessa källors bidrag till överskridanden och de åtgärder som ska vidtas samt att utforma samordnade åtgärder såsom samordning av luftkvalitetsplaner.

De befintliga kraven om gränsöverskridande luftföroreningar har endast genomförts i 31 § tredje stycket punkt 2 i luftkvalitetsförordningen. Enligt bestämmelsen ska Naturvårdsverket rapportera till regeringen om det behövs ett åtgärdsprogram på grund av betydande gränsöverskridande föroreningar. Naturvårdsverket har hittills inte rapporterat ett sådant behov eftersom det har bedömts att de problem med överskridanden som finns i Sverige framför allt beror på lokala källor.

Naturvårdsverket bedömer även att det är osannolikt att bestämmelsen kommer att behöva tillämpas för att följa de nya gräns- och målvärden till 2030. Skulle ett sådant behov uppstå är det däremot fortsatt Naturvårdsverket som är bäst lämpat att

göra bedömningen om det finns ett behov av åtgärdsprogram med anledning av gränsöverskridande föroreningar.

Kommissionen har vid ett tillfälle ställt frågor till regeringen om införlivandet av artikel 25.1 och 3–5 i det tidigare luftkvalitetsdirektivet. Något införlivande av artikeln i svensk lagstiftning tycktes inte ha skett enligt kommissionen.²⁶ Regeringen svarade kommissionen att Naturvårdsverket ska underrätta regeringen om myndigheten finner att betydande gränsöverskridande luftföroreningar bidrar till att miljökvalitetsnormerna överskrids och ett internationellt samarbete krävs för att komma till rätta med den uppkomna problematiken. Regeringen kommer då att tillämpa artikel 25 i det tidigare direktivet direkt och vidta de åtgärder som är nödvändiga.²⁷ Kommissionen gick vid det tillfället inte vidare med något överträdelseärende avseende artikel 25 av det tidigare direktivet.

Naturvårdsverket föreslår ingen ändring av ordningen att det är regeringen som ska ha huvudansvaret för att se till att artikel 21 luftkvalitetsdirektivet tillämpas i förekommande fall. Vi anser dock att det finns skäl att införa en bestämmelse om regeringens ansvar i miljöbalken. Detta eftersom direktiv som huvudregel ska genomföras genom lag eller bindande förvaltningsföreskrifter. Ett genomförande där myndigheter anpassar sitt handlande efter ett direktiv utan att bindande regler har utfärdats, genom förvaltningspraxis, har i flera fall kritiserats av EU-domstolen.²⁸ Det kan därför ifrågasättas om regeringens avsikt att tillämpa direktivet direkt kan ses som ett tillräckligt genomförande av artikel 21. Enligt 10 kap. 1 § RF ansvarar regeringen visserligen för att ingå överenskommelser med andra stater. Enligt 10 kap. 2 § får regeringen i vissa fall även ge en förvaltningsmyndighet i uppdrag att ingå en internationell överenskommelse. Naturvårdsverket anser dock att artikel 21 inte kan anses genomförd genom dessa bestämmelser eftersom artikeln innehåller andra krav än att enbart ingå en överenskommelse med ett annat medlemsland.

Vi kan också konstatera att ansvaret för att samarbeta med andra länder har reglerats på ett tydligare sätt både när det gäller miljökvalitetsnormerna för vatten och reglerna om miljökonsekvensbedömningar som också genomför EU-direktiv. Som exempel kan nämnas 8 kap. 5 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660) som stadgar att vattenmyndigheterna ska samordna insatser eller på annat sätt samarbeta med myndigheter i andra länder i fall där ett avrinningsområde har gränsöverskridande påverkan på ett badvatten.

Om gränsöverskridande transport av luftföroreningar från en medlemsstat bidrar avsevärt till ett överskridande ska medlemsstaterna bland annat samordna sina luftkvalitetsplaner enligt artikel 21.2. Mot bakgrund av förslaget i Regeringskansliets utkast till promemoria att ta bort möjligheten för regeringen att fastställa ett åtgärdsprogram behöver det vara möjligt för regeringen att utse en

²⁶ Se Europeiska kommissionen, Generaldirektoratet miljö, EU Pilot-begäran 6217/14/ENVI, s. 2.

²⁷ Se Miljö- och energidepartementet (2015). s. 12 ff.

²⁸ Se till exempel kommissionen mot Belgien, mål C-203/98 och kommissionen mot Tyskland, mål 131/88.

myndighet att ansvara för tillämpningen av artikeln i ett enskilt fall. Det skulle exempelvis kunna vara Naturvårdsverket eller en länsstyrelse. Det bör också vara möjligt för regeringen att utse en myndighet som ska ansvara för att vara en del av de gemensamma expertgrupper som ska etableras artikel 21.2.

Hänvisningen till artikel 25 i 31 § tredje stycket 2 luftkvalitetsförordningen behöver dessutom ändras till artikel 21 luftkvalitetsdirektivet. Detta eftersom bestämmelserna om gränsöverskridande luftföroreningar i artikel 25 i det tidigare luftkvalitetsdirektivet nu återfinns i artikel 21 i det nya direktivet.

Andra alternativ som har övervägts

Naturvårdsverket har övervägt om genomförandet av artikel 25 i det tidigare direktivet kan anses tillräckligt för att även genomföra artikel 21. Mot bakgrund av EU-domstolens praxis anser dock Naturvårdsverket att genomförandet bör ske genom en specifik lagstadgad bestämmelse.

Vi har även övervägt om artikel 21 bör inkorporeras eller transformeras i den svenska lagstiftningen. Naturvårdsverket har dock bedömt att inkorporering är lämpligast i det aktuella fallet. Detta eftersom det är en bestämmelse som inte riktar sig till enskilda och som sannolikt inte kommer tillämpas alls eller endast tillämpas mycket sällan. Det skulle också resultera i en lång och förhållandevis invecklad bestämmelse om artikel 21 ska transformeras till svensk lag.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget att införa en ny bestämmelse i miljöbalken syftar till att Sveriges genomförande av artikel 21 ska framgå av lag. På så sätt minskar risken att kommissionen anser att det svenska genomförandet av direktivet brister och därför inleder ett överträdelseärende mot Sverige.

I och med att artikel 21 utökats med krav i förhållande till tidigare direktiv kommer regeringen eller i förekommande fall en myndighet få fler aspekter att ta hänsyn till än tidigare. I praktiken bör dock detta inte innebära några ökade kostnader eller andra konsekvenser för dessa aktörer då Naturvårdsverket bedömer att överskridanden i Sverige även i framtiden främst kommer bero på lokala förhållanden och inte gränsöverskridande föroreningar. Det är således mycket osannolikt att artikel 21 kommer att bli tillämplig vid ett överskridande.

Centrala myndigheter, länsstyrelser, kommuner, domstolar, företag, organisationer och enskilda bedöms inte påverkas av förslaget.

4.5 Sanktioner mot kommuner som inte fastställer eller omprövar åtgärdsprogram i rätt tid (artikel 29)

Naturvårdsverkets förslag: Om en kommun inte fastställer eller omprövar ett åtgärdsprogram i rätt tid ska Naturvårdsverket kunna förelägga kommunen att

göra det vid äventyr av vite. Vid fastställande av vitesbeloppet ska hänsyn tas till de omständigheter som räknas upp i artikel 29.2 luftkvalitetsdirektivet.

Detta ska regleras i en ny bestämmelse i 5 kap. 11 a § miljöbalken.

Naturvårdsverkets bedömning: Det bör inte införas några sanktioner mot kommuner i andra avseenden eller mot myndigheter med anledning av luftkvalitetsdirektivet. Det bör inte heller införas några ytterligare sanktioner mot verksamhetsutövare.

Motivering

Luftkvalitetsdirektivets krav på sanktioner

Enligt artikel 29.1 luftkvalitetsdirektivet ska medlemsstaterna fastställa regler om sanktioner för överträdelser av nationella bestämmelser som antagits enligt direktivet och vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de tillämpas. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande. En i princip likalydande bestämmelse finns i artikel 30 i det tidigare luftkvalitetsdirektivet och artikel 9 i direktivet om metaller och PAH i luft. En nyhet i luftkvalitetsdirektivet är att det i artikel 29.2 anges att medlemsstaterna ska säkerställa att det vid fastställandet av sanktioner tas vederbörlig hänsyn till ett antal angivna omständigheter, till exempel överträdelsens art, allvar, omfattning och varaktighet.

Naturvårdsverket bedömer att artikel 29 luftkvalitetsdirektivet syftar till att genom sanktioner tillförsäkra att direktivet efterlevs och dess mål uppnås. Direktivet ställer inte krav på att någon särskild typ av sanktion ska användas under förutsättning att sanktionerna är effektiva, proportionella och avskräckande.²⁹ Enligt Naturvårdsverket tillåter luftkvalitetsdirektivet att sanktionsbestämmelserna kan variera från medlemsstat till medlemsstat och att genomförandet av bestämmelsen ska ses i ljuset av genomförandet i övrigt.

Vi bedömer att det inte är nödvändigt att en sanktion kopplas till varje enskild bestämmelse i svensk rätt som genomför direktivet. Liknande sanktionsbestämmelser i andra direktiv, till exempel industriutsläppsdirektivet (2010/75/EU), har inte heller genomförts på ett sådant sätt.³⁰ Artikel 79 om sanktioner i industriutsläppsdirektivet har genomförts i 29 kap., 26 kap. 9 § och 24 kap. 3 § första stycket miljöbalken samt förordningen (2012:259) om miljöskatt. Bestämmelserna riktar sig mot verksamhetsutövare. Trots övervägande infördes inga sanktioner kopplade till tillsynsmyndigheternas skyldighet att säkerställa omprövning inom viss tid till följd av direktivet. Som skäl för detta angavs bland annat att det sammantaget inte är nödvändigt att koppla några sanktioner till tidsfristen och att målet om en ökad effektivitet i

²⁹ Se skäl (49) i luftkvalitetsdirektivet.

³⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp (samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar).

beslutsprocessen bör kunna nås utan sanktioner. Skulle det visa sig att myndigheterna inte håller föreskrivna handläggningstider rekommenderades dock att det på nytt övervägs om sanktioner är nödvändiga.³¹ Likt detta resonemang anser Naturvårdsverket att sanktioner med anledning av luftkvalitetsdirektivet endast bör vara aktuellt för de fall där efterlevnaden av de nationella bestämmelserna brister eller befaras brista framöver. Vid genomförandet av sanktionsbestämmelsen i luftkvalitetsdirektivet behöver alltså bedömas dels om artikel 29.1 redan är genomförd på ett tillfredsställande sätt, dels hur artikel 29.2 ska genomföras i svensk rätt i den utsträckning den inte redan är det.

Genomförande av sanktioner enligt tidigare direktiv

Artikel 30 om sanktioner i det tidigare luftkvalitetsdirektivet genomfördes i svensk rätt genom 16 kap. 5 § (nuvarande 5 kap. 5 §) och 24 kap. 5 § första stycket 2 miljöbalken. Bestämmelserna riktar sig mot verksamhetsutövare. Den första bestämmelsen ger möjlighet att ställa de krav på verksamhetsutövare som behövs för att följa en gränsvärdesnorm och den andra bestämmelsen ger möjlighet att bland annat ändra ett villkor om verksamheten med någon betydelse medverkar till att en miljökvalitetsnorm inte följs. Bestämmelserna tillämpas av myndigheter och kommuner när de med stöd av miljöbalken reglerar miljöfarliga verksamheter och preciserar vilka krav som en verksamhet har att följa. En verksamhet som inte följer kraven kan bli föremål för miljöbalkens sanktionssystem. Det kan handla om föreläggande eller förbud förenat med vite enligt 26 kap. miljöbalken, straffbestämmelser enligt 29 kap. miljöbalken och miljöstraffavgifter enligt 30 kap. miljöbalken. Valet av genomförande grundade sig i huvudsak på resonemanget att det i Sverige är myndigheter och kommuner som i huvudsak åläggs skyldigheter med anledning av direktivet och att dessa normalt inte sanktioneras i svensk rätt. En myndighetsperson kan dock dömas för tjänstefel i vissa fall. För att försäkra sig om att myndigheter följer gällande rätt och iakttar de åligganden som finns hänvisas i stället till andra instrument såsom JO.³²

Kommissionen har dock haft frågor kring Sveriges genomförande av sanktionsbestämmelsen i det tidigare luftkvalitetsdirektivet. År 2015 påpekade kommissionen att Sveriges nationella straffbestämmelser i 29 kap. miljöbalken endast gäller vid överträdelse av ett tillstånd och bad regeringen förklara detta närmare. Regeringen lämnade följande svar till kommissionen:

Direktivet kräver i huvudsak att en god luftkvalitet säkerställs i medlemsstaterna och att dessa kontinuerligt kontrollerar och utvärderar luftens kvalitet samt vidtar tillräckliga åtgärder för att komma till rätta med eventuella brister. Direktivet ställer inga krav på källorna till de föroreningar som påverkar luftens kvalitet. Sådana krav finns i stället i annan EU-lagstiftning, t.ex. i direktiv 2010/75/EU och de genomförandebeslut med slutsatser om bästa tillgängliga teknik, som antas med stöd av det direktivet.

³¹ SOU 2011:86 Bättre miljö – minskade utsläpp (2011). s. 267

³² Se Naturvårdsverket (2008).

Med hänsyn till direktivets allmänna räckvidd och till att det inte anger särskilda handlingsregler för utpekade subjekt, är det inte ägnat att utgöra grund för kriminalisering.

Enligt 5 kap. 3 § miljöbalken ska myndigheter och kommuner ansvara för att miljökvalitetsnormer följs. Det är också myndigheterna och kommunerna som är skyldiga att vidta åtgärder för att åstadkomma rättelse om miljökvalitetsnormerna inte följs. Att kriminalisera de handlingsreglerna eller andra handlingsregler i luftkvalitetslagstiftningen skulle vara främmande för den svenska rättsordningen och skulle inte tjäna något verkligt syfte. Regeringen har andra styrmedel att tillgå för det fall att det skulle visa sig att en kommun eller en myndighet inte vidtar de åtgärder som åligger den, t.ex. ekonomiska.

Det kan även noteras att redan direktiv 1999/30/EG angav att medlemsstaterna skulle kriminalisera överträdelser av den nationella lagstiftning som genomförde direktivet. Kommissionen har inte tidigare framfört några synpunkter i nu aktuellt avseende, varför det är förvånande att frågan uppkommit nu. Som kommissionen noterat kriminaliseras i 29 kap. miljöbalken i stor utsträckning överträdelser av skyldigheter för de verksamhetsutövare som i hög utsträckning bidrar till luftföroreningar. Dessutom har vissa åtgärder för att komma till rätta med problemet, såsom förbud mot trafik med dubbdäck, förenats med straffansvar vid överträdelser.³³

I sin senare formella underrättelse 2019 om överträdelser av det tidigare luftkvalitetsdirektivet framförde kommissionen inga synpunkter på Sveriges genomförande av sanktionsbestämmelsen.³⁴

Sanktionsfrågan behöver ses över på nytt

Naturvårdsverket bedömer att beskrivningarna av det svenska genomförandet ovan i huvudsak är tillämpliga idag för artikel 29 luftkvalitetsdirektivet. Trots detta bör behovet av att införa sanktioner för överträdelser av nationella bestämmelser som antas enligt direktivet ses över på nytt. Detta mot bakgrund av att lång tid förflutit sedan det tidigare luftkvalitetsdirektivet genomfördes och att det nu finns mer kunskap om hur väl de nationella bestämmelserna som har antagits enligt det tidigare direktivet efterlevs.

Vi bedömer att behovet av sanktioner också hänger samman med frågan om tillgång till rättslig prövning och skadestånd enligt artikel 27 och 28 luftkvalitetsdirektivet som utreds av Regeringskansliet. Motsvarande bestämmelser har inte funnits i de tidigare direktiven. Naturvårdsverket bedömer att såväl behovet som utformningen av sanktioner kan påverkas av de förslag till genomförande som tas fram i Regeringskansliet. Om ett visst handlande kan leda till såväl skadestånd som sanktion finns till exempel en risk för parallella processer i domstol om samma rättsfrågor. Naturvårdsverket behöver därför beakta de ändringar till följd av artikel 27 och 28 som föreslås i utkastet till promemorian.

Vid tiden för delredovisningen har inte något förslag till genomförande av artikel 27 och 28 remitterats. Naturvårdsverket har dock vid kontakter med

³³ Se Miljö- och energidepartementet (2015).

³⁴ Se (a) Europeiska kommissionen (2019).

Regeringskansliet fått information om att regeringens förslag kommer att innebära att enskilda som är berörda ska kunna initiera en prövning av frågor om provtagningspunkter och åtgärdsprogram avseende miljökvalitetsnormer för luft genom en framställan till den ansvariga myndigheten eller kommunen. Slutliga beslut som gäller sådana provtagningspunkter och åtgärdsprogram ska få överklagas. Naturvårdsverket föreslås även få rätt att överklaga beslut om åtgärdsprogram. Staten eller en kommun ska också kunna åläggas skadeståndsskyldighet vid ett uteblivet eller bristfälligt åtgärdsprogram, om nivån av luftföroreningar överskrider den nivå som föreskrivs i en miljökvalitetsnorm och den högre nivån har orsakat skada på någons hälsa. Naturvårdsverket har utgått ifrån detta i sina bedömningar nedan.

Naturvårdsverket kommer inledningsvis att redogöra för i vilka avseenden Sverige brustit i efterlevnaden av det tidigare luftkvalitetsdirektivet. Utifrån identifierade brister går Naturvårdsverket sedan vidare med att bedöma vilka aktörer som bör sanktioneras och för vilka förseelser samt vilken typ av sanktion som är lämpligast.

Brister i efterlevnaden av det tidigare luftkvalitetsdirektivet

Såväl Miljömålsberedningen som regeringen har tidigare pekat på systembrister i kommunernas arbete med åtgärdsprogram för luftkvalitet.³⁵ Bristerna handlar bland annat om att åtgärdsprogram i flertalet fall varit otillräckliga, att åtgärder i programmen inte genomförts eller varit tillräckligt effektiva samt att det finns en kompetens- och resursbrist i kommunerna vad gäller mätning, beräkning och val av åtgärder. Mellan åren 2021–2024 har över 30 procent av de åtgärdsprogram som behövt varit försenade eller inte fastställts alls.³⁶ Fyra åtgärdsprogram har ännu inte fastställts 1–8 år efter att tidsfristen löpt ut. När det gäller omprövning har majoriteten av åtgärdsprogrammen inte omprövats i rätt tid. Avsaknaden av sanktioner då åtgärder inte genomförs har också ansetts utgöra en brist.

Utifrån dessa brister fick Naturvårdsverket och Statskontoret i uppdrag av regeringen att göra en översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet och föreslå hur åtgärdsprogrammen kunde förändras för att säkerställa att luftkvaliteten inte överskrider miljökvalitetsnormerna och EU:s gränsvärden för utomhusluft.³⁷ Uppdragen redovisades i februari 2020.³⁸ I juli 2024 trädde ett antal förändringar i luftkvalitetsförordningen i kraft som en följd av det som föreslagits i regeringsuppdragen. Ett nytt verktyg som introducerades var Naturvårdsverkets förslag om den förebyggande luftkvalitetsstrategin (FLIS) som ska tas fram när halterna överskrider eller förväntas överskrida den övre utvärderingströskeln (ÖUT) för en förorening. En FLIS kan innehålla ett flertal olika åtgärder av mer långsiktig karaktär och ska syfta till att halterna sänks och överskridande inte

³⁵ Se SOU 2016:47 En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige (2016).

³⁶ Totalt har det funnits behov av tolv åtgärdsprogram varav sju stycken fastställts i tid, ett har fastställts en och en halv månad för sent och fyra åtgärdsprogram är försenade och har ännu inte fastställts.

³⁷ Regeringsbeslut, M2019/00649/KI: Uppdrag om översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet.

³⁸ Naturvårdsverket (2020).

inträffar. Ett antal kommuner har påbörjat arbetet med att ta fram en FLIS. En annan förändring i luftkvalitetsförordningen som föreslogs av både Naturvårdsverket och Statskontoret innebär att Naturvårdsverket efter en inkommen underrättelse från en kommun ska rapportera behovet av att ta fram ett åtgärdsprogram direkt till den berörda kommunen eller länsstyrelsen, i stället för att som tidigare rapportera behovet till länsstyrelsen som därefter kunde överlåta framtagandet till kommunen. Detta innebär en stor tidsvinst då åtgärdsprogram som regel redan idag tas fram av kommunerna. På båda myndigheternas förslag infördes även en ny bestämmelse som innebär att den som fastställt ett åtgärdsprogram årligen ska redovisa framåtskridandet av programmet till Naturvårdsverket, som då får en nationell helhetsbild av läget. Ytterligare en större förändring i förordningen är att Naturvårdsverket nu har möjlighet att lyfta bristfälliga åtgärdsprogram till regeringen, med förslag på kompletterande åtgärder. Regeringen har då möjlighet att fastställa dessa åtgärder, med syfte att uppnå ett kraftfullare genomförande av åtgärder.³⁹ Sammantaget syftar dessa samt övriga förändringar till att effektivisera systemet med åtgärdsprogram och att få en snabbare sänkning av föroreningsnivåerna, det är emellertid för tidigt att se en tydlig effekt av de nya reglerna.

De brister i efterlevnaden som identifierats tidigare är fortfarande viktiga att komma till rätta med eftersom regelverket kring åtgärdsprogram genomför en central del av luftkvalitetsdirektivet. Utöver de ändringar av luftkvalitetsförordningen som trädde i kraft 2024 kan införandet av sanktioner för vissa överträdelser vara ett sätt att säkerställa att luftkvalitetsdirektivet efterlevs.

Ytterligare sanktioner mot enskilda verksamhetsutövare bör inte införas

I de fall där miljökvalitetsnormer för luft har överskridits har miljöfarliga verksamheter som bedrivs av enskilda hittills inte utgjort den dominerande orsaken till överskridande. För det fall att en sådan verksamhetsutövare skulle bidra till ett överskridande av en miljökvalitetsnorm bedömer Naturvårdsverket att de bestämmelser som genomförde artikel 30 i det tidigare direktivet är tillräckliga även för att genomföra artikel 29 i det nya direktivet. Naturvårdsverket lämnar därför inget förslag på ytterligare sanktioner som riktar sig mot enskilda verksamhetsutövare.

Sanktioner mot myndigheter bör inte införas

Naturvårdsverket kan konstatera att det, utöver Justitieombudsmannens befogenheter och regler om brott i tjänsten för tjänstemän som nämnts ovan, saknas sanktioner mot myndigheter som inte följer de nationella bestämmelser som genomför det tidigare luftkvalitetsdirektivet. Naturvårdsverket har genom bland annat återrapporteringen av åtgärdsprogram och nätverksträffar fått indikationer om att myndigheter också brister i sitt arbete med åtgärdsprogrammen. Det verkar röra såväl deltagandet som genomförandet av arbetet med åtgärdsprogram. Även

---

³⁹ I och med genomförandet av artikel 27 föreslår dock regeringen att denna möjlighet ska tas bort.

om detta talar för ett behov av att införa sanktioner mot myndigheter kan sådana sanktioner dock vara olämpliga av flera skäl.

Det är förhållandevis sällsynt i svensk rätt att myndigheter sanktioneras. Det förekommer inom områden som arbetsmiljö och upphandling men har inte en självklar plats i miljöbalkens nuvarande sanktionssystem. De sanktioner som regleras i miljöbalken tar främst sikte på enskilda verksamhetsutövare. Det finns inte heller någon befintlig tillsynsmyndighet som kan vara lämplig att utse för att utfärda sanktioner mot en myndighet som inte utför åtgärder som föreskrivs i ett åtgärdsprogram. Eftersom Naturvårdsverket och länsstyrelserna själva kan vara ansvariga för att fastställa åtgärdsprogram är ingen av dessa myndigheter lämpliga för ett sådant uppdrag. Det framstår heller inte som kostnadsmässigt motiverat att inrätta en ny myndighet som enbart har i uppdrag att bedriva tillsyn över luftkvalitetsarbetet.

Att införa sanktioner mot myndigheter i det här fallet skulle också avvika från hur andra direktiv på miljöområdet med krav på sanktioner har genomförts, till exempel ramvattendirektivet 2000/60/EG och det tidigare industriutsläppsdirektivet 2010/75/EU. Inga sanktioner mot myndigheter har införts vid genomförandet av dessa direktiv.⁴⁰ Liknande krav på sanktioner finns också i det nya avloppsdirektivet (EU) 2024/3019 och industriutsläppsdirektivet (EU) 2024/1785 som inte genomförts ännu. Sanktionsbestämmelser av liknande karaktär inom miljöområdet bör enligt Naturvårdsverket genomföras på ett likartat sätt så att de passar in i miljöbalkens sanktionssystem. Miljöstraffrättsutredningen har nyligen bedömt att det behövs en översyn av sanktionssystemet i dess helhet som bland annat innehåller överväganden om straff, miljöstraffsavgift och andra administrativa ingripanden ska väljas som sanktion.⁴¹ Naturvårdsverket anser att frågan om hur EU-rättsliga krav på sanktioner gentemot myndigheter bör genomföras i svensk rätt är en fråga som lämpligen skulle kunna utredas inom ramen för en sådan översyn.

Vid en samlad bedömning anser Naturvårdsverket att det inte finns tillräckligt starka skäl för att införa sanktioner mot myndigheter och lämnar därför inte något förslag till sådana sanktioner.

Det bör införas sanktioner mot kommuner

Det saknas idag sanktioner mot kommuner som inte följer de nationella bestämmelser som genomför det tidigare luftkvalitetsdirektivet. Samma skäl mot att införa sanktioner mot myndigheter är till stor del också relevanta för kommuner; sådana sanktioner skulle avvika ifrån hur andra direktiv genomförts och skulle vara lämpliga att se över i ett sammanhang tillsammans med miljöbalkens sanktionssystem som helhet. På grund av att bristerna i kommunernas arbete med åtgärdsprogram hittills varit förhållandevis omfattande ligger det dock närmare till hands att införa en möjlighet till sanktioner mot kommuner än mot myndigheter.

⁴⁰ Se SOU 2002:107 Bestämmelser om miljö kvalitet (2002). s. 266.

⁴¹ Se SOU 2025:14 En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (2025). s. 553.

Behovet av ökad tillsyn mot kommuner uppmärksammades också i samband med införandet av 26 kap. 8 § miljöbalken i augusti 2020. Bestämmelsen innebär att länsstyrelsen får förelägga en kommun som inte fullgör sitt tillsynsuppdrag att avhjälpa bristen. Bestämmelsen infördes mot bakgrund av att vissa länsstyrelser framfört att det under senare år blivit svårare att åstadkomma förändringar hos kommunerna och att de saknar mandat att driva igenom åtgärder. Förhållandet att staten inte kan påverka att kommunerna kontrollerar efterlevnaden av miljölagstiftningen har också uppmärksammats av OECD och kommissionen. Regeringen ansåg att det borde finnas en möjlighet för länsstyrelsen att förelägga en kommun som inte fullgör sitt tillsynsuppdrag på miljöområdet. Det infördes dock ingen möjlighet att förena ett sådant föreläggande med vite. Regeringen bedömde inte att det var nödvändigt samt uttalade att ekonomiska sanktioner inte bör användas för att rätta till brister i tillsynen hos kommuner.⁴²

Ett liknande resonemang skulle kunna föras kring behovet av verktyg för att få kommunerna att följa de nationella bestämmelser som genomför luftkvalitetsdirektivet. Enbart en möjlighet att utfärda ett föreläggande mot en aktör kan dock inte anses utgöra en sanktion i luftkvalitetsdirektivets mening. Trots att regeringen bedömt att ekonomiska sanktioner inte bör användas vid tillsyn av kommuner i ett fall behöver det inte vara uteslutet i ett annat. Då bristerna i efterlevnaden av det tidigare direktivet i hög grad kan kopplas till kommuner och dessutom avser centrala bestämmelser i direktivet anser Naturvårdsverket att det ändå finns starka skäl för att införa någon form av sanktioner.

Sanktionerna bör avse kommuners skyldighet att fastställa och ompröva åtgärdsprogram

Utifrån de brister i efterlevnaden av direktivet som redogjorts för ovan har Naturvårdsverket övervägt att sanktionera kommuners skyldigheter att:

- a. Fastställa och ompröva åtgärdsprogram enligt 5 kap. 8 § och 5 kap. 9 § tredje stycket miljöbalken samt nu föreslagna K § luftkvalitetsförordningen,
- b. Säkerställa att åtgärderna i åtgärdsprogrammet är tillräckliga enligt 5 kap. 9 första stycket 2 miljöbalken samt nu föreslagna J § luftkvalitetsförordningen, och
- c. genomföra de åtgärder som fastställs i åtgärdsprogrammet enligt 5 kap. 11 § miljöbalken.

Av dessa punkter bedömer Naturvårdsverket att det endast är lämpligt att sanktionera en kommuns underlåtenhet att fastställa eller ompröva ett åtgärdsprogram i rätt tid (a). Att införa sanktioner kopplade till åtgärdsprogrammets innehåll och efterlevnad (b och c) är problematiskt av flera skäl och det skulle kräva omfattande ändringar i det befintliga regelverket kring åtgärdsprogram.

---

⁴² Se prop. 2019/20:137 Förbättrad tillsyn på miljöområdet, s. 48.

Frågan om åtgärdsprogrammets innehåll är inte helt upp till kommunerna själva att bestämma. Kommunen kan enligt 36 § luftkvalitetsförordningen endast fastställa ett åtgärdsprogram i de delar som alla berörda myndigheter och kommuner är överens. I och med regeringens förslag till genomförande av artikel 27 luftkvalitetsförordningen om att införa en möjlighet att överklaga otillräckliga åtgärdsprogram finns dessutom en risk för parallella processer i domstol rörande åtgärdsprogrammets innehåll. Eftersom bedömningen av om ett åtgärdsprogram innehåll är tillräckligt, i hög grad är skönsmässig är det särskilt olämpligt att frågan kan bli föremål för parallella processer.

Att sanktionera en kommuns underlåtenhet att genomföra åtgärder är också förenat med svårigheter. Enligt 5 kap. 11 § miljöbalken är myndigheter och kommuner inom sina ansvarsområden skyldiga vidta de åtgärder som behövs enligt ett fastställt åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammen är dock inte rättsligt bindande i den bemärkelsen att åtgärdsprogrammet direkt kan tvinga fram beslut från myndigheter och kommuner. Ett åtgärdsprogram kan till exempel inte tvinga en kommun att anta en ny detaljplan enligt plan- och bygglagen (2010:900).⁴³ För att kunna införa en sanktion mot en kommun som inte genomför de åtgärder som ett fastställt åtgärdsprogram föreskriver måste åtgärdsprogrammen bli rättsligt bindande. Detta skulle innebära en stor förändring av hur systemet med framtagande och fastställande av åtgärdsprogram fungerar idag och påverka det kommunala självstyret och planmonopolet. Enligt 2 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900) är kommunerna visserligen redan skyldiga att följa miljökvalitetsnormerna vid planläggning. En miljökvalitetsnorm kan dock följas på flera olika sätt och det alternativ som bedömdes vara bäst vid fastställandet av åtgärdsprogrammet kanske inte är det när åtgärderna väl ska genomföras. Det är svårt att överblicka vad konsekvenserna blir om ett åtgärdsprogram skulle kunna tvinga fram en viss planläggning inom en kommun. En sådan förändring bör enligt Naturvårdsverkets mening föregås av en statlig utredning.⁴⁴

Åtgärderna i ett åtgärdsprogram kan också vara av vitt skilda slag och det är varken lämpligt eller möjligt att sanktionera alla slags åtgärder. Vissa åtgärder har kommunen själv inte rådighet över utan kan ligga inom en statlig myndighets ansvarsområde. En åtgärd kan vara ett styrmedel som myndigheter eller kommuner ska besluta om medan den fysiska åtgärden ska vidtas av någon annan.⁴⁵ En åtgärd kan också avse tillsyn mot en enskild verksamhet. I den mån åtgärder berör enskilda verksamheter behöver alltid en bedömning enligt miljöbalken göras för den åtgärd som kan bli aktuell i det enskilda fallet.

---

⁴³ Se SOU 2005:59 Miljöbalken; miljökvalitetsnormer, miljöorganisationerna i miljöprocessen och avgifter (2005). s. 91.

⁴⁴ Förslag om att skärpa åtgärdsprogrammets rättsliga ställning har lagts fram i tidigare utredningar men regeringen har då valt att inte gå vidare med förslaget, se prop. 2009/10:184 Åtgärdsprogram och tillämpningen av miljökvalitetsnormer, s. 36

⁴⁵ Se SOU 2005:59 Miljöbalken; miljökvalitetsnormer, miljöorganisationerna i miljöprocessen och avgifter (2005). s. 109.

Mot denna bakgrund bedömer Naturvårdsverket att det inte är lämpligt att inom ramen för detta regeringsuppdrag föreslå sanktioner relaterade till åtgärdsprogrammets innehåll (b) och för en kommuns underlåtenhet att genomföra de åtgärder som fastställs i ett åtgärdsprogram (c).

När det gäller kommunernas skyldighet att fastställa och ompröva åtgärdsprogram inom en viss tid (a) gör Naturvårdsverket en annan bedömning.

Enligt artikel 19.1 och 19.2 luftkvalitetsdirektivet ska luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner upprättas så snart som möjligt och senast två år efter det kalenderår under vilket överskridandet registrerades. Artikel 19.5. luftkvalitetsdirektivet anger under vilka förutsättningar en luftkvalitetsplan och luftkvalitetsfärdplan måste uppdateras (omprövas). Artiklarna föreslås genomföras genom nya bestämmelser i luftkvalitetsförordningen (se avsnitt 4.2). Det är fråga om en klar och tydlig skyldighet för den ansvariga kommunen och det blir inte fråga om skönsmåssiga bedömningar.

Något som talar emot att införa en sådan möjlighet till sanktioner mot en kommun är att regelverket blir inkonsekvent. Om Naturvårdsverket eller en annan myndighet ansvarar för att upprätta ett åtgärdsprogram skulle myndigheten inte riskera en sanktion för samma underlåtenhet. Risken för parallella processer med anledning av regeringens förslag till genomförande av artikel 27 och 28 kan också göras gällande här. Sanktionen riskerar dessutom att framstå som tandlös om den skulle kunna undvikas genom att kommunen upprättar ett åtgärdsprogram av otillräcklig kvalitet eller om kommunen i ett senare led underlåter att genomföra åtgärderna. Kommunen är dessutom beroende av andra aktörers medverkan för att kunna hålla tidsramen och det kan framstå som oskäligt att det enbart är kommunen som riskerar sanktioner om åtgärdsprogrammet inte fastställs i rätt tid.

Trots detta anser Naturvårdsverket att skälen för att införa en sanktion väger tyngre. Att åtgärdsprogrammet upprättas i rätt tid är avgörande för att syftet med direktivet ska kunna uppfyllas. Naturvårdsverket föreslår därför att sanktioner bör införas mot en kommuns underlåtenhet att upprätta ett åtgärdsprogram i rätt tid.

Utgångspunkter vid val av sanktion

Som nämnt ovan ställer luftkvalitetsdirektivet inte krav på att någon särskilt typ av sanktion ska användas utan det lämnas till medlemsstaterna att bedöma med beaktande av kriterierna i artikel 29. Inom svensk rätt är begreppet sanktion inte klart definierat. Sanktioner brukar dock delas in i kategorierna straff och annan särskild rättsverkan med anledning av brott samt administrativa sanktioner. Administrativa sanktioner inom miljörättens område är miljöstraffsavgift samt förelägganden och förbud som kan förenas med vite. Miljöstraffsavgift, förbud och förelägganden utfärdas av en utpekad tillsynsmyndighet medan utdömande av vite sker av domstol efter ansökan av tillsynsmyndigheten.

Miljöstraffrättsutredningen har förordat följande utgångspunkter vid överväganden om val av sanktion för överträdelser av förvaltningsrättsliga krav.⁴⁶

1. Vid övervägande av val om sanktion bör beaktas både vilken metod som har bäst förmåga att avhålla från det oönskade beteendet och vilken metod som innebär lämpligast resursanvändning.
2. Den omständigheten att det krävs utredning eller bedömning för att konstatera en överträdelse bör inte i sig anses utgöra skäl för att endast straff kan väljas som sanktion.
3. Den omständigheten att miljöstraffrätten rent faktiskt innebär ett omfattande sanktionsbeläggande av handlingsregler i EU-rätt och svensk rätt, även utan de förvaltningsrättsliga stödkriminaliseringarna, bör beaktas vid överväganden om kriminalisering av överträdelser av förvaltningsrättsliga krav.
4. Systematiken i EU:s miljölagstiftning bör beaktas vid valet av sanktion vid genomförande av EU-rättsliga krav på sanktion.
5. Mark- och miljödomstolen besitter miljörättslig och förvaltningsrättslig kompetens, och är därför mer lämpade än allmänna domstolar att pröva förvaltningsrättsliga krav på miljörättens område.

Det är inte möjligt att utfärda straffsanktioner mot kommunen eftersom kommunen är en juridisk person. Företagsbot kan inte heller bli aktuellt eftersom kommunens arbete med miljökvalitetsnormer inte kan jämföras med näringsverksamhet (jfr. 36 kap. 23 § första stycket 2 brottsbalken). Kvar återstår de administrativa sanktionerna miljöstraffsavgift och föreläggande förenat med vite. Många av miljöstraffutredningens utgångspunkter ovan rör kriminalisering och får därmed mindre betydelse vid bedömningen om vilken administrativ sanktion som är lämpligast i det här fallet.

Miljöstraffsavgift är en straffliknande avgift som utgår vid vissa överträdelser, oavsett om de skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Det är endast i vissa uppräknade undantagsfall enligt 30 kap. 2 § miljöbalken som avgiften inte behöver tas ut. Enligt 30 kap. 1 § miljöbalken ska miljöstraffsavgiften uppgå till minst 1 000 kr och högst 1 000 000 kr. Avgiftens storlek för olika typer av överträdelser är schabloniserade och fastställs av regeringen i förordningen (1998:950) om miljöstraffsavgifter.

Vite är ett penningbelopp som är bestämt på förhand i det enskilda fallet och som utfärdas om adressaten inte följer ett föreläggande i rätt tid. Rätten för en myndighet att förelägga vite förutsätter ett uttryckligt bemyndigande i en författning. Bestämmelser som reglerar hur en myndighet får agera när den beslutar om viten, hur ett vitesföreläggande ska utformas och grunderna för hur vitesbeloppen ska fastställas regleras i lagen (1985:206) om viten (viteslagen). En kommun kan vara adressat för ett vitesföreläggande som en statlig myndighet meddelat och föreläggandet är då vanligtvis riktat mot kommunen som sådan, oavsett vilket kommunalt organ som närmast haft ansvaret för den ifrågavarande

⁴⁶ SOU 2025:14 En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (2025). s. 561.

åtgärden.⁴⁷ Det förekommer att statliga myndigheter ges rätt att förelägga kommuner för brister i utförande av uppgifter som kommunerna är ålagda att utföra, bland annat inom livsmedelsområdet. Det kan diskuteras om ett vitesföreläggande är en sanktion då adressaten kan undgå vitet genom att följa föreläggandet. Eftersom ett vitesföreläggande kan vara ett effektivt, proportionellt och avskräckande påtryckningsmedel anser Naturvårdsverket ändå att det kan utgöra en sanktion i luftkvalitetsdirektivets mening.

Det är inte möjligt att använda miljöstraffsavgift och vitesföreläggande för en och samma överträdelse (jfr 1 kap. 5 § förordningen om miljöstraffsavgifter).

Vitesföreläggande är den lämpligaste sanktionen

Naturvårdsverket kan inte se att systematiken i EU:s miljölagstiftning talar starkt för den ena eller den andra sanktionen. I fråga om preventiv verkan bedömer Naturvårdsverket att risken att drabbas av miljöstraffsavgift skulle kunna ha en något större påverkan på kommunens agerande än risken att drabbas av vite. Detta eftersom det är svårare att undgå en miljöstraffsavgift. Ett vitesföreläggande kan alltid undgås genom att rätta sig efter föreläggandet inom den föreskrivna tidsfristen.

En fördel med vitesföreläggande jämfört med miljöstraffsavgift är dock att det vid fastställandet av beloppets storlek finns större utrymme att beakta de omständigheter som räknas upp i artikel 29.2 luftkvalitetsdirektivet. I 3 § viteslagen finns redan idag ett stort utrymme att ta hänsyn till olika omständigheter vid fastställande av vitesbeloppets storlek i ett enskilt fall. Detta är inte möjligt vid utfärdande av en schabloniserad miljöstraffsavgift.

När det gäller sanktioner mot kommuner på livsmedelsområdet konstaterades i en utredning att vitesföreläggande var att föredra framför straffsavgift bland annat eftersom det av principiella skäl kunde resas invändningar mot att rikta en åtgärd som ligger nära en straffrättslig påföljd mot en kommun.⁴⁸ Samma argument kan göras gällande i valet mellan miljöstraffsavgift och vitesföreläggande mot en kommun som inte upprättar ett åtgärdsprogram i rätt tid.

Även om skälen för miljöstraffsavgift skulle kunna ha en något större preventiv påverkan bedömer Naturvårdsverket att skälen för att välja vitesföreläggande som sanktion väger tyngre. Naturvårdsverket föreslår därför att det ska bli möjligt att utfärda vitesföreläggen mot kommuner som inte fastställer eller omprövar åtgärdsprogram i rätt tid.

Omständigheter som ska beaktas vid fastställande av vitesbeloppet

Enligt 3 § viteslagen ska vitet fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå denne att följa föreläggandet. Det kan hävdas att de befintliga bestämmelserna i 3 § viteslagen är tillräckliga för att anse att kraven i

⁴⁷ SOU 1982:21, Ett effektivare vite (1982), s. 26.

⁴⁸ Ds 2004:11, Förbättrad djurskydds- och livsmedelstillsyn, s. 45.

artikel 29.2. luftkvalitetsdirektivet är genomförda. De omständigheter som räknas upp i artikeln 29.2 skulle i så fall ingå i begreppet ”omständigheterna i övrigt”. För att säkerställa ett korrekt genomförande av direktivet skulle bestämmelsen tydligare behöva knyta an till formuleringarna i artikel 29.2.

Eftersom viteslagen är en generallag är det möjligt att föreskriva avvikelser i förhållande till den i specialförfattning.

Vid fastställandet av vitets belopp ska utöver vad som framgår av 3 § lagen (1985:206) om viten följande omständigheter beaktas

1. *Överträdelsens art, allvar, omfattning och varaktighet,*
2. *Inverkan på de känsliga och utsatta grupper, befolkning i övrigt eller den miljö som påverkas av överträdelsen med beaktande av målet att uppnå en hög skyddsnivå för människors hälsa och miljön,*
3. *Om överträdelsen har skett endast en gång eller vid upprepade tillfällen,*
4. *Om det tidigare har utfärdats ett vite för överträdelsen, och*
5. *De ekonomiska fördelar som kommunen har erhållit genom överträdelsen om dessa kan fastställas.*

Punkterna 1–5 är anpassade för att språkligt ligga så nära artikel 29.2 som möjligt. Det finns exempel på rättsområden där det i specialförfattning regleras vilket högsta och lägsta vitesbelopp som får sättas ut.⁴⁹ Naturvårdsverket anser dock att sådana bestämmelser inte bör införas i det här fallet. Detta eftersom artikel 29.2 inte innehåller några begränsningar i en sanktions högsta och lägsta belopp.

Naturvårdsverket bör ansvara för att utfärda förelägganden

Vid bedömningen av om en kommun har fastställt ett åtgärdsprogram i rätt tid är tidpunkten för överskridandet av miljökvalitetsnormen avgörande. Det är till Naturvårdsverket som både resultat från kontroll av luftkvalitet och uppgifter om fastställda åtgärdsprogram rapporteras. Naturvårdsverket har därmed redan idag förutsättningar att bevaka denna fråga. Detta talar för att Naturvårdsverket är lämplig myndighet att utfärda nödvändiga vitesförelägganden mot kommuner som inte upprättar åtgärdsprogram i rätt tid.

Det som talar emot en sådan ordning är att Naturvårdsverket själv kommer att vara huvudansvarig för att upprätta vissa åtgärdsprogram framöver (se avsnitt 4.3.3). Det kan ses som inkonsekvent av lagstiftaren att en myndighet kan utfärda vitesförelägganden mot andra för att inte ha följt en bestämmelse men själv inte kunna bli föremål för sanktioner för samma underlåtenhet.

Vi anser att det inte finns någon lämpligare myndighet som kan utfärda förelägganden mot kommuner. Det är inte lämpligt att länsstyrelsen ges en sådan uppgift då länsstyrelsen ofta har en viktig roll i framtagnandet av åtgärdsprogrammen och därmed också kan bidra till att arbetet med att ta fram ett

⁴⁹ Se till exempel 2 kap. 10 och 11 § utskökningsbalken.

åtgärdsprogram drar ut på tiden. Det bör därför vara Naturvårdsverket som ansvarar för att utfärda förelägganden mot kommuner som inte upprättar åtgärdsprogram i rätt tid.

Vitesförelägganden kan överklagas till mark- och miljödomstol

Ett vitesföreläggande och en ansökan om utdömande av vite enligt den bestämmelse Naturvårdsverket föreslår kommer att kunna överklagas till mark- och miljödomstolen enligt 19 kap. 1 § tredje stycket och 21 kap 1 § miljöbalken. Naturvårdsverket anser inte att det finns skäl för någon annan ordning.

Andra alternativ som har övervägts

Naturvårdsverket har övervägt att inte lämna något förslag på nya sanktionsmöjligheter. Som anförts ovan är det svårt att på ett tillfredställande sätt införa sanktioner som passar in i miljöbalkens nuvarande sanktionssystem. Att göra åtgärdsprogrammen rättsligt bindande skulle också kunna innebära betydande ingrepp i det kommunala självstyret och planmonopolet.

Det bör också framhållas att kommissionen trots frågor om Sveriges genomförande av sanktionsbestämmelsen i det tidigare luftkvalitetsdirektivet inte har inlett något överträdelseärende mot Sverige.

Frågan om sanktioner är i detta fall komplex och vid en sammanvägd bedömning av luftkvalitetsdirektivets krav och de brister i det svenska systemet kring åtgärdsprogram har Naturvårdsverket lagt fram det förslag på den sanktion som Naturvårdsverket finner lämpligast om nya sanktioner ska införas med anledning av luftkvalitetsdirektivet.

Naturvårdsverket har också övervägt om den föreslagna bestämmelsen bör placeras i 26 kap. miljöbalken som handlar om tillsyn. Eftersom kapitlet i övrigt inte pekar ut någon särskild tillsynsmyndighet och främst avser tillsyn mot verksamhetsutövare har Naturvårdsverket bedömt att det är lämpligare att bestämmelsen placeras i 5 kap. miljöbalken om miljökvalitetsnormer.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget syftar till att säkerställa att artikel 29 luftkvalitetsdirektivet genomförs på ett korrekt sätt och därmed undvika att kommissionen inleder ett överträdelseärende mot Sverige. Om risken att drabbas av sanktioner leder till att åtgärdsprogram fastställs i rätt tid ökar också förutsättningarna för att säkerställa en luftkvalitet som inte är skadlig för människors hälsa, naturliga ekosystem och biologisk mångfald i enlighet med direktivets syfte.

Kommunerna riskerar att drabbas ekonomiskt av Naturvårdsverkets förslag. Eftersom ett vitesbelopp ska bestämmas utifrån omständigheterna i varje enskilt fall är det svårt att uppskatta hur stora kostnaderna kan bli. Kommunerna har dock en möjlighet att undgå vitet genom att rätta sig efter föreläggandet. Om föreläggandena fungerar på det sätt som avses skulle det alltså inte innebära några egentliga ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Om en kommun vid upprepade tillfällen bryter mot ett föreläggande att fastställa eller ompröva ett åtgärdsprogram kan det dock få stora ekonomiska konsekvenser för kommunen.

I och med förslaget får Naturvårdsverket i viss mån utökade arbetsuppgifter. Dessa bedöms dock vara begränsade.

Förslaget kan också innebära en viss ökning av mål till mark- och miljödomstolarna. Naturvårdsverket bedömer dock ökningen som marginell och den bör inte vara kostnadsdrivande.

Förslaget bedöms inte innebära några andra konsekvenser för myndigheter, företag, enskilda, organisationer eller övriga.

4.6 Bemyndigandet som avser kontroll behöver förtydligas och utökas (artikel 5, 22 och 23)

Naturvårdsverkets förslag: Bemyndigandet i 5 kap. 12 § andra stycket miljöbalken som avser kontroll ska förtydligas och utvidgas.

Naturvårdsverket ska få meddela föreskrifter om att nätverk och laboratorier ska vara godkända av Naturvårdsverket (5 kap. 12 § andra stycket 2 miljöbalken). Bemyndigandet ska också ge regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer rätt att meddela föreskrifter om information och rapportering (5 kap. 12 § andra stycket 3 miljöbalken). Vidare ska bemyndigandet även kompletteras så att regeringen, förutom att besluta, även får föreskriva vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs (5 kap. 12 § första stycket miljöbalken).

Motivering

Naturvårdsverket har funnit brister i bemyndigandet i 5 kap. 12 § miljöbalken

Enligt 5 kap. 12 § första stycket miljöbalken ska regeringen besluta om vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs. Enligt andra stycket får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om provtagning och andra metoder för att kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs samt om godkännande av mätmetoder och mätutrustning. Bestämmelsen kallas även för ”kontrollbemyndigandet” och låg tidigare under 5 kap. 9 § miljöbalken.⁵⁰

I samband med genomförandet av rapporteringsbestämmelserna enligt kommissionens genomförandebeslut (2011/850/EU) av den 12 december 2011 aktualiserades frågan om hur extensivt kontrollbemyndigandet kan tolkas.⁵¹ Ett normgivningsbemyndigande bör dock vara så precist utformat som möjligt.⁵²

⁵⁰ Den 1 januari 2019 flyttades bestämmelsen från 5 kap. 9 § till 5 kap. 12 § miljöbalken.

⁵¹ Europeiska kommissionen (2011).

⁵² Se Gröna boken – Riktlinjer för författningsskrivning, Ds 2014:1, s. 86

Naturvårdsverket har därför tittat närmare på vilka bestämmelser i luftkvalitetsförordningen som meddelats med stöd av kontrollbemyndigandet och funnit vissa brister. Naturvårdsverket föreslår därför vissa ändringar i bemyndigandet som avser redan genomförda krav i det tidigare luftkvalitetsdirektivet och direktivet om metaller och PAH.

De ändringar i miljöbalken som Naturvårdsverket föreslår relaterar också till artikel 5, 22 och 23 i det nya luftkvalitetsdirektivet. I det följande redogörs för Naturvårdsverkets föreslagna ändringar kopplat till respektive artikel.

Bemyndigandet för genomförande av artikel 5 b) luftkvalitetsdirektivet är otillräckligt

Enligt artikel 5 luftkvalitetsdirektivet ska medlemsstaterna utse behöriga myndigheter och organ på lämplig nivå som ska ansvara för att a) utvärdera luftkvaliteten, inbegripet att säkerställa ett välfungerande övervakningsnätverk och adekvat underhåll av det, b) godkänna mätsystem (metoder, utrustning, nätverk och laboratorier), c) säkerställa mätnoggrannheten och överföringen och delningen av mätdata, d) främja modelleringstillämpningars noggrannhet, e) analysera utvärderingsmetoder, f) inom sitt territorium samordna de eventuella unionsomfattande program för kvalitetssäkring som organiseras av kommissionen, g) samarbeta med de andra medlemsstaterna och kommissionen, inklusive om gränsöverskridande luftföroreningar, h) upprätta luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner, i) upprätta kortsiktiga handlingsplaner och j) tillhandahålla och förvalta ett luftkvalitetsindex och annan relevant offentlig information som anges i bilaga X.

Artikel 5 motsvaras av artikel 3 i det tidigare luftkvalitetsdirektivet där punkterna b), e) och f) är oförändrade. Punkterna a), c) och g) har fyllts ut och förtydligats medan punkterna d), h), i) och j) är nya. Naturvårdsverket bedömer att genomförandet av punkterna a), c)–j), inte kräver några nya bemyndiganden eller ändringar i miljöbalken i övrigt. Beträffande b) gör Naturvårdsverket följande bedömning.

Kravet att utse en behörig myndighet att godkänna mätsystem (metoder, utrustning, nätverk och laboratorier) enligt 5 b) luftkvalitetsdirektivet fanns även i det tidigare luftkvalitetsdirektivet. I Sverige är det Naturvårdsverket som är den behöriga myndigheten för detta. Enligt 49 § luftkvalitetsförordningen får Naturvårdsverket meddela föreskrifter om att mätsystem ska vara godkända av Naturvårdsverket. Bemyndigandet i 49 § har meddelats med stöd av 5 kap. 12 § miljöbalken. Naturvårdsverket ska enligt 50 § första stycket luftkvalitetsförordningen också utse en statlig myndighet att vara nationellt referenslaboratorium för luftkvalitet samt se till att det uppfyller vissa krav i luftkvalitetsdirektivet. Bestämmelsen är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

Eftersom begreppet ”mätsystem” i 49 § luftkvalitetsförordningen härstammar från direktivet bör det tolkas som att begreppet innefattar såväl metoder och utrustning som laboratorier och nätverk. Enligt 5 kap. 12 § andra stycket miljöbalken får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer dock bara meddela föreskrifter om godkännande av mätmetoder och mätutrustning. Trots detta

föreskrivs i 49 § luftkvalitetsförordningen att Naturvårdsverket får meddela föreskrifter om att mätsystem ska vara godkända av Naturvårdsverket. För att bemyndigandet i 5 kap. 12 § andra stycket på ett tydligt sätt ska motsvara den föreskriftsrätt Naturvårdsverket har i 49 § luftkvalitetsförordningen föreslår Naturvårdsverket därför att ”mätmetoder och mätutrustning” i 5 kap. 12 § andra stycket miljöbalken kompletteras med ”laboratorier och nätverk (mätsystem)”. Detta behövs också för att kravet på att utse en behörig myndighet enligt 5 b) luftkvalitetsdirektivet för att godkänna nätverk och laboratorier ska anses vara uppfyllt. Naturvårdsverket anser inte att det behöver göras några följdändringar i luftkvalitetsförordningen eller Naturvårdsverkets föreskrifter med anledning av detta.

Naturvårdsverkets skyldighet att utse ett nationellt referenslaboratorium enligt 50 § första stycket luftkvalitetsförordningen kan därmed grunda sig på bemyndigande i såväl 5 kap. 12 § som 8 kap. 7 § regeringsformen. Bestämmelsen föreslås kvarstå i förordningen, även om det föreslagna bemyndigandet möjliggör en alternativ placering i föreskrifterna. Motivet är att såväl bestämmelsen som beslutet om att utse referenslaboratoriet finns på plats. Referenslaboratoriets verksamhet omfattar dessutom även sådant som relaterar till Naturvårdsverkets övervakning, vilket inte omfattas av föreskrifterna. I föreskrifterna kompletteras bestämmelsen med vilka uppgifter referenslaboratoriet ska ha.

Det behövs ett bemyndigande för information och rapportering

Enligt artikel 22 luftkvalitetsdirektivet ska medlemsstaterna bland annat säkerställa att allmänheten i god tid får tillräcklig information om luftkvaliteten, placering av provtagningspunkter, beslut att förlänga tidsfrister, luftkvalitetsplaner, luftkvalitetsfärdplaner, kortsiktiga handlingsplaner och effekterna av olika överskridanden. Artikel 22 motsvaras till viss del av artikel 26 i det tidigare luftkvalitetsdirektivet och artikel 7 i direktivet om metaller och PAH. Artikel 22 luftkvalitetsdirektivet innehåller dock vissa tillägg och förtydliganden i förhållande till tidigare direktiv.

Enligt artikel 23 luftkvalitetsdirektivet ska medlemsstaterna bland annat rapportera viss information om luftkvaliteten till kommissionen. Artikel 23 motsvaras av artikel 19 och 27 samt bilaga II avsnitt D i det tidigare luftkvalitetsdirektivet och artikel 5.1 och 5.4 i direktivet om metaller och PAH. Även Artikel 23 luftkvalitetsdirektivet innehåller tillägg och förtydliganden i förhållande till tidigare direktiv.

Kraven på information enligt de tidigare direktiven och kommissionens genomförandebeslut (2011/850/EU) har genomförts i svensk lagstiftning genom bestämmelserna i 37 och 38–44 §§ luftkvalitetsförordningen. Kraven på rapportering har i huvudsak genomförts genom 48–49 §§ luftkvalitetsförordningen samt 36–43 §§, bilaga 6 och 7 i Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9).⁵³ Den information som ska rapporteras in enligt

⁵³ I genomförandetablan för implementeringen av de tidigare direktiven anges även 17, 18, 26, 28, 43 och 44 §§ luftkvalitetsförordningen och bilaga 4 och 5 till Naturvårdsverkets tidigare föreskrifter om

direktivet gäller inte bara de svenska miljökvalitetsnormerna utan även luftkvaliteten i övrigt, exempelvis data från den nya urbana superstationen.

Enligt 38 § luftkvalitetsförordningen är kommunerna skyldiga att kostnadsfritt genom internet eller på annat lämpligt sätt informera om koncentrationerna av vissa föroreningar. Bestämmelsen innehåller också krav på hur ofta informationen ska uppdateras. Viss information ska uppdateras dagligen och om möjligt en gång i timmen. 43–44 §§ luftkvalitetsförordningen ålägger kommunen en skyldighet att informera allmänheten och vissa myndigheter när tröskelvärden för larm överskrids eller kan antas komma att överskridas samt reglerar vad informationen ska innehålla och hur den ska tillgängliggöras.

Enligt 48 § luftkvalitetsförordningen ska Naturvårdsverket fullgöra de uppgifter i fråga om information och rapportering till kommissionen som följer av vissa artiklar i de tidigare direktiven. Enligt 49 § första stycket 3 luftkvalitetsförordningen får Naturvårdsverket meddela de föreskrifter om rapportering som behövs för att Naturvårdsverket ska kunna fullgöra sin rapporteringsskyldighet. Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9) innehåller bland annat föreskrifter om mätning, modellberäkning, objektiv skattning, redovisning och rapportering av resultat för den kontroll av miljökvalitetsnormer i utomhusluft som kommunerna ansvarar för. I 36–43 §§ samt bilaga 6 och 7 finns bestämmelser om den rapportering som kommuner och samverkansområden ska göra till Naturvårdsverkets datavärd. I förlängningen innebär alltså 49 § luftkvalitetsförordningen också åligganden för kommunerna.

Föreskrifter som avser åligganden för en kommun ska enligt 8 kap. 2 § första stycket 3 RF meddelas genom lag om inte föreskriftsrätten delegerats till regeringen. Bestämmelserna i 38, 43, 44 och 49 är meddelade med stöd av bemyndigandena i 5 kap. 12 § miljöbalken. Naturvårdsverket anser dock att bemyndigandet i 5 kap. 12 § miljöbalken inte på ett tydligt sätt ger regeringen en rätt att föreskriva om krav på kommunerna att tillgängliggöra information för allmänheten eller en rätt att delegera sådan normgivningskompetens till Naturvårdsverket. Naturvårdsverket bedömer att kraven på information och rapportering inte med önskvärd tydlighet kan anses som ”provtagning eller annan metod för att kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs” och inte heller som ”godkännande av mätmetoder och mätutrustning” enligt 5 kap. 12 § miljöbalken. I 26 § andra stycket luftkvalitetsförordningen anges att kontrollen bland annat ska ske genom redovisningar och rapportering. Detta förändrar dock inte vår bedömning att information och rapportering inte kan anses utgöra kontroll i den mening som föreskrivs i 5 kap. 12 § miljöbalken. Naturvårdsverket föreslår därför ett nytt bemyndigande för regeringen i detta avseende i 5 kap. 12 § miljöbalken.

Eftersom krav på information och rapportering redan finns i tidigare direktiv som genomförts i svensk lagstiftning redogör Naturvårdsverket inte närmare för följdändringar i luftkvalitetsförordningen i delredovisningen. Ändringar i

---

kontroll av luftkvalitet (NFS 2010:8). Dessa bestämmelser föreskrev dock inga direkta rapporteringskrav.

luftkvalitetsförordningen till följd av det nya direktivets utökade krav och förtydligande avseende information och rapportering kommer att redogöras för i slutredovisningen. Naturvårdsverket avser även att i slutredovisningen föreslå att bestämmelserna om rapportering avseende uppgifter om åtgärdsprogram flyttas från Naturvårdsverkets föreskrifter till luftkvalitetsförordningen.

Regeringen ska få föreskriva vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs

Enligt den nuvarande lydelsen av 5 kap. 12 § första stycket miljöbalken ska regeringen besluta vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs. Regeringen har dock inte fattat ett sådant beslut utan i stället meddelat föreskrifter om vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs i luftkvalitetsförordningen. Bemyndigandet i 5 kap. 12 § första stycket miljöbalken behöver därför kompletteras så att regeringen också får föreskriva vilka som ska kontrollera att en miljökvalitetsnorm följs. Möjligheten att besluta måste finnas kvar i och med Naturvårdsverkets förslag till bemyndigande avseende urbana superstationer (se avsnitt 4.1.1).

Andra alternativ som har övervägts

De ändringar Naturvårdsverket föreslagit är nödvändiga för att säkerställa att redan införda bestämmelser i luftkvalitetsförordningen och Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9) har nödvändigt stöd i ett bemyndigande. Det finns därför inga andra lämpliga alternativ än att utöka regeringens bemyndigande i miljöbalken.

Naturvårdsverket har övervägt om bemyndigandet som rör information och rapportering bör kopplas till sådana krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. På så sätt kan det säkerställas att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer inte ålägger kommunerna mer omfattande krav än vad som följer av EU-rätten. Naturvårdsverkets bemyndigande att meddela föreskrifter om rapportering enligt 49 § luftkvalitetsförordningen är också kopplade till det tidigare luftkvalitetsdirektivet och direktivet om metaller och PAH.

De uppgifter som krävs in från kommunerna idag utgår dock ifrån det svenska decentraliserade genomförandet som inte ordagrant motsvarar det tidigare luftkvalitetsdirektivet. Idag kräver till exempel Naturvårdsverket in uppgifter från kommunerna om kontrollstrategi, program för samordnad kontroll, inledande kartläggning och resultat från mätningar till följd av de strängare nationella utvärderingströsklarna. En kontrollstrategi eller ett program för samordnad kontroll ska rapporteras med anledning av att det är såväl ett sätt för kommunerna att arbetsmässigt säkerställa sitt genomförande av kontrollen av miljökvalitetsnormerna, samtidigt som det ger Naturvårdsverket nödvändig överblick av genomförandet av direktivet i Sverige. Kontrollstrategierna innehåller även krav på uppgifter som i dagsläget inte rapporteras till datavärden på annat sätt, exempelvis fotografier av mätstationer och dokumentation av avvikelser från kraven. Det kan argumenteras för att dessa uppgifter inte direkt följer av direktivet.

NATURVÅRDSVERKET

Naturvårdsverket bedömer därför att bemyndigandet inte bör begränsas till enbart sådana krav som följer av EU-rätten.

Föreskrifterna

Naturvårdsverkets föreskrifter kommer inte att behöva ändras till följd av det utökade bemyndigandet i miljöbalken. Det kommer dock behövas ändringar i föreskrifterna med anledning av nya bestämmelser om information och rapportering i luftkvalitetsdirektivet. Dessa kommer att redogöras för närmare i slutredovisningen.

Konsekvenser av förslaget

Eftersom förslaget syftar till att säkerställa tillräckliga bemyndiganden för befintliga bestämmelser innebär ändringarna inga konsekvenser för myndigheter, domstolar, kommuner, företag, enskilda eller andra.

5. Konsekvenser av förslag

5.1 Bakgrund och problembeskrivning

Behovet av de föreslagna förändringarna har sin grund i skyldigheten att genomföra det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt. Som beskrivits tidigare (se avsnitt 2.1) är förslagen i denna delredovisning inriktade på förslag för de delar av direktivet där Naturvårdsverket bedömer att det behövs ändringar i miljöbalken och tillhörande förordningsändringar. Konsekvenserna i denna delredovisning avser således endast de förslag som redovisas här medan konsekvenserna av övriga förslag kommer beskrivas i slutredovisningen.

Ett bakomliggande problem och motiv till det nya skärpta luftkvalitetsdirektivet är också att reducera halterna av luftföroreningar för att därmed minska de negativa effekterna på hälsa och miljö. Sverige har exempelvis vissa lokala problem med höga halter av partiklar och kvävedioxid. Utsläpp av partiklar kan bland annat orsaka andningsbesvär, hjärt- och lungsjukdomar, lungcancer samt förtida dödsfall. Förutom hälsoeffekter orsakar också luftföroreningar negativa effekter på miljön exempelvis i form av växtskador, nedsmutsning, försurning, korrosion, övergödning samt klimatförändringar.⁵⁴

De av förslagen påverkade aktörerna kommer beskrivas nedan men har också beskrivits i kapitel 4 och i Bilaga 2. Alternativ som har övervägts och motiverade förslag till lösningar till regeringen liksom övergripande konsekvenser har i huvudsak beskrivits i kapitel 4. Befintlig styrning och regelverk har främst beskrivits i kapitel 3 och 4 samt i Bilaga 2 och Bilaga 3.

I detta kapitel sammanfattas och utvecklas konsekvenserna i vissa delar av förslagen i enlighet med den nya förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar. För många förslag som behöver genomföras i svensk rätt som en följd av det nya luftkvalitetsdirektivet, finns ett begränsat handlingsutrymme och i vissa fall har därför alternativa förslag inte ansetts motiverat att ta fram. Konsekvenserna har i dessa fall ofta beskrivits mer övergripande och kvalitativt. Konsekvenserna avser beskriva de förändringar som de nya förslagen innebär i relation till nuläget där inga ytterligare åtgärder vidtas.⁵⁵

Underlag till uppskattning av kostnader och andra konsekvenser är delvis baserat på egna analyser och tidigare underlag, men Naturvårdsverket har inom ramen för uppdraget också inhämtat vissa uppgifter. Exempelvis har VTI på uppdrag av Naturvårdsverket analyserat konsekvenser av undantaget för sandning och

---

⁵⁴ För en beskrivning av negativa effekter av luftföroreningar se till exempel: (a) Naturvårdsverket (2024).

⁵⁵ Se beskrivning av referensalternativet nedan.

saltning.⁵⁶ Vissa uppskattningar har genomförts i dialog med andra aktörer, till exempel har uppskattning av kostnader för en ny superstation i urban bakgrund och kostnader för införande av åtgärdsprogram bland annat diskuterats med representanter för kommuner och konsultföretag samt Referenslaboratoriet för luftkvalitet – mätningar och andra nordiska referenslaboratorier. Visst underlag har också inhämtats genom dialog med berörda branscher/aktörer i relevanta delar (se till exempel beskrivning i avsnitt 2.3 och 2.4).

Det kan noteras att utöver denna konsekvensutredning av den svenska implementeringen har också Kommissionen tagit fram en konsekvensanalys i samband med framtagandet av det nya direktivet.⁵⁷

5.2 Referensalternativet – ingen åtgärd

Om svensk lagstiftning inte anpassas till det nya luftkvalitetsdirektivet, senast 11 december 2026, har kommissionen möjlighet att exempelvis inleda ett överträdelseärende och utdöma böter. Därtill riskerar det att leda till fler överskridanden och försämrade förutsättningar för styrning och utsläppsminskningar. Det blir även svårare att nå krav och miljömål samt medföljande positiva effekter på miljö och hälsa. Det nya luftkvalitetsdirektivet behöver alltså genomföras i svensk rätt i enlighet med uppdraget, men det finns ett visst handlingsutrymme kring hur det genomförs, vilket främst har beskrivits i kapitel 4.

5.3 Övergripande om konsekvenser av förslagen

Konsekvenserna av förslagen består både av kostnader och nyttor. Exempel på övergripande konsekvenser av förslagen beskrivs i korthet nedan.

När det gäller nyttor av förslagen så kan konstateras att förslagen främst avser att bidra till att implementera direktivet i svensk rätt och skapa en lämplig ordning för arbete med luftkvalitetsfrågor i Sverige. Detta minskar risken för att kommissionen anser att det svenska genomförandet av direktivet brister och därför inleder ett överträdelseärende mot Sverige.

Förslagen om inrättandet av en superstation för övervakning i urban bakgrund bedöms skapa bättre förutsättningar för att samla in data och öka kunskapen om flera luftföroreningar, inklusive de med framväxande potentiella risker, och deras hälsoeffekter samt ge underlag för analys av olika källors bidrag och möjlighet till en ökad användning av modelleringstillämpningar i tätortsmiljöer. Förslagen om

⁵⁶ Egeskog, Johan, Gustafsson, Mats, Järskog, Ida och Niska, Anna (2025).

⁵⁷ Se exempelvis (b) Europeiska kommissionen (2022).

åtgärdsprogram kan bidra till en ökad tydlighet kring vem som ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram. Det blir också tydligare när ett åtgärdsprogram ska fastställas, vad det ska uppnå och att de åtgärder som inkluderas i ett åtgärdsprogram behöver uppfylla detta. Det bedöms också bli tydligt när ett åtgärdsprogram ska omprövas och vilka krav som ett omprövat åtgärdsprogram ska uppfylla. Förslagen medför också en ökad klarhet för olika aktörer som organisationer, företag och enskilda exempelvis kring vilka krav som kan ställas på ett åtgärdsprogram. Vissa företag kan också påverkas positivt om kommuner i ökad utsträckning kan behöva hjälp med till exempel analyser och åtgärdsprogram, samt genom inköp av de nya mätinstrumenten som kommer att behövas för den urbana superstationen.

Förenklingar och förtydliganden som följer av förslagen kan i vissa fall också spara tid och resurser för myndigheter och kommuner och andra aktörer som arbetar med luftkvalitetsfrågor.

Avseende kostnader av förslagen så kan noteras att många av förslagen består av ändringar i miljöbalken och i luftkvalitetsförordningen, och de är generellt inte särskilt kostnadsdrivande utan mer av administrativ karaktär. Förslagen innebär i vissa fall utökat ansvar och administrativt behov för myndigheter och kommuner men är i flera fall störst i ett initialt skede. Förslagen till exempel relaterat till åtgärdsprogram bedöms kunna leda till viss ökad arbetsbelastning för vägledning, särskilt initialt.

Även om det nya luftkvalitetsdirektivet i stort innebär skärpningar som kan skapa behov hos kommuner av fler åtgärdsprogram och verkningsfulla åtgärder för att minska halter av luftföroreningar innebär förslagen i denna delredovisning ingen sådan direkt konsekvens.⁵⁸ Behovet av en superstation för övervakning i urban bakgrund kommer dock att påverka kostnaderna för den kommun där superstationen blir placerad. Konsekvenser inkluderar ett utökat ansvar och kostnader för till exempel investering, analyser, drift och underhåll (se beskrivning i avsnitt 4.1). Hur stor denna effekt blir på aktuell kommun är dock avhängigt om dessa kostnader helt eller delvis kan finansieras av staten. Kommuner kan också påverkas olika beroende på om de utför eventuella tillkommande arbetsuppgifter i egen regi eller om de till exempel anlitar konsulter. Utöver detta kan en kommun också påverkas av förslaget om sanktioner (se avsnitt 4.5), ifall kommunen inte fastställer eller omprövar ett åtgärdsprogram i rätt tid.

Övriga kostnadsrelaterade konsekvenser för aktuella aktörer bedöms bli relativt begränsade.

Naturvårdsverket har avvägt förslagen utifrån behoven för att de ska fungera i praktiken och bidra till tydlighet utan att medföra mer kostnader eller begränsningar än nödvändigt. Naturvårdsverket bedömer sammanfattningsvis att konsekvenserna av förslagen är motiverade och bidrar till implementeringen av

---

⁵⁸ En mer heltäckande beskrivning av konsekvenser av den svenska implementeringen av direktivet kommer ingå i slutredovisningen av uppdraget, som ska redovisas senast den 30 november 2025.

direktivet i svensk rätt och i sin förlängning även bidra till en gynnsam utveckling av miljö- och hälsoeffekter i Sverige.

Nedan beskrivs konsekvenserna av förslagen uppdelat på olika berörda aktörer.

5.4 Konsekvenser för företag och organisationer

Företag och organisationer bedöms endast påverkas i liten utsträckning av Naturvårdsverkets förslag. Troligen är konsekvenserna sammantaget positiva, exempelvis bedöms företag kunna påverkas positivt av förslaget (i avsnitt 4.1) om superstation för övervakning i urban bakgrund. Bland annat eftersom det kommer att innebära behov av inköp av ny mätutrustning, samt att företag kan behöva stödja aktuell kommun i att genomföra analyser och att det därför troligen finns möjligheter för ett utökat antal uppdrag. Förslag till exempel om åtgärdsprogram (i avsnitt 4.3) bedöms också göra det tydligare för organisationer och företag vad som gäller angående åtgärdsprogram. Till exempel att det tydligt regleras vem som ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram.⁵⁹

5.5 Konsekvenser för myndigheter

5.5.1 Konsekvenser för Naturvårdsverket

Naturvårdsverket bedöms kunna påverkas av förslaget (i avsnitt 4.1) om superstation för övervakning i urban bakgrund genom till exempel en viss ökad administration av bland annat inrapporterade data och metadata. Denna ökade administration bör bli begränsad. Underlag från den utökade övervakningen av hälsopåverkande luftföroreningar bedöms också på sikt kunna ge bättre underlag för Naturvårdsverkets uppföljning av miljökvalitetsmålet Frisk luft.

När det gäller förslagen om åtgärdsprogram så kan konsekvenserna av dessa variera och både innebära ökande respektive minskande arbetsbelastning. Exempelvis innebär förslaget (i avsnitt 4.3.3) att Naturvårdsverket får ett utpekad ansvar att upprätta förslag till och fastställa vissa åtgärdsprogram. Det har än så länge inte behövt upprättas ett åtgärdsprogram på grund av överskridande av de miljökvalitetsnormer som är aktuella i detta avseende och risken för detta bedöms även fortsättningsvis som liten. Förslaget innebär också att Naturvårdsverket inte längre ska bedöma vem som ska ta fram ett åtgärdsprogram och om ett sådant ska tas fram, annat än när Naturvårdsverket själv ska göra detta. Konsekvenserna bedöms bli oförändrade eller medföra en något mindre arbetsbelastning för Naturvårdsverket. Förslaget (i avsnitt 4.3.4) innebär också att det blir tydligt när ett åtgärdsprogram ska fastställas och att Naturvårdsverkets behovsbedömning av

⁵⁹ Detta utvecklas i viss mån också nedan under "5.8 Övriga konsekvenser".

detta försvinner. Det blir även tydligt inom vilken tid det ska vara fastställt. Detta bedöms leda till en viss minskad arbetsbelastning för Naturvårdsverket.

Dessutom medför förslaget (i avsnitt 4.3.5) att det blir tydligt vad ett åtgärdsprogram ska uppnå och inom vilken tid och att de åtgärder som ska finnas i ett åtgärdsprogram behöver uppfylla detta. Att regelverket blir tydligare bedöms underlätta Naturvårdsverkets arbete med att ta fram förslag till åtgärdsprogram. Förslaget bedöms sammantaget leda till viss ökad arbetsbelastning med vägledning eftersom nya krav ställs på effekt av föreslagna åtgärder och inom vilken tid som åtgärdsprogrammet ska vara fastställt. Förslaget (i avsnitt 4.3.6) innebär att det blir tydligt när ett åtgärdsprogram ska omprövas och vilka krav som ett omprövat åtgärdsprogram ska uppfylla. Enligt de bestämmelser som föreslås kommer Naturvårdsverket på olika sätt arbeta med åtgärdsprogram, bland annat som ansvarig för att ta fram förslag till vissa åtgärdsprogram, och det bör underlätta arbetet med detta om reglerna är tydliga. Sammantaget bedöms förslaget leda till att fler åtgärdsprogram omprövas med tätare intervall. Vägledning och rapportering av dessa kan innebära en viss ökad arbetsbelastning för Naturvårdsverket. Sammantaget bedöms förslagen avseende åtgärdsprogram för Naturvårdsverket innebära en något ökad arbetsbelastning men konsekvenserna bedöms vara begränsade.

I och med förslaget om sanktioner (i avsnitt 4.5) bedöms Naturvårdsverket i viss utsträckning få utökade arbetsuppgifter, men dessa bedöms vara begränsade och kunna utföras inom ramen för befintliga resurser. Naturvårdsverket bedöms endast påverkas marginellt av övriga förslag.

5.5.2 Konsekvenser för länsstyrelser

För länsstyrelser bedöms konsekvenserna av förslagen vara relativt små. Exempelvis innebär förslaget om åtgärdsprogram (i avsnitt 4.3.3) att länsstyrelserna inte ska upprätta förslag till eller fastställa åtgärdsprogram annat än om regeringen i det enskilda fallet beslutar detta. Förslaget bedöms innebära en oförändrad eller minskad arbetsbelastning eftersom länsstyrelsen hittills bara fastställt enstaka åtgärdsprogram. Förslagen (i avsnitt 4.3.4, avsnitt 4.3.5 och avsnitt 4.3.6) bedöms inte medföra några konsekvenser för länsstyrelsen om inte regeringen beslutar att de ska fastställa ett åtgärdsprogram.

När det gäller övriga förslag så bedöms de inte innebära några nämnvärda konsekvenser för länsstyrelser.

5.5.3 Konsekvenser för andra centrala myndigheter

Förslaget om superstation för övervakning i urban bakgrund (i avsnitt 4.1) bedöms ge en ökad administration och innebära en granskning av inrapporterade data samt vägledning och kvalitetskontroll för Stockholms universitet (Referenslaboratoriet för luftkvalitet – mätningar). Merarbetet bedöms dock som begränsat.

När det gäller förslagen om åtgärdsprogram, så bedöms de generellt ha liten effekt på centrala myndigheter. Förslaget (i avsnitt 4.3.3) bedöms exempelvis inte medföra några konsekvenser för andra centrala myndigheter än Naturvårdsverket.

Förslaget om åtgärdsprogram (i avsnitt 4.3.4) bedöms inte medföra några konsekvenser för andra centrala myndigheter om inte regeringen beslutar att de ska fastställa ett åtgärdsprogram. Regeringen har dock möjlighet att göra detta redan idag. Förslaget (i avsnitt 4.3.5) bedöms inte heller medföra några konsekvenser för andra centrala myndigheter om inte regeringen beslutar att de ska fastställa ett åtgärdsprogram. Detsamma gäller förslaget (i avsnitt 4.3.6) eftersom det endast är då som de myndigheterna kan behöva ompröva ett åtgärdsprogram.

Förslaget om gränsöverskridande luftföroreningar (i avsnitt 4.4), sanktioner (i avsnitt 4.5), undantag för sandning och saltning (i avsnitt 4.2) samt bemyndigandet som avser kontroll (i avsnitt 4.6) eller övriga förslag bedöms inte heller medföra några konsekvenser för andra centrala myndigheter.

5.6 Konsekvenser för kommuner

Kommunerna bedöms påverkas i viss utsträckning av förslagen. Exempelvis påverkas kommunerna av förslaget om superstation för övervakning i urban bakgrund (i avsnitt 4.1), där Naturvårdsverket föreslår att ansvaret för den urbana superstationen läggs på en kommun. Ansvarig kommun bedöms få ökade kostnader i form av ökad drift till följd av de kompletterande mätningar som behövs på en urban superstation, utöver de som redan genomförs på mätplatsen. Dessa kostnader är årliga och det kommer utöver dessa också innebära en engångskostnad för inköp av mätutrustning. En grov uppskattning av kostnad för investering i ny mätutrustning är 3–4 miljoner kronor (som en engångskostnad eller fördelat över ett antal år) och avser komplettering av befintlig mätstation. En uppskattad kostnad för årliga analyser, drift och underhåll uppgår till cirka 2,5 miljoner kronor. Storleken på den årliga kostnaden kan variera bland annat beroende på val av mätinstrument. Kostnader för analyser, drift och underhåll kan också väntas öka något över tid till följd av prisökningar och på sikt kommer det finnas behov av reparationer och ersättning av instrument som har en begränsad livstid.

I dialog med kommuner som kan tänkas bli ansvariga har det beskrivits som en förutsättning att ansvarig kommun kan få kostnadstäckande statlig finansiering (se även avsnitt 5.7 nedan).

Naturvårdsverkets förslag om sanktioner (i avsnitt 4.5) innebär att kommuner som inte upprättar åtgärdsprogram inom två år efter ett överskridande av en miljökvalitetsnorm kan föreläggas med vite. Då ett vitesbelopp ska bestämmas utifrån omständigheterna i varje enskilt fall är det dock svårt att uppskatta hur stora kostnaderna kan bli. Kommunerna har möjlighet att undgå vitet genom att rätta sig efter det aktuella föreläggandet. Om föreläggandena fungerar på det sätt som avses kommer alltså förslaget om sanktioner inte innebära några ekonomiska konsekvenser för kommunerna. I det fall en kommun vid upprepade tillfällen bryter mot ett föreläggande att fastställa eller ompröva ett åtgärdsprogram kan det dock få betydande ekonomiska konsekvenser för kommunen.

Naturvårdsverkets bedömning (förslag) om luftkvalitetsfärdplan (i avsnitt 4.3.2) påverkar egentligen inte arbetet för kommunerna då det är detsamma oberoende av

vilket begrepp som används. Däremot kan själva införandet av arbetssättet med färdplan innebära vissa konsekvenser i form av merarbete för kommunerna som kommer att behöva ta fram åtgärdsprogram tidigare. Det är dock inte en direkt följd av Naturvårdsverkets förslag och det kan också noteras att själva införandet av arbetssättet med färdplan är ett minimikrav enligt direktivet.

Förslagen om åtgärdsprogram innebär att kommunerna kan få tydligare tilldelat ansvar och en viss ökning av arbetsbelastningen. Denna ökning bedöms dock som begränsad. Förslaget (i avsnitt 4.3.3) innebär exempelvis att kommunerna, tillsammans med Naturvårdsverket, får ett utpekat ansvar att upprätta förslag till och fastställa de flesta åtgärdsprogram. Detta bedöms leda till mycket små konsekvenser eftersom det redan idag är kommuner som upprättar och fastställer de flesta åtgärdsprogram. Bedömningen grundar sig också på att det finns en möjlighet för regeringen att besluta om avvikelse från detta.

Förslaget (i avsnitt 4.3.4) innebär att det blir tydligt när ett åtgärdsprogram ska fastställas och att Naturvårdsverkets behovsbedömning av detta försvinner. Det blir dessutom tydligt inom vilken tid det ska vara fastställt. I frånvaro av behovsbedömningen får kommunerna något längre tid på sig för att ta fram förslaget till åtgärdsprogram, eftersom de inte längre behöver invänta Naturvårdsverkets yttrande. Förslaget bedöms leda till ett större ansvar och en viss ökad arbetsbelastning för kommunerna eftersom de kan behöva bedöma om undantagen är tillämpliga.

Förslaget (i avsnitt 4.3.5) leder till att det blir tydligt vad ett åtgärdsprogram ska uppnå och inom vilken tid och att de åtgärder som ska finnas i ett åtgärdsprogram behöver uppfylla detta. Enligt förslagen som läggs fram kommer kommunerna vara ansvariga för att upprätta och fastställa åtgärdsprogram, vilket bör underlätta arbetet med detta om reglerna är tydliga. Förslaget bedöms sammantaget leda till viss ökad arbetsbelastning eftersom nya krav ställs på effekten av föreslagna åtgärder och den tid inom vilken åtgärdsprogrammet ska vara fastställt.

Dessutom innebär förslaget (i avsnitt 4.3.6) att det blir tydligt när ett åtgärdsprogram ska omprövas samt vilka krav som ett omprövat åtgärdsprogram ska uppfylla. Förslaget innebär att kommunerna kommer vara ansvariga för att upprätta och fastställa åtgärdsprogram och det bör underlätta arbetet med omprövning om reglerna kring de är tydliga. Totalt sett bedöms förslaget leda till att fler åtgärdsprogram omprövas med tätare intervall, vilket kan innebära en viss ökad arbetsbelastning för kommunerna.

Angående förslaget om att inte införa undantag för sandning och saltning (i avsnitt 4.2) så innebär det för kommunerna ingen skillnad mot tidigare då undantag inte tillämpas idag. Dock kan skärpta gränsvärden (som kommer beskrivas i slutredovisningen) innebära att konsekvenserna av att inte tillämpa undantaget blir

större, eftersom skärpta gränsvärden kan leda till att fler åtgärdsprogram behöver tas fram.⁶⁰

Naturvårdsverkets övriga förslag bedöms endast påverkas kommunerna i marginell uträkning. Naturvårdsverket bedömer inte heller att förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen eller innebär någon i övrigt nämnvärd påverkan exempelvis avseende kommunala befogenheter, skyldigheter, organisation eller verksamhetsformer.

5.7 Statsfinansiella konsekvenser

Förslagen kommer att innebära behov av att revidera vissa författningar (enligt avsnitt 1) men också påverka statsbudgeten. Förslaget om att inrätta en superstation för övervakning i urban bakgrund (se avsnitt 4.1) bedöms innebära ett behov av statlig finansiering. Denna kostnad har grovt uppskattats till 3–4 miljoner kronor för investering i ny mätutrustning samt cirka 2,5 miljoner kronor per år i kostnad för årlig analys, drift och underhåll.

Utan statlig finansiering för att upprätta och driva en superstation i urban bakgrund så bedöms det finnas en stor risk att mätningar inte kommer att genomföras och att Sverige inte kan rapportera data i enlighet med direktivet, vilket i sin tur skulle kunna leda till överträdelseärenden.

Förslaget om sanktioner mot kommuner (i avsnitt 4.5) skulle också kunna medföra intäkter till statsbudgeten om till exempel en kommun bryter mot ett föreläggande att fastställa eller ompröva ett åtgärdsprogram som är förenat med vite.

5.8 Övriga konsekvenser

Förutom ovan nämnda effekter finns även en del övriga konsekvenser. Till exempel bedöms förslaget med att upprätta en superstation för övervakning i urban bakgrund (avsnitt 4.1) medföra fördelar med att samla in data om många olika luftföroreningar på samma plats. Föroreningar med framväxande potentiella risker, som bland annat ultrafina partiklar, ammoniak, sot och elementärt kol är viktiga att mäta för att stödja den vetenskapliga förståelsen av deras effekter på människors hälsa och miljö. Mätningar av masskoncentration och kemisk sammansättning av PM_{2,5} är dessutom viktiga för att kunna bedöma förhöjda nivåer i förorenade områden, utvärdera bidraget av långväga transport, få underlag för analys av de olika källornas bidrag samt för en ökad användning av modelleringstillämpningar i tätortsmiljöer. En svensk superstation kommer att vara en del av ett europeiskt mätvärk i och med att alla medlemsländer ska inrätta minst en superstation för övervakning i urban bakgrund.

---

⁶⁰ Naturvårdsverket avser att återkomma med exempel på uppskattningar av kostnader förknippade med åtgärdsprogram i slutredovisningen av uppdraget.

För förslaget angående att inte tillämpa undantag för sandning och saltning (avsnitt 4.2) så innebär det att partikelhalterna kommer bli lägre, än om undantag föreslagits eftersom förslaget innebär att kommuner med överskridande av miljökvalitetsnormen av PM10 behöva sänka halterna för att klara normen, vilket är positivt för bland annat folkhälsan.

Förslagen om åtgärdsprogram innebär framför allt att det kan bli tydligare för olika aktörer vad som gäller avseende åtgärdsprogram. Exempelvis bedöms förslaget (i avsnitt 4.3.3) innebära att det är tydligt reglerat vem som ska upprätta förslag till och fastställa ett åtgärdsprogram. Förslaget (i avsnitt 4.3.4) innebär att det tydligt är reglerat i vilka fall och inom vilket tid som ett åtgärdsprogram ska vara fastställt. Det blir därmed också lättare för dem att bevaka sina intressen i den mån de berörs av åtgärdsprogrammen. Förslaget (i avsnitt 4.3.4) bedöms också minska risken för att åtgärdsprogram inte upprättas inom rätt tid, och om åtgärdsprogrammen framöver fastställs inom tidsfristen minskar risken för överträdelseärenden från EU. Fastställda åtgärdsprogram bör också förbättra luftkvaliteten och minska hälsoriskerna. Förslaget (i avsnitt 4.3.5) innebär att det blir tydligt vad ett åtgärdsprogram ska uppnå och inom vilken tid och att de åtgärder som ska finnas i ett åtgärdsprogram behöver uppfylla detta. Det bedöms leda till ökade möjligheter att tillvarata sin rätt för de som berörs av ett åtgärdsprogram. Förslaget (i avsnitt 4.3.6) innebär att det blir tydligt när ett åtgärdsprogram ska omprövas och vilka krav som ett omprövat åtgärdsprogram ska uppfylla. Konsekvenserna av förslagen kring åtgärdsprogram bedöms också innebära att det bland annat blir tydligt för organisationer, företag och enskilda vad som gäller avseende åtgärdsprogram angående de olika förtydliganden och förändringar som nämns ovan.

När det gäller förslaget om sanktioner (i avsnitt 4.5) så kan det innebära en viss ökning av mål till mark- och miljödomstolarna. Naturvårdsverket bedömer dock ökningen som marginell och den bedöms inte vara kostnadsdrivande. Förslaget om sanktioner syftar till att säkerställa att artikel 29 luftkvalitetsdirektivet genomförs på ett korrekt sätt och därmed undvika att kommissionen inleder ett överträdelseärende mot Sverige. Om risken att drabbas av sanktioner leder till att åtgärdsprogram fastställs i rätt tid ökar också förutsättningarna för att säkerställa en luftkvalitet som inte är skadlig för människors hälsa, naturliga ekosystem och biologisk mångfald i enlighet med direktivets syfte.

Förslagen bedöms för övrigt inte få annat än marginella effekter på andra delar eller områden i samhället som till exempel regioner eller sysselsättning, konkurrensfrågor, jämlikhet, integration eller sociala frågor.

5.9 Ikraftträdande och behovet av särskilda informationsinsatser

De förändringar som föreslås i denna redovisning behöver vara genomförda i svensk rätt enligt vad som anges i direktivet, det vill säga senast 11 december 2026.

Det kommer att finnas behov av informationsinsatser inför att dessa författningsförändringar ska träda i kraft. Naturvårdsverket avser att föra dialog med berörda aktörer via exempelvis nyhetsbrev, befintliga nätverk med intressenter, webinarier och information på webben och att ge vägledning till tillsynsmyndigheter och andra berörda aktörer.

5.10 Överensstämmelse med EU-rätt

Naturvårdsverkets redovisning med författningsförslag har som huvudsakligt syfte att analysera och föreslå nödvändiga författningsändringar med anledning av EU:s nya luftkvalitetsdirektiv. De föreslagna författningsändringarna bedöms överensstämma med EU-rätten.

Naturvårdsverkets bedömning att inte genomföra undantag för sandning och saltning enligt artikel 17 luftkvalitetsdirektivet innebär dock att de svenska reglerna blir strängare än direktivet kräver. Naturvårdsverkets förslag om ett förtydligat bemyndigande som avser kontroll ger också en möjlighet för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som går längre än direktivet. Skälen för detta anges i avsnitt 4.2 respektive 4.6.

5.11 Osäkerheter och utvärderingsbehov

5.11.1 Osäkerheter

Det finns flera olika typer av osäkerheter kring konsekvenserna av förslagen. På en övergripande nivå kan konstateras att det finns en osäkerhet kring hur berörda aktörer kommer att påverkas och agera som en följd av förslagen och när regelverk förändras. Hur de påverkas kommer också bero på lokalt, nationellt och internationellt luftarbete och hur luftkvaliteten i olika delar av landet utvecklas över tid. Bland annat kan det påverka risk för överskridande och vilket behov som uppstår exempelvis av att upprätta nya åtgärdsprogram och införa effektiva åtgärder. Det finns också osäkerheter kring kostnadsuppskattningar liksom betydelsen av vissa antaganden och avgränsningar som gjorts i uppdraget.

Som beskrivits i avsnitt 4.1 så finns det exempelvis en hel del osäkerheter kring de antaganden och uppskattningar som gjorts i relation till superstationen för övervakning i urban bakgrund. Kostnadsuppskattningar såsom inköpskostnader kommer exempelvis till stor del beror på val av mätinstrument och placeringen.⁶¹

Som beskrivits i förslaget om sanktioner mot kommuner (i avsnitt 4.5) kan vitesbelopp variera beroende på ett flertal faktorer och det finns därmed en osäkerhet kring hur stora vitesbelopp som kommer föreläggas i praktiken och även en osäkerhet i om det finns en risk att kommuner kommer bryta mot eventuella förelägganden.

⁶¹ För mer detaljer kring osäkerheter se avsnitt 4.1.

5.11.2 Utvärdering

Bland annat ovanstående osäkerheter gör att det kan vara lämpligt med en utvärdering efter några år, med bättre underlag om kostnadsbild och hur berörda aktörer agerar när regelverk förändras. För att säkerställa att konsekvenser är proportionerliga bedömer Naturvårdsverket därför att det kan vara lämpligt med en utvärdering efter 3–5 år efter att förändringarna trätt i kraft. En utvärdering av kostnaderna för superstationen för övervakning i urban bakgrund kan vara särskilt relevant för att bedöma om finansieringen behöver justeras för att täcka kostnaderna.

Enligt artikel 30 i direktivet ska Sverige, när direktivet har införlivats i svensk lagstiftning, underrätta kommissionen om de nationella genomförandeåtgärderna. Kommissionen gör därefter en granskning av införlivandet och utvärdera om det är i enlighet med direktivets minimikrav. Kommissionen har möjlighet att inleda överträdelseärenden i fall de skulle anse att införlivandet inte är tillfredställande.

Därutöver ska kommissionen även genomföra en översyn av alla bestämmelser i luftkvalitetsdirektivet senast den 31 december 2030, och därefter minst vart femte år, i syfte att utvärdera om de är lämpliga för att uppnå direktivets centrala mål.

6. Källförteckning

Ds 2004:11, Förbättrad djurskydds- och livsmedelstillsyn.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG av den 15 december 2004 om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp (samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/2881 av den 23 oktober 2024 om luftkvalitet och renare luft i Europa.

Europeiska kommissionen, Generaldirektoratet miljö, EU Pilot-begäran 6217/14/ENVI.

Europeiska kommissionen (2011). Kommissionens genomförandebeslut av den 12 december 2011 om fastställande av regler för Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG och 2008/50/EG vad gäller ömsesidigt utbyte av information och rapportering av luftkvaliteten (2011/850/EU).

Europeiska kommissionen (2015). Europeiska kommissionens skrivelse angående Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa (KOM:s reg 6217/14/ENVI), M2015/03379/R, 2015-12-18.

(a) Europeiska kommissionen (2019). Formell underrättelse – Överträdelse nummer 2018/2326.

(b) Europeiska kommissionen (2019). FITNESS CHECK of the Ambient Air Quality Directives: Directive 2004/107/EC relating to arsenic, cadmium, mercury, nickel and polycyclic aromatic hydrocarbons in ambient air and Directive 2008/50/EC on ambient air quality and cleaner air for Europe. Bryssel: Europeiska kommissionen. Rapport SWD(2019) 427 final.

(a) Europeiska kommissionen (2022). Generaldirektoratet för miljö, Ricardo, Walker, H., Pepler, A. and Tarrason, L., Assessment of contributions from natural sources, winter sanding and salting and compliance with existing available guidelines, Europeiska unionens publikationsbyrå 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2779/099344>.

(b) Europeiska kommissionen (2022). Staff Working Document - Impact Assessment Report Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on ambient air quality and cleaner air for Europe (recast). Bryssel: Europeiska kommissionen. Rapport SWD (2022) 545 final.

Europeiska miljöbyrån (EEA) (2024). European Air Quality Index, <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/index>, hämtad 2025-03-04.

Forastiere, Francesco, Orru, Hans, Krzyzanowski, Michal et al. (2024). *The last decade of air pollution epidemiology and the challenges of quantitative risk assessment*. Environ Health 23, 98. <https://link.springer.com/article/10.1186/s12940-024-01136-5>

Forsberg, Bertil. (2025). *Reviderat underlag om hälsokonsekvenser av luftföroreningar* | (Revision of supporting documentation on health impacts of air pollution) Umeå universitet och Trafikverket. 2023/56921, <https://projektdatabas.vti.se/bib/4927>.

Gustafsson, Malin, Lindén, Jenny, Forsberg, Bertil, Åström, Stefan, Johansson, Emelie. (2022). *Quantification of population exposure to NO2, PM10 and PM2.5, and estimated health impacts 2019*. IVL. Umeå Universitet. No. B 2446. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1691636/FULLTEXT02.pdf>

Gustafsson, Mats, Egeskog, Johan, Järleskog, Ida och Niska, Anna (2025). *Kunskapsunderlag för beslut om undantag från miljökvalitetsnorm, Vägsands och vägsalts påverkan på PM10*. Linköping: VTI. Rapport XXX (ännu ej publicerad av VTI, Naturvårdsverkets diarienummer NV-07336-24).

Kommissionen mot Belgien, mål C-203/98 och kommissionen mot Tyskland, mål 131/88.

Lövenheim, Boel (2017). *Exponering för luftföroreningar inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund*. Stockholm: SLB analys. LVF 2017:12.

Miljöförvaltningen Malmö stad (2013). *Luftföroreningar vid Rådmansgatan 2012*. Malmö: Miljöförvaltningen Malmö stad. Rapport nr 5/2013.

Miljödepartementet (2019). Promemoria. Förbättrat genomförande av luftkvalitetsdirektivet. M2019-01333/R.

Miljö- och energidepartementet (2015). Svar på Europeiska kommissionens skrivelse angående Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa (KOM:s ref 6217/14/ENVI), M2015/03379/R.

Naturvårdsverket (2007). Bedömning av behov av åtgärdsprogram för ozon i Sverige, Skrivelse till regeringen 2007-09-20, Dnr 113-5899-07 Ht.

Naturvårdsverket (2008). Förslag till ny förordning om miljökvalitetsnormer för utomhusluft: Genomförande av dir 2008/50/EG samt MIKSA-förslaget. Stockholm: Naturvårdsverket. Rapport. ISBN 978-91-620-5884-5.

Naturvårdsverket (2020). Översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet – Redovisning av ett regeringsuppdrag, Skrivelse till regeringen 2020-02-19, NV-02575-19.

Naturvårdsverket (2023). *Fördjupad utvärdering av miljömålen 2023*. Naturvårdsverkets rapport 7067.

NATURVÅRDSVERKET

- (a) Naturvårdsverket (2024). Luftföroreningar och dess effekter, <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/luft/luftfororeningar-och-dess-effekter/>, hämtad 2025-03-28.
- (b) Naturvårdsverket (2024). Luften i Sverige, <https://www.naturvardsverket.se/luftenisverige>, hämtad 2025-04-08.
- (c) Naturvårdsverket (2024). Utsläpp av luftföroreningar, <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/luft/statistik--utslapp-och-halter/utslapp-av-luftfororeningar/>, hämtad 2025-04-08.
- (d) Naturvårdsverket (2024). Överskridanden av miljökvalitetsnormerna, <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/luft-och-klimat/miljokvalitetsnormer-for-utomhusluft/overskridanden-av-miljokvalitetsnormerna/>, hämtad 2025-04-08
- (a) Naturvårdsverket (2025). ”Budgetunderlag 2026–2028”, skrivelse till regeringen 2025-02-27, NV-25-002743.
- (b) Naturvårdsverket (2025). Åtgärdsprogram för utomhusluft, <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/luft-och-klimat/miljokvalitetsnormer-for-utomhusluft/ta-fram-atgardsprogram/>, hämtad 2025-04-08.
- Prop. 2009/10:184 Åtgärdsprogram och tillämpningen av miljökvalitetsnormer.
- Prop. 2019/20:137 Förbättrad tillsyn på miljöområdet.
- Regeringsbeslut, M2019/00649/Kl: Uppdrag om översyn av åtgärdsprogram för luftkvalitet.
- Skr. 2017/18:230 Strategi för levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling.
- SMHI (2025) Datavårdskap luftkvalitet, www.smhi.se/datavardluft, hämtad 2025-04-08.
- SOU 1982:21 *Ett effektivare vite*. (1982) Viteskommittén.
- SOU 2002:107 *Bestämmelser om miljökvalitet* (2002), Miljöbalkskommitténs betänkande angående införandet av EG:s ramdirektiv för vatten i Sverige.
- SOU 2005:59 *Miljöbalken; miljökvalitetsnormer, miljöorganisationerna i miljöprocessen och avgifter*. (2005), Slutbetänkande av Miljöbalkskommittén.
- SOU 2011:86 *Bättre miljö – minskade utsläpp* (2011), Betänkande av Industriutsläppsutredningen.
- SOU 2016:47 *En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige* (2016). Delbetänkande av Miljömålsberedningen
- SOU 2025:14 *En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem* (2025), Betänkande av Miljöstraffrättsutredningen
- Statistikmyndigheten SCB (2008). Karta över NUTS-indelningen i Sverige (fr.o.m. 2008-01-01), <https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/eus-regioner---nuts/>, hämtad 2025-03-26.

NATURVÅRDSVERKET

Världshälsoorganisationen (2021). *WHO global air quality guidelines: particulate matter (PM_{2.5} and PM₁₀), ozone, nitrogen dioxide, sulfur dioxide and carbon monoxide*. Genève: World Health Organization. ISBN: 978-92-4-003422-8.

Bilaga 1

Regeringsuppdraget

Regeringen	Regeringsbeslut 2024-09-26 KN2023/00745 (delvis)	II 6
Klimat- och näringslivsdepartementet	Naturvårdsverket 106 48 Stockholm	

Uppdrag till Naturvårdsverket att lämna förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt

Regeringens beslut

Regeringen ger Naturvårdsverket i uppdrag att föreslå författningsändringar för att genomföra det nya luftkvalitetsdirektivet som är en sammanslagning av direktiv 2004/107/EG om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften och direktiv (2008/50/EG) om luftkvalitet och renare luft i Europa och som förväntas antas under slutet av 2024. Naturvårdsverket ska:

- föreslå de författningsändringar som behövs för att uppfylla det nya direktivets krav, förutom vad gäller artiklarna 27 och 28 i direktivet.
- se över Sveriges zonindelning för luftkvalitet.
- ge förslag på hur den befintliga lagstiftningen, inklusive de svenska miljökvalitetsnormerna, som går utöver gällande direktiv kan anpassas till det nya luftkvalitetsdirektivet. Vad gäller de miljökvalitetsnormer som går utöver det nya direktivet ska Naturvårdsverket även ge förslag på vilka som bör behållas utifrån ett hälsoperspektiv.
- redogöra för möjliga undantag enligt direktivet, analysera tillämpligheten och ge förslag på hur dessa kan tillämpas.
- genomföra en konsekvensanalys av de föreslagna författningsändringarna.

Telefonväxel: 08-405 10 00 Webb: www.regeringen.se	Postadress: 103 33 Stockholm Besöksadress: Herkulesgatan 17 E-post: kn.registrator@regeringskansliet.se

Uppdraget ska delredovisas med förslag på lagändringar, tillhörande förordningsändringar samt en konsekvensanalys av dessa senast den 30 maj 2025. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 november 2025. I uppdraget ingår att ha löpande dialog med Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) om uppdraget och om hur det fortskrider. I uppdraget ingår också att ha dialog med berörda branscher i relevanta delar.

Skälen för regeringens beslut

Kommissionen presenterade den 26 oktober 2022 förslag till ett nytt luftkvalitetsdirektiv som innebär en sammanslagning av direktiv 2004/107/EG och direktiv 2008/50/EG med syfte att bl.a. anpassa lagstiftningen till WHO:s vägledning från 2021 och sätta uppdaterade mål för luftkvalitet från 2030. En preliminär politisk överenskommelse nåddes mellan EU:s institutioner under våren 2024. Europaparlamentet väntas genomföra en slutlig omröstning under hösten 2024.

Det nya direktivet förväntas antas under slutet av 2024. Nationell lagstiftning för att genomföra det nya direktivet behöver ha trätt i kraft två år efter att direktivet har antagits. Genomförandet bedöms kräva ändringar på både lagnivå och förordningsnivå. Det kräver ett skyndsamt lagstiftningsarbete och att arbetet med det nationella genomförandet av det nya direktivet påbörjas innan ändringarna i direktivet antagits.

En översyn av den zonindelning som Sverige tillämpar i dag för luftkvalitet bör göras. Dagens zoner omfattar stora ytor, vilket bl.a. kan innebära att en överträdelse inte är representativ för hela zonen. Mindre zoner kan underlätta för det kontrollförfarande inom respektive zon som används för att bedöma om kraven enligt direktivet uppfylls. I uppdraget ingår även att utreda om undantagen i det nya luftkvalitetsdirektivet kan och bör tillämpas i Sverige. Undantagen finns i artikel 17, som handlar om överskridanden på grund av sandning och saltning av vägar, och i artikel 18, som tillåter en medlemsstat att skjuta upp tidsfristen för att uppfylla direktivets gränsvärden under vissa förhållanden. I Sverige finns det även nationella miljökvalitetsnormer och andra regler som går utöver både de nuvarande direktiven och det nya direktivets krav, till exempel regler om förebyggande luftkvalitetsstrategier. Uppdraget omfattar att föreslå hur dessa regler kan anpassas till det nya direktivet och se över vilka av de nuvarande, strängare, nationella miljökvalitetsnormerna som bör behållas utifrån ett hälsoperspektiv.

NATURVÅRDSVERKET

Artikel 27, om tillgång till rättslig prövning, och artikel 28, om ersättning för skador på människors hälsa, i det nya luftkvalitetsdirektivet undantas från uppdraget, eftersom dessa kommer att beredas separat inom Regeringskansliet. Det ingår i uppdraget att förhålla sig till de förslag som presenteras avseende dessa artiklar.

På regeringens vägnar

Romina Pourmokhtari

Parasto Nosrati

Kopia till

Klimat- och näringslivsdepartementet/RS
Finansdepartementet/BA

3 (3)

Bilaga 2

Luftkvalitetssituationen och aktörer

Hur ser luftkvalitetssituationen ut i Sverige idag?

Luftkvaliteten i Sverige har förbättrats avsevärt under de senaste årtiondena i takt med att ny lagstiftning ställt krav på utsläppsminskning inom flera områden, exempelvis industri, energi och fordon.⁶² Det har dessutom ställts krav på åtgärder i trafikmiljön.⁶³ De största förbättringarna skedde i ett tidigt skede av regleringarna och för flera föroreningar har den nedåtgående trenden nu avstannat.⁶⁴ Ett tydligt exempel på en effektiv reglering var införandet av krav på katalytisk avgasrening i bilar i slutet av 1980-talet. Till följd av detta minskade halterna av kvävedioxid kraftigt på kort tid. Därpå följde en period då trenden stannade av, främst på grund av den stora andelen dieslbilar med otillåtet höga utsläpp av kväveoxider. Under pandemin kunde en minskning i halterna noteras men det var oklart om det var en effekt av pandemin. Under de senaste åren har minskningen av halterna fortsatt och det går nu att konstatera att den förändrade fordonssammansättningen, med en övergång till allt fler elbilar, har varit den största bidragande faktorn. Under de senaste åren har överskridanden av dagens miljökvalitetsnormer för kvävedioxid blivit alltmer ovanliga, men kan fortfarande främst relateras till transporter.

För grova partiklar (PM₁₀) ser situationen annorlunda ut. Halterna varierar mycket mellan åren och överskridanden sker fortfarande i ett antal kommuner varje år.⁶⁵ Vissa år är vädret särskilt ogynnsamt ur partikelsynpunkt, med liten nederbörd och torra vägbanor, vilket medför fler överskridanden än annars. Halterna har visat sig vara starkt relaterade till användningen av dubbdäck och gatudrift. Fina partiklar (PM_{2,5}) är å sin sida kopplade till förbränning (bilavgaser, industriprocesser och vedeldning) och södra halvan av landet påverkas i en inte obetydlig omfattning av långväga transport av PM_{2,5} från kontinenten. Miljökvalitetsnormen för PM_{2,5} har dock hittills inte överskridits vid någon mätstation i Sverige.

---

⁶² (c) Naturvårdsverket (2024).

⁶³ (b) Naturvårdsverket (2025).

⁶⁴ (b) Naturvårdsverket (2024).

⁶⁵ (d) Naturvårdsverket (2024).

Halterna av metaller och svaveldioxid är numera på mycket låga nivåer, under utvärderingströsklarna, och i viss mån förhöjda halter förekommer främst i närheten av industrimiljöer.

Bensen har i likhet med kvävedioxid minskat kraftigt i trafikmiljö. Det gäller även kolmonoxid, med undantag för att högre halter, och under de senaste åren även ett överskridande av miljökvalitetsnormen, uppstår vid motorträffar med äldre bilar som saknar katalysatorer.

Halterna av bens(a)pyren har varit relativt låga på det fåtal platser där det har kartlagts, men i till exempel villaområden där gammal eldningsutrustning används kan nivåerna troligtvis vara högre. Inga överskridanden av miljökvalitetsnormen har dock noterats i de mätningar som har rapporterats till Naturvårdsverkets datavärd.

Marknära ozon är en storskalig luftförorening som bildas genom interaktion mellan kväveoxider och flyktiga organiska ämnen under inverkan av solljus och som är svår att påverka med lokala åtgärder. Överskridanden av den svenska miljökvalitetsnormen, en så kallad målsättningsnorm som ska eftersträvas, är vanligt förekommande över hela landet, i synnerhet på sommaren. EU:s målvärde, som tillåter 25 överskridanden per år efterlevs emellertid.

Aktörer

Kontroll av miljökvalitetsnormerna för utomhusluft

I Sverige har vi ett decentraliserat system där kommunerna har huvudansvaret för att kontrollera att miljökvalitetsnormerna för utomhusluft följs.⁶⁶ Ansvaret omfattar samtliga miljökvalitetsnormer utom de som Naturvårdsverket ansvarar för: ozon, exponeringsminskningsmålet för PM_{2,5} samt normerna för kväveoxider och svaveldioxid för skydd av växtligheten.⁶⁷

Det finns 290 kommuner i Sverige och förutsättningarna skiljer sig mycket mellan dem, både vad gäller luftproblematik och resurser att hantera de krav som ställs i lagstiftningen. En del större kommuner genomför själva den kontroll som behövs, men det vanligaste är att en konsult anlitas för såväl kontrollen (mätning, modellering, objektiv skattning) som rapportering av resultat till Naturvårdsverkets datavärd (SMHI).⁶⁸

I många fall ingår kommunen i ett så kallat samverkansområde där kommuner bedriver delar av eller all kontroll av MKN tillsammans.⁶⁹ Fördelarna är att kompetensen koncentreras, att fokus på luftfrågorna ökar och att det blir mer

⁶⁶ 26 § luftkvalitetsförordningen.

⁶⁷ 28 § luftkvalitetsförordningen.

⁶⁸ En datavärd är en aktör som har i uppgift att ta emot och utföra leveranskontroll, lagring och tillgängliggörande av miljödata inom ett tematiskt område, till exempel luftkvalitet.

⁶⁹ 8 § Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9).

kostnadseffektivt för kommunerna. En del samverkansområden utgör en del av ett luftvårdsförbund. I ett luftvårdsförbund kan även mätningar av andra parametrar i regional bakgrund förekomma, till exempel kväve- och svavelföreningar, marknära ozon samt metaller i mossor. I luftvårdsförbund ingår ofta kommuner, länsstyrelsen och företag, men det finns undantag även från detta, variationen mellan luftvårdsförbunden är stor.

Det finns inga krav i förordningen på länsstyrelserna att kontrollera luftkvaliteten, men de flesta länsstyrelser genomför mätningar i regional bakgrund, ofta inom ramen för luftvårdsförbund, bland annat som underlag till utvärderingen av sina miljömål.

Naturvårdsverket ansvarar enligt luftkvalitetsförordningen för att övervaka ett större antal parametrar främst i regional bakgrund, och i viss mån i urban bakgrund.⁷⁰ Naturvårdsverket upphandlar ett antal utförare av miljöövervakning för att genomföra detta ansvar.

Åtgärdsprogram och andra sätt att förbättra luftkvaliteten

I linje med att kommunerna ansvarar för kontroll av luftkvaliteten, och generellt sett förfogar över de åtgärder som behövs för att förbättra den, ansvarar de även vanligtvis för att ta fram åtgärdsprogram. När en kommun upptäcker att en miljökvalitetsnorm har överskridits, ska kommunen skicka en underrättelse till Naturvårdsverket.⁷¹ Naturvårdsverket gör en bedömning av om det behöver tas fram ett åtgärdsprogram och meddelar detta till, i de flesta fall, kommunen. Kommunen ska därefter ta fram ett förslag till åtgärdsprogram som efter samråd med berörda aktörer fastställs.⁷²

Om kommunen noterar att den övre utvärderingströskeln har överskridits ska kommunen ta fram en förebyggande luftkvalitetsstrategi (FLIS) med åtgärder som gör att halterna minskar och att ett överskridande undviks. Kommunen ska skicka FLIS:en till Naturvårdsverket och andra som berörs.⁷³

Det finns även möjlighet att rikta krav på framtagande av åtgärdsprogram mot länsstyrelsen, och även Naturvårdsverket kan vid behov omfattas av krav på åtgärdsprogram. Frågor om behov av och innehåll i åtgärdsprogram kan vidare överlämnas till regeringen för prövning.

---

⁷⁰ 28 § luftkvalitetsförordningen

⁷¹ 30 § luftkvalitetsförordningen

⁷² 31–32 §§ luftkvalitetsförordningen

⁷³ 30 c § luftkvalitetsförordningen

Bilaga 3

Det svenska regelverket

EU:s tidigare luftkvalitetsdirektiv har i Sverige genomförts i miljöbalken (1998:808), luftkvalitetsförordningen (SFS 2010:477) och Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9).

Miljöbalken utgör Sveriges centrala lagstiftning på miljöområdet och syftar mot en hållbar utveckling, i 5 kap. ingår regelverket om miljökvalitetsnormer.

Miljökvalitetsnormer syftar till att skydda människors hälsa och miljö och utgör värden som ska följas eller eftersträvas. Miljökvalitetsnormer kan tas fram för flera olika områden, däribland luft. I 5 kap. regleras hur normerna ska fastställas, följas upp och tillämpas. Det är myndigheter och kommuner som ska ansvara för att miljökvalitetsnormer följs. Om en miljökvalitetsnorm följs ska som regel ett åtgärdsprogram tas fram. I 5 kap. anges när ett åtgärdsprogram ska upprättas, vad det ska innehålla samt hur det ska fastställas, kommuniceras och omprövas. Med hjälp av det nyligen inrättade verktyget förebyggande luftkvalitetsstrategi finns möjlighet för kommunerna att arbeta proaktivt och därmed undvika att en miljökvalitetsnorm överskrids. För att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska kunna genomföra specifika bestämmelser på olika områden ingår även ett antal bemyndiganden i 5 kap., exempelvis om åtgärdsprogram och kontroll av miljökvalitetsnormer.

I luftkvalitetsförordningen återfinns ett mer specifikt genomförande av EU:s luftkvalitetslagstiftning. Den första förordningen beslutades i samband med införandet av miljöbalken, därefter har revideringar gjorts i takt med att ny EU-lagstiftning tillkommit. Nuvarande förordning fick sin grundutformning i samband med genomförandet av det tidigare direktivet 2008/50/EG. Förordningen innehåller miljökvalitetsnormer för de olika föroreningarna (gränsvärdesnormer och målsättningsnormer) samt tröskelvärden och utvärderingströsklar. Det anges även vem som ansvarar för att kontrollera miljökvalitetsnormerna och vem som är skyldig att ta fram åtgärdsprogram och förebyggande luftkvalitetsstrategi, vad dessa ska innehålla och hur processen ska gå till. Förordningen innehåller även krav om information och rapportering. Naturvårdsverket ges bemyndigande att meddela föreskrifter om godkännande av mätsystem, om kontroll av miljökvalitetsnormerna, om rapportering och om att utse referenslaboratorium för luftkvalitet.

Naturvårdsverkets föreskrifter har liksom förordningen reviderats vartefter ny EU-lagstiftning tillkommit och är nu inne på den fjärde versionen inom ramen för det tidigare direktivet och den åttonde versionen sedan miljöbalkens tillkomst.

Föreskrifterna utgör främst ett genomförande av det tidigare direktivets bilagor i svensk lagstiftning, och de omfattar regler om hur kontrollen av miljökvalitetsnormerna ska gå till (mätning, modellberäkning och objektiv skattning), om samverkan, kvalitetsmål, referensmetoder, placering av mätstationer

NATURVÅRDSVERKET

och mätinstrument samt krav på vilka uppgifter som ska rapporteras till Naturvårdsverkets datavärd. De innehåller även bestämmelser om referenslaboratoriets roll och om beslut om metoders likvärdighet med referensmetoder. Vid sidan av bestämmelser om kontroll av MKN innehåller de även krav på redovisning av detaljerade uppgifter om åtgärdsprogram.

2024/2881

20.11.2024

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2024/2881

av den 23 oktober 2024

om luftkvalitet och renare luft i Europa

(omarbetning)

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 192.1,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande ⁽¹⁾,med beaktande av Regionkommitténs yttrande ⁽²⁾,i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ⁽³⁾, och

av följande skäl:

- (1) Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG ⁽⁴⁾ och 2008/50/EG ⁽⁵⁾ har ändrats väsentligt. Eftersom ytterligare ändringar ska göras bör dessa direktiv av tydlighetsskäl omarbetas.
- (2) Kommissionen lade i sitt meddelande av den 11 december 2019 med titeln *Den europeiska gröna given* fram en ambitiös färdplan för att ställa om unionen till ett rättvist och välmående samhälle med en modern, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi, som syftar till att skydda, bevara och stärka unionens naturkapital och skydda allmänhetens hälsa och välbefinnande från miljörelaterade risker och effekter. När det gäller ren luft åtog kommissionen sig att ytterligare förbättra luftkvaliteten och att bättre anpassa unionens luftkvalitetsnormer till Världshälsoorganisationens (WHO) rekommendationer. Kommissionen aviserade också i den europeiska gröna given skärpta bestämmelser om övervakning, modellering och planer avseende luftkvalitet.
- (3) I sitt meddelande av den 12 maj 2021 med titeln *Vägen till en frisk planet för alla – EU-handlingsplan: Med sikte på nollförorening av luft, vatten och mark* inrättade kommissionen en *handlingsplan för nollförorening* som bland annat behandlar föroreningsaspekterna i den europeiska gröna given och som innehåller åtagandet att senast 2030 minska luftföroreningarnas hälsoeffekter med mer än 55 % och de ekosystem i unionen där luftföroreningar hotar den biologiska mångfalden med 25 %.
- (4) Handlingsplanen för nollförorening innehåller också en vision för 2050, där luftföroreningarna minskas till nivåer som inte längre anses vara skadliga för hälsan och de naturliga ekosystemen. I detta syfte bör en stegvis strategi eftersträvas för att fastställa unionens nuvarande och framtida luftkvalitetsnormer, fastställa luftkvalitetsnormer för 2030 och framåt och utveckla ett perspektiv för anpassning till WHO:s mest aktuella luftkvalitetsriktlinjer senast 2050 på grundval av en mekanism för regelbunden översyn för att ta hänsyn till de senaste vetenskapliga beläggen. Med tanke på kopplingarna mellan minskning av föroreningar och utfasning av fossila bränslen bör det långsiktiga

⁽¹⁾ EUT C 146, 27.4.2023, s. 46.⁽²⁾ EUT C, C/2023/251, 26.10.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/251/oj>.⁽³⁾ Europaparlamentets ständpunkt av den 24 april 2024 (ännu inte offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 14 oktober 2024.⁽⁴⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG av den 15 december 2004 om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften (EUT L 23, 26.1.2005, s. 3).⁽⁵⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa (EUT L 152, 11.6.2008, s. 1).

målet att uppnå nollföroreningsambitionen eftersträvas tillsammans med en minskning av växthusgasutsläppen såsom inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 ⁽⁶⁾.

- (5) I september 2021 uppdaterade WHO sina riktlinjer för luftkvalitet på grundval av en systematisk översyn av de vetenskapliga beläggen för hälsoeffekterna av luftföroreningar. I WHO:s uppdaterade riktlinjer för luftkvalitet framhålls nya belägg för effekter vid låga nivåer av exponering för luftföroreningar, och det formuleras lägre luftkvalitetsriktvärden för partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}) och för kvävedioxid jämfört med tidigare riktlinjer. Detta direktiv tar hänsyn till de senaste vetenskapliga beläggen, inbegripet WHO:s senaste luftkvalitetsriktlinjer.
- (6) Under de senaste tre årtiondena har unionslagstiftningen och den nationella lagstiftningen lett till stadiga minskningar av skadliga utsläpp av luftföroreningar och motsvarande förbättringar av luftkvaliteten. De politiska alternativ som analyseras i den konsekvensbedömning som åtföljer detta direktiv visar på ytterligare socioekonomiska nettovinster av att ytterligare minska luftföroreningarna och att de beräknade hälso- och miljöfördelarna i ekonomiska termer avsevärt uppväger de förväntade genomförandekostnaderna.
- (7) När medlemsstaterna, Europaparlamentet, rådet och kommissionen vidtar relevanta åtgärder på unionsnivå och nationell nivå för att uppnå nollföroreningsmålet för luftföroreningar bör de vägledas av försiktighetsprincipen och av principerna att förebyggande åtgärder bör vidtas, att miljöförstöring företrädesvis bör hejdas vid källan och att förorenaren ska betala, som fastställs i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), och av den europeiska gröna given princip om att *inte vålla skada*, samt beakta den mänskliga rättigheten till en ren, hälsosam och hållbar miljö, som erkänns i resolution 76/300 antagen av Förenta Nationernas (FN:s) generalförsamling den 28 juli 2022. De bör bland annat ta hänsyn till följande aspekter: den förbättrade luftkvalitetens bidrag till människors hälsa, miljöns kvalitet och ekosystemresiliens, medborgarnas välbefinnande, jämlikhet och skyddet av känsliga och utsatta grupper, hälso- och sjukvårdskostnader, samhällets välmående, sysselsättningen och ekonomins konkurrenskraft; energiomställningen, ökad energitrygghet och bekämpning av energifattigdom; livsmedelstrygghet och överkomliga priser; utveckling av hållbara och smarta mobilitets- och transportlösningar och tillhörande infrastruktur; effekterna av beteendeförändringar; finanspolitikens inverkan; rättvisa och solidaritet mellan och inom medlemsstaterna mot bakgrund av deras ekonomiska möjligheter, nationella förhållanden, till exempel öars särdrag, och behovet av konvergens över tid; behovet av att göra omställningen rättvis och socialt jämlik genom lämpliga utbildningsprogram, inbegripet för hälso- och sjukvårdspersonal; bästa tillgängliga och mest aktuella vetenskapliga belägg, särskilt de resultat som rapporterats av WHO; behovet av att integrera luftföroreningsrelaterade risker i investerings- och planeringsbeslut; kostnadseffektivitet, de bästa tillgängliga tekniska lösningarna och teknikneutralitet när det gäller att minska utsläppen av luftföroreningar, samt framsteg över tid när det gäller miljöintegritet och ambitionsnivå.
- (8) Detta direktiv bidrar till att uppnå FN:s mål för hållbar utveckling, särskilt mål 3, 7, 10, 11 och 13.
- (9) I det allmänna miljöhandlingsprogrammet för unionen till 2030, som anges i Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2022/591 ⁽⁷⁾ (*det åttonde miljöhandlingsprogrammet*), fastställs bland annat målet att uppnå en giftfri miljö som skyddar människors, djurs och ekosystems hälsa och välbefinnande mot miljörelaterade risker och negativa konsekvenser, och i detta syfte anges bland annat att det krävs ytterligare förbättringar av övervakningsmetoderna, bättre internationellt samarbete, bättre information till allmänheten och tillgång till rättslig prövning. Detta vägleder de mål som fastställs i detta direktiv.
- (10) Kommissionen bör regelbundet se över de vetenskapliga beläggen i fråga om föroreningar, deras effekter på människors hälsa och miljön och bland annat de direkta och indirekta hälso- och sjukvårdskostnader som är förbundna med luftföroreningar, socioekonomiska konsekvenser, miljökostnader samt den beteendemässiga, skattemässiga och tekniska utvecklingen. På grundval av sin översyn bör kommissionen utvärdera om tillämpliga luftkvalitetsnormer fortfarande är lämpliga för att uppnå målen i detta direktiv. Kommissionen bör genomföra den första översynen senast den 31 december 2030. När kommissionen genomför en översyn bör den bedöma alternativ och tidsplaner för anpassningen av luftkvalitetsnormerna till WHO:s senaste riktlinjer för luftkvalitet, huruvida

⁽⁶⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 av den 30 juni 2021 om inrättande av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordningarna (EG) nr 401/2009 och (EU) 2018/1999 (*europensk klimatlag*) (EUT L 243, 9.7.2021, s. 1).

⁽⁷⁾ Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2022/591 av den 6 april 2022 om ett allmänt miljöhandlingsprogram för unionen till 2030 (EUT L 114, 12.4.2022, s. 22).

luftkvalitetsnormerna behöver uppdateras mot bakgrund av de senaste vetenskapliga rönen, huruvida ytterligare luftföroreningar bör omfattas och huruvida bestämmelserna om förlängning av tidsfristerna för att uppfylla kraven och om gränsöverskridande luftföroreningar bör ändras. Om kommissionen till följd av översynen anser det nödvändigt bör den lägga fram ett förslag om att revidera luftkvalitetsnormerna eller om att inkludera andra luftföroreningar. Om kommissionen anser det nödvändigt bör den också lägga fram förslag om att införa eller se över relevant källbaserad lagstiftning för att bidra till att de föreslagna reviderade luftkvalitetsnormerna uppnås på unionsnivå och föreslå ytterligare åtgärder som ska vidtas på unionsnivå.

- (11) Gemensamma metoder för utvärdering av luftkvaliteten bör användas genom tillämpning av gemensamma utvärderingskriterier. Vid utvärderingen av luftkvaliteten bör hänsyn tas till storleken på den befolkning och de ekosystem som exponeras för luftföroreningarna. Varje medlemsstats territorium bör därför delas in i zoner som speglar befolkningstätheten och territoriella enheter för genomsnittlig exponering.
- (12) Fasta mätningar bör vara obligatoriska i zoner där utvärderingströsklar överskrids. Modelleringstillämpningar och indikativa mätningar, utöver uppgifter från fasta mätningar, gör att geografisk fördelning av koncentrationer kan utläsas ur punktdata. Användningen av sådana kompletterande utvärderingsmetoder bör även göra det möjligt att minska det erforderliga minimiantalet provtagningspunkter för fasta mätningar i zoner där gränsvärdena eller målvärdena uppnås men utvärderingströskeln överskrids. I zoner där gränsvärden eller målvärden överskrids bör, från och med två år efter antagandet av genomförandeakter om modelleringstillämpningar och om fastställande av provtagningspunkternas rumsliga representativitet, modelleringstillämpningar eller indikativa mätningar användas utöver obligatoriska fasta mätningar för att utvärdera luftkvaliteten. Ytterligare övervakning av bakgrundskoncentrationer och nedfall av föroreningar från luft bör också genomföras för att möjliggöra bättre förståelse av nivåer och spridning av föroreningar.
- (13) Modelleringstillämpningar bör i tillämpliga fall användas för att föroreningskoncentrationernas geografiska fördelning ska kunna utläsas ur punktdata, vilket kan bidra till att upptäcka överträdelser av luftkvalitetsnormer och ge underlag för luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner samt placering av provtagningspunkter. Utöver de krav för övervakning av luftkvaliteten som fastställs i detta direktiv uppmanas medlemsstaterna att i övervakningssyfte utnyttja informationsprodukter och kompletterande verktyg, exempelvis genom regelbundna utvärderings- och kvalitetsbedömningsrapporter eller onlinetillämpningar, som tillhandahålls av jordobservationskomponenten i unionens rymdprogram, särskilt Copernicus atmosfärövervakningstjänst.
- (14) Det är viktigt att föroreningar med framväxande potentiella risker, såsom ultrafina partiklar, sot och elementärt kol, samt ammoniak och partiklars oxidativa potential, mäts vid superstationer för övervakning på både platser i regional bakgrund och platser i urban bakgrund för att stödja den vetenskapliga förståelsen av deras effekter på människors hälsa och miljö, i enlighet med WHO:s rekommendationer. I medlemsstater vars territorium är mindre än 10 000 km² räcker det med mätning vid superstationer för övervakning på platser i urban bakgrund.
- (15) Detaljerade mätningar av fina partiklar (PM_{2,5}) bör utföras så att bättre kunskaper fås om effekterna av denna typ av förorening och så att lämpliga strategier kan utarbetas. Sådana mätningar bör överensstämma med dem som görs inom samarbetsprogrammet för övervakning och utvärdering av den långväga transporten av luftföroreningar i Europa (EMEP) som upprättats i enlighet med den av Unece (FN:s ekonomiska kommission för Europa) antagna 1979 års konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar som godkänts genom rådets beslut 81/462/EEG⁽⁸⁾ och dess protokoll, däribland protokollet från 1999 om minskning av försurning, övergödning och marknära ozon, som reviderades 2012.
- (16) För att den information som samlas in om luftföroreningar ska vara tillräckligt representativ och jämförbar i hela unionen är det viktigt att vid utvärderingen av luftkvaliteten använda standardiserade mätmetoder och gemensamma kriterier för antalet provtagningspunkter och deras placering. Luftkvaliteten kan också utvärderas med hjälp av andra metoder än mätningar, och det är därför nödvändigt att fastställa kriterier för användningen av sådana metoder och för deras noggrannhet.
- (17) Det är erkänt viktigt att fastställa referensmätmetoder. Kommissionen har redan gett mandat till utarbetande av EN-standarder för mätning av polycykliska aromatiska kolväten och för utvärdering av prestandan hos sensorsystem för bestämning av koncentrationer av gasformiga föroreningar och partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}) i luften med syftet att

⁽⁸⁾ Rådets beslut 81/462/EEG av den 11 juni 1981 om ingående av konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar (EGT L 171, 27.6.1981, s. 11).

de ska utarbetas och antas snabbt. I avsaknad av EN-standardmetoder bör användningen av internationella eller nationella standardreferensmätmetoder eller Europeiska standardiseringskommitténs (CEN) tekniska specifikationer tillåtas.

- (18) För att skydda människors hälsa och miljön som helhet är det särskilt viktigt att bekämpa utsläpp av föroreningar vid källan samt att fastställa och genomföra de mest effektiva åtgärderna för minskning av utsläpp på lokal och nationell nivå samt på unionsnivå, särskilt från jordbruk, industrier, transporter, värme- och kylsystem samt energi-produktion. Utsläpp av skadliga luftföroreningar bör därför undvikas, förebyggas eller minskas och lämpliga luftkvalitetsnormer fastställas på grundval av bland annat de mest aktuella vetenskapliga beläggen, inbegripet WHO:s rekommendationer.
- (19) Vetenskapliga belägg visar att svaveldioxid, kvävedioxid och kväveoxider, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}), bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, bly, nickel, vissa polycykliska aromatiska kolväten och ozon är ansvariga för en rad betydande negativa effekter på människors hälsa och har koppling till flera icke-smittsamma sjukdomar, negativa hälsotillstånd och ökad dödlighet. Inverkan på människors hälsa och miljön beror på koncentrationer i luften och på nedfall.
- (20) Även om luftföroreningar är ett universellt hälsoproblem är riskerna inte jämnt fördelade bland befolkningen, och känsliga och utsatta grupper löper större risk att skadas än andra. Detta direktiv erkänner de ökade riskerna och särskilda behoven hos känsliga och utsatta grupper när det gäller luftföroreningar och syftar till att informera och skydda dem.
- (21) Enligt Europeiska miljöbyråns rapport nr 22/2018 *Unequal exposure and unequal impacts: social vulnerability to air pollution, noise and extreme temperatures in Europe* (inte översatt till svenska) påverkas människor med lägre socioekonomisk status hälsomässigt ofta mer negativt av luftföroreningar än befolkningen i allmänhet på grund av att de både är mer exponerade och mer sårbara. Detta direktiv tar hänsyn till luftföroreningarnas sociala aspekter och de socioekonomiska konsekvenserna av de åtgärder som vidtas.
- (22) Effekterna av arsenik, kadmium, bly, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten på människors hälsa, bland annat genom näringskedjan, och på miljön, uppkommer även genom nedfall. Hänsyn bör tas till ackumuleringen av dessa ämnen i marken samt grundvattenskyddet.
- (23) Befolkningens genomsnittliga exponering för de föroreningar som har störst dokumenterad inverkan på människors hälsa, fina partiklar (PM_{2,5}) och kvävedioxid bör minskas på grundval av WHO:s mest aktuella rekommendationer. I detta syfte bör det införas en skyldighet för genomsnittlig exponeringsminskning som en kompletterande luftkvalitetsnorm utöver, men inte som ersättning för, gränsvärden.
- (24) Kontrollen av luftkvalitetsdirektivens ändamålsenlighet, som omfattar direktiven 2004/107/EG och 2008/50/EG, har visat att gränsvärden är mer ändamålsenliga för att sänka föroreningshalterna än andra typer av luftkvalitetsnormer, såsom målvärden. I syfte att minimera de skadliga effekterna på människors hälsa, med särskilt beaktande av känsliga och utsatta grupper, och på miljön, bör det fastställas gränsvärden för koncentrationen av svaveldioxid, kvävedioxid, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}), bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, bly, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luft. Bens(a)pyren bör användas som markör för den cancerrisk som polycykliska aromatiska kolväten i luften utgör.
- (25) För att göra det möjligt för medlemsstaterna att förbereda sig för de reviderade luftkvalitetsnormer som fastställs i detta direktiv och för att säkerställa rättslig kontinuitet bör gränsvärdena och målvärdena under en övergångsperiod vara identiska med dem som fastställs i de upphävda direktiven fram till dess att de nya gränsvärdena börjar tillämpas.
- (26) Ozon är en gränsöverskridande förorening som bildas i atmosfären från utsläpp av primära föroreningar. Vissa av dessa föroreningar från atmosfären behandlas i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284⁽⁹⁾. Marknära ozon har inte bara negativa effekter på människors hälsa utan även på växtligheten och ekosystemen. Framstegen när det gäller att uppnå de målvärden och långsiktiga mål för ozon som fastställs i det här direktivet bör bedömas i förhållande till målen och åtagandena om utsläppsminskning som föreskrivs i direktiv (EU) 2016/2284 och genom genomförande av kostnadseffektiva åtgärder, luftkvalitetsfärdplaner och luftkvalitetsplaner där så är lämpligt.

⁽⁹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar, om ändring av direktiv 2003/35/EG och om upphävande av direktiv 2001/81/EG (EUT L 344, 17.12.2016, s. 1).

- (27) Gränsvärdena för ozon och de långsiktiga målen för att säkerställa att människors hälsa, växtligheten och ekosystemen på ett ändamålsenligt sätt skyddas mot skadliga effekter till följd av exponering för ozon bör uppdateras mot bakgrund av de mest aktuella vetenskapliga belägen, inbegripet WHO:s rekommendationer.
- (28) Tröskelvärden för larm och tröskelvärden för svaveldioxid, kvävedioxid, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}) och ozon bör fastställas för att skydda befolkningen som helhet och i synnerhet känsliga och utsatta grupper från kortvarig exponering för höga föroreningskoncentrationer. Om något av dessa tröskelvärden överskrids bör allmänheten få information om de hälsorisker som är förknippade med exponering, och om tröskelvärdet för larm överskrids bör åtgärder på kort sikt i tillämpliga fall vidtas för att minska föroreningsnivåerna.
- (29) I enlighet med artikel 193 i EUF-fördraget kan medlemsstaterna behålla eller införa strängare skyddsåtgärder, förutsatt att åtgärderna är förenliga med fördragen och anmäls till kommissionen. En sådan anmälan kan åtföljas av en förklaring av hur luftkvalitetsnormerna har fastställts och den vetenskapliga information som använts.
- (30) Om luftkvaliteten redan är god bör den upprätthållas eller förbättras. Om de luftkvalitetsnormer som fastställs i detta direktiv riskerar att inte uppfyllas, eller inte har uppfyllts, bör medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder i enlighet med de relevanta tidsfrister som fastställts i detta direktiv för att iaktta gränsvärden, skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning och kritiska nivåer och, där det är möjligt, för att uppnå målvärden och långsiktiga ozonmål.
- (31) Kvicksilver är ett ämne som är mycket farligt för människors hälsa och för miljön. Det förekommer överallt i miljön och har, i form av metylkviksilver, förmågan att ackumuleras i organismer och särskilt att koncentreras i organismer högre upp i näringskedjan. Kvicksilver som släpps ut i atmosfären kan transporteras långa sträckor.
- (32) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/852 ⁽¹⁰⁾ syftar till att skydda människors hälsa och miljön mot kvicksilverutsläpp, på grundval av en livscykelansats, med beaktande av produktion, användning, avfallshantering och utsläpp. Bestämmelserna om övervakning av kvicksilver i detta direktiv kompletterar och bidrar med information till den förordningen.
- (33) Växtligheten och de naturliga ekosystemen löper störst risk att skadas av luftföroreningar utanför tätortsmiljöer. Vid bedömning av denna risk och iakttagandet av kritiska nivåer för skydd av växtlighet bör uppmärksamheten därför inriktas på platser som ligger utanför bebyggda områden. Denna bedömning bör beakta och komplettera kraven enligt direktiv (EU) 2016/2284 på att övervaka luftföroreningarnas effekter på terrestra och akvatiska ekosystem och rapportera dessa effekter.
- (34) Bidragen från naturliga källor kan utvärderas men inte begränsas. Om naturliga bidrag till luftföroreningar kan fastställas med tillräcklig säkerhet och om överskridandena helt eller delvis kan hänföras till sådana naturliga bidrag, bör man därför enligt de villkor som fastställs i detta direktiv kunna räkna bort dessa vid utvärderingen av om gränsvärdena för luftkvalitet och skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning iaktas. De överskridanden av gränsvärdena för partiklar (PM₁₀) som beror på sandning eller saltning av vägar under vintern bör också kunna räknas bort vid utvärderingen av om gränsvärdena för luftkvalitet iaktas, under förutsättning att rimliga åtgärder har vidtagits för att minska koncentrationerna. Att dessa bidrag räknas bort hindrar inte medlemsstaterna från att vidta åtgärder för att minska deras hälsoeffekter.
- (35) Det är mycket viktigt att systematiskt övervaka luftkvaliteten på högbelastade platser för luftföroreningar, inbegripet där föroreningsnivån påverkas starkt av utsläpp från betydande föroreningskällor som skulle kunna utsätta enskilda personer och befolkningsgrupper för förhöjda risker för negativa hälsoeffekter. I detta syfte bör medlemsstaterna installera provtagningspunkter på de högbelastade platserna för luftföroreningar och vidta lämpliga åtgärder för att minimera luftföroreningarnas effekter på människors hälsa på de platserna.
- (36) I zoner med särskilt svåra förutsättningar bör det undantagsvis vara möjligt att förlänga den tidsfrist inom vilken gränsvärdena för luftkvalitet måste vara uppfyllda vid akuta problem med att efterleva kraven i en specifik zon, trots att lämpliga åtgärder genomförts för att minska föroreningarna. Vid en eventuell förlängning av tidsfristen för en viss zon bör en detaljerad luftkvalitetsfärdplan upprättas som ska utvärderas av kommissionen. I ett sådant fall bör det

⁽¹⁰⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/852 av den 17 maj 2017 om kvicksilver och om upphävande av förordning (EG) nr 1102/2008 (EUT L 137, 24.5.2017, s. 1).

i luftkvalitetsfärdplanen anges lämpliga åtgärder för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt. Medlemsstaterna bör också visa att åtgärderna i deras luftkvalitetsfärdplaner har genomförts för att säkerställa att gränsvärdena iaktas.

- (37) Luftkvalitetsplaner bör utarbetas och uppdateras för zoner eller territoriella enheter för genomsnittlig exponering där koncentrationerna av luftföroreningar överskrider de relevanta gränsvärdena för luftkvalitet, målvärdena eller skyldigheterna för genomsnittlig exponeringsminskning. Luftkvalitetsplaner bör också utarbetas och uppdateras för överskridanden av målvärden för ozon, utom om det inte finns några goda förutsättningar att minska ozonkoncentrationerna under de rådande omständigheterna och åtgärderna för att hantera överskridandena skulle medföra oproportionerliga kostnader.
- (38) Luftföroreningar släpps ut från många olika källor och verksamheter. För att uppnå samstämmighet mellan olika strategier bör luftkvalitetsplaner eller luftkvalitetsfärdplaner där så är möjligt samordnas med planer och program som upprättats enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/49/EG⁽¹¹⁾ och 2010/75/EU⁽¹²⁾ samt direktiv (EU) 2016/2284.
- (39) Att en luftkvalitetsplan har utarbetats innebär i enlighet med domstolens rättspraxis⁽¹³⁾ inte i sig att en medlemsstat har fullgjort sina skyldigheter att säkerställa att luftföroreningsnivåerna inte överskrider de luftkvalitetsnormer som fastställs i detta direktiv.
- (40) Luftkvalitetsfärdplaner bör utarbetas före 2030 om det finns risk för att medlemsstaterna inte kommer att uppnå gränsvärdena eller, när så är lämpligt, målvärdena senast vid den tidpunkten, för att säkerställa att föroreningsnivåerna minskas i enlighet därmed. Luftkvalitetsfärdplanen bör innehålla strategier och åtgärder för att uppnå dessa gränsvärden och, i förekommande fall, målvärden inom tidsfristen. För att skapa rättslig klarhet, och trots den specifika terminologi som används, är en luftkvalitetsfärdplan en typ av luftkvalitetsplan enligt definitionen i detta direktiv.
- (41) Kortsiktiga handlingsplaner bör upprättas i vilka det anges vilka åtgärder som ska vidtas på kort sikt när det finns risk för att ett eller flera tröskelvärden för larm överskrids, så att denna risk minskas och ett eventuellt överskridande blir så kortvarigt som möjligt. Medlemsstaterna bör under vissa omständigheter kunna avstå från att upprätta sådana kortsiktiga åtgärdsplaner för ozon om det inte finns några goda förutsättningar att minska risken för, varaktigheten av eller graden av ett sådant överskridande.
- (42) Luftföroreningar känner inga gränser och är gemensamma i hela unionen. I de flesta medlemsstater genereras en betydande andel av föroreningarna utanför deras territorium. Om nivån av en viss förorening överskrider eller riskerar att överskrida ett gränsvärde, målvärde, en skyldighet för genomsnittlig exponeringsminskning eller ett tröskelvärde för larm till följd av en betydande förorening med ursprung i en annan medlemsstat bör medlemsstaterna, om så är lämpligt, samarbeta med varandra. Eftersom vissa föroreningar, såsom ozon och partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}), sprids över gränserna krävs att de berörda medlemsstaterna samarbetar med varandra för att identifiera källorna till luftföroreningar och de åtgärder som ska vidtas för att hantera dessa källor och ta fram samordnade åtgärder, såsom samordning av luftkvalitetsplaner och kortsiktiga handlingsplaner, där varje medlemsstat bör hantera föroreningskällor på sitt territorium, i syfte att undanröja sådana överskridanden, samt informera allmänheten. Medlemsstaterna bör vid behov samarbeta med tredjeländer, och det är särskilt viktigt att kandidatländerna får möjlighet att medverka i ett tidigt skede. Kommissionen bör i god tid informeras om och bjudas in att närvara och bistå vid sådant samarbete, och den bör vid behov på begäran kunna ge tekniskt stöd till medlemsstaterna.
- (43) Det är nödvändigt att medlemsstaterna och kommissionen samlar in, utbyter och sprider information om luftkvaliteten för att få en bättre förståelse för luftföroreningarnas effekter och för att kunna utarbeta lämpliga strategier. Det bör även vara lätt för allmänheten att på ett enhetligt och lättförståeligt sätt få tillgång till realtidsinformation, när sådan finns, om alla reglerade föroreningars koncentrationer i luften, information om hälsoeffekter samt luftkvalitetsplaner, luftkvalitetsfärdplaner och kortsiktiga handlingsplaner.
- (44) För att säkerställa bred tillgång för allmänheten till information om luftkvalitet bör denna information offentliggöras med hjälp av digitala och, i relevanta fall, icke-digitala kommunikationskanaler.

⁽¹¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/49/EG av den 25 juni 2002 om bedömning och hantering av omgivningsbuller (EUT L 189, 18.7.2002, s. 12).

⁽¹²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp och utsläpp från djuruppfödning (samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar) (EUT L 334, 17.12.2010, s. 17).

⁽¹³⁾ Domstolens dom av den 19 november 2014, ClientEarth mot The Secretary of State for the Environment, Food and Rural Affairs, C-404/13, ECLI:EU:C:2014:2382, punkt 49, och domstolens dom av den 10 november 2020, Europeiska kommissionen mot Republiken Italien, C-644/18, ECLI:EU:C:2020:895, punkt 154.

- (45) Information om de reglerade föroreningarnas koncentrationer och nedfall bör lämnas till kommissionen som grundval för regelbundna rapporter. För att underlätta hanteringen och jämförelsen av information om luftkvaliteten bör data lämnas till kommissionen i standardiserad form.
- (46) Det är nödvändigt att anpassa förfarandena för uppgiftslämnande, utvärdering och rapportering så att det är möjligt att i första hand använda elektroniska metoder och internet för att göra information om luftkvaliteten tillgänglig och så att sådana förfaranden är förenliga med Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/2/EG ⁽¹⁴⁾.
- (47) Det bör finnas möjlighet att anpassa de kriterier och metoder som används för att utvärdera luftkvaliteten till den vetenskapliga och tekniska utvecklingen samt att till denna anpassa vilken information som ska lämnas.
- (48) Såsom fastslagits i domstolens rättspraxis ⁽¹⁵⁾ får medlemsstaterna inte begränsa talerätten att bestrida ett beslut av en offentlig myndighet till de medlemmar av den berörda allmänheten som deltog i det föregående administrativa förfarandet för att anta det beslutet. Prövningsförfarandet måste dessutom vara objektivt, rättvist, snabbt och inte oöverkomligt kostsamt, och ombesörja lämpliga prövningsmekanismer som innefattar förbuds föreläggande enligt vad som är lämpligt. I enlighet med domstolens rättspraxis ⁽¹⁶⁾ ska dessutom åtminstone den berörda allmänheten beviljas tillgång till rättslig prövning.
- (49) Detta direktiv står i överensstämmelse med de grundläggande rättigheter och principer som erkänns särskilt i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*). Om skada på människors hälsa har inträffat till följd av en överträdelse av de nationella reglerna om införlivande av artikel 19.1–19.5 och artikel 20.1 och 20.2 i detta direktiv, och överträdelsen har begåtts uppsåtligen eller av vårdslöshet, bör medlemsstaterna säkerställa att de personer som påverkas av sådana överträdelser har rätt att kräva och få ersättning för denna skada från den berörda behöriga myndigheten. Reglerna om ersättning, tillgång till rättslig prövning och sanktioner som fastställs i detta direktiv syftar till att undvika, förebygga och minska luftföroreningars skadliga effekter på människors hälsa och miljön, i enlighet med artikel 191.1 i EUF-fördraget. Dessa regler syftar till att i unionens politik integrera en hög nivå i fråga om miljöskydd och förbättring av miljöns kvalitet i enlighet med principen om hållbar utveckling i artikel 37 i stadgan, och konkretiserar skyldigheten att skydda rätten till liv och människans integritet och rätten till hälso- och sjukvård enligt artiklarna 2, 3 och 35 i stadgan. Detta direktiv bidrar också till rätten till ett effektivt rättsmedel inför en domstol enligt artikel 47 i stadgan när det gäller skydd av människors hälsa. Sanktionerna enligt detta direktiv bör vara effektiva, proportionella och avskräckande.
- (50) För att säkerställa enhetliga villkor för genomförandet av detta direktiv bör kommissionen tilldelas genomförandebefogenheter när det gäller ytterligare tekniska detaljer för modelleringstillämpningar, för att fastställa provtagningspunkternas rumsliga representativitet, om påvisande och borträkning av överskridanden som beror på naturliga källor, för fastställande av bidrag från resuspension av partiklar efter sandning eller saltning under vintern, om kraven för prognoser som görs för att förlänga tidsfristerna för att uppfylla kraven och om den information som ska ingå i genomföranderapporterna, och om krav på överföring av information och rapportering om luftkvalitet när det gäller i) fastställande av regler om information om luftkvalitet som medlemsstaterna ska göra tillgänglig för kommissionen samt tidsramar inom vilka denna information ska lämnas och ii) förenkling av det sätt på vilket data rapporteras och ömsesidigt utbyte av information och data från nätverk och enskilda provtagningspunkter som mäter luftföroreningar inom medlemsstaterna. Dessa befogenheter bör utövas i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 ⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁴⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/2/EG av den 14 mars 2007 om upprättande av en infrastruktur för rumslig information i Europeiska gemenskapen (Inspire) (EUT L 108, 25.4.2007, s. 1).

⁽¹⁵⁾ Domstolens dom av den 14 januari 2021, *LB m.fl. mot College van burgemeester en wethouders van de gemeente Echt-Susteren*, C-826/18, ECLI:EU:C:2021:7, punkterna 58 och 59.

⁽¹⁶⁾ Domstolens dom av den 25 juli 2008, *Dieter Janecek mot Freistaat Bayern*, C-237/07, ECLI:EU:C:2008:447, punkt 42, domstolens dom av den 19 november 2014, *Client Earth mot The Secretary of State for the Environment, Food and Rural Affairs*, C-404/13, ECLI:EU:C:2014:2382, punkt 56, domstolens dom av den 26 juni 2019, *Lies Craeynest m.fl. mot Brussels Hoofdstedelijk Gewest and Brussels Instituut voor Milieubeheer*, C-723/17, ECLI:EU:C:2019:533, punkt 56 och domstolens dom av den 19 december 2019, *Deutsche Umwelthilfe eV mot Freistaat Bayern*, C-752/18, ECLI:EU:C:2019:1114, punkt 56.

⁽¹⁷⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011 av den 16 februari 2011 om fastställande av allmänna regler och principer för medlemsstaternas kontroll av kommissionens utövande av sina genomförandebefogenheter (EUT L 55, 28.2.2011, s. 13).

- (51) I syfte att säkerställa att detta direktiv fortsätter att uppfylla sina mål, särskilt att undvika, förebygga och minska skadliga effekter av luftkvalitet på människors hälsa och på miljön, bör befogenheten att anta akter i enlighet med artikel 290 i EUF-fördraget delegeras till kommissionen med avseende på ändring av bilagorna III–VII, IX och X till detta direktiv för att ta hänsyn till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen i fråga om utvärdering av luftkvalitet, vilka åtgärder som bör övervägas för inkludering i de kortsiktiga handlingsplanerna och information till allmänheten. Det är särskilt viktigt att kommissionen genomför lämpliga samråd under sitt förberedande arbete, inklusive på expertnivå, och att dessa samråd genomförs i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning⁽¹⁸⁾. För att säkerställa lika stor delaktighet i förberedelsen av delegerade akter erhåller Europaparlamentet och rådet alla handlingar samtidigt som medlemsstaternas experter, och deras experter ges systematiskt tillträde till möten i kommissionens expertgrupper som arbetar med förberedelse av delegerade akter.
- (52) Skyldigheten att införliva detta direktiv med nationell rätt bör endast gälla de bestämmelser som utgör en innehållsmässig ändring i förhållande till de tidigare direktiven. Skyldigheten att införliva de oförändrade bestämmelserna följer av de tidigare direktiven.
- (53) Detta direktiv bör inte påverka medlemsstaternas skyldigheter vad gäller de tidsfrister för införlivande med nationell rätt av direktiven som anges i del B i bilaga XI till det här direktivet.
- (54) Eftersom målet för detta direktiv, nämligen att fastställa luftkvalitetsbestämmelser som syftar till att uppnå ett nollföroreningsmål, så att luftkvaliteten inom unionen gradvis förbättras till nivåer som inte längre anses skadliga för människors hälsa, naturliga ekosystem eller biologisk mångfald, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna eftersom luftföroreningar sprids över gränserna utan snarare, på grund av dess omfattning och verkningar, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget om Europeiska unionen. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL I

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 1

Mål

1. I detta direktiv fastställs luftkvalitetsbestämmelser som syftar till att uppnå ett nollföroreningsmål, så att luftkvaliteten inom unionen gradvis förbättras till nivåer som inte längre anses skadliga för människors hälsa, naturliga ekosystem och biologisk mångfald, fastställt genom bästa tillgängliga och mest aktuella vetenskapliga belägg, och därigenom bidrar till en giftfri miljö senast 2050.
2. I detta direktiv fastställs gränsvärden, målvärden, skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning, mål för genomsnittlig exponeringskoncentration, kritiska nivåer, tröskelvärden för larm, tröskelvärden för information och långsiktiga mål. Sådana luftkvalitetsnormer, som anges i bilaga I, ska regelbundet ses över i enlighet med artikel 3, i linje med WHO:s rekommendationer.
3. Dessutom bidrar detta direktiv till att uppnå unionens mål för minskning av föroreningar, för biologisk mångfald och för ekosystem i enlighet med det åttonde miljöhandlingsprogrammet samt till ökade synergier mellan unionens luftkvalitetspolitik och annan relevant unionspolitik.

Artikel 2

Innehåll

I detta direktiv fastställs bestämmelser i förhållande till följande:

1. Utforma och fastställa mål för luftkvaliteten, så att skadliga effekter på människors hälsa och på miljön kan undvikas, förebyggas eller minskas.

⁽¹⁸⁾ EUT L 123, 12.5.2016, s. 1.

2. Fastställa gemensamma metoder och kriterier för utvärdering av luftkvaliteten i medlemsstaterna.
3. Övervaka den aktuella luftkvaliteten och långsiktiga trender samt effekter av unionsåtgärder och nationella åtgärder i fråga om luftkvalitet.
4. Säkerställa att information om luftkvaliteten är jämförbar i hela unionen och görs tillgänglig för allmänheten.
5. Upprätthålla luftkvaliteten där den är god och förbättra den i övriga fall.
6. Främja ett ökat samarbete mellan medlemsstaterna och deras behöriga myndigheter och organ för att minska luftföroreningar.

Artikel 3

Regelbunden översyn

1. Senast den 31 december 2030 och därefter vart femte år, och oftare om väsentliga nya vetenskapliga rön, såsom WHO:s reviderade riktlinjer för luftkvalitet, visar att det behövs, ska kommissionen se över de vetenskapliga belägg i fråga om luftföroreningar och deras effekter på människors hälsa och miljön som är relevanta för att uppnå målen i artikel 1 och lägga fram en rapport med de viktigaste resultaten för Europaparlamentet och rådet.

2. Vid den översyn som avses i punkt 1 ska det bedömas om tillämpliga luftkvalitetsnormer fortsätter att vara lämpliga för att uppnå målet att undvika, förebygga eller minska skadliga effekter på människors hälsa och miljön och om ytterligare luftföroreningar bör omfattas.

För att uppnå de mål som anges i artikel 1 ska kommissionen vid översynen bedöma alternativ och tidsplaner för anpassningen av luftkvalitetsnormer till WHO:s senaste riktlinjer för luftkvalitet och de mest aktuella vetenskapliga beläggen.

Översynen ska också omfatta en bedömning av alla andra bestämmelser i detta direktiv, inbegripet de om förlängning av tidsfristerna för att uppfylla kraven och om gränsöverskridande luftföroreningar, och dessutom ska de mest aktuella vetenskapliga beläggen bedömas, inbegripet, i tillämpliga fall, om luftföroreningar som uppmäts vid de superstationer för övervakning som avses i artikel 10 men som för närvarande inte ingår i bilaga I.

Vid översynen ska kommissionen bland annat beakta följande:

- a) Den senaste vetenskapliga informationen från relevanta unionsorgan, internationella organisationer, såsom WHO och Uneces konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar, och andra relevanta vetenskapliga organisationer.
- b) Beteendeförändringar, finanspolitik och teknisk utveckling som påverkar luftkvaliteten och utvärderingen av den.
- c) Luftkvalitetssituationer och därmed sammanhängande effekter på människors hälsa och miljön, inbegripet ozonets effekter på växtligheten i medlemsstaterna.
- d) Direkta och indirekta hälso- och sjukvårdskostnader och miljökostnader i samband med luftföroreningar.
- e) Karaktären på och de socioekonomiska effekterna av kompletterande åtgärder som ska genomföras för att uppnå nya mål samt en kostnads-nyttoanalys av dessa åtgärder.
- f) Framstegen med genomförandet av nationella åtgärder och unionsåtgärder för att minska föroreningarna och förbättra luftkvaliteten.
- g) Relevant källbaserad lagstiftning på unionsnivå för sektorer och verksamheter som bidrar till luftföroreningar, inbegripet framstegen med genomförandet av sådan lagstiftning.
- h) Relevant information som medlemsstaterna lämnat in för översynen till kommissionen.
- i) Enskilda medlemsstats införande av strängare luftkvalitetsnormer i enlighet med artikel 193 i EUF-fördraget.

3. Europeiska miljöbyrån ska bistå kommissionen vid genomförandet av översynen.
4. Om kommissionen till följd av översynen anser det nödvändigt ska den lägga fram ett förslag om att revidera luftkvalitetsnormerna eller om att inkludera andra luftföroreningar. Vidare ska kommissionen, om den anser det nödvändigt, lägga fram förslag om att införa eller se över relevant källbaserad lagstiftning för att bidra till att de föreslagna reviderade luftkvalitetsnormerna uppnås på unionsnivå.
5. Om kommissionen vid översynen konstaterar att ytterligare åtgärder behövs för att uppnå tillämpliga luftkvalitetsnormer inom ett betydande område av unionens territorium, får kommissionen föreslå ytterligare åtgärder på unionsnivå.

Artikel 4

Definitioner

I detta direktiv gäller följande definitioner:

1. *luft*: utomhusluften i troposfären med undantag för arbetsplatser enligt definitionen i artikel 2 i rådets direktiv 89/654/EEG ⁽¹⁹⁾, där bestämmelser om hälsa och säkerhet på arbetsplatsen tillämpas och dit allmänheten normalt inte har tillträde.
2. *luftkvalitetsnormer*: gränsvärden, målvärden, skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning, mål för genomsnittlig exponeringskoncentration, kritiska nivåer, tröskelvärden för larm, tröskelvärden för information och långsiktiga mål.
3. *förorening*: ämne i luften som kan ha skadliga effekter på människors hälsa eller på miljön.
4. *nivå*: koncentration av en förorening i luften eller deposition av en förorening på ytor, vid en given tidpunkt.
5. *totalt nedfall*: den totala mängden föroreningar som överförs från atmosfären till ytor, såsom mark, växtlighet, vatten eller byggnader inom ett visst område under en viss tid.
6. *PM₁₀*: partiklar som passerar genom ett storleksselektivt intag enligt definitionen i referensmetoden för provtagning och mätning av PM₁₀, EN 12341, som med 50 % effektivitet skiljer av partiklar med en aerodynamisk diameter av 10 µm.
7. *PM_{2,5}*: partiklar som passerar genom ett storleksselektivt intag enligt definitionen i referensmetoden för provtagning och mätning av PM_{2,5}, EN 12341, som med 50 % effektivitet skiljer av partiklar med en aerodynamisk diameter av 2,5 µm.
8. *kväveoxider*: summan av det volymmässiga blandningsförhållandet (ppbv) mellan kvävemoxid (NO) och kvävedioxid (NO₂) uttryckt som masskoncentrationen av kvävedioxid (µg/m³).
9. *arsenik, kadmium, bly, nickel och bens(a)pyren*: respektive grundämnes och förenings totala mängd i PM₁₀-fraktionen.
10. *polycykliska aromatiska kolväten*: organiska föreningar i form av minst två ihopsittande aromatiska ringar som består av bara kol och väte.
11. *gasformigt totalkvicksilver*: elementärt kvicksilver i gasfas (Hg⁰) och reaktivt kvicksilver i gasfas, dvs. vattenlösliga kvicksilverföreningar med tillräckligt högt ångtryck för att finnas i gasfas.
12. *flyktiga organiska föreningar* eller VOC: alla organiska föreningar från antropogena och biogena källor, utom metan, som kan bilda fotokemiska oxidanter genom reaktioner med kväveoxider i närvaro av solljus.
13. *ozonbildande ämnen*: ämnen som bidrar till bildandet av marknära ozon.

⁽¹⁹⁾ Rådets direktiv 89/654/EEG av den 30 november 1989 om minimikrav för säkerhet och hälsa på arbetsplatsen (första särdirektivet enligt artikel 16.1 i direktiv 89/391/EEG) (EGT L 393, 30.12.1989, s. 1).

14. *sot* eller *BC*: kolhaltiga aerosoler uppmätta genom ljusabsorption.
15. *ultrafina partiklar* eller *UFP*: partiklar med en diameter som är mindre än eller lika med 100 nm, där UFP mäts som partikelantalskoncentrationerna per kubikcentimeter för ett storleksintervall med en nedre gräns på 10 nm och för ett storleksintervall utan övre begränsning.
16. *partiklars oxidativa potential*: ett mått på partiklars förmåga att oxidera potentiella målmolekyler.
17. *zon*: del av en medlemsstats territorium som har avgränsats av medlemsstaten i avsikt att utvärdera och förvalta luftkvaliteten.
18. *territoriell enhet för genomsnittlig exponering*: en del av en medlemsstats territorium som utsetts av den medlemsstaten för att fastställa indikatorn för genomsnittlig exponering och som motsvarar en Nuts 1- eller Nuts 2-region enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 ⁽²⁰⁾ eller en kombination av två eller flera angränsande Nuts 1- eller Nuts 2-regioner, förutsatt att deras totala sammanlagda storlek är mindre än den medlemsstatens hela territorium och inte överstiger 85 000 km².
19. *tätbebyggelse*: ett tätortsområde med mer än 250 000 invånare eller, om befolkningen uppgår till högst 250 000 invånare, med en viss befolkningstäthet per km² som fastställs av medlemsstaterna.
20. *utvärdering*: metod som används för att mäta, beräkna, förutsäga eller uppskatta nivåer.
21. *utvärderingströskel*: den nivå som bestämmer vilket utvärderingsförfarande som ska användas för att utvärdera luftkvaliteten.
22. *fasta mätningar*: mätningar som utförs vid provtagningspunkter, antingen kontinuerligt eller genom stickprover, på samma plats under minst ett kalenderår för att bestämma nivåerna i enlighet med de relevanta kvalitetsmålen för mätdata.
23. *indikativa mätningar*: mätningar, antingen med jämna mellanrum under ett kalenderår eller genom stickprover, för att fastställa nivåer i enlighet med mindre stränga kvalitetsmål för mätdata än de som krävs för fasta mätningar.
24. *modelleringstillämpning*: tillämpning av ett modelleringssystem, i betydelsen av en kedja av modeller och undermodeller, inbegripet alla nödvändiga indata, och eventuell efterbehandling.
25. *objektiv skattning*: information om koncentrations- eller depositionsnivån för en specifik förorening som erhållits genom expertanalys och som kan inbegripa användning av statistiska verktyg.
26. *rumslig representativitet*: en utvärderingsmetod där de värden för luftkvalitet som uppmäts vid en provtagningspunkt är representativa för ett tydligt avgränsat geografiskt område i den mån värdena för luftkvalitet inom det området inte avviker från de värden som uppmäts vid provtagningspunkten med mer än en på förhand fastställd toleransnivå.
27. *högbelastade platser för luftföroreningar*: platser inom en zon med de högsta koncentrationer som befolkningen sannolikt kommer att vara direkt eller indirekt utsatt för under en period som är betydande i förhållande till den medelvärdesperiod som gränsvärdena eller målvärdena avser, inbegripet där föroreningsnivån i hög grad påverkas av utsläppen från betydande föroreningskällor, såsom närliggande belastade och kraftigt trafikerade vägar, en enskild industrikälla eller ett industriområde med många källor, hamnar, flygplatser, intensiv uppvärmning av bostäder eller en kombination av dessa.
28. *platser i urban bakgrund*: platser i tätorts- och förortsmiljö där nivåer är representativa för den allmänna tätortsbefolkningens exponering.
29. *platser i regional bakgrund*: platser i landsbygdsmiljö där nivåer är representativa för den allmänna landsbygdsbefolkningens, växtlighetens och de naturliga ekosystemens exponering.

⁽²⁰⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 av den 26 maj 2003 om inrättande av en gemensam nomenklatur för statistiska territoriella enheter (Nuts) (EUT L 154, 21.6.2003, s. 1).

30. *superstation för övervakning*: en mätstation på en plats i urban bakgrund eller en plats i regional bakgrund som kombinerar flera provtagningspunkter för att samla in långsiktiga data om många olika luftföroreningar.
31. *gränsvärde*: en nivå som fastställts på grundval av vetenskaplig kunskap, i syfte att undvika, förebygga eller minska de skadliga effekterna på människors hälsa eller på miljön, som ska uppnås inom en viss tid och som därefter inte får överskridas.
32. *målvärde*: en nivå som fastställts på grundval av vetenskaplig kunskap, i syfte att undvika, förebygga eller minska skadliga effekter på människors hälsa eller på miljön, och som där det är möjligt ska uppnås inom en viss tid.
33. *indikator för genomsnittlig exponering* eller *AEI*: en genomsnittlig nivå som bestämts genom mätningar på platser i urban bakgrund över en territoriell enhet för genomsnittlig exponering eller, om det inte finns någon tätortsmiljö inom den territoriella enheten, på platser i regional bakgrund, och som utgör ett mått på befolkningens exponering, vilket används för att kontrollera om skyldigheten för genomsnittlig exponeringsminskning och målet för genomsnittlig exponeringskoncentration för den territoriella enheten har uppfyllts.
34. *skyldighet för genomsnittlig exponeringsminskning*: en procentuell minskning av den genomsnittliga exponeringen, uttryckt som en indikator för genomsnittlig exponering, av befolkningen i en territoriell enhet för genomsnittlig exponering, som fastställts i syfte att minska skadliga effekter på människors hälsa och som ska uppnås inom en viss tid och därefter inte får överskridas.
35. *mål för genomsnittlig exponeringskoncentration*: en nivå på indikatorn för genomsnittlig exponering som ska uppnås i syfte att minska skadliga effekter på människors hälsa.
36. *kritisk nivå*: en nivå över vilken direkta skadliga effekter kan uppkomma på vissa receptorer såsom träd, andra växter eller naturliga ekosystem, men inte på människor.
37. *tröskelvärde för larm*: en nivå över vilken en kortvarig exponering av befolkningen som helhet utgör en hälsorisk och vid vilken medlemsstaterna omedelbart ska vidta åtgärder.
38. *tröskelvärde för information*: en nivå över vilken en kortvarig exponering utgör en hälsorisk för särskilt känsliga och utsatta grupper, och vid vilken omedelbar och adekvat information är nödvändig.
39. *långsiktigt mål*: en nivå som ska uppnås på lång sikt i syfte att ge ett effektivt skydd för människors hälsa och för miljön, utom i de fall detta inte kan ske genom rimliga åtgärder.
40. *bidrag från naturliga källor*: utsläpp av föroreningar som inte direkt eller indirekt orsakas av mänsklig verksamhet, inklusive naturfenomen såsom vulkanutbrott, seismisk aktivitet, geotermisk aktivitet, skogs- och gräsbränder, hårda vindar, partiklar med havssalt eller atmosfärisk resuspension eller transport av naturliga partiklar från torra områden.
41. *luftkvalitetsplan*: en plan där strategier och åtgärder fastställs för att efterleva gränsvärden, målvärden eller skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning när dessa har överskridits.
42. *luftkvalitetsfärdplan*: en luftkvalitetsplan som antagits innan tidsfristen för att uppnå gränsvärden och målvärden har löpt ut och som fastställer strategier och åtgärder för att uppnå dessa gränsvärden och målvärden inom tidsfristen.
43. *kortsiktig handlingsplan*: en plan med nödåtgärder som ska vidtas på kort sikt för att minska den omedelbara risken för eller varaktigheten av överskridande av tröskelvärden för larm.
44. *känsliga och utsatta grupper*: de befolkningsgrupper som är permanent eller tillfälligt känsligare eller mer utsatta för effekterna av exponering för luftföroreningar än genomsnittsbefolkningen, som en följd av särskilda egenskaper som gör exponeringens hälsoeffekter mer uttalade eller eftersom de är känsligare eller har en lägre tröskel för hälsoeffekter eller har nedsatt förmåga att skydda sig själva.

45. *den berörda allmänheten*: en eller flera fysiska eller juridiska personer som berörs eller sannolikt kommer att beröras av, eller som har ett intresse av, beslutsförfarandena för genomförandet av artikel 9, 19 eller 20; vid tillämpningen av denna definition ska icke-statliga organisationer som främjar skyddet av människors hälsa eller miljön och som uppfyller eventuella krav enligt nationell rätt anses ha ett sådant intresse.

Artikel 5

Ansvarsfördelning

Medlemsstaterna ska utse behöriga myndigheter och organ på lämplig nivå som ska vara ansvariga för att

- a) utvärdera luftkvaliteten, inbegripet att säkerställa ett välfungerande övervakningsnätverk och adekvat underhåll av det,
- b) godkänna mätsystem (metoder, utrustning, nätverk och laboratorier),
- c) säkerställa mätnoggrannheten och överföringen och delningen av mätdata,
- d) främja modelleringstillämpningars noggrannhet,
- e) analysera utvärderingsmetoder,
- f) inom sitt territorium samordna de eventuella unionsomfattande program för kvalitetssäkring som organiseras av kommissionen,
- g) samarbeta med de andra medlemsstaterna och kommissionen, inklusive om gränsöverskridande luftföroreningar,
- h) upprätta luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner,
- i) upprätta kortsiktiga handlingsplaner,
- j) tillhandahålla och förvalta ett luftkvalitetsindex och annan relevant offentlig information som anges i bilaga X.

Artikel 6

Fastställande av zoner och territoriella enheter för genomsnittlig exponering

Medlemsstaterna ska fastställa zoner och territoriella enheter för genomsnittlig exponering inom hela sitt territorium, inbegripet, där det är lämpligt för att utvärdera och förvalta luftkvaliteten, på tätbebyggelsenivå. Luftkvaliteten ska utvärderas och förvaltas i alla zoner och territoriella enheter för genomsnittlig exponering.

KAPITEL II

UTVÄRDERING AV LUFTKVALITET OCH NEDFALL

Artikel 7

Utvärderingsförfarande

1. När det gäller svaveldioxid, kvävedioxid och kväveoxider, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}), bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, bly, nickel, bens(a)pyren och ozon i luft ska de utvärderingströsklar som anges i bilaga II tillämpas.

Varje zon ska klassificeras med avseende på dessa utvärderingströsklar.

2. Medlemsstaterna ska se över den klassificering som avses i punkt 1 åtminstone vart femte år i enlighet med förfarandet i punkt 3. Klassificeringen ska emellertid ses över oftare vid väsentliga förändringar av verksamheter som påverkar koncentrationerna av svaveldioxid, kvävedioxid och kväveoxider, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}), bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, bly, nickel, bens(a)pyren eller ozon i luften.

3. Överskridanden av de utvärderingströsklar som anges i bilaga II ska fastställas på grundval av koncentrationerna under de fem föregående åren, om tillräckliga data finns tillgängliga. En utvärderingströskel ska anses ha överskridits om den har överskridits under minst tre separata år av dessa fem föregående år.

Om uppgifter finns tillgängliga för mindre än fem år får medlemsstaterna kombinera resultat från korta mätperioder under året på platser som sannolikt är typiska för den högsta föroreningsnivån, med uppgifter i utsläppsinventeringar och resultat från modelleringstillämpningar för att fastställa om utvärderingströsklarna har överskridits.

Artikel 8

Utvärderingskriterier

1. Medlemsstaterna ska utvärdera luftkvaliteten med avseende på de föroreningar som anges i artikel 7 i alla sina zoner, i enlighet med kriterierna i punkterna 2–6 i den här artikeln och i enlighet med bilaga IV.

2. I alla zoner som klassificeras som över de utvärderingströsklar som fastställs för de föroreningar som avses i artikel 7 ska luftkvaliteten utvärderas genom fasta mätningar. För att utvärdera luftkvaliteten och för att tillräcklig information om den rumsliga fördelningen av luftföroreningar och om de fasta mätningarnas rumsliga representativitet ska erhållas får dessa fasta mätningar kompletteras med modelleringstillämpningar eller indikativa mätningar.

3. Från och med två år efter antagandet av de genomförandeakter som avses i punkt 7 i denna artikel ska modelleringstillämpningar eller indikativa mätningar användas utöver fasta mätningar för att utvärdera luftkvaliteten i alla zoner där föroreningsnivån överskrider ett relevant gränsvärde eller målvärde som anges i bilaga I.

De modelleringstillämpningar eller indikativa mätningar som avses i första stycket ska ge information om föroreningarnas rumsliga fördelning. Om modelleringstillämpningar används ska de också ge information om de fasta mätningarnas rumsliga representativitet, och de ska genomföras så ofta som det är lämpligt men minst vart femte år.

4. I alla zoner som klassificeras som under de utvärderingströsklar som fastställs för de föroreningar som avses i artikel 7 ska det vara tillåtet att enbart använda modelleringstillämpningar, indikativa mätningar, objektiva skattningar eller en kombination av dessa för att utvärdera luftkvaliteten.

5. Resultaten från modelleringstillämpningar som används i enlighet med punkt 3 eller 4 i denna artikel eller artikel 9.3, eller från indikativa mätningar ska beaktas vid utvärdering av luftkvaliteten med avseende på gränsvärden och målvärden.

Om det finns fasta mätningar med ett område med rumslig representativitet som täcker området med överskridandet som beräknats genom modelleringstillämpningen, får en medlemsstat välja att inte rapportera det modellerade överskridandet som ett överskridande av de relevanta gränsvärdena och målvärdena.

6. Om de modelleringstillämpningar som används i enlighet med punkt 3 eller 4 visar på ett överskridande av ett gränsvärde eller målvärde i en del av zonen som inte omfattas av fasta mätningar och det område som de är rumsligt representativa för får minst en ytterligare fast eller indikativ mätning användas på eventuella ytterligare högbelastade platser för luftföroreningar i zonen som identifieras av modelleringstillämpningen.

Om de modelleringstillämpningar som används i enlighet med artikel 9.3 visar på ett överskridande av ett gränsvärde eller målvärde i en del av zonen som inte omfattas av fasta mätningar och det område som de är rumsligt representativa för ska minst en ytterligare fast eller indikativ mätning användas på eventuella ytterligare högbelastade platser för luftföroreningar i zonen som identifieras av modelleringsapplikationen.

Om ytterligare fasta mätningar används ska dessa mätningar upprättas inom två kalenderår efter det att överskridandet modellerades. Om ytterligare indikativa mätningar används ska dessa mätningar upprättas inom ett kalenderår efter det att överskridandet modellerades. Mätningarna ska omfatta minst ett kalenderår i enlighet med de minimikrav på datatäckning som anges i punkt B i bilaga V, för att utvärdera koncentrationnivån för den berörda föroreningen.

Om en medlemsstat väljer att inte genomföra några ytterligare fasta eller indikativa mätningar ska det överskridande som påvisas av modelleringstillämpningar användas för utvärdering av luftkvaliteten.

7. Senast den 11 juni 2026 ska kommissionen genom genomförandeakter tillhandahålla ytterligare tekniska detaljer för

- a) modelleringstillämpningar, inbegripet hur resultat från modelleringstillämpningar och indikativa mätningar ska beaktas vid utvärderingen av luftkvaliteten och hur potentiella överskridanden som identifieras genom dessa utvärderingsmetoder kan verifieras,
- b) att fastställa provtagningspunkternas rumsliga representativitet.

Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 26.2.

8. För utvärdering av regionala mönster när det gäller effekter på ekosystem, inbegripet i enlighet med den övervakning som görs enligt direktiv (EU) 2016/2284 ska användningen av bioindikatorer övervägas.

Artikel 9

Provtagningspunkter

1. Vid mätning av svaveldioxid, kvävedioxid och kväveoxider, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}), bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, bly, nickel, bens(a)pyren och ozon i luften ska provtagningspunkternas placering fastställas i enlighet med bilaga IV.

2. I varje zon där nivån av föroreningar överskrider den utvärderingströskel som anges i bilaga II, får antalet provtagningspunkter för varje förorening inte understiga det minsta antal som anges i punkterna A och C i bilaga III.

3. I zoner där nivån av föroreningar överskrider den tillämpliga utvärderingströskel som anges i bilaga II, men inte de respektive gränsvärden, målvärden och kritiska nivåer som anges i bilaga I, får emellertid det minsta antalet provtagningspunkter för fasta mätningar minskas med upp till 50 %, i enlighet med punkterna A och C i bilaga III, under förutsättning att följande villkor är uppfyllda:

- a) Indikativa mätningar eller modelleringstillämpningar ger så mycket information att det är möjligt att utvärdera luftkvaliteten med avseende på gränsvärden, målvärden, kritiska nivåer, tröskelvärden för larm och tröskelvärden för information, och även tillhandahålla adekvat information till allmänheten, utöver den information som provtagningspunkterna för fasta mätningar ger.
- b) Antalet provtagningspunkter som ska upprättas och indikativa mätningars och modelleringstillämpningars rumsliga upplösning räcker till för att koncentrationen av den berörda föroreningen ska kunna bestämmas i enlighet med de datakvalitetsmål som anges i punkterna A och B i bilaga V och leder till utvärderingsresultat som uppfyller kraven i punkt E i bilaga V.
- c) Om indikativa mätningar används för att uppfylla kraven i denna punkt är deras antal minst lika stort som antalet fasta mätningar som ersätts, och de indikativa mätningarna är jämnt fördelade över kalenderåret.
- d) När det gäller ozon mäts kvävedioxid vid alla återstående provtagningspunkter där ozon mäts utom på platser i regional bakgrund för den ozonutvärdering som avses i punkt B i bilaga IV.

4. En eller flera provtagningspunkter som är anpassade till det övervakningsmål som anges i avsnitt 3 punkt A i bilaga VII ska placeras på en medlemsstats territorium för att tillhandahålla uppgifter om koncentrationerna av de ozonbildande ämnen som förtecknas i punkt B i det avsnittet på platser som fastställts i enlighet med punkt C i det avsnittet.

5. Kvävedioxid ska mätas vid minst 50 % av de ozonprovtagningspunkter som krävs enligt punkt A tabell 2 i bilaga III. Dessa mätningar ska vara kontinuerliga, utom på platser i regional bakgrund som avses i punkt B i bilaga IV, där andra mätmetoder får användas.

6. Medlemsstaterna ska i enlighet med bilaga IV säkerställa att den spridning av provtagningspunkter som används för bestämningen av indikatorerna för genomsnittlig exponering för PM_{2,5} och kvävedioxid ger en adekvat uppfattning om allmänhetens exponering. Antalet provtagningspunkter får inte vara mindre än vad som fastställs vid tillämpning av punkt B i bilaga III.

7. Provtagningspunkter där överskridanden av ett relevant gränsvärde eller målvärde som anges i avsnitt 1 i bilaga I har registrerats under de föregående tre åren får inte flyttas, såvida inte en flyttning är nödvändig på grund av särskilda omständigheter, inbegripet fysisk planering. Flyttning av sådana provtagningspunkter ska stödjas av modelleringstillämpningar eller indikativa mätningar och ska, när så är möjligt, säkerställa kontinuitet i mätningarna och ske inom det område som de är rumsligt representativa för. En detaljerad motivering av varje flyttning av sådana provtagningspunkter ska dokumenteras fullt ut i enlighet med kraven i punkt D i bilaga IV.

8. För utvärdering av bidraget av bens(a)pyren i luften ska varje medlemsstat övervaka andra relevanta polycykliska aromatiska kolväten på ett begränsat antal provtagningspunkter. Dessa polycykliska aromatiska kolväten ska minst omfatta följande: bens(a)antracen, bens(b)fluoranten, bens(j)fluoranten, bens(k)fluoranten, inden(1,2,3-cd)pyren och dibens(a,h)antracen. Provtagningspunkterna för dessa polycykliska aromatiska kolväten ska samlokaliseras med provtagningspunkterna för bens(a)pyren och ska väljas så att geografiska variationer och långsiktiga trender kan fastställas.

9. Utöver den övervakning som krävs enligt artikel 10 ska medlemsstaterna övervaka nivåer av ultrafina partiklar i enlighet med punkt D i bilaga III och avsnitt 4 i bilaga VII. Övervakning av sotkoncentrationer kan utföras på samma platser.

Artikel 10

Superstationer för övervakning

1. Varje medlemsstat ska inrätta minst en superstation för övervakning per 10 miljoner invånare på platser i urban bakgrund. Medlemsstater med färre än 10 miljoner invånare ska inrätta minst en superstation för övervakning på platser i urban bakgrund.

Medlemsstater vars territorium är större än 10 000 km² men inte större än 100 000 km² ska inrätta minst en superstation för övervakning på en plats i regional bakgrund. Varje medlemsstat vars territorium är större än 100 000 km² ska inrätta minst en superstation för övervakning per 100 000 km² på en plats i regional bakgrund.

2. Placeringen av superstationer för övervakning ska fastställas för platser i urban bakgrund och platser i regional bakgrund i enlighet med punkt B i bilaga IV.

3. Alla provtagningspunkter som uppfyller kraven som fastställs i punkterna B och C i bilaga IV och som är placerade vid superstationer för övervakning får beaktas för att uppfylla de krav på minsta antal provtagningspunkter för berörda föroreningar som anges i bilaga III.

4. En medlemsstat får med en eller flera angränsande medlemsstater inrätta en eller flera gemensamma superstationer för övervakning för att uppfylla kraven i punkt 1. Detta påverkar inte varje medlemsstats skyldighet att inrätta minst en superstation för övervakning på en plats i urban bakgrund och skyldigheten för varje medlemsstat vars territorium är större än 10 000 km² att inrätta minst en superstation för övervakning på en plats i regional bakgrund.

5. Mätningar vid superstationer för övervakning på platser i urban bakgrund och platser i regional bakgrund ska omfatta de föroreningar som förtecknats i avsnitt 1 tabellerna 1 och 2 i bilaga VII och får även omfatta de föroreningar som förtecknats i tabell 3 i det avsnittet.

6. En medlemsstat får välja att inte mäta sot, ultrafina partiklar eller ammoniak vid hälften av sina superstationer för övervakning på platser i regional bakgrund om dess superstationer för övervakning på platser i regional bakgrund är mer än dubbelt så många som dess superstationer för övervakning på platser i urban bakgrund, förutsatt att urvalet av dess superstationer för övervakning är representativt för dessa föroreningar.

7. Där så är lämpligt ska övervakningen samordnas med den övervakningsstrategi och det mätprogram som används inom EMEP, forskningsinfrastrukturen för aerosoler, moln och spårgaser (Actris) och den övervakning av luftförorenings-effekter som genomförs enligt direktiv (EU) 2016/2284.

Artikel 11

Referensmätmetoder, modelleringstillämpningar och datakvalitetsmål

1. Medlemsstaterna ska tillämpa de referensmätmetoder som anges i punkterna A och C i bilaga VI.

- Andra mätmetoder får dock användas under förutsättning att de uppfyller kraven i punkterna B, C och D i bilaga VI.
- Medlemsstaterna ska använda modelleringstillämpningar för luftkvalitet på de villkor som anges i punkt E i bilaga VI.
  - Utvärderingsdata för luftkvalitet ska uppfylla de datakvalitetsmål som fastställs i bilaga V.

KAPITEL III

FÖRVALTNING AV LUFTKVALITET

Artikel 12

Krav där nivåerna underskrider gränsvärdena, målvärdena och målen för genomsnittlig exponeringskoncentration

- I zoner där luftens föroreningsnivåer underskrider respektive gränsvärde enligt avsnitt 1 i bilaga I ska medlemsstaterna hålla nivåerna av dessa föroreningar under gränsvärdena.
- I zoner där luftens föroreningsnivåer ligger under de respektive målvärden som anges i avsnitten 1 och 2 i bilaga I ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder som inte medför oproportionerliga kostnader för att hålla dessa nivåer under målvärdena.

Medlemsstaterna ska eftersträva att uppnå de långsiktiga mål för ozon som anges i avsnitt 2 i bilaga I och ska, när dessa väl har uppnåtts, eftersträva att hålla ozonnivåerna under dessa långsiktiga mål i den utsträckning detta är möjligt med hänsyn till faktorer såsom ozonförorenings gränsoverskridande karaktär, flyktiga organiska föreningar från biogena källor och de meteorologiska förhållandena, och under förutsättning att nödvändiga åtgärder inte medför oproportionerliga kostnader.

- I territoriella enheter för genomsnittlig exponering där indikatorerna för genomsnittlig exponering för PM_{2,5} och NO₂ ligger under respektive värde för de mål för genomsnittlig exponeringskoncentration för dessa föroreningar som fastställs i avsnitt 5 i bilaga I, ska medlemsstaterna hålla nivåerna för dessa föroreningar under målen för genomsnittlig exponeringskoncentration.
- Medlemsstaterna ska eftersträva att uppnå och bevara den bästa luftkvaliteten och en hög miljö- och hälsoskyddsnivå, i syfte att uppnå det nollföroreningsmål som avses i artikel 1.1, i enlighet med WHO:s rekommendationer, och under de utvärderingströsklar som fastställs i bilaga II.

Artikel 13

Gränsvärden, målvärden och skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning

- Medlemsstaterna ska säkerställa att luftens föroreningsnivåer inte överskrider de respektive gränsvärden som fastställs i avsnitt 1 i bilaga I.
- Medlemsstaterna ska, genom att vidta alla nödvändiga åtgärder som inte medför oproportionerliga kostnader, säkerställa att föroreningsnivåerna i deras zoner inte överskrider de respektive målvärden som fastställs i avsnitt 1 och 2 i bilaga I.
- Medlemsstaterna ska säkerställa att de skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning för PM_{2,5} och NO₂ som fastställs i avsnitt 5 punkt B i bilaga I, uppfylls i alla deras territoriella enheter för genomsnittlig exponering, där de överskrider de mål för genomsnittlig exponeringskoncentration som anges i avsnitt 5 punkt C i bilaga I.
- Efterlevnaden av punkterna 1, 2 och 3 i denna artikel ska bedömas i enlighet med bilaga IV.
- Indikatorerna för genomsnittlig exponering ska utvärderas i enlighet med avsnitt 5 punkt A i bilaga I.
- Den tidsfrist för att uppnå gränsvärdena som fastställs i avsnitt 1 tabell 1 i bilaga I får förlängas i enlighet med artikel 18.

7. Medlemsstaterna får behålla eller införa strängare skyddsåtgärder, inbegripet luftkvalitetsnormer som är strängare än dem som avses i denna artikel, i enlighet med artikel 193 i EUF-fördraget. Medlemsstaterna ska anmäla sådana åtgärder till kommissionen inom tre månader efter antagandet.

Artikel 14

Kritiska nivåer för skydd av växtlighet och naturliga ekosystem

Medlemsstaterna ska säkerställa att de kritiska nivåer som anges i avsnitt 3 i bilaga I inte överskrids, i enlighet med utvärderingen i punkt A.1 och punkt B.3 i bilaga IV.

Artikel 15

Överskridanden av tröskelvärdena för larm eller tröskelvärden för information

1. Tröskelvärdena för larm för koncentrationer av svaveldioxid, kvävedioxid, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}) och ozon i luften är de som fastställs i avsnitt 4 punkt A i bilaga I.

2. Tröskelvärdena för information för koncentrationer av svaveldioxid, kvävedioxid, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}) och ozon är de som fastställs i avsnitt 4 punkt B i bilaga I.

3. Om något tröskelvärde för larm som fastställs i avsnitt 4 punkt A i bilaga I överskrids, eller – där så är lämpligt – om det på grundval av modelleringstillämpningar eller andra prognosverktyg förutses att det kommer att överskridas, ska medlemsstaterna i tillämpliga fall utan onödigt dröjsmål vidta de nödåtgärder som anges i de kortsiktiga handlingsplaner som upprättats enligt artikel 20.

4. Om något tröskelvärde för larm eller tröskelvärde för information som fastställs i avsnitt 4 i bilaga I överskrids, eller – där så är lämpligt – om det på grundval av modelleringstillämpningar eller andra prognosverktyg förutses att det kommer att överskridas, ska medlemsstaterna vidta erforderliga åtgärder för att informera allmänheten så fort som möjligt och i möjligaste mån inom ett fåtal timmar i enlighet med punkterna 2 och 3 i bilaga X, genom användning av olika medier och kommunikationskanaler och med säkerställande av bred tillgänglighet för allmänheten.

5. Medlemsstaterna får behålla eller införa strängare skyddsåtgärder, inbegripet tröskelvärden för larm eller tröskelvärden för information som är strängare än de som avses i denna artikel, i enlighet med artikel 193 i EUF-fördraget. Medlemsstaterna ska anmäla sådana åtgärder till kommissionen inom tre månader efter antagandet.

Artikel 16

Bidrag från naturliga källor

1. Medlemsstaterna får för ett visst år identifiera

- a) zoner där överskridanden av gränsvärdena för en viss förorening kan tillskrivas naturliga källor, och
- b) territoriella enheter för genomsnittlig exponering där överskridanden av den nivå som fastställs genom skyldigheterna för genomsnittlig exponeringsminskning beror på naturliga källor.

2. Medlemsstaterna ska förse kommissionen med förteckningar över sådana zoner och territoriella enheter för genomsnittlig exponering som avses i punkt 1, tillsammans med uppgifter om koncentrationer och källor samt belägg för att överskridandena beror på naturliga källor.

3. Om kommissionen har underrättats om ett överskridande som beror på naturliga källor i enlighet med punkt 2 ska detta överskridande inte betraktas som ett överskridande med avseende på detta direktiv. Om kommissionen anser att de belägg som en medlemsstat har lagt fram inte är tillräckliga, ska den informera den medlemsstaten om att överskridandet inte anses bero på naturliga källor förrän den medlemsstaten lämnar relevant kompletterande information.

4. Senast den 31 december 2026 ska kommissionen genom genomförandeakter tillhandahålla tekniska uppgifter om påvisande och borträkning av överskridanden som beror på naturliga källor. Sådana tekniska uppgifter ska specificera innehållet i de belägg som medlemsstaterna ska lägga fram enligt punkt 2.

Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 26.2.

Artikel 17

Överskridanden som beror på sandning eller saltning av vägar under vintern

1. Medlemsstaterna får för ett visst år identifiera zoner där överskridanden av gränsvärdena för PM_{10} i luften beror på resuspension av partiklar efter sandning eller saltning av vägar under vintern.
2. Medlemsstaterna ska förse kommissionen med förteckningar över sådana zoner som avses i punkt 1 tillsammans med uppgifter om PM_{10} -koncentrationer och PM_{10} -källor i sådana zoner.

Medlemsstaterna ska också lägga fram belägg för att eventuella överskridanden beror på resuspenderade partiklar och att rimliga åtgärder har vidtagits för att sänka sådana koncentrationer.

3. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 16 ska medlemsstaterna, i de zoner som avses i punkt 1 i den här artikeln, upprätta den luftkvalitetsplan som föreskrivs i artikel 19 endast om överskridandena beror på andra PM_{10} -källor än sandning eller saltning av vägar under vintern.

4. Senast den 31 december 2026 ska kommissionen genom genomförandeakter tillhandahålla tekniska uppgifter för metoden för bestämning av bidrag från resuspension av partiklar efter sandning eller saltning av vägar under vintern, samt den information som medlemsstaterna ska lämna enligt punkt 2, vilken i tillämpliga fall ska innehålla information om hur resuspension bidrar till de dagliga koncentrationsnivåerna.

Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 26.2.

Artikel 18

Förlängning av tidsfristen för att uppfylla kraven och undantag från skyldigheten att tillämpa vissa gränsvärden

1. Om det i en viss zon inte är möjligt att klara gränsvärdena för partiklar (PM_{10} och $PM_{2,5}$), kvävedioxid, bensen eller bens(a)pyren inom den tidsfrist som anges i avsnitt 1 tabell 1 i bilaga I, får medlemsstaterna förlänga den tidsfristen för den berörda zonen med en period som motiveras av en luftkvalitetsfärdplan och förutsatt att villkoren i punkt 2 i denna artikel är uppfyllda:

- a) fram till och med den 1 januari 2040, om det är motiverat på grund av platsspecifika spridningsförhållanden, orografiska förhållanden, ogynnsamma klimatförhållanden eller bidrag från gränsöverskridande luftföroreningar, eller om de nödvändiga minskningarna endast kan uppnås genom att ersätta en betydande del av de befintliga värmesystem för bostäder som är den föroreningskälla som orsakar överskridanden, eller
- b) fram till och med den 1 januari 2035, om det är motiverat på grund av prognoser som visar att gränsvärdena inte kan uppnås inom tidsfristen, även om hänsyn tas till de förväntade effekterna av de effektiva luftföroreningsåtgärder som anges i luftkvalitetsfärdplanen.

Om en tidsfrist för att uppfylla kraven har förlängts i enlighet med första stycket b i denna punkt, men kravuppfyllelsen inte kan ske inom den förlängda tidsfristen, får medlemsstaterna förlänga tidsfristen för den berörda zonen en andra och sista gång med en period på högst två år från utgången av den första förlängningsperioden och som är motiverad av en uppdaterad luftkvalitetsfärdplan, förutsatt att villkoren i punkt 2 är uppfyllda.

2. Medlemsstaterna får förlänga en tidsfrist för att uppfylla kraven i enlighet med punkt 1 i denna artikel om följande villkor är uppfyllda:

- a) Det fastställs senast den 31 december 2028 en luftkvalitetsfärdplan som uppfyller de krav som förtecknas i artikel 19.6, 19.7 och 19.8 för den zon där den förlängda tidsfristen ska tillämpas.
- b) Den luftkvalitetsfärdplan som avses i led a i denna punkt kompletteras av information om åtgärder för att minska luftföroreningar som förtecknas i punkt B i bilaga VIII och visar hur perioderna för överskridande av gränsvärdena kommer att hållas så korta som möjligt.
- c) Den luftkvalitetsfärdplan som avses i led a i denna punkt bygger på luftkvalitetsprognoser, inbegripet sådana som utarbetats med anledning av punkterna A.5 och A.7 e i bilaga VIII, som visar hur gränsvärdena kommer att uppnås så snart som möjligt och senast vid utgången av den förlängda tidsfristen för att uppnå gränsvärdena, med beaktande av rimliga och proportionella åtgärder.

- d) I den luftkvalitetsfärdplan som avses i led a i denna punkt beskrivs hur allmänheten, och i synnerhet känsliga och utsatta grupper, kommer att informeras på ett enhetligt och lättförståeligt sätt om förlängningens konsekvenser för människors hälsa och miljön.
  - e) I den luftkvalitetsfärdplan som avses i led a i denna punkt beskrivs hur ytterligare finansiering, bland annat genom relevanta nationella program och i tillämpliga fall finansieringsprogram på unionsnivå, kommer att mobiliseras för att påskynda förbättringen av luftkvaliteten i den zon där förlängningen ska tillämpas.
  - f) De villkor som fastställs i punkt 3 är uppfyllda under hela förlängningen av tidsfristen för att uppfylla kraven.
  - g) Om en tidsfrist för att uppfylla kraven förlängs i enlighet med punkt 1 andra stycket visar den uppdaterade luftkvalitetsfärdplan som avses i det stycket att den första luftkvalitetsfärdplanen har genomförts eller att åtgärder har vidtagits för dess genomförande och kompletteras med en analys som visar att de ursprungliga prognoser för att uppfylla kraven som har utarbetats i enlighet med led c i denna punkt inte har förverkligats.
3. Under förlängningen av en tidsfrist för att uppfylla kraven i enlighet med punkt 1 i denna artikel ska medlemsstaten säkerställa att följande villkor är uppfyllda:

- a) Åtgärderna i den luftkvalitetsfärdplan som avses i punkt 1 i denna artikel, i tillämpliga fall uppdaterad i enlighet med led b i denna punkt, håller på att genomföras, vilket medlemsstaten har visat genom en genomföranderapport, inbegripet uppdaterade prognoser av utsläpp och, om möjligt, koncentrationer som lämnas till kommissionen med två och ett halvt års mellanrum och första gången senast den 30 juni 2031; om det är relevant kan det hänvisas till de senaste utsläppsprogrammen och utsläppsprognoserna som rapporterats enligt direktiv (EU) 2016/2284 och den åtföljande informativa inventeringsrapporten, och om det är relevant kan genomföranderapporten integreras i den uppdaterade luftkvalitetsfärdplanen.
- b) Den luftkvalitetsfärdplan som avses i punkt 1 i denna artikel uppdateras i enlighet med artikel 19.5.
- c) Från och med den 1 januari 2035 visar koncentrationsnivåerna av den berörda föroreningen en allmänt nedåtgående trend i överensstämmelse med en indikativ utvecklingsbana mot efterlevnad som beräknas i en uppdaterad luftkvalitetsfärdplan som upprättats enligt punkt A.7 e i bilaga VIII.
- d) Genomföranderapporterna och de uppdaterade luftkvalitetsfärdplanerna ska överlämnas till kommissionen inom två månader efter det att de antagits.

4. Medlemsstaterna ska senast den 31 januari 2029 underrätta kommissionen om de anser att punkt 1 första stycket a eller b är tillämplig och ska överlämna den luftkvalitetsfärdplan som avses i punkt 1 och all information som kommissionen behöver för att kunna bedöma om det angivna skälet för förlängningen är giltigt och villkoren i den punkten är uppfyllda.

Medlemsstaterna ska senast den 31 januari 2034 underrätta kommissionen om de anser att kraven inte kan uppfyllas inom en tidsfrist som har förlängts i enlighet med punkt 1 andra stycket och ska överlämna den uppdaterade luftkvalitetsfärdplan som avses i punkt 1 och all information som kommissionen behöver för att kunna bedöma om det angivna skälet för en andra och sista förlängning är giltigt och villkoren i den punkten är uppfyllda.

När det gäller de prognoser som anförs som skäl för förlängningen ska medlemsstaterna motivera de metoder och data som har använts för att erhålla dessa prognoser.

I sin bedömning ska kommissionen beakta luftkvalitetsprognoser som inlämnats av den berörda medlemsstaten och beräknade effekter på luftkvaliteten i den medlemsstaten av åtgärder som har vidtagits av medlemsstaten och även beräknade effekter på luftkvaliteten av unionsåtgärder.

Om kommissionen inte framfört några invändningar inom nio månader efter det att denna underrättelse mottagits ska villkoren för tillämpning av punkt 1 anses vara uppfyllda.

Om invändningar framförs får kommissionen kräva att medlemsstaten ändrar eller lämnar in en ny luftkvalitetsfärdplan för att uppfylla kraven i punkt 1.

5. Senast den 31 december 2026 ska kommissionen genom genomförandeakter lämna ytterligare tekniska uppgifter om kraven för prognoser som utförs för tillämpningen av punkt 1 i denna artikel i syfte att visa hur gränsvärdena i avsnitt 1 tabell 1 i bilaga I kommer att uppnås, med beaktande av rimliga och proportionella åtgärder. Dessutom ska det anges vilken information som ska ingå i genomföranderapporterna vid tillämpningen av punkt 3 i denna artikel.

Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 26.2.

KAPITEL IV

PLANER

Artikel 19

Luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner

1. Om luftens föroreningsnivåer i vissa zoner överskrider något av de gränsvärden eller målvärden som fastställs i avsnitt 1 i bilaga I, ska medlemsstaterna upprätta luftkvalitetsplaner för dessa zoner där lämpliga åtgärder fastställs för att uppnå gränsvärdet eller målvärdet i fråga och för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt, och under inga omständigheter längre än fyra år från utgången av det kalenderår då det första överskridandet registrerades. Dessa luftkvalitetsplaner ska upprättas så snart som möjligt och senast två år efter det kalenderår under vilket överskridandet av ett gränsvärde eller målvärde registrerades.

Om ett överskridande av ett gränsvärde i en viss zon redan omfattas av en luftkvalitetsfärdplan ska medlemsstaterna säkerställa att de åtgärder som anges i den färdplanen är lämpliga för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt och, i förekommande fall, vidta ytterligare och effektivare åtgärder och följa förfarandet för uppdatering av en luftkvalitetsfärdplan enligt punkt 5.

2. När luftföroreningsnivåerna i territoriella enheter som omfattar minst en zon överskrider ett målvärde för ozon enligt avsnitt 2 i bilaga I, ska medlemsstaterna upprätta luftkvalitetsplaner för dessa territoriella enheter där lämpliga åtgärder fastställs för att uppnå målvärdet för ozon och för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt. Dessa luftkvalitetsplaner ska upprättas så snart som möjligt och senast två år efter det kalenderår under vilket överskridandet av målvärdet för ozon registrerades.

Om ett överskridande av ett målvärde för ozon i en viss territoriell enhet redan omfattas av en luftkvalitetsfärdplan ska medlemsstaterna säkerställa att de åtgärder som anges i färdplanen är lämpliga för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt och, i förekommande fall, följa förfarandet för uppdatering av en luftkvalitetsfärdplan enligt punkt 5.

Medlemsstaterna får dock avstå från att upprätta sådana luftkvalitetsplaner eller luftkvalitetsfärdplaner för att ta itu med överskridandet av ozon om det inte finns några goda förutsättningar för att minska ozonkoncentrationerna, med beaktande av geografiska och meteorologiska förhållanden, och om åtgärderna skulle medföra oproportionerliga kostnader.

Om en luftkvalitetsplan eller luftkvalitetsfärdplan inte upprättas ska medlemsstaterna förse allmänheten och kommissionen med en detaljerad motivering till varför det inte finns några goda förutsättningar för att minska överskridandet, vilket har lett till ett beslut om att inte upprätta en luftkvalitetsplan eller luftkvalitetsfärdplan.

Minst vart femte år ska medlemsstaterna göra en ny bedömning av förutsättningarna för att minska ozonkoncentrationerna.

För territoriella enheter där målvärdet för ozon överskrids ska medlemsstaterna säkerställa att det relevanta nationella luftvårdsprogram som utarbetats enligt artikel 6 i direktiv (EU) 2016/2284 innehåller åtgärder mot ozonbildande ämnen som omfattas av det direktivet.

3. När skyldigheten för genomsnittlig exponeringsminskning enligt avsnitt 5 i bilaga I inte uppfylls i en viss territoriell enhet för genomsnittlig exponering, ska medlemsstaterna upprätta luftkvalitetsplaner för dessa territoriella enheter för genomsnittlig exponering där lämpliga åtgärder fastställs för att uppnå skyldigheten för genomsnittlig exponeringsminskning och för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt. Dessa luftkvalitetsplaner ska upprättas så snart som möjligt och senast två år efter det kalenderår under vilket överskridandet av skyldigheten för genomsnittlig exponeringsminskning registrerades.

4. Om föroreningsnivåerna från och med den 1 januari 2026 till och med den 31 december 2029 i en zon eller en territoriell enhet ligger över något gränsvärde eller målvärde som ska uppnås senast den 1 januari 2030 enligt avsnitt 1 tabell 1 i bilaga I och avsnitt 2 B i bilaga I, och utan att det påverkar tillämpningen av punkt 2 tredje stycket i denna artikel, ska medlemsstaterna upprätta en luftkvalitetsfärdplan för den berörda föroreningen för att uppnå respektive gränsvärden eller målvärden innan tidsfristen löper ut. Dessa luftkvalitetsfärdplaner ska upprättas så snart som möjligt och senast två år efter det kalenderår under vilket överskridandet registrerades.

Medlemsstaterna får dock avstå från att upprätta sådana luftkvalitetsfärdplaner när referensscenariot enligt den information som krävs i punkt A.5 i bilaga VIII visar att gränsvärdet eller målvärdet kommer att uppnås med de åtgärder som redan är i kraft, inbegripet när överskridandet orsakas av tillfällig verksamhet som påverkar föroreningsnivåerna under ett enda år. Om en luftkvalitetsfärdplan inte upprättas enligt detta stycke ska medlemsstaterna förse allmänheten och kommissionen med en detaljerad motivering.

5. Om överskridanden av ett gränsvärde, en skyldighet för genomsnittlig exponeringsminskning eller ett målvärde kvarstår under det tredje kalenderåret efter tidsfristen för upprättande av en luftkvalitetsplan eller luftkvalitetsfärdplan, och utan att det påverkar tillämpningen av punkt 2 tredje stycket, ska medlemsstaterna uppdatera luftkvalitetsplanen eller luftkvalitetsfärdplanen och åtgärderna i dessa, inbegripet deras inverkan på beräknade utsläpp och koncentrationer, senast fem år efter tidsfristen för upprättandet av den föregående luftkvalitetsplanen eller luftkvalitetsfärdplanen och vidta ytterligare och effektivare åtgärder för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt.

6. Luftkvalitetsplanerna och luftkvalitetsfärdplanerna ska innehålla minst följande information:

- a) Den information som förtecknats i punkterna A.1–A.7 i bilaga VIII.
- b) I tillämpliga fall, den information som förtecknats i punkterna A.8, A.9 och A.10 i bilaga VIII.
- c) Information om relevanta utsläpps begränsande åtgärder som förtecknats i punkt B.2 i bilaga VIII.

Medlemsstaterna ska när så är lämpligt inbegripa de åtgärder som avses i artikel 20.2 och särskilda åtgärder för att skydda känsliga och utsatta grupper, inbegripet barn, i sina luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner.

Medlemsstaterna ska, när de utarbetar luftkvalitetsplaner eller luftkvalitetsfärdplaner, bedöma risken för att respektive tröskelvärden för larm överskrids för de berörda föroreningarna. Denna analys ska i tillämpliga fall användas för att upprätta kortsiktiga handlingsplaner.

Om luftkvalitetsplaner eller luftkvalitetsfärdplaner ska upprättas med avseende på flera föroreningar eller luftkvalitetsnormer, ska medlemsstaterna vid behov upprätta integrerade luftkvalitetsplaner eller luftkvalitetsfärdplaner som omfattar alla berörda föroreningar och luftkvalitetsnormer.

Medlemsstaterna ska, i den utsträckning det är möjligt, säkerställa att deras luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner överensstämmer med andra planer som har en betydande påverkan på luftkvaliteten, inbegripet de planer som krävs enligt direktiv 2002/49/EG, 2010/75/EU and (EU) 2016/2284 samt enligt lagstiftningen om klimat, biologisk mångfald, energi, transport och jordbruk.

7. Medlemsstaterna ska, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/35/EG⁽²¹⁾, samråda med allmänheten och med de behöriga myndigheter som på grund av sitt ansvar i fråga om luftföroreningar och luftkvalitet sannolikt kommer att påverkas av genomförandet av luftkvalitetsplanerna och luftkvalitetsfärdplanerna, om utkast till luftkvalitetsplaner och utkast till luftkvalitetsfärdplaner och eventuella betydande uppdateringar av luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner innan de färdigställs. Vid samråd med allmänheten ska medlemsstaterna säkerställa att allmänheten har tillgång till utkastet till luftkvalitetsplan eller utkastet till luftkvalitetsfärdplan som innehåller den minimiinformation som krävs enligt bilaga VIII till det här direktivet och, om möjligt, en icke-teknisk sammanfattning av den information som avses i detta stycke.

Medlemsstaterna ska uppmuntra aktiv medverkan från samtliga berörda parter i insatserna för att utarbeta, genomföra och uppdatera luftkvalitetsplanerna och luftkvalitetsfärdplanerna. När luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner förbereds ska medlemsstaterna säkerställa att berörda parter vars verksamhet bidrar till överskridandet uppmuntras att föreslå åtgärder som de kan vidta för att få ett slut på överskridandena och att icke-statliga organisationer, såsom miljö- och hälsoorganisationer, konsumentorganisationer, organisationer som företräder känsliga och utsatta gruppers intressen, andra relevanta hälso- och sjukvårdsorgan, inbegripet organisationer som företräder hälso- och sjukvårdspersonal och berörda näringslivsorganisationer, uppmuntras att delta i dessa samråd.

8. Luftkvalitetsplanerna och luftkvalitetsfärdplanerna ska överlämnas till kommissionen inom två månader efter det att de antagits.

⁽²¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/35/EG av den 26 maj 2003 om åtgärder för allmänhetens deltagande i utarbetandet av vissa planer och program avseende miljön och om ändring, med avseende på allmänhetens deltagande och rätt till rättslig prövning, av rådets direktiv 85/337/EEG och 96/61/EG (EUT L 156, 25.6.2003, s. 17).

Artikel 20

Kortsiktiga handlingsplaner

1. Om det i en viss zon finns risk för att föroreningsnivån kommer att överskrida ett eller flera av de tröskelvärden för larm som anges i avsnitt 4 i bilaga I, ska medlemsstaterna upprätta kortsiktiga handlingsplaner där det anges vilka nödåtgärder som ska vidtas på kort sikt för att minska risken för överskridanden eller deras varaktighet.

Om det finns risk för att tröskelvärdet för larm för ozon kommer att överskridas, får dock medlemsstaterna avstå från att upprätta sådana kortsiktiga handlingsplaner när det, med hänsyn till de geografiska, meteorologiska och ekonomiska förhållandena i landet, inte finns goda förutsättningar för att minska risken för, varaktigheten av eller graden av ett sådant överskridande.

Om förutsättningarna för att minska risken för ett sådant överskridande för partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}) är kraftigt begränsade, med hänsyn till de lokala geografiska och meteorologiska förhållandena och särdragen hos värmesystem för bostäder, får medlemsstaterna upprätta en kortsiktig handlingsplan som endast fokuserar på särskilda åtgärder som syftar till att skydda både allmänheten och känsliga och utsatta grupper, samt lättbegriplig information om rekommenderade försiktighetsåtgärder för att minska exponeringen för det uppmätta eller förväntade överskridandet.

2. Vid upprättande av de kortsiktiga handlingsplaner som avses i punkt 1 i denna artikel får medlemsstaterna, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, ange effektiva åtgärder för att begränsa och vid behov tillfälligt avbryta verksamhet som bidrar till risken för att respektive gräns- eller målvärden eller tröskelvärde för larm kommer att överskridas. Medlemsstaterna ska också beakta den förteckning över åtgärder som anges i bilaga IX i sina kortsiktiga handlingsplaner, och beroende på hur mycket de huvudsakliga föroreningskällorna bidrar till de överskridanden som ska åtgärdas, ska de i förekommande fall överväga att i dessa kortsiktiga handlingsplaner inkludera åtgärder som avser verksamheter såsom transporter, byggnadsarbeten, industrianläggningar, jordbruk samt användning av produkter och uppvärmning av bostäder. Särskilda åtgärder för att skydda känsliga och utsatta grupper, däribland barn, ska även behandlas inom ramen för dessa planer.

3. Medlemsstaterna ska samråda med allmänheten i enlighet med direktiv 2003/35/EG, och med de behöriga myndigheter som på grund av sitt ansvar i fråga om luftföroreningar och luftkvalitet sannolikt kommer att beröras av genomförandet av den kortsiktiga handlingsplanen, om utkast till kortsiktiga handlingsplaner och eventuella betydande uppdateringar av dessa innan de färdigställs.

4. När medlemsstaterna har upprättat en kortsiktig handlingsplan ska de göra resultaten av sina genomförbarhetsstudier, innehållet i de särskilda kortsiktiga handlingsplanerna och information om dessa planers genomförande tillgängliga för allmänheten och för berörda organisationer, däribland miljö- och hälsoorganisationer, konsumentorganisationer och organisationer som företräder känsliga och utsatta gruppers samt hälso- och sjukvårdspersonals intressen, samt för andra berörda organ inom hälso- och sjukvård samt berörda näringslivsorganisationer.

5. De kortsiktiga handlingsplanerna ska överlämnas till kommissionen inom ett år efter det att de antagits inom ramen för den årliga rapporteringen enligt artikel 23.

6. Medlemsstaterna får, vid upprättandet av sina kortsiktiga handlingsplaner där det anges vilka nödåtgärder som ska vidtas, begära att kommissionen anordnar ett utbyte av bästa praxis för att göra det möjligt för de begärande medlemsstaterna att dra nytta av andra medlemsstaters erfarenheter.

Artikel 21

Gränsöverskridande luftföroreningar

1. Om gränsöverskridande transport av luftföroreningar från en eller flera medlemsstater bidrar avsevärt till överskridandet av ett gränsvärde, ett målvärde för ozon, en skyldighet för genomsnittlig exponeringsminskning eller ett tröskelvärde för larm, i en annan medlemsstat, ska den senare underrätta de medlemsstater där luftföreningen har sitt ursprung och kommissionen om detta.

2. De berörda medlemsstaterna ska samarbeta med varandra, inbegripet genom att inrätta gemensamma expertgrupper och med tekniskt stöd från kommissionen, för att identifiera källorna till luftföroreningar, dessa källors bidrag till överskridanden i en annan medlemsstat och de åtgärder som ska vidtas enskilt och i samordning med andra medlemsstater för att hantera dessa källor, samt utforma samordnade åtgärder, såsom samordning av luftkvalitetsplaner enligt artikel 19, där varje medlemsstat ska hantera föroreningskällor som är belägna på dess territorium, för att komma till rätta med sådana överskridanden.

Medlemsstaterna ska svara varandra i god tid, och informera kommissionen, senast tre månader efter det att de underrättats av en annan medlemsstat i enlighet med första stycket.

3. Kommissionen ska informeras om och beredas möjlighet att närvara vid eller medverka i det samarbete som avses i punkt 2 i denna artikel. Kommissionen får begära att de berörda medlemsstaterna tillhandahåller en uppdatering om framstegen med genomförandet av de samordnade åtgärder som har fastställts enligt den punkten. Vid behov ska kommissionen, med beaktande av de rapporter som utarbetas enligt artikel 11 i direktiv (EU) 2016/2284, överväga om det är nödvändigt att vidta ytterligare åtgärder på unionsnivå för att minska utsläppen av de ämnen som bidrar till bildandet av gränsöverskridande föroreningar.

4. Medlemsstaterna ska vid behov enligt artikel 20 förbereda och genomföra samordnade kortsiktiga handlingsplaner som omfattar angränsande zoner i andra medlemsstater. Medlemsstaterna ska säkerställa att angränsande zoner i andra medlemsstater får all nödvändig information om dessa kortsiktiga handlingsplaner utan onödigt dröjsmål.

5. Om tröskelvärdet för larm eller tröskelvärdet för information överskrider i zoner som ligger nära nationsgränser, ska de behöriga myndigheterna i de berörda angränsande medlemsstaterna informeras om dessa överskridanden så snart som möjligt. Denna information ska göras tillgänglig för allmänheten.

6. I den underrättelse som avses i punkt 1 får medlemsstaterna för det berörda året identifiera

- a) zoner där gränsöverskridande transport av luftföroreningar från en eller flera medlemsstater avsevärt bidrar till överskridanden av gränsvärden eller målvärden i dessa zoner,
- b) territoriella enheter för genomsnittlig exponering, där gränsöverskridande transport av luftföroreningar från en eller flera medlemsstater avsevärt bidrar till överskridandet av den nivå som fastställs genom skyldigheterna för genomsnittlig exponeringsminskning i dessa enheter.

En medlemsstat får också förse de berörda medlemsstaterna och kommissionen med förteckningar över sådana zoner och territoriella enheter för genomsnittlig exponering tillsammans med information om koncentrationer och belägg för att luftföroreningar från gränsöverskridande källor, inbegripet från tredjeländer, som den medlemsstaten inte har någon direkt kontroll över, avsevärt bidrar till överskridandena. Kommissionen får i förekommande fall beakta denna information vid tillämpningen av artikel 18.

7. När medlemsstaterna upprättar de planer som anges i punkterna 2 och 4 och när de informerar allmänheten enligt punkt 5 ska de när så är lämpligt sträva efter att samarbeta med tredjeländer, och i synnerhet med kandidatländer. Medlemsstaterna får när så är lämpligt begära tekniskt stöd från kommissionen.

KAPITEL V

INFORMATION OCH RAPPORTERING

Artikel 22

Information till allmänheten

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att allmänheten och berörda organisationer, däribland miljö- och hälsoorganisationer, konsumentorganisationer, organisationer som företräder känsliga och utsatta gruppers intressen, organisationer som företräder hälso- och sjukvårdspersonal, andra berörda hälso- och sjukvårdsorgan och berörda näringslivsorganisationer, i god tid får tillräcklig information om följande:

- a) Luftkvaliteten i enlighet med bilaga X.
- b) Placering av provtagningspunkter för alla luftföroreningar samt information om eventuella problem med att uppfylla datatäckningskraven per provtagningspunkt och förorening.
- c) Alla beslut att förlänga tidsfristerna enligt artikel 18.
- d) Sådana luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner som föreskrivs i artikel 19.
- e) Kortsiktiga handlingsplaner som upprättats enligt artikel 20.

f) Effekterna av överskridanden av gränsvärden, målvärden, skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning och mål för genomsnittlig exponeringskoncentration, tröskelvärden för larm och tröskelvärden för information i en sammanfattande utvärdering; den sammanfattande utvärderingen ska när så är lämpligt innehålla ytterligare information och utvärderingar av miljö samt information om föroreningar som omfattas av artikel 10 och bilaga VII.

2. Medlemsstaterna ska fastställa och genom en offentlig källa på ett lättbegripligt sätt tillgängliggöra ett luftkvalitetsindex som omfattar timvisa uppdateringar för åtminstone svaveldioxid, kvävedioxid, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}) och ozon, förutsatt att det finns en skyldighet att övervaka dessa föroreningar enligt detta direktiv. Detta index kan, om så är relevant, omfatta ytterligare föroreningar. Luftkvalitetsindexet ska i möjligaste mån vara jämförbart mellan alla medlemsstater och följa WHO:s rekommendationer. Luftkvalitetsindexet ska bygga på de luftkvalitetsindex på europeisk nivå som tillhandahålls av Europeiska miljöbyrån och omfatta information om hälsoeffekterna, inbegripet information som är skraddarsydd för känsliga och utsatta grupper. Alternativt får medlemsstaterna använda det luftkvalitetsindex som tillhandahålls av Europeiska miljöbyrån för att uppfylla kraven i denna punkt. Om en medlemsstat beslutar att inte använda det index som tillhandahålls av Europeiska miljöbyrån ska en hänvisning till det indexet göras tillgänglig på nationell nivå.

3. Medlemsstaterna ska offentliggöra information om symtom i samband med luftföroreningstoppar och om minskad exponering för luftföroreningar och skyddsåtgärder och ska uppmuntra att informationen tillgängliggörs för allmänheten på platser som besöks av känsliga och utsatta grupper, såsom hälso- och sjukvårdsinrättningar.

4. Medlemsstaterna ska informera allmänheten om vilken behörig myndighet eller vilket behörigt organ som utsetts att utföra de uppgifter som anges i artikel 5.

5. Den information som avses i denna artikel ska göras tillgänglig för allmänheten kostnadsfritt och på ett enhetligt och lättförståeligt sätt via lättillgängliga medier och kommunikationskanaler i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/2/EG och direktiv (EU) 2019/1024⁽²²⁾ med säkerställande av bred tillgänglighet för allmänheten.

Artikel 23

Överlämnande av information och rapportering

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att information om luftkvaliteten överlämnas till kommissionen inom begärd tidsfrist i enlighet med de genomförandeakter som avses i punkt 5 i denna artikel, och oberoende av överensstämmelsen med de datakvalitetsmål för datatäckning som fastställs i punkt B i bilaga V.

2. För det särskilda ändamålet att bedöma om gränsvärdena, målvärdena, skyldigheterna för genomsnittlig exponeringsminskning och de kritiska nivåerna överskridits ska den information som avses i punkt 1 i denna artikel överlämnas till kommissionen senast nio månader efter utgången av varje år, och den ska omfatta

a) de ändringar som gjorts under året i förteckningen över och gränsdragningen av zoner eller territoriella enheter för genomsnittlig exponering som fastställs enligt artikel 6,

b) förteckningen över zoner och territoriella enheter för genomsnittlig exponering samt de föroreningsnivåer som utvärderats,

c) för zoner där en eller flera föroreningsnivåer är högre än gränsvärdena, målvärdena eller de kritiska nivåerna, samt för territoriella enheter för genomsnittlig exponering där en eller flera föroreningsnivåer är högre än de gränsvärden som fastställs av skyldigheterna för genomsnittlig exponeringsminskning:

i) De datum och perioder under vilka sådana nivåer observerades.

ii) Vid behov, en utvärdering av bidrag från naturliga källor och från resuspension av partiklar efter sandning eller saltning av vägar under vintern till de utvärderade nivåerna enligt vad som tillhandahållits kommissionen enligt artiklarna 16 och 17.

3. Medlemsstaterna ska rapportera uppgifter till kommissionen i enlighet med punkt 1 om de nivåer som registrerats och om hur länge tröskelvärdet för larm eller tröskelvärdet för information överskridits.

⁽²²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (EUT L 172, 26.6.2019, s. 56).

4. Medlemsstaterna ska lämna den information som avses i punkt D i bilaga IV till kommissionen inom tre månader efter det att de har anmodats att göra detta.
5. Kommissionen ska genom genomförandeakter anta åtgärder för att
  - a) specificera vilken information som medlemsstaterna ska lämna enligt denna artikel liksom inom vilken tidsfrist sådan information ska lämnas,
  - b) identifiera sätt att effektivisera rapporteringen av data och det ömsesidiga utbytet av information och data från nätverk och enskilda provtagningspunkter som mäter luftföroreningar i medlemsstaterna.

Dessa genomförandeakter ska antas i enlighet med det granskningsförfarande som avses i artikel 26.2.

KAPITEL VI

DELEGERADE AKTER OCH GENOMFÖRANDEAKTER

Artikel 24

Ändringar av bilagorna

Kommissionen ges befogenhet att anta delegerade akter i enlighet med artikel 25 med avseende på ändring av bilagorna III–VII, IX och X för att ta hänsyn till den tekniska och vetenskapliga utvecklingen när det gäller utvärdering av luftkvaliteten, åtgärder som ska övervägas för inkludering i de kortsiktiga handlingsplanerna och information till allmänheten.

Ändringarna får emellertid inte, varken direkt eller indirekt, leda till ändringar av

- a) de gränsvärden, målvärden, långsiktiga mål för ozon, kritiska nivåer, tröskelvärden för larm och tröskelvärden för information, skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning och mål för genomsnittlig exponeringsminskning som anges i bilaga I,
- b) de datum då överensstämmelse med de parametrar som avses i led a ska ha uppnåtts.

Artikel 25

Utövande av delegeringen

1. Befogenheten att anta delegerade akter ges till kommissionen med förbehåll för de villkor som anges i denna artikel.
2. Den befogenhet att anta delegerade akter som avses i artikel 24 ska ges till kommissionen för en period på fem år från och med den 10 december 2024. Kommissionen ska utarbeta en rapport om delegeringen av befogenhet senast nio månader före utgången av perioden på fem år. Delegeringen av befogenhet ska genom tyst medgivande förlängas med perioder av samma längd, såvida inte Europaparlamentet eller rådet motsätter sig en sådan förlängning senast tre månader före utgången av perioden i fråga.
3. Den delegering av befogenhet som avses i artikel 24 får när som helst återkallas av Europaparlamentet eller rådet. Ett beslut om återkallelse innebär att delegeringen av den befogenhet som anges i beslutet upphör att gälla. Beslutet får verkan dagen efter det att det offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*, eller vid ett senare i beslutet angivet datum. Det påverkar inte giltigheten av delegerade akter som redan har trätt i kraft.
4. Innan kommissionen antar en delegerad akt ska den samråda med experter som utsetts av varje medlemsstat i enlighet med principerna i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning.
5. Så snart kommissionen antar en delegerad akt ska den samtidigt delge Europaparlamentet och rådet denna.

En delegerad akt som antas enligt artikel 24 ska träda i kraft endast om varken Europaparlamentet eller rådet har gjort invändningar mot den delegerade akten inom en period på två månader från den dag då akten delgavs Europaparlamentet och rådet, eller om både Europaparlamentet och rådet, före utgången av den perioden, har underrättat kommissionen om att de inte kommer att invända. Denna period ska förlängas med två månader på Europaparlamentets eller rådets initiativ.

Artikel 26

Kommittéförfarande

1. Kommissionen ska biträdas av kommittén för luftkvalitet. Denna kommitté ska vara en kommitté i den mening som avses i förordning (EU) nr 182/2011.
2. När det hänvisas till denna punkt ska artikel 5 i förordning (EU) nr 182/2011 tillämpas.

KAPITEL VII

TILLGÅNG TILL RÄTTSLIG PRÖVNING, ERSÄTTNING OCH SANKTIONER

Artikel 27

Tillgång till rättslig prövning

1. Medlemsstaterna ska i enlighet med sin nationella lagstiftning säkerställa att medlemmar av den berörda allmänheten har möjlighet att få den materiella eller formella giltigheten av medlemsstaternas alla beslut, handlingar eller underlåtenheter när det gäller provtagningspunkternas antal och placering enligt artikel 9 i enlighet med de relevanta kriterierna i bilagorna III och IV, de luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner som avses i artikel 19 och de kortsiktiga handlingsplaner som avses i artikel 20 prövade i domstol eller något annat oberoende och opartiskt organ som inrättats genom lag, om något av följande villkor är uppfyllt:

- a) De har ett tillräckligt intresse.
- b) De hävdar att en rättighet kränks när detta är en förutsättning enligt en medlemsstats förvaltningsprocessrättsliga lagstiftning.

Medlemsstaterna ska fastställa vad som utgör ett tillräckligt intresse och kränkning av en rättighet i överensstämmelse med målet att ge den berörda allmänheten omfattande tillgång till rättslig prövning.

För detta ändamål ska intresset hos en icke-statlig folkhälso- eller miljöskyddsorganisation som uppfyller eventuella krav enligt nationell rätt, anses vara tillräckligt i den mening som avses i första stycket a. Sådana organisationer ska också anses ha rättigheter som kan kränkas i den mening som avses i första stycket b.

2. Prövningsförfarandet ska vara objektivt, rättvist, snabbt och inte oöverkomligt kostsamt, och ska omfatta lämpliga och ändamålsenliga prövningsmekanismer som innefattar förelägganden där så är lämpligt.
3. Medlemsstaterna ska fastställa i vilket skede beslut, handlingar eller underlåtenheter kan prövas, så att det inte blir omöjligt eller orimligt svårt att få tillgång till ett prövningsförfarande i domstol eller något annat oberoende och opartiskt organ som inrättats genom lag.
4. Denna artikel hindrar inte medlemsstaterna från att kräva ett preliminärt prövningsförfarande inför en förvaltningsmyndighet och påverkar inte kravet att de administrativa prövningsförfarandena ska vara uttömda innan rättsliga prövningsförfaranden får användas, om detta krav finns enligt nationell rätt.
5. Medlemsstaterna ska säkerställa att praktisk information om den tillgång till rättslig prövning i domstol och i administrativ ordning som avses i denna artikel görs tillgänglig för allmänheten.

Artikel 28

Ersättning för skador på människors hälsa

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att fysiska personer som drabbas av hälsoskador till följd av en överträdelse av de nationella reglerna om införlivande av artiklarna 19.1–19.5 och 20.1–20.2 i detta direktiv som har begåtts uppsåtligen eller av vårdslöshet av de behöriga myndigheterna har rätt att göra anspråk på och erhålla ersättning för dessa skador.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att nationella regler och förfaranden för ersättningsanspråk utformas och tillämpas på ett sådant sätt att de inte gör det omöjligt eller orimligt svårt att utöva rätten till ersättning för skada som orsakats av en överträdelse enligt punkt 1.

3. Medlemsstaterna får fastställa preskriptionstider för att väcka sådan talan för den ersättning som avses i punkt 1. Dessa preskriptionstider ska inte börja löpa förrän överträdelsen har upphört och personen som gör anspråk på ersättningen känner till eller rimligen kan förväntas känna till att han eller hon orsakats skada till följd av en överträdelse som avses i punkt 1.

Artikel 29

Sanktioner

1. Utan att det påverkar medlemsstaternas skyldigheter enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/99/EG⁽²³⁾ ska medlemsstaterna fastställa regler om sanktioner för överträdelser av nationella bestämmelser som antagits enligt det här direktivet och vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de tillämpas. Sanktionerna ska vara effektiva, proportionella och avskräckande. Medlemsstaterna ska till kommissionen anmäla dessa regler och åtgärder utan onödigt dröjsmål samt utan onödigt dröjsmål eventuella ändringar som berör dem.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att det vid fastställandet av sanktioner enligt punkt 1 tas vederbörlig hänsyn till följande omständigheter, enligt vad som är tillämpligt:

- Överträdelsens art, allvar, omfattning och varaktighet.
- Inverkan på den befolkning, inbegripet känsliga och utsatta grupper, eller den miljö som påverkas av överträdelsen, med beaktande av målet att uppnå en hög skyddsnivå för människors hälsa och miljön.
- Huruvida överträdelsen skett endast en gång eller vid upprepade tillfällen, och huruvida det tidigare har utfärdats en varning eller en administrativ eller straffrättslig sanktion.
- De ekonomiska fördelar som den fysiska eller juridiska person som hålls ansvarig har erhållit genom överträdelsen, i den mån dessa kan fastställas.

KAPITEL VIII

ÖVERGÅNGS- OCH SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 30

Införlivande

1. Medlemsstaterna ska sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa artiklarna 1, 3, 4.2, 4.7, 4.9, 4.14, 4.15, 4.16, 4.18, 4.21–4.30, 4.33, 4.34, 4.41–4.45, 5–8, 9.1, 9.2, 9.3, 9.5–9.9, 10, 11, 12, 13.1, 13.2, 13.3, 13.5, 13.6, 13.7, 15, 16.1, 16.2, 16.4, 17.4, 18–21, 22.1, 22.2, 22.3, 22.5 och 23–29 samt bilagorna I–X senast den 11 december 2026. De ska genast underrätta kommissionen om texten till dessa bestämmelser.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. De ska även innehålla en uppgift om att hänvisningar i befintliga lagar och andra författningar till de direktiv som upphävs genom det här direktivet ska anses som hänvisningar till det här direktivet. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras och om hur uppgiften ska formuleras ska varje medlemsstat själv utfärda.

2. Medlemsstaterna ska underrätta kommissionen om texten till de centrala bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

⁽²³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/99/EG av den 19 november 2008 om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser (EUT L 328, 6.12.2008, s. 28).

Artikel 31

Upphävande

1. Direktiven 2004/107/EG och 2008/50/EG, i deras lydelse enligt de akter som anges i del A i bilaga XI till det här direktivet, upphör att gälla med verkan från och med den 12 december 2026 utan att det påverkar medlemsstaternas skyldigheter i fråga om tidsfristerna för införlivande i nationell lagstiftning av de direktiv som anges i del B i bilaga XI till det här direktivet.
2. Hänvisningar till de upphävda direktiven ska anses som hänvisningar till det här direktivet och läsas i enlighet med jämförelsetabellen i bilaga XII till det här direktivet.

Artikel 32

Ikraftträdande och tillämpning

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artiklarna 2, 4.1, 4.3–4.6, 4.8, 4.10–4.13, 4.17, 4.19, 4.20, 4.31, 4.32, 4.35–4.40, 9.4, 13.4, 14, 16.3, 17.1, 17.2, 17.3 och 22.4 ska tillämpas från och med den 12 december 2026.

Artikel 33

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Strasbourg den 23 oktober 2024.

På Europaparlamentets vägnar

R. METSOLA

Ordförande

På rådets vägnar

ZSIGMOND B. P.

Ordförande

BILAGA I

Luftkvalitetsnormer

Avsnitt 1 – Gränsvärden för skydd av människors hälsa

Tabell 1 – Gränsvärden för skydd av människors hälsa som ska uppnås senast den 1 januari 2030

Medelvärdesperiod	Gränsvärde	
PM _{2,5}		
1 dygn	25 µg/m ³	får inte överskridas mer än 18 ggr per kalenderår
Kalenderår	10 µg/m ³	
PM ₁₀		
1 dygn	45 µg/m ³	får inte överskridas mer än 18 ggr per kalenderår
Kalenderår	20 µg/m ³	
Kvävedioxid (NO ₂)		
1 timme	200 µg/m ³	får inte överskridas mer än 3 ggr per kalenderår
1 dygn	50 µg/m ³	får inte överskridas mer än 18 ggr per kalenderår
Kalenderår	20 µg/m ³	
Svaveldioxid (SO ₂)		
1 timme	350 µg/m ³	får inte överskridas mer än 3 ggr per kalenderår
1 dygn	50 µg/m ³	får inte överskridas mer än 18 ggr per kalenderår
Kalenderår	20 µg/m ³	
Bensen		
Kalenderår	3,4 µg/m ³	
Kolmonoxid (CO)		
Högsta 8-timmarsmedelvärdet under ett dygn ⁽¹⁾	10 mg/m ³	
1 dygn	4 mg/m ³	får inte överskridas mer än 18 ggr per kalenderår
Bly (Pb)		
Kalenderår	0,5 µg/m ³	

Medelvärdesperiod	Gränsvärde
Arsenik (As)	
Kalenderår	6,0 ng/m ³
Kadmium (Cd)	
Kalenderår	5,0 ng/m ³
Nickel (Ni)	
Kalenderår	20 ng/m ³
Bens(a)pyren	
Kalenderår	1,0 ng/m ³
⁽¹⁾ Den högsta 8-timmarsmedelkoncentrationen under ett dygn ska bestämmas genom att beakta glidande 8-timmarsmedelvärden beräknade från timvisa värden och uppdaterade varje timme. Varje 8-timmarsmedelvärde som beräknas på detta sätt ska höra till den dag då medelvärdet slutar, det vill säga det första medelvärdet för en dag ska vara värdet från kl. 17.00 föregående dag till kl. 01.00 den aktuella dagen, och det sista medelvärdet för dagen ska vara det som sträcker sig från kl. 16.00 till kl. 24.00 den aktuella dagen.	

Tabell 2 – Gränsvärden för skydd av människors hälsa som ska uppnås senast den 11 december 2026

Medelvärdesperiod	Gränsvärde
PM _{2,5}	
Kalenderår	25 µg/m ³
PM ₁₀	
1 dygn	50 µg/m ³ får inte överskridas mer än 35 ggr per kalenderår
Kalenderår	40 µg/m ³
Kvävedioxid (NO ₂)	
1 timme	200 µg/m ³ får inte överskridas mer än 18 ggr per kalenderår
Kalenderår	40 µg/m ³
Svaveldioxid (SO ₂)	
1 timme	350 µg/m ³ får inte överskridas mer än 24 ggr per kalenderår
1 dygn	125 µg/m ³ får inte överskridas mer än 3 ggr per kalenderår
Bensen	
Kalenderår	5 µg/m ³

Medelvärdesperiod	Gränsvärde
Kolmonoxid (CO)	
Högsta 8-timmarsmedelvärdet under ett dygn ⁽¹⁾	10 mg/m ³
Bly (Pb)	
Kalenderår	0,5 µg/m ³
⁽¹⁾ Den högsta 8-timmarsmedelkoncentrationen under ett dygn ska bestämmas genom att beakta glidande 8-timmarsmedelvärden beräknade från timvisa värden och uppdaterade varje timme. Varje 8-timmarsmedelvärde som beräknas på detta sätt ska höra till den dag då medelvärdet slutar, det vill säga det första medelvärdet för en dag ska vara värdet från kl. 17.00 föregående dag till kl. 01.00 den aktuella dagen, och det sista medelvärdet för dagen ska vara det som sträcker sig från kl. 16.00 till kl. 24.00 den aktuella dagen.	

Tabell 3 – Målvärden för skydd av människors hälsa som ska uppnås senast den 11 december 2026

Arsenik (As)	
Kalenderår	6,0 ng/m ³
Kadmium (Cd)	
Kalenderår	5,0 ng/m ³
Nickel (Ni)	
Kalenderår	20 ng/m ³
Bens(a)pyren	
Kalenderår	1,0 ng/m ³

Avsnitt 2 – Målvärden för ozon och långsiktiga mål för ozon

A. Definitioner och kriterier

Den ackumulerade ozonexponeringen över ett tröskelvärde på 40 ppb (AOT40), uttryckt i (µg/m³) × h beräknas genom att summera skillnaden mellan timvisa koncentrationer över 80 µg/m³ (= 40 ppb) och 80 µg/m³ varvid endast de timvärden används som uppmätts mellan kl. 8.00 och kl. 20.00 medeleuropeisk tid (MET) varje dag.

B. Målvärden för ozon

Mål	Medelvärdesperiod	Målvärde	
Skydd av människors hälsa	Högsta 8-timmarsmedelvärdet under ett dygn ⁽¹⁾	120 µg/m ³	får inte överskridas under mer än 18 dygn per kalenderår (treårsmedelvärde) ⁽²⁾ ⁽³⁾

Mål	Medelvärdesperiod	Målvärde
Skydd av växtlighet	Maj–juli	AOT40 (beräknat från timvärden)18 000 µg/m³ × h medelvärde under fem år (?)
(¹) Den högsta 8-timmarsmedelkoncentrationen under ett dygn ska bestämmas genom att beakta glidande 8-timmarsmedelvärden beräknade från timvisa värden och uppdaterade varje timme. Varje 8-timmarsmedelvärde som beräknas på detta sätt ska höra till den dag då medelvärdet slutar, det vill säga det första medelvärdet för en dag ska vara värdet från kl. 17.00 föregående dag till kl. 01.00 den aktuella dagen, och det sista medelvärdet för dagen ska vara det som sträcker sig från kl. 16.00 till kl. 24.00 den dagen. (²) Om medelvärdena för tre eller fem år inte kan fastställas utifrån en fullständig och löpande uppsättning årsdata ska de årliga minimidata som krävs för kontroll av överensstämmelse med målvärdena för ozon vara följande: — För målvärdet för skydd av människors hälsa: giltiga data för ett år. — För målvärdet för skydd av växtlighet: giltiga data för tre år. (³) Fram till den 1 januari 2030 får 120 µg/m³ inte överskridas under mer än 25 dygn per kalenderår (treårsmedelvärde).		

C. Långsiktiga mål för ozon (O₃) som ska uppnås senast den 1 januari 2050

Mål	Medelvärdesperiod	Långsiktigt mål
Skydd av människors hälsa	Dygnets högsta 8-timmarsmedelvärde under ett kalenderår	100 µg/m³ får inte överskridas under mer än 3 dygn per kalenderår (99-percentil)
Skydd av växtlighet	Maj–juli	AOT40 (beräknat från timvärden)6 000 µg/m³ × h

Avsnitt 3 – Kritiska nivåer för skydd av växtlighet och naturliga ekosystem

Medelvärdesperiod	Kritisk nivå
Svaveldioxid (SO ₂)	
Kalenderår och vinter (1 oktober–31 mars)	20 µg/m³
Kväveoxider (NO _x)	
Kalenderår	30 µg/m³

Avsnitt 4 – Tröskelvärden för larm och tröskelvärden för information

A. Tröskelvärden för larm

Ska mätas som ett timmedelvärde under tre timmar i följd för svaveldioxid och kvävedioxid, och som ett dygnsmedelvärde under högst tre dygn i följd för PM₁₀ och PM_{2,5}, på platser som är representativa för luftkvaliteten över minst 100 km² eller en hel zon, beroende på vilket som är minst.

Ska mätas under en timme för ozon; vid tillämpningen av artikel 20 ska överskridandet av tröskelvärdet mätas eller förutsägas under tre timmar i följd.

Förorening	Medelvärdesperiod	Tröskelvärde för larm
Svaveldioxid (SO ₂)	1 timme	350 µg/m ³
Kvävedioxid (NO ₂)	1 timme	200 µg/m ³
PM _{2,5}	1 dygn	50 µg/m ³
PM ₁₀	1 dygn	90 µg/m ³
Ozon	1 timme	240 µg/m ³

B. Tröskelvärden för information

Ska mätas under en timme för svaveldioxid och kvävedioxid och under ett dygn för PM₁₀ och PM_{2,5}, på platser som är representativa för luftkvaliteten över minst 100 km² eller en hel zon, beroende på vilket som är minst.

Ska mätas under en timme för ozon.

Förorening	Medelvärdesperiod	Tröskelvärden för information
Svaveldioxid (SO ₂)	1 timme	275 µg/m ³
Kvävedioxid (NO ₂)	1 timme	150 µg/m ³
PM _{2,5}	1 dygn	50 µg/m ³
PM ₁₀	1 dygn	90 µg/m ³
Ozon	1 timme	180 µg/m ³

Avsnitt 5 – Skyldighet för genomsnittlig exponeringsminskning för PM_{2,5} och NO₂

A. Indikator för genomsnittlig exponering

Indikatorn för genomsnittlig exponering (AEI) uttryckt i µg/m³ ska baseras på mätningar vid alla provtagningspunkter på platser i urban bakgrund i territoriella enheter för genomsnittlig exponering inom medlemsstatens hela territorium. Den ska utvärderas som en glidande treårsmedelkoncentration omfattande alla de provtagningspunkter för den relevanta föroreningen som upprättats enligt punkt B i bilaga III inom varje territoriell enhet för genomsnittlig exponering. AEI för ett visst år ska vara medelkoncentrationen för samma år och de föregående två åren.

Om medlemsstaterna upptäcker överskridanden som kan tillskrivas naturliga källor ska bidrag från naturliga källor dras av innan AEI beräknas.

AEI används för granskning av om skyldigheten för genomsnittlig exponeringsminskning har uppfyllts.

B. Skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning

Från och med 2030 får AEI inte överstiga en nivå som

1. för PM_{2,5}:
  - a) när AEI tio år tidigare var < 10,0 µg/m³: är 10 % lägre än AEI tio år tidigare eller 8,5 µg/m³, beroende på vilken som är lägst, om AEI inte redan ligger på högst det mål för genomsnittlig exponeringskoncentration för PM_{2,5} som fastställs i punkt C,

- b) när AEI tio år tidigare var < 12,0 µg/m³ och ≥ 10,0 µg/m³: är 15 % lägre än AEI tio år tidigare eller 9,0 µg/m³, beroende på vilken som är lägst,
- c) när AEI tio år tidigare var ≥ 12,0 µg/m³: är 25 % lägre än AEI tio år tidigare.

2. för NO₂:

- a) när AEI tio år tidigare var < 20,0 µg/m³: är 15 % lägre än AEI tio år tidigare eller 15,0 µg/m³, beroende på vilken som är lägst, om AEI inte redan ligger på högst det mål för genomsnittlig exponeringskoncentration för NO₂ som fastställs i punkt C,
- b) när AEI tio år tidigare var ≥ 20,0 µg/m³: är 25 % lägre än AEI tio år tidigare.

Vid beräkningen av nivåerna för åren 2030, 2031 och 2032 får medlemsstaterna undanta år 2020 från beräkningen av AEI för basåret.

C. Mål för genomsnittlig exponeringskoncentration

Målet för genomsnittlig exponeringskoncentration ska vara följande AEI-nivå:

Förorening	Mål för genomsnittlig exponeringskoncentration
PM _{2,5}	AEI = 5 µg/m³
NO ₂	AEI = 10 µg/m³

BILAGA II

Utvärderingströsklar

Avsnitt 1 – Utvärderingströsklar för hälsoskydd

Förorening	Utvärderingströskel (årsmedelvärde, om inte annat anges)
PM _{2,5}	5 µg/m ³
PM ₁₀	15 µg/m ³
Kvävedioxid (NO ₂)	10 µg/m ³
Svaveldioxid (SO ₂)	40 µg/m ³ (24-timmarsmedelvärde) ⁽¹⁾
Bensen	1,7 µg/m ³
Kolmonoxid (CO)	4 µg/m ³ (24-timmarsmedelvärde) ⁽¹⁾
Bly (Pb)	0,25 µg/m ³
Arsenik (As)	3,0 ng/m ³
Kadmium (Cd)	2,5 ng/m ³
Nickel (Ni)	10 ng/m ³
Bens(a)pyren	0,30 ng/m ³
Ozon (O ₃)	100 µg/m ³ (högsta 8-timmarsmedelvärde) ⁽¹⁾

⁽¹⁾ 99-percentil, det vill säga tre dygn med överskridande per år.

Avsnitt 2 – Utvärderingströsklar för skydd av växtlighet och naturliga ekosystem

Förorening	Utvärderingströskel (årsmedelvärde, om inte annat anges)
Svaveldioxid (SO ₂)	8 µg/m ³ (medelvärde mellan den 1 oktober och 31 mars)
Kväveoxider (NO _x)	19,5 µg/m ³

BILAGA III

Minsta antal provtagningspunkter för fast mätning

A. Minsta antal provtagningspunkter för fast mätning för att utvärdera efterlevnaden av gränsvärden och målvärden för skydd av människors hälsa, målvärden för ozon, långsiktiga mål, tröskelvärden för larm och tröskelvärden för information

1. Diffusa källor

Tabell 1 – Minsta antal provtagningspunkter för fast mätning för att utvärdera efterlevnaden av gränsvärden och målvärden för skydd av människors hälsa samt tröskelvärden för larm och tröskelvärden för information (för alla föroreningar utom ozon)

Zonens befolkning (tusental)	Minsta antal provtagningspunkter om koncentrationerna överskrider utvärderingströskeln					
	NO ₂ , SO ₂ , CO, bensen		PM ₁₀	PM _{2,5}	Pb, Cd, As, Ni i PM ₁₀	Bens(a)pyren i PM ₁₀
0–249	2		2	2	1	1
250–499	2		2	2	1	1
500–749	2		2	2	1	1
750–999	3		2	2	2	2
1 000–1 499	4		3	3	2	2
1 500–1 999	5		3	4	2	2
2 000–2 749	6		4	4	2	3
2 750–3 749	7		5	5	2	3
3 750–4 749	8		5	6	3	4
4 750–5 999	9		6	7	4	5
6 000+	10		7	8	5	5

Tabell 2 – Minsta antal provtagningspunkter för fast mätning för att utvärdera efterlevnaden av målvärden för ozon, långsiktiga mål samt tröskelvärden för larm och tröskelvärden för information (endast för ozon)

Zonens befolkning (tusental)	Minsta antal provtagningspunkter ⁽¹⁾
< 250	1
< 500	2
< 1 000	2
< 1 500	3
< 2 000	4

Zonens befolkning (tusental)	Minsta antal provtagningspunkter ⁽¹⁾
< 2 750	5
< 3 750	6
≥ 3 750	En ytterligare provtagningspunkt per 2 miljoner invånare

⁽¹⁾ Minst en provtagningspunkt i områden där befolkningen troligen exponeras för de högsta koncentrationerna av ozon. I tätbebyggelse ska minst 50 % av provtagningspunkterna ligga i förortsområden.

Tabell 3 – Minsta antal provtagningspunkter för fast mätning för att utvärdera efterlevnaden av gränsvärden och målvärden för skydd av människors hälsa samt tröskelvärden för larm och tröskelvärden för information i zoner där en 50-procentig minskning av fasta mätningar tillämpas (för alla föroreningar utom ozon)

Zonens befolkning (tusental)	Minsta antal provtagningspunkter om antalet provtagningspunkter minskas med upp till 50 %					
	NO ₂ , SO ₂ , CO, bensen		PM ₁₀	PM _{2,5}	Pb, Cd, As, Ni i PM ₁₀	Bens(a)pyren i PM ₁₀
0–249	1		1	1	1	1
250–499	1		1	1	1	1
500–749	1		1	1	1	1
750–999	2		1	1	1	1
1 000–1 499	2		1	2	1	1
1 500–1 999	3		2	2	1	1
2 000–2 749	3		2	2	1	2
2 750–3 749	4		2	3	1	2
3 750–4 749	4		3	3	2	2
4 750–5 999	5		3	4	2	3
6 000+	5		4	4	3	3

Tabell 4 – Minsta antal provtagningspunkter för fasta mätningar för att utvärdera efterlevnaden av målvärden för ozon, långsiktiga mål samt tröskelvärden för larm och tröskelvärden för information i zoner där en 50-procentig minskning av fasta mätningar tillämpas (endast för ozon)

Zonens befolkning (tusental)	Minsta antal provtagningspunkter om antalet provtagningspunkter minskas med upp till 50 % ⁽¹⁾
< 250	1
< 500	1
< 1 000	1

Zonens befolkning (tusental)	Minsta antal provtagningspunkter om antalet provtagningspunkter minskas med upp till 50 % ⁽¹⁾
< 1 500	2
< 2 000	2
< 2 750	3
< 3 750	3
≥ 3 750	En ytterligare provtagningspunkt per 4 miljoner invånare

⁽¹⁾ Minst en provtagningspunkt i områden där befolkningen troligen exponeras för de högsta koncentrationerna av ozon. I tätbebyggelse ska minst 50 % av provtagningspunkterna ligga i förortsområden.

För varje zon ska det minsta antal provtagningspunkter för fasta mätningar som anges i tabellerna 1–4 i denna punkt omfatta minst en provtagningspunkt för bakgrunds nivåer och en provtagningspunkt på en högbelastad plats för luftföroreningar enligt punkt B i bilaga IV, förutsatt att detta inte ökar antalet provtagningspunkter. För kvävedioxid, partiklar, bensen och kolmonoxid ska detta omfatta minst en provtagningspunkt inriktad på mätning av bidraget från transportutsläpp. I de fall där det endast krävs en provtagningspunkt ska denna dock vara belägen på en högbelastad plats för luftföroreningar.

För varje zon, för kvävedioxid, partiklar, bensen och kolmonoxid, får det totala antalet provtagningspunkter på platser i urban bakgrund och det totala antalet provtagningspunkter som krävs på högbelastade platser för luftföroreningar inte skilja sig med mer än en faktor 2. Antalet provtagningspunkter för PM_{2,5} och kvävedioxid på platser i urban bakgrund ska uppfylla de krav som anges i punkt B.

2. Punktkällor

För att utvärdera föroreningar i närheten av punktkällor ska antalet provtagningspunkter för fast mätning beräknas med beaktande av emissionstäthet, luftföroreningarnas sannolika spridningsmönster och befolkningens potentiella exponering. Sådana provtagningspunkter får placeras så att tillämpningen av bästa tillgängliga teknik (BAT) enligt definitionen i direktiv 2010/75/EU kan övervakas.

B. Minsta antal provtagningspunkter för fast mätning för att utvärdera efterlevnaden av skyldigheterna för genomsnittlig exponeringsminskning för PM_{2,5} och NO₂ för skydd av människors hälsa

För PM_{2,5} respektive NO₂ ska det för detta ändamål finnas minst en provtagningspunkt per territoriell enhet för genomsnittlig exponering, och minst en provtagningspunkt per miljon invånare beräknat för tätortsmiljöer med mer än 100 000 invånare. Dessa provtagningspunkter får sammanfalla med provtagningspunkterna i punkt A.

C. Minsta antal provtagningspunkter för fasta mätningar för att utvärdera efterlevnaden av kritiska nivåer för SO₂ och NO_x och långsiktiga mål för ozon

1. Kritiska nivåer för skydd av växtlighet och naturliga ekosystem

Om de maximala koncentrationerna överskrider de kritiska nivåerna	En provtagningspunkt per 20 000 km ²
Om de maximala koncentrationerna överskrider utvärderingströskeln	En provtagningspunkt per 40 000 km ²

I ö-zoner bör antalet provtagningspunkter för fast mätning bestämmas med hänsyn till det troliga spridningsmönstret för luftföroreningar och ekosystemets eller växtlighetens potentiella exponering.

2. Långsiktigt mål för ozon för skydd av människors hälsa och vegetationen

För mätning i regional bakgrund ska medlemsstaterna säkerställa minst en provtagningspunkt per 50 000 km² som genomsnittlig täthet i samtliga zoner per land. För komplex terräng rekommenderas en provtagningspunkt per 25 000 km².

D. Minsta antal provtagningspunkter för fasta mätningar av ultrafina partiklar där höga koncentrationer sannolikt förekommer

Ultrafina partiklar ska mätas på utvalda platser utöver andra luftföroreningar. Provtagningspunkter för mätning av ultrafina partiklar ska i förekommande fall sammanfalla med de provtagningspunkter för partiklar eller kvävedioxid som avses i punkt A i denna bilaga och placeras i enlighet med avsnitt 4 i bilaga VII. För detta ändamål ska minst en provtagningspunkt per fem miljoner invånare upprättas på platser där höga UFP-koncentrationer sannolikt förekommer. Medlemsstater med färre än fem miljoner invånare ska inrätta minst en provtagningspunkt för fasta mätningar på en plats där höga UFP-koncentrationer sannolikt förekommer.

För medlemsstater med fler än två miljoner invånare ska superstationer för övervakning på platser i urban bakgrund eller platser i regional bakgrund som upprättats i enlighet med artikel 10 inte medräknas för att uppfylla de krav på minsta antal provtagningspunkter för UFP som anges här.

BILAGA IV

Utvärdering av luftkvalitet och placering av provtagningspunkter

A. Allmänt

Luftkvaliteten ska utvärderas i alla zoner enligt följande:

1. Luftkvaliteten ska utvärderas på alla platser utom de som förtecknats i punkt 2.

Punkterna B och C ska tillämpas med avseende på provtagningspunkternas placering. De principer som fastställs i punkterna B och C ska även tillämpas i den mån de är relevanta för att identifiera de specifika platser där koncentrationerna av de berörda föroreningarna bestäms, om luftkvaliteten utvärderas genom indikativa mätningar eller modelleringstillämpningar.

2. Överensstämmelse med gränsvärden och målvärden avsedda för skydd av människors hälsa ska inte utvärderas på följande platser:

- a) Varje plats inom områden dit allmänheten inte har tillträde och det inte finns någon fast befolkning.
- b) I enlighet med artikel 4.1, industrianläggningar eller industrimiljöer där samtliga relevanta bestämmelser om hälsa och säkerhet på arbetsplatser tillämpas.
- c) På vägars körbanor och mittremsor, utom om fotgängare eller cyklister har normalt tillträde till mittremsan.

B. Hur mätplatsen för provtagningspunkter ska väljas

1. Information

Vid placeringen av provtagningspunkter ska hänsyn tas till nationella rasterdata om utsläpp som rapporterats enligt direktiv (EU) 2016/2284, utsläppsdata som rapporterats inom ramen för det europeiska registret över utsläpp och överföringar av föroreningar och, i förekommande fall, lokala utsläppsinventeringar.

2. Skydd av människors hälsa

- a) Provtagningspunkter med inriktning på skyddet för människors hälsa ska väljas så att de ger tillförlitliga data om allt följande:
  - i) Koncentrationsnivåer på högbelastade platser för luftföroreningar inom zonerna.
  - ii) Koncentrationsnivåer i andra områden inom de zoner som är representativa för den exponering som befolkningen i allmänhet är utsatt för, både på platser i urban bakgrund och platser i regional bakgrund.
  - iii) För arsenik, kadmium, bly, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten: det nedfall som representerar befolkningens indirekta exponering genom livsmedelskedjan.
- b) Provtagningspunkterna bör generellt sett förläggas så att mätningar i mikromiljöer i provtagningspunktens omedelbara närhet undviks, vilket innebär att en provtagningspunkt i möjligaste mån ska väljas så att den provtagna luften är representativ för luftkvaliteten för en gatusträcka som är minst 100 m lång på platser för mätning av bidraget från vägtrafik, minst 25 m × 25 m på platser för mätning av bidraget från uppvärmning av bostäder och minst 250 m × 250 m på platser för mätning av bidraget från industrimiljöer eller andra källor såsom hamnar eller flygplatser.

- c) Om målet är att utvärdera luftkvaliteten på högbelastade platser för luftföroreningar ska provtagningspunkterna inrättas i de områden inom zoner som har de högsta koncentrationerna som befolkningen troligtvis är direkt eller indirekt utsatt för under en period som är betydande i förhållande till den medelvärdesperiod som gränsvärdena eller målvärdena avser. Sådana provtagningspunkter ska, när så är relevant och i den mån det är möjligt, vara belägna i områden där känsliga och utsatta grupper troligtvis är direkt eller indirekt utsatta under en period som är betydande i förhållande till den medelvärdesperiod som gränsvärdena eller målvärdena avser, inbegripet men inte begränsat till bostadsområden, skolor, sjukhus, stödboenden eller kontorsområden.
- d) Provtagningspunkter på platser i urban bakgrund ska placeras så att deras föroreningsnivå påverkas av det samlade bidraget från alla relevanta källor; föroreningsnivån ska inte domineras av en enda källa, såvida denna situation inte är typisk för en större tätortsmiljö. Provtagningspunkterna bör generellt sett vara representativa för ett område på flera kvadratkilometer.
- e) Provtagningspunkter på platser i regional bakgrund ska placeras så att deras föroreningsnivå påverkas av det samlade bidraget från relevanta källor men inte från tätortsmiljöer, större vägar eller industriområden i deras närhet, det vill säga närmare än 5 km.
- f) Om målet är att utvärdera bidraget från vägtrafik ska provtagningspunkterna vara belägna på ett sådant sätt att de genererar uppgifter om de gator där de högsta koncentrationerna förekommer, med beaktande av trafikvolymen (som representerar den största trafiktätheten i zonen), lokala spridningsförhållanden och rumslig markanvändning (till exempel i slutna gaturum).
- g) Om målet är att utvärdera bidraget från uppvärmning av bostäder ska provtagningspunkterna placeras i den relevanta förhärskande vindriktningen från de huvudsakliga källorna.
- h) Om målet är att utvärdera bidragen från industrikällor, hamnar eller flygplatser ska minst en provtagningspunkt placeras i den relevanta förhärskande vindriktningen från den huvudsakliga källan i närmsta bostadsområde; om bakgrundskoncentrationen är okänd ska ytterligare en provtagningspunkt placeras i den förhärskande vindriktningen mot den huvudsakliga källan, i förhållande till den relevanta förhärskande vindriktningen; provtagningspunkterna får placeras så att man kan övervaka tillämpningen av bästa tillgängliga teknik.
- i) Provtagningspunkterna ska om möjligt också vara representativa för liknande platser som inte ligger i provtagningspunkternas omedelbara närhet. I de zoner där nivån av luftföroreningar ligger över utvärderingsströskeln ska det område som varje provtagningspunkt är representativ för vara tydligt definierat; hela zonen ska, om möjligt, täckas av de olika representativa områden som definierats för dessa provtagningspunkter; koncentrationer i delar av en zon som inte omfattas av den zonens provtagningspunkter ska utvärderas med lämpliga metoder.
- j) Behovet av att placera provtagningspunkter på öar ska beaktas om detta är nödvändigt för att skydda människors hälsa.
- k) Provtagningspunkter för mätning av arsenik, kadmium, bly, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten ska om möjligt samlokaliseras med provtagningspunkter för PM_{10} .

3. Skydd av växtlighet och naturliga ekosystem

Provtagningspunkter med inriktning på skyddet av växtlighet och naturliga ekosystem ska väljas så att de ligger mer än 20 km från tätortsmiljöer eller mer än 5 km från andra bebyggda områden, industrimiljöer eller motorvägar eller större vägar med trafik på mer än 50 000 fordon par dag. Detta innebär att en provtagningspunkt ska väljas så att den provtagna luften är representativ för luftkvaliteten i ett omgivande område på minst 1 000 km². Medlemsstaterna får med hänsyn till de geografiska förhållandena eller möjligheter att skydda särskilt utsatta områden besluta att en provtagningspunkt ska ligga närmare eller vara representativ för luftkvaliteten i ett mindre område.

Hänsyn ska tas till behovet att utvärdera luftkvaliteten på öar.

4. Ytterligare kriterier för provtagningspunkter för ozon

Följande avser fasta och indikativa mätningar:

Typ av provtagningspunkt	Mätningarnas syften	Mätningarnas representativitet ⁽¹⁾	Kriterierna för val av mätplats
Platser i urban bakgrund för utvärdering av ozon	Skydd av människors hälsa: Att utvärdera tätortsbefolkningens exponering för ozon, det vill säga i områden där befolkningstätheten och ozonkoncentrationerna är relativt höga och representativa för den exponering allmänheten utsätts för.	1 till 10 km ²	På tillräckligt avstånd från påverkan från lokala utsläpp såsom trafik, bensinstationer osv. Platser med god luftcirkulation där blandade nivåer kan uppmätas; när så är relevant och i den mån det är möjligt, platser som besöks av känsliga och utsatta grupper, såsom skolor, lekplatser, sjukhus och äldreboenden. Platser såsom bostads- och affärsområden i städer, parker (på tillräckligt avstånd från träd), breda gator eller torg med mycket gles eller ingen trafik, öppna områden av den typ som brukar förekomma vid skolor, idrottsanläggningar eller fritidsområden.
Platser i förort för utvärdering av ozon	Skydd av människors hälsa och växtligheten: Att utvärdera befolkningens och växtlighetens exponering i tätortsmiljöns utkanter, med de högsta ozonnivåer som befolkning och växtlighet kan komma att exponeras för.	10 till 100 km ²	På ett visst avstånd från området med de största utsläppen, i den huvudsakliga vindriktningen/de huvudsakliga vindriktningarna från detta område, under perioder som gynnar ozonbildning. I områden där befolkningen, känsliga grödor eller naturliga ekosystem som befinner sig i utkanten av en tätortsmiljö utsätts för höga ozonnivåer. Där så är lämpligt ska några provtagningspunkter även placeras i den förhärskande vindriktningen mot det område där de största utsläppen uppstår för att ge information om halter av ozon i regional bakgrund.
Platser på landsbygden för utvärdering av ozon	Skydd av människors hälsa och växtligheten: Att utvärdera befolkningens, grödors och naturliga ekosystems exponering för ozonkoncentrationer på subregional nivå.	Subregionala nivåer (100 till 1 000 km ²)	Provtagningspunkter får placeras i mindre bostadsområden eller områden med naturliga ekosystem, skogar eller grödor. De ska vara representativa för ozonkoncentrationerna och ligga på tillräckligt avstånd från direkta lokala utsläppskällor såsom industrimiljöer och vägar. I öppna områden.

Typ av provtagningspunkt	Mätningarnas syften	Mätningarnas representativitet ⁽¹⁾	Kriterierna för val av mätplats
Platser i regional bakgrund för utvärdering av ozon	Skydd av människors hälsa och växtligheten: Att utvärdera grödors och naturliga ekosystems exponering för ozonkoncentrationer på regional nivå samt befolkningens exponering.	Regionala/ nationella/ kontinentala nivåer (1 000 till 10 000 km ²)	Provtagningspunkter i områden med låg befolkningstäthet, till exempel områden med naturliga ekosystem, skogar, områden som ligger på ett avstånd av minst 20 km från tätbebyggelse och industriområden och tillräckligt långt från lokala utsläppskällor. Undvik placeringar där lokalt förstärkta marknära inversionsförhållanden kan uppstå. Kustnära placeringar på platser med påtagliga dagliga vindcykler av lokal karaktär rekommenderas inte.

⁽¹⁾ Provtagningspunkterna ska om möjligt vara representativa för liknande platser som inte ligger i provtagningspunkternas omedelbara närhet.

Placeringen av provtagningspunkter i landsbygdsmiljö och regional bakgrund för ozonutvärdering ska, när så är lämpligt, samordnas med övervakningskraven i kommissionens förordning (EG) nr 1737/2006 ⁽¹⁾.

5. Kriterier för att fastställa provtagningspunkternas område för rumslig representativitet

När området för rumslig representativitet fastställs ska följande faktorer beaktas:

- Det geografiska området får omfatta områden som inte gränsar till varandra men dess utsträckning ska hålla sig inom den berörda zonens gränser.
- Om utvärderingen görs genom modelleringstillämpningar ska ett ändamålsenligt modelleringssystem användas, och modellerade koncentrationer ska användas på den plats där provtagningspunkten är belägen för att förhindra att systematiska fel i modellvärden snedvrider utvärderingen.
- Andra mått än absoluta koncentrationer får övervägas, till exempel percentiler.
- Toleransnivåerna och eventuella nedre gränser för de olika föroreningarna kan variera beroende på provtagningspunktens egenskaper.
- Årsmedelvärdet av den observerade föroreningskoncentrationen ska användas som luftkvalitetsmått för ett visst år.

C. Hur provtagningsutrustningen ska placeras på provtagningspunkter

Följande krav ska uppfyllas om det är praktiskt möjligt:

- Flödet runt provtagningspunktens intag ska vara fritt (i allmänhet i en båge på minst 270° eller, för provtagningspunkter vid den inre förgårdslinjen, minst 180°) utan några hinder som påverkar luftflödet i närheten av intaget (minst 1,5 m från byggnader, balkonger, träd och andra hinder, och minst 0,5 m från närmaste byggnad om provtagningspunkterna ska vara representativa för luftkvaliteten vid den inre förgårdslinjen).
- I allmänhet ska provtagningspunktens intag vara placerat mellan 0,5 m (andningszonen) och 4 m över marknivån; en högre placering kan också vara lämplig om provtagningspunkten är belägen på en bakgrundsplats; beslutet att tillämpa en sådan högre placering ska dokumenteras utförligt.

⁽¹⁾ Kommissionens förordning (EG) nr 1737/2006 av den 7 november 2006 om tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2152/2003 om övervakning av skogar och miljösamspel i gemenskapen (EUT L 334, 30.11.2006, s. 1).

- c) Luftintag får inte placeras i föroreningskällors omedelbara närhet, för att undvika direkt intag av föroreningar som inte har blandats med luft och som allmänheten sannolikt inte exponeras för.
- d) Provtagningsutrustningens luftutsläpp ska placeras så att återcirkulation av frånluft till intaget undviks.
- e) För alla föroreningar gäller att provtagningsutrustning för mätning av bidraget från vägtrafik ska placeras minst 25 m från kanten av större vägkorsningar men högst 10 m från trottoarkanten. I denna punkt avses med *trottoarkant* den linje som skiljer motortrafik från andra områden. En *större vägkorsning* är en korsning som avbryter trafikflödet och orsakar olika utsläpp (start och stopp) från vägen i övrigt.
- f) För nedfallsmätningar på bakgrundsplatser ska EMEP:s riktlinjer och kriterier tillämpas.
- g) För ozonmätning ska medlemsstaterna säkerställa att provtagningspunkten är placerad tillräckligt långt från källor såsom ugnar och förbränningskorstenar, och mer än 10 m från närmaste väg, med ett större avstånd beroende på trafikintensiteten.
- h) Följande faktorer kan också beaktas:
  - i) Störande källor.
  - ii) Säkerhet.
  - iii) Tillgänglighet.
  - iv) Tillgång till elektricitet och telekommunikationer.
  - v) Hur synlig platsen är i förhållande till omgivningen.
  - vi) Allmänhetens och den ansvariga personalens säkerhet.
  - vii) Önskvärdheten att samlokalisera provtagningspunkterna för de olika föroreningarna.
  - viii) Planeringskrav.

D. Val av plats, översyn och dokumentation

1. De behöriga myndigheter som ansvarar för utvärderingen av luftkvaliteten ska för alla zoner fullt ut dokumentera förfarandet vid val av plats och registrera information till stöd för nätverksutformningen och valet av plats för samtliga provtagningspunkter. Utformningen av övervakningsnätverket ska grundas på åtminstone modelleringstillämpningar eller indikativa mätningar.
2. Dokumentationen ska ange provtagningspunkternas placering genom rumsliga koordinater, detaljerade kartor och fotografier av omgivningarna kring provtagningspunkterna med angivelse av kompassriktningen, och den ska innehålla information om alla provtagningspunkters rumsliga representativitet.
3. Dokumentationen ska omfatta belägg för skälen till nätverksutformningen och visa överensstämmelsen med punkterna B och C, särskilt följande:
  - a) Motiveringen till valet av platser som är representativa för de högsta föroreningsnivåerna i zonen eller tätbebyggelsen för varje förorening.
  - b) Skälen till valet av platser som är representativa för befolkningens allmänna exponering.
  - c) Eventuella avvikelser från kriterierna för val av mätplats, orsakerna till avvikelser och deras sannolika effekter på uppmätta nivåer.
4. Om indikativa mätningar, modelleringstillämpningar eller objektiv skattning, eller en kombination av dessa metoder, används inom en zon ska dokumentationen innehålla uppgifter om de metoderna och information om hur de villkor som anges i artikel 9.3 är uppfyllda.
5. Om indikativa mätningar, modelleringstillämpningar eller objektiv skattning används ska de behöriga myndigheterna använda rutnätsdata som rapporterats enligt direktiv (EU) 2016/2284, utsläppsinformation som rapporterats enligt direktiv 2010/75/EU och, i förekommande fall, lokala utsläppsinventeringar.
6. För ozonmätningar ska medlemsstaterna tillämpa adekvat övervakning och tolkning av övervakningsdata mot bakgrund av de meteorologiska och fotokemiska processer som påverkar de ozonkoncentrationer som mäts på berörda platser.

7. I tillämpliga fall ska förteckningen över ozonbildande ämnen, syftet med att mäta dem och de metoder som används för provtagning och mätning av dem ingå i dokumentationen.
  8. I tillämpliga fall ska även information om de mätmetoder som används för att mäta den kemiska sammansättningen av PM_{2,5} ingå i dokumentationen.
  9. Minst vart femte år ska de urvalskriterier, den nätverksutformning och den placering av övervakningsplatser som fastställts av de behöriga myndigheterna mot bakgrund av kraven i denna bilaga ses över för att säkerställa att de förblir giltiga och optimala över tid. Översynen ska grundas på åtminstone modelleringstillämpningar eller indikativa mätningar. Om en sådan översyn visar att nätverksutformningen och övervakningsplatserna inte längre är giltiga ska den behöriga myndigheten uppdatera dem så snart som möjligt.
  10. Dokumentationen ska uppdateras efter varje översyn och andra relevanta ändringar av övervakningsnätverket och ska offentliggöras genom lämpliga kommunikationskanaler.
-

BILAGA V

Datakvalitetsmål

A. Osäkerhet i mätningar och modelleringstillämpningar för utvärdering av luftkvalitet

Tabell 1 – Osäkerhet i mätning och modellering av långsiktiga (års)medelkoncentrationer

Luftförorening	Maximal osäkerhet i fasta mätningar		Maximal osäkerhet i indikativa mätningar ⁽¹⁾		Maximal kvot för osäkerhet i modellerings-tillämpningar och objektiv skattning i förhållande till osäkerhet i fasta mätningar
	Absolut värde	Relativt värde	Absolut värde	Relativt värde	Maximal kvot
PM _{2,5}	3,0 µg/m ³	30 %	4,0 µg/m ³	40 %	1,7
PM ₁₀	4,0 µg/m ³	20 %	6,0 µg/m ³	30 %	1,3
SO ₂ /NO ₂ /NO _x	6,0 µg/m ³	30 %	8,0 µg/m ³	40 %	1,4
Bensen	0,85 µg/m ³	25 %	1,2 µg/m ³	35 %	1,7
Bly	0,125 µg/m ³	25 %	0,175 µg/m ³	35 %	1,7
Arsenik	2,4 ng/m ³	40 %	3,0 ng/m ³	50 %	1,1
Kadmium	2,0 ng/m ³	40 %	2,5 ng/m ³	50 %	1,1
Nickel	8,0 ng/m ³	40 %	10,0 ng/m ³	50 %	1,1
Bens(a)pyren	0,5 ng/m ³	50 %	0,6 ng/m ³	60 %	1,1

⁽¹⁾ Vid användning av indikativa mätningar för andra ändamål än bedömning av uppfyllelse, exempelvis utformning eller översyn av övervakningsnätverket, kalibrering och validering av modelleringstillämpningar, får osäkerheten vara den som fastställts för modelleringstillämpningar.

Tabell 2 – Osäkerhet vid mätning och modellering av kortvariga (24-timmars, 8-timmars och 1-timmes) medelkoncentrationer

Luftförorening	Maximal osäkerhet i fasta mätningar		Maximal osäkerhet i indikativa mätningar ⁽¹⁾		Maximal kvot för osäkerhet i modelleringstillämpningar och objektiv skattning i förhållande till osäkerhet i fasta mätningar
	Absolut värde	Relativt värde	Absolut värde	Relativt värde	Maximal kvot
PM _{2,5} (24-timmarsvärde)	6,3 µg/m ³	25 %	8,8 µg/m ³	35 %	2,5

Luftförorening	Maximal osäkerhet i fasta mätningar		Maximal osäkerhet i indikativa mätningar ⁽¹⁾		Maximal kvot för osäkerhet i modelleringstillämpningar och objektiv skattning i förhållande till osäkerhet i fasta mätningar
	Absolut värde	Relativt värde	Absolut värde	Relativt värde	Maximal kvot
PM ₁₀ (24-timmarsvärde)	11,3 µg/m ³	25 %	22,5 µg/m ³	50 %	2,2
NO ₂ (24-timmarsvärde)	7,5 µg/m ³	15 %	12,5 µg/m ³	25 %	3,2
NO ₂ (timvärde)	30 µg/m ³	15 %	50 µg/m ³	25 %	3,2
SO ₂ (24-timmarsvärde)	7,5 µg/m ³	15 %	12,5 µg/m ³	25 %	3,2
SO ₂ (timvärde)	52,5 µg/m ³	15 %	87,5 µg/m ³	25 %	3,2
CO (24-timmarsvärde)	0,6 mg/m ³	15 %	1,0 mg/m ³	25 %	3,2
CO (8-timmarsvärde)	1,0 mg/m ³	10 %	2,0 mg/m ³	20 %	4,9
Ozon (8-timmarsmedelvärde)	18 µg/m ³	15 %	30 µg/m ³	25 %	2,2

⁽¹⁾ Vid användning av indikativa mätningar för andra ändamål än bedömning av uppfyllelse, exempelvis (men inte enbart) utformning eller översyn av övervakningsnätverket, kalibrering och validering av modelleringstillämpningar, får osäkerheten vara den som fastställts för modelleringstillämpningar.

När uppfyllelsen av datakvalitetsmålen i tabellerna 1 och 2 i denna punkt bedöms ska utvärderingsmetodernas mätosäkerhet (uttryckt med en konfidensnivå på 95 %) beräknas i enlighet med respektive EN-standard för varje förorening. För metoder där det inte finns någon standard ska utvärderingsmetodens osäkerhet utvärderas i enlighet med principerna från Joint Committee for Guides in Metrology (JCGM) 100:2008: *Evaluation of measurement data – Guide to the Expression of Uncertainty in Measurement*, och metoden i del 5 i ISO 5725:1998. I avsaknaden av en relevant EN-standard ska osäkerheten för indikativa mätningar beräknas enligt den vägledning om styrkande av likvärdighet som avses i punkt B i bilaga VI.

Procentsatserna för osäkerhet i tabellerna 1 och 2 i denna punkt gäller för alla gränsvärden och målvärden som beräknas som enkla medelvärden av enskilda mätningar, till exempel timmedelvärden, dygnsmedelvärden eller årsmedelvärden, utan hänsyn till den ytterligare osäkerheten vid beräkningen av antalet överskridanden. Osäkerheten ska anses gälla i det område som berörs av de relevanta gränsvärdena eller målvärdena. Osäkerhetsberäkningen gäller inte för AOT40 och värden som omfattar mer än ett år, fler än en provtagningspunkt (till exempel AEI) eller mer än en komponent. Den är inte heller tillämplig på tröskelvärden för larm, tröskelvärden för information och kritiska nivåer för skydd av växtlighet och naturliga ekosystem.

Före 2030 ska de relativa värdena för maximala osäkerheter i tabellerna 1 och 2 tillämpas för alla föroreningar, med undantag av PM_{2,5} och NO₂/NO_x i tabell 1, för vilka de maximala osäkerheterna för fasta mätningar ska vara 25 % respektive 15 %. Från och med 2030 får osäkerheten hos de mätdata som används för utvärdering av luftkvaliteten inte överstiga det absoluta värde eller det relativa värde, beroende på vilket som är högst, som anges i denna punkt.

Den maximala osäkerheten i modelleringstillämpningar sätts till osäkerheten i fasta mätningar multiplicerad med den tillämpliga maximala kvoten. Kvalitetsmålet för modellering (det vill säga en kvalitetsindikator för modellering på högst 1) ska kontrolleras vid minst 90 % av de tillgängliga provtagningspunkterna, inom hela utvärderingsområdet och under hela utvärderingsperioden. Vid en viss provtagningspunkt ska kvalitetsindikatorn för modelleringen beräknas som den kvot som erhålls genom att kvadratroten ur medelkvadratavvikelsen mellan modellresultaten och mätvärdena divideras med kvadratroten ur kvadratsumman/kvadratsummorna av modelleringstillämpningen och mätosäkerheterna, under en hel utvärderingsperiod. Observera att summan kommer att minska till ett enda värde när årsmedelvärden beaktas. Alla fasta mätningar som uppfyller datakvalitetsmålen (det vill säga mätosäkerhet och mätningens datatäckning enligt denna punkt respektive punkt B) och som är utförda inom det utvärderingsområde som omfattas av modelleringstillämpningen ska användas för att bedöma modelleringstillämpningens osäkerhet. Observera att den maximala kvoten ska tolkas som tillämplig över hela koncentrationsintervallet.

För korttidsmedelkoncentrationer ska den maximala osäkerheten för mätdata som används för att utvärdera kvalitetsmålet för modelleringen vara den absoluta osäkerheten beräknad med det relativa värde som anges i denna punkt, vid halter över gränsvärdet, och sedan minska linjärt från det absoluta värdet vid gränsvärdet till ett tröskelvärde vid nollkoncentration ⁽¹⁾. Både de kortsiktiga och långsiktiga kvalitetsmålen för modellering ska uppfyllas.

Vid modellering av årliga medelkoncentrationer av bensen, arsenik, kadmium, bly, nickel och bens(a)pyren får den maximala osäkerheten i mätdata som används för att utvärdera kvalitetsmålet för modelleringen inte överstiga det relativa värde som anges i denna punkt.

Vid modellering av årliga medelkoncentrationer av PM₁₀, PM_{2,5} och kvävedioxid får den maximala osäkerheten i mätdata som används för att utvärdera kvalitetsmålen för modelleringen inte överstiga antingen det absoluta värde eller det relativa värde som anges i denna punkt.

Om en luftkvalitetsmodell används för utvärderingen ska hänvisningar till beskrivningar av modelleringstillämpningen och information om beräkningen av kvalitetsmålet för modelleringen sammanställas.

Den objektiva skattningens osäkerhet får inte överstiga osäkerheten för indikativa mätningar med mer än den tillämpliga maximala kvoten och får inte överstiga 85 %. Osäkerheten i de objektiva skattningarna definieras som den största avvikelsen mellan de uppmätta och beräknade koncentrationsnivåerna under den period som gränsvärdet eller målvärdet avser utan hänsyn till tidpunkten för händelserna.

B. Datatäckning vid utvärdering av luftkvalitet

Datatäckning avser den andel av kalenderåret för vilken giltiga mätdata finns tillgängliga, uttryckt i procent.

Luftförorening	Lägsta godtagbara datatäckning			
	Fasta mätningar ⁽¹⁾		Indikativa mätningar ⁽²⁾	
	Årsmedel-värden	1-timmes-, 8-timmars- eller 24-timmars-medelvärden	Årsmedel-värden	1-timmes-, 8-timmars- eller 24-timmars-medelvärden
SO ₂ , NO ₂ , NO _x , CO	85 %	85 %	13 %	50 %
O ₃ och relaterade NO och NO ₂	85 %	85 %	13 %	50 %
PM ₁₀ , PM _{2,5}	85 %	85 %	13 %	50 %
Bensen	85 %	—	13 %	—

⁽¹⁾ Tröskelvärdet ska sättas till 4, 3, 10, 3 och 5 µg/3 för PM₁₀, PM_{2,5}, O₃, NO₂ and SO₂, och 0,5 mg/m³ för CO. Dessa värden representerar det nuvarande kunskapsläget och ska uppdateras regelbundet minst vart femte år, för att avspegla utvecklingen i fråga om kunskapsläget.

Luftförorening	Lägsta godtagbara datatäckning			
	Fasta mätningar ⁽¹⁾		Indikativa mätningar ⁽²⁾	
	Årsmedel-värden	1-timmes-, 8-timmars- eller 24-timmars-medelvärden	Årsmedel-värden	1-timmes-, 8-timmars- eller 24-timmarsmedelvärden
Bens(a)pyren, polycykliska aromatiska kolväten (PAH), gasformigt totalkvicksilver, partikelbundet och gasformigt tvåvärt kvicksilver	30 %	—	13 %	—
As, Cd, Ni, Pb	45 %	—	13 %	—
Sot (BC), ammoniak, ultrafina partiklar (UFP), storleksfördelning för UFP	80 %	—	13 %	—
Salpetersyra, levoglukosan, organiskt kol (OC), elementärt kol (EC), kemisk sammansättning av PM _{2,5} , PM:s oxidativa potential	45 %	—	13 %	—
Totalt nedfall	—	—	30 %	—

⁽¹⁾ För O₃ ska minimikraven på datatäckning uppfyllas både för hela kalenderåret och för perioderna april–september respektive oktober–mars.
För utvärdering av AOT40-kraven för ozon ska minimikraven på datatäckning uppfyllas under den tidsperiod som fastställts för beräkning av AOT40-värdet.

⁽²⁾ För O₃ gäller minimikraven på datatäckning för perioden april–september (inget minimikrav på datatäckning gäller under vinterperioden).

Fasta mätningar av SO₂, NO₂, CO, O₃, PM₁₀, PM_{2,5} och bensen ska utföras kontinuerligt under hela kalenderåret.

I övriga fall ska mätningarna vara jämnt fördelade över kalenderåret (eller under perioden april–september för indikativa mätningar av O₃). För att uppfylla dessa krav och för att säkerställa att eventuella dataförluster inte förvränger resultaten, ska minimikraven på datatäckning uppfyllas för specifika perioder (kvartal, månad, veckodag) under hela året beroende på förorening och mätmetod eller mätfrekvens.

För utvärdering av årsmedelvärden via indikativa mätningar, och via fasta mätningar av föroreningar med en lägsta godtagbar datatäckning under 80 %, får medlemsstaterna använda slumpvisa mätningar i stället för kontinuerliga mätningar om de kan visa att osäkerheten, inklusive den osäkerhet som beror på slumpvis provtagning, uppfyller de erforderliga datakvalitetsmålen och den lägsta godtagbara datatäckningen för indikativa mätningar. För att undvika snedvridning av resultatet ska sådan slumpvis provtagning fördelas jämnt över året. Den osäkerhet som beror på slumpvis provtagning får bestämmas med den metod som fastställs i ISO 11222 (2002): *Air Quality – Determination of the Uncertainty of the Time Average of Air Quality Measurements*.

Normalt underhåll av mätutrustning får inte utföras under perioder med de högsta föroreningsnivåerna.

För mätning av bens(a)pyren och andra polycykliska aromatiska kolväten krävs provtagning under minst 24 timmar. Enskilda prover som tagits under en period på upp till en månad får slås samman och analyseras som ett sammansatt prov, förutsatt att metoden säkerställer att proverna förblir stabila under den perioden. De tre kongenerna bens(b)fluoranten, bens(j)fluoranten och bens(k)fluoranten kan vara svåra att skilja åt vid analys. I sådana fall kan resultaten anges som en summa för de tre tillsammans. Provtagningen ska spridas jämnt över veckans dagar och året. För nedfallsmätningen rekommenderas månatlig, eller veckovis, provtagning under hela året.

Dessa bestämmelser om enskilda prover ska också tillämpas för arsenik, kadmium, bly, nickel och gasformigt totalkvicksilver. Delprov av PM₁₀-filter för metaller för efterföljande analys är tillåtet, under förutsättning att det finns belägg för att delprovet är representativt för helheten och att detektionskänsligheten inte påverkas negativt vid jämförelse med de relevanta kvalitetsmålen för uppgifterna. Som ett alternativ till daglig provtagning är veckovis provtagning för metaller i PM₁₀ tillåtet, förutsatt att datainsamlingens karakteristika inte påverkas negativt.

För totalt nedfall får medlemsstaterna använda enbart våt provtagning i stället för bulkprovtagning, om de kan visa att skillnaden mellan dem inte överstiger 10 %. Nedfallet ska i allmänhet redovisas som µg/m² per dag.

C. Kriterier för aggregering av data för utvärdering av luftkvalitet

Följande kriterier ska tillämpas för kontroll av giltighet vid aggregering av data för beräkning av statistiska parametrar:

Parametrar	Erforderlig andel giltiga data
1-timmesmedelvärde	75 % (det vill säga 45 minuter)
8-timmarsmedelvärde	75 % av värdena (det vill säga 6 timmar)
24-timmarsmedelvärde	75 % av 1-timmesmedelvärdet (det vill säga minst 18 timvärden under dygnet)
Högsta 8-timmarsmedelvärdet under ett dygn	75 % av de glidande 8-timmarsmedelvärdena (det vill säga minst 18 8-timmarsvärden under dygnet)

D. Metoder för att utvärdera efterlevnad och skatta statistiska parametrar för att ta hänsyn till låg datatäckning eller betydande dataförluster

En utvärdering av efterlevnaden av de relevanta gränsvärdena och målvärdena ska göras oavsett om datakvalitetsmålen för datatäckning uppnås, förutsatt att tillgängliga data möjliggör en avgörande utvärdering. När det gäller kortsiktiga gränsvärden och målvärden kan mätningar som endast omfattar en del av kalenderåret och som inte har gett tillräckliga giltiga data enligt kraven i punkt B fortfarande utgöra bristande efterlevnad. Om så är fallet, och det inte finns några tydliga skäl att betvivla kvaliteten hos de giltiga data som erhållits, ska detta betraktas som ett överskridande av gränsvärdet eller målvärdet och rapporteras som sådant.

E. Resultat från utvärdering av luftkvalitet

Följande information ska sammanställas för zoner där modelleringstillämpningar för luftkvalitet eller objektiv skattning används:

- a) En beskrivning av den utvärderingsverksamhet som bedrivs.
- b) Specifika metoder som används med hänvisning till metodbeskrivningar.
- c) Data- och informationskällor.
- d) En beskrivning av resultaten, inbegripet osäkerhetsfaktorer och särskilt respektive områdes storlek eller, om det är relevant, den sammanlagda väglängden inom den zon där koncentrationerna överskrider ett gränsvärde, ett målvärde eller ett långsiktigt mål samt varje område där koncentrationerna överskrider utvärderingströskeln.
- e) Den befolkning som potentiellt exponeras för nivåer som överskrider gränsvärdet för skydd av människors hälsa.

F. Kvalitetssäkring vid utvärdering av luftkvaliteten; datavalidering

- 1. För att säkerställa mätnoggrannheten och överensstämmelsen med de kvalitetsmål för mätdata som fastställs i punkt A i denna bilaga ska de behöriga myndigheter och organ som utsetts enligt artikel 5 göra följande:
  - a) Säkerställa att det är möjligt att spåra alla mätningar som görs för att utvärdera luftkvaliteten enligt artikel 8 i enlighet med de krav som anges i den harmoniserade standarden för provnings- och kalibreringslaboratorier.

- b) Säkerställa att de institutioner som driver nätverk eller enskilda provtagningspunkter har ett etablerat system för kvalitetssäkring och kvalitetskontroll som omfattar regelbundet underhåll och tekniska kontroller av mätutrustningen för att garantera dess fortsatta noggrannhet, och att de förblir verksamma. Kvalitetssystemet ska ses över vid behov och minst vart femte år av det berörda nationella referenslaboratoriet.
- c) Säkerställa att det fastställs rutiner för kvalitetssäkring och kvalitetskontroll av datainsamling och rapportering och att de organisationer som utsetts att utföra dessa uppgifter aktivt medverkar i unionsomfattande kvalitetssäkringsprogram.
- d) Säkerställa att de nationella referenslaboratorierna utses av den behöriga myndighet eller det behöriga organ som utsetts enligt artikel 5 i detta direktiv och är ackrediterade för de referensmetoder som avses i bilaga VI till detta direktiv, åtminstone för de föroreningar för vilka koncentrationerna ligger över utvärderingströskeln, enligt den relevanta harmoniserade standarden för provnings- och kalibreringslaboratorier, för vilken referensen har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning* enligt artikel 2.9 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 ⁽²⁾ som fastställer kraven för ackreditering och marknadskontroll. Dessa laboratorier ska i den egna medlemsstaten också ansvara för samordningen av de unionsomfattande kvalitetssäkringsprogram som kommissionens gemensamma forskningscentrum (JRC) organiserar och ska också, på nationell nivå, ansvara för att samordna lämplig användning av referensmetoder, och styrkande av likvärdighet hos andra metoder än referensmetoder. Nationella referenslaboratorier som organiserar interkalibrering på nationell nivå ska också vara ackrediterade enligt den relevanta harmoniserade standarden för kvalifikationsprövning.
- e) Säkerställa att de nationella referenslaboratorierna minst vart tredje år deltar i de unionsomfattande kvalitetssäkringsprogram som anordnas av JRC för åtminstone de föroreningar för vilka koncentrationerna ligger över utvärderingströskeln; deltagande avseende andra föroreningar rekommenderas; om detta deltagande leder till otillfredsställande resultat ska det nationella laboratoriet nästa gång det deltar i interkalibrering uppvisa tillfredsställande avhjälpande åtgärder och lämna en rapport om dessa åtgärder till JRC.
- f) Säkerställa att de nationella referenslaboratorierna stöder det arbete som utförs av det europeiska nätverk av nationella referenslaboratorier som upprättats av JRC.
- g) Säkerställa att det europeiska nätverket av nationella referenslaboratorier ansvarar för den regelbundna översynen, minst vart femte år, av de mätosäkerheter för fasta mätningar och för indikativa mätningar som förtecknas i punkt A tabellerna 1 och 2 i denna bilaga och efterföljande förslag till kommissionen om nödvändiga ändringar.

2. Alla rapporterade data enligt artikel 23 ska betraktas som giltiga, med undantag av data som har angivits som preliminära.

G. Främjande av harmoniserade metoder för luftkvalitetsmodellering

För att främja och stödja de behöriga myndigheternas harmoniserade användning av vetenskapligt sunda metoder för luftkvalitetsmodellering, med tonvikt på modelltillämpningar, ska de behöriga myndigheter och organ som utsetts enligt artikel 5 göra följande:

- a) Säkerställa att de utsedda referensinstitutionerna deltar i det europeiska nätverk för luftkvalitetsmodellering som inrättats av JRC.
- b) Säkerställa att bästa praxis för luftkvalitetsmodellering som identifierats av nätverket genom vetenskaplig konsensus antas i relevanta tillämpningar av luftkvalitetsmodellering i syfte att uppfylla rättsliga krav enligt unionslagstiftningen, utan att det påverkar de modellanpassningar som krävs på grund av särskilda omständigheter.
- c) Säkerställa att kvaliteten på relevanta tillämpningar av luftkvalitetsmodellering regelbundet kontrolleras och förbättras genom jämförelsetester som organiseras av JRC.
- d) Säkerställa att det europeiska nätverket för luftkvalitetsmodellering ansvarar för den regelbundna översynen, minst vart femte år, av den maximala kvoten för osäkerheter i modellering som förtecknas i punkt A tabellerna 1 och 2 i denna bilaga och efterföljande förslag om nödvändiga ändringar till kommissionen.

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 av den 9 juli 2008 om krav för ackreditering och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93 (EUT L 218, 13.8.2008, s. 30).

BILAGA VI

Referensmetoder för utvärdering av koncentrationer i luften och nedfall

- A. Referensmetoder för utvärdering av koncentrationer av svaveldioxid, kvävedioxid och kväveoxider, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}), bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, bly, kvicksilver, nickel, polycykliska aromatiska kolväten, ozon och andra föroreningar i luft och nedfall

1. Referensmetod för mätning av svaveldioxid i luften

Referensmetoden för mätning av svaveldioxid i luften är den metod som beskrivs i EN 14212:2012 *Ambient air – Standard method for the measurement of the concentration of sulphur dioxide by ultraviolet fluorescence*.

2. Referensmetod för mätning av kvävedioxid och kväveoxider i luften

Referensmetoden för mätning av kvävedioxid och kväveoxider i luften är den metod som beskrivs i EN 14211:2012 *Ambient air – Standard method for the measurement of the concentration of nitrogen dioxide and nitrogen monoxide by chemiluminescence*.

3. Referensmetod för provtagning och mätning av PM₁₀ i luften

Referensmetoden för provtagning och mätning av PM₁₀ i luften är den metod som beskrivs i EN 12341:2023 *Ambient Air – Standard gravimetric measurement method for the determination of the PM₁₀ or PM_{2,5} mass concentration of suspended particulate matter*.

4. Referensmetod för provtagning och mätning av PM_{2,5} i luften

Referensmetoden för provtagning och mätning av PM_{2,5} i luften är den metod som beskrivs i EN 12341:2023 *Ambient Air – Standard gravimetric measurement method for the determination of the PM₁₀ or PM_{2,5} mass concentration of suspended particulate matter*.

5. Referensmetod för provtagning och mätning av arsenik, kadmium, bly och nickel i luften

Referensmetoden för provtagning av arsenik, kadmium, bly och nickel i luften är den metod som beskrivs i EN 12341:2023 *Ambient Air – Standard gravimetric measurement method for the determination of the PM₁₀ or PM_{2,5} mass concentration of suspended particulate matter*. Referensmetoden för mätning av arsenik, kadmium, bly och nickel i luften är den metod som beskrivs i EN 14902:2005 *Ambient air quality – Standard method for measurement of Pb, Cd, As and Ni in the PM₁₀ fraction of suspended particulate matter*.

6. Referensmetod för provtagning och mätning av bensen i luften

Referensmetoden för provtagning och mätning av bensen i luften är den metod som beskrivs i delarna 1 (2005), 2 (2005) och 3 (2016) av EN 14662:2005 *Ambient air quality – Standard method for measurement of benzene concentrations*.

7. Referensmetod för mätning av kolmonoxid i luften

Referensmetoden för mätning av kolmonoxid i luften är den metod som beskrivs i EN 14626:2012 *Ambient air – Standard method for the measurement of the concentration of carbon monoxide by nondispersive infrared spectroscopy*.

8. Referensmetod för provtagning och mätning av polycykliska aromatiska kolväten i luften

Referensmetoden för provtagning av polycykliska aromatiska kolväten är den metod som beskrivs i EN 12341:2023 *Ambient Air – standard gravimetric measurement method for the determination of the PM₁₀ or PM_{2.5} mass concentration of suspended particulate matter*. Referensmetoden för mätning av bens(a)pyren i luften är den metod som beskrivs i EN 15549:2008 *Air quality – Standard method for the measurement of concentration of benzo[a]pyrene in ambient air*. I avsaknad av en EN-standardmetod får medlemsstaterna använda nationella standardmetoder eller ISO-standardmetoder, såsom ISO-standard 12884, för de övriga polycykliska aromatiska kolväten som avses i artikel 9.8.

9. Referensmetod för provtagning och mätning av gasformigt totalkviksilver i luften

Referensmetoden för mätning av gasformigt totalkviksilver i luften är den metod som beskrivs i EN 15852:2010 *Ambient air quality – Standard method for the determination of total gaseous mercury*.

10. Referensmetod för provtagning och analys av nedfallet av arsenik, kadmium, bly, nickel, kvicksilver och polycykliska aromatiska kolväten

Referensmetoden för bestämning av nedfallet av arsenik, kadmium, bly och nickel är den metod som beskrivs i EN 15841:2009 *Ambient air quality – Standard method for determination of arsenic, cadmium, lead and nickel in atmospheric deposition*.

Referensmetoden för bestämning av nedfallet av kvicksilver är den metod som beskrivs i EN 15853:2010 *Ambient air quality – Standard method for determination of mercury deposition*.

Referensmetoden för bestämning av nedfallet av bens(a)pyren och de övriga polycykliska aromatiska kolväten som avses i artikel 9.8 är den metod som beskrivs i EN 15980:2011 *Air quality – Determination of the deposition of benz[a]anthracene, benzo[b]fluoranthene, benzo[j]fluoranthene, benzo[k]fluoranthene, benzo[a]pyrene, dibenz[a,h]anthracene and indeno[1,2,3-cd]pyrene*.

11. Referensmetod för mätning av ozon i luften

Referensmetoden för mätning av ozon i luften är den metod som beskrivs i EN 14625:2012 *Ambient air – Standard method for the measurement of the concentration of ozone by ultraviolet photometry*.

12. Referensmetod för provtagning och mätning av elementärt kol och organiskt kol i luften

Referensmetoden för provtagning av elementärt kol och organiskt kol i luften är den metod som beskrivs i EN 12341:2023 *Ambient Air – standard gravimetric measurement method for the determination of the PM₁₀ or PM_{2.5} mass concentration of suspended particulate matter*. Referensmetoden för mätning av elementärt kol och organiskt kol i luften är den metod som beskrivs i EN 16909:2017 *Ambient air – Measurement of elemental carbon (EC) and organic carbon (OC) collected on filters*.

13. Referensmetod för provtagning och mätning av NO₃⁻, SO₄²⁻, Cl⁻, NH₄⁺, Na⁺, K⁺, Mg²⁺, Ca²⁺ i PM_{2,5} i luften

Referensmetoden för provtagning av NO₃⁻, SO₄²⁻, Cl⁻, NH₄⁺, Na⁺, K⁺, Mg²⁺, Ca²⁺ i PM_{2,5} i luften är den metod som beskrivs i EN 12341:2023 *Ambient Air – standard gravimetric measurement method for the determination of the PM₁₀ or PM_{2.5} mass concentration of suspended particulate matter*. Referensmetoden för mätning av NO₃⁻, SO₄²⁻, Cl⁻, NH₄⁺, Na⁺, K⁺, Mg²⁺, Ca²⁺ i PM_{2,5} i luften är den metod som beskrivs i EN 16913:2017 *Ambient air – Standard method for measurement of NO₃⁻, SO₄²⁻, Cl⁻, NH₄⁺, Na⁺, K⁺, Mg²⁺, Ca²⁺ in PM_{2,5} as deposited on filters*.

14. Metoder för provtagning och mätning av flyktiga organiska föreningar som är ozonbildande ämnen, metan, UFP, BC, ultrafina partiklars storleksfördelning, ammoniak, partikelbundet och gasformigt tvåvärt kvicksilver, salpetersyra, levoglukosan och partiklars oxidativa potential

I avsaknad av en EN-standardmetod för provtagning och mätning av flyktiga organiska föreningar som är ozonbildande ämnen, metan, UFP, BC, ultrafina partiklars storleksfördelning, ammoniak, partikelbundet och gasformigt tvåvärt kvicksilver, salpetersyra, levoglukosan och partiklars oxidativa potential får medlemsstaterna välja vilka metoder för provtagning och mätning de ska använda, i enlighet med bilaga V och med beaktande av mätmålen, inbegripet de som anges i avsnitt 3 A och avsnitt 4 A i bilaga VII, beroende på vad som är tillämpligt. Om det finns internationella standardreferensmätmetoder, EN-standardreferensmätmetoder eller nationella standardreferensmätmetoder eller tekniska specifikationer från CEN tillgängliga får dessa användas.

B. Styrkande av likvärdighet

1. Medlemsstaterna får använda vilken annan metod som helst om de kan visa att den ger likvärdiga resultat som de referensmetoder som avses i punkt A i denna bilaga eller, i fråga om partiklar, vilken annan metod som helst om de kan visa att den uppvisar ett stabilt samband i förhållande till referensmetoden, till exempel en automatisk mätmetod som uppfyller kraven i standard EN 16450:2017 *Ambient air – Automated measuring systems for the measurement of the concentration of particulate matter* (PM_{10} ; $PM_{2,5}$). I så fall ska resultaten från den andra metoden korrigeras för att ge resultat som är likvärdiga med dem som skulle ha erhållits med referensmetoden.
2. Kommissionen får kräva att medlemsstaterna utarbetar och överlämnar en rapport om styrkande av likvärdigheten i enlighet med punkt 1.
3. När kommissionen avgör om den rapport som avses i punkt 2 är godtagbar ska den hänvisa till sina riktlinjer om styrkande av likvärdighet. I de fall där medlemsstaterna använt tillfälliga faktorer för att göra en uppskattning av likvärdigheten ska uppskattningen av likvärdigheten bekräftas eller ändras med hänvisning till dessa riktlinjer.
4. För att underlätta jämförelser av data ska medlemsstaterna vid behov säkerställa att sådana ändringar får retroaktiv verkan så att även tidigare mätdata korrigeras.

C. Standardisering

För gasformiga föroreningar ska volymen standardiseras vid en temperatur på 293 K och ett atmosfärstryck på 101,3 kPa. För partiklar och ämnen som ska analyseras i partikelform (inbegripet arsenik, kadmium, bly, nickel och bens(a)pyren) ska provtagningsvolymen avse omgivningsförhållanden vid provtagningen när det gäller temperatur och atmosfäriskt tryck vid tidpunkten för mätningarna.

D. Ömsesidigt erkännande av data

När det påvisas att utrustningen uppfyller prestandakraven i de referensmetoder som förtecknas i punkt A i denna bilaga ska de behöriga myndigheter och organ som har utsetts enligt artikel 5 godta provningsrapporter som har utförts i andra medlemsstater under förutsättning att provningslaboratorierna är ackrediterade enligt den relevanta harmoniserade standard som gäller för provnings- och kalibreringslaboratorier.

De detaljerade provningsrapporterna och alla resultat av provningarna ska vara tillgängliga för andra behöriga myndigheter eller deras utsedda organ. Provningsrapporterna ska visa att utrustningen uppfyller alla prestandakrav, även då vissa förhållanden med avseende på miljö och plats är specifika för en medlemsstat och inte motsvarar de förhållanden för vilka utrustningen redan har provats och typgodkänts i en annan medlemsstat.

E. Referensmetoder för tillämpning av luftkvalitetsmodellering

I avsaknad av en EN-standard för kvalitetsmål för modellering får medlemsstaterna välja vilka modelleringstillämpningar de ska använda, i enlighet med punkt F i bilaga V.

BILAGA VII

Mätningar vid superstationer för övervakning och av masskoncentration och kemisk sammansättning av PM_{2,5}, ozonbildande ämnen och ultrafina partiklar

Avsnitt 1 – Mätningar av föroreningar vid superstationer för övervakning

Mätningar vid alla superstationer för övervakning på platser i urban bakgrund och platser i regional bakgrund ska inbegripa de föroreningar som förtecknas i tabell 1 respektive 2.

Tabell 1 – Föroreningar som ska mätas vid superstationer för övervakning på platser i urban bakgrund

Förorening	Typ av mätning
PM ₁₀ , PM _{2,5} , UFP, BC	Fasta mätningar
NO ₂ , O ₃	Fasta mätningar
SO ₂ , CO	Fasta eller indikativa mätningar
UFP:s storleksfördelning	Fasta eller indikativa mätningar
Bens(a)pyren, andra polycykliska aromatiska kolväten (PAH) enligt vad som är tillämpligt ⁽¹⁾	Fasta eller indikativa mätningar
Totalt nedfall ⁽²⁾ av bens(a)pyren och andra polycykliska aromatiska kolväten (PAH) enligt vad som är tillämpligt	Fasta eller indikativa mätningar
Arsenik, kadmium, bly och nickel	Fasta eller indikativa mätningar
Totalt nedfall ⁽²⁾ av arsenik, kadmium, bly, nickel och kvicksilver	Fasta eller indikativa mätningar
Bensen	Fasta eller indikativa mätningar
Kemisk sammansättning av PM _{2,5} i enlighet med avsnitt 2	Fasta eller indikativa mätningar

⁽¹⁾ Bens(a)pyren och de övriga polycykliska aromatiska kolväten som avses i artikel 9.8.
⁽²⁾ Om placeringen av en superstation för övervakning på en plats i urban bakgrund inte gör det möjligt att tillämpa EMEP:s riktlinjer och kriterier i enlighet med punkt C f i bilaga IV får motsvarande nedfallsmätning utföras på en separat plats i urban bakgrund inom det representativa området.

Tabell 2 – Föroreningar som ska mätas vid superstationer för övervakning på platser i regional bakgrund

Förorening	Typ av mätning
PM ₁₀ , PM _{2,5} , UFP, BC	Fasta mätningar
NO ₂ , O ₃ och ammoniak	Fasta mätningar
SO ₂ , CO	Fasta eller indikativa mätningar
Totalt nedfall av bens(a)pyren och andra polycykliska aromatiska kolväten (PAH) enligt vad som är tillämpligt	Fasta eller indikativa mätningar

Förorening	Typ av mätning
Totalt nedfall av arsenik, kadmium, bly, nickel och kvicksilver	Fasta eller indikativa mätningar
Bens(a)pyren, andra polycykliska aromatiska kolväten (PAH) enligt vad som är tillämpligt ⁽¹⁾	Fasta eller indikativa mätningar
Arsenik, kadmium, bly och nickel	Fasta eller indikativa mätningar
Kemisk sammansättning av PM _{2,5} i enlighet med avsnitt 2	Fasta eller indikativa mätningar
Gasformigt totalkvicksilver	Fasta eller indikativa mätningar

(1) Bens(a)pyren och de övriga polycykliska aromatiska kolväten som avses i artikel 9.8.

Tabell 3 – Föroreningar som rekommenderas för mätning vid superstationer för övervakning på platser i urban bakgrund och platser i regional bakgrund om de inte omfattas av kraven i tabellerna 1 och 2

Förorening	Typ av mätning
UFP:s storleksfördelning	Fasta eller indikativa mätningar
Partiklars oxidativa potential	Fasta eller indikativa mätningar
Ammoniak	Fasta eller indikativa mätningar
Levoglukosan som ska mätas som en del av den kemiska sammansättningen av PM _{2,5}	Fasta eller indikativa mätningar
Gasformigt totalkvicksilver	Fasta eller indikativa mätningar
Partikelbundet och gasformigt tvåvärt kvicksilver	Fasta eller indikativa mätningar
Salpetersyra	Fasta eller indikativa mätningar

Avsnitt 2 – Mätningar av masskoncentration och kemisk sammansättning av PM_{2,5}

A. Mål

Det främsta målet för sådana mätningar är att säkerställa att tillräcklig information finns tillgänglig om nivåer på platser i urban bakgrund och platser i regional bakgrund. Denna information är viktig för att man ska kunna bedöma förhöjda nivåer i mer förorenade områden (till exempel platser i urban bakgrund, högbelastade platser för luftföroreningar samt industri- eller trafikmiljöer), utvärdera det möjliga bidraget från långväga transport av luftföroreningar och få underlag för analysen av olika källors bidrag och få kunskap om särskilda föroreningar såsom partiklar. Den är också viktig för en ökad användning av modelleringstillämpningar även i tätortsmiljöer.

B. Ämnen

För att det ska vara möjligt att bestämma partiklarnas kemiska sammansättning ska mätningar av PM_{2,5} som ett minimum omfatta den totala masskoncentrationen och koncentrationerna av relevanta föreningar. Mätningarna ska åtminstone omfatta följande:

SO ₄ ²⁻	Na ⁺	NH ₄ ⁺	Ca ²⁺	elementärt kol (EC)
NO ₃ ⁻	K ⁺	Cl ⁻	Mg ²⁺	organiskt kol (OC)

C. Placering

Mätningarna ska utföras på platser i urban bakgrund och platser i regional bakgrund i enlighet med bilaga IV.

Avsnitt 3 – Mätningar av ozonbildande ämnen

A. Mål

Det huvudsakliga målet för mätningarna av ozonbildande ämnen är att analysera trenderna för ozonbildande ämnen, kontrollera hur effektiva strategierna för utsläppsminskning är, kontrollera utsläppsinventeringars samstämmighet, stödja förståelsen av ozonbildning och ozonbildande ämnens spridning och tillämpningen av fotokemiska modeller och bidra till att koppla utsläppskällor till observerade föroreningskoncentrationer.

B. Ämnen

Mätning av ozonbildande ämnen ska åtminstone omfatta kväveoxider (NO och NO₂) och, enligt vad som är tillämpligt, metan (CH₄) och flyktiga organiska föreningar (VOC). Valet av de specifika föreningar som ska mätas ska bero på det eftersträlvade målet och kan kompletteras med andra föreningar av intresse. Medlemsstaterna får använda den metod som de anser lämplig för det eftersträlvade målet. Den referensmetod som anges i bilaga VI gäller för kvävedioxid och kväveoxider.

En förteckning över flyktiga organiska föreningar (VOC) som rekommenderas för mätning återges nedan:

Kemisk familj	Ämne			
	Trivialnamn	IUPAC-namn	Formel	CAS-nummer
Alkoholer	Metanol	Metanol	CH ₄ O	67-56-1
	Etanol	Etanol	C ₂ H ₆ O	64-17-5
Aldehyd	Formaldehyd	Metanal	CH ₂ O	50-00-0
	Acetaldehyd	Etanal	C ₂ H ₄ O	75-07-0
	Metakrolein	2-metylprop-2-enal	C ₄ H ₆ O	78-85-3
Alkyner	Acetylen	Etyn	C ₂ H ₂	74-86-2
Alkaner	Etan	Etan	C ₂ H ₆	74-84-0
	Propan	Propan	C ₃ H ₈	74-98-6
	n-butan	Butan	C ₄ H ₁₀	106-97-8
	i-butan	2-metylpropan	C ₄ H ₁₀	75-28-5
	n-pentan	Pentan	C ₅ H ₁₂	109-66-0
	i-pentan	2-metylbutan	C ₅ H ₁₂	78-78-4
	n-hexan	Hexan	C ₆ H ₁₄	110-54-3
	i-hexan	2-metylpentan	C ₆ H ₁₄	107-83-5
	n-heptan	Heptan	C ₇ H ₁₆	142-82-5
	n-oktan	Oktan	C ₈ H ₁₈	111-65-9
	i-oktan	2,2,4-trimetylpentan	C ₈ H ₁₈	540-84-1

Kemisk familj	Ämne			
	Trivialnamn	IUPAC-namn	Formel	CAS-nummer
Alkener	Eten	Eten	C ₂ H ₄	75-21-8
	Propen/Propylen	Propen	C ₃ H ₆	115-07-1
	1,3-butadien	Buta-1,3-dien	C ₄ H ₆	106-99-0
	1-buten	But-1-en	C ₄ H ₈	106-98-9
	Trans-2-buten	(E)-but-2-en	C ₄ H ₈	624-64-6
	cis-2-buten	(Z)-but-2-en	C ₄ H ₈	590-18-1
	1-penten	Pent-1-en	C ₅ H ₁₀	109-67-1
	2-penten	(Z)-pent-2-en	C ₅ H ₁₀	627-20-3 (cis-2-penten)
		(E)-pent-2-en		646-04-8 (trans-2-penten)
Aromatiska kolväten	Bensen	Bensen	C ₆ H ₆	71-43-2
	Toluen/Metylbensen	Toluen	C ₇ H ₈	108-88-3
	Etylbensen	Etylbensen	C ₈ H ₁₀	100-41-4
	m+ p-xylen	1,3-dimetylbensen (m-xylen)	C ₈ H ₁₀	108-38-3 (m-xylen)
		1,4-dimetylbensen (p-xylen)		106-42-3 (p-xylen)
	o-xylen	1,2-dimetylbensen (o-xylen)	C ₈ H ₁₀	95-47-6
	1,2,4-trimetylbensen	1,2,4-trimetylbensen	C ₉ H ₁₂	95-63-6
	1,2,3-trimetylbensen	1,2,3-trimetylbensen	C ₉ H ₁₂	526-73-8
	1,3,5-trimetylbensen	1,3,5-trimetylbensen	C ₉ H ₁₂	108-67-8
Ketoner	Aceton	Propan-2-on	C ₃ H ₆ O	67-64-1
	Metyletylketon	Butan-2-on	C ₄ H ₈ O	78-93-3
	Metylvinylnketon	3-buten-2-on	C ₄ H ₆ O	78-94-4

Kemisk familj	Ämne			
	Trivialnamn	IUPAC-namn	Formel	CAS-nummer
Terpener	Isopren	2-metylbut-1,3-dien	C ₅ H ₈	78-79-5
	p-cymen	1-metyl-4-(1-metyletyl)bensen	C ₁₀ H ₁₄	99-87-6
	Limonen	1-metyl-4-(1-metyletenyl)-cyklohexen	C ₁₀ H ₁₆	138-86-3
	β-Myrcen	7-metyl-3-metylen-1,6-oktadien	C ₁₀ H ₁₆	123-35-3
	α-Pinen	2,6,6-trimetyl-bicyklo[3.1.1]hept-2-en	C ₁₀ H ₁₆	80-56-8
	β-Pinen	6,6-dimetyl-2-metylen-bicyklo[3,1,1]heptan	C ₁₀ H ₁₆	127-91-3
	Kamfen	2,2-dimetyl-3-metylen-bicyklo[2,2,1]heptan	C ₁₀ H ₁₆	79-92-5
	Δ ³ -karen	3,7,7-trimetyl-bicyklo[4.1.0]hept-3-en	C ₁₀ H ₁₆	13466-78-9
	1,8-cineol	1,3,3-trimetyl-2-oxabicyklo[2,2,2]oktan	C ₁₀ H ₁₈ O	470-82-6

C. Placering

Mätningarna ska främst genomföras vid provtagningspunkter som upprättats i enlighet med kraven i detta direktiv och som anses vara lämpliga med tanke på de övervakningsmål som avses i punkt A i detta avsnitt.

Avsnitt 4 – Mätningar av ultrafina partiklar (UFP)

A. Mål

Målet för sådana mätningar är att säkerställa att tillräcklig information finns tillgänglig på platser med höga koncentrationer av UFP som främst påverkas av källor från luft-, vatten- eller vägtransporter (t.ex. flygplatser, hamnar eller vägar), industrimiljöer eller uppvärmning av bostäder. Informationen ska vara lämplig för att utvärdera förhöjda koncentrationer av UFP från dessa källor.

B. Ämnen

UFP.

C. Placering

Provtagningspunkter ska upprättas i enlighet med bilagorna IV och V på platser där höga UFP-koncentrationer sannolikt förekommer och i den relevanta förhärskande vindriktningen från de huvudsakliga källorna.

BILAGA VIII

Information som ska ingå i luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner för förbättrad luftkvalitet

A. Information som ska tillhandahållas enligt artikel 19.6

1. Plats där ett överskridande inträffat
  - a) Region.
  - b) Stad/städer (kartor).
  - c) Provtagningspunkt(er) (karta, geografiska koordinater).
2. Allmän information
  - a) Typ av zon (tätorts-, industri- eller landsbygdsområde) eller territoriell enhet för genomsnittlig exponering eller den territoriella enhet som avses i artikel 19.2 (inbegripet tätorts-, industri- eller landsbygdsområden).
  - b) Beräknad förorenad yta (i km²) och beräknat antal människor som utsatts för föroreningen.
  - c) Koncentrationer eller indikator för genomsnittlig exponering för den relevanta föroreningen som observerats från och med minst fem år före överskridandet fram till de senaste uppgifterna, inbegripet i vilken mån de överensstämmer med gränsvärdena eller skyldigheten för genomsnittlig exponeringsminskning och målet för genomsnittlig exponeringskoncentration.
3. Ansvariga myndigheter

Namn och adress på de ansvariga myndigheter som ansvarar för utarbetande och genomförande av luftkvalitetsplanerna eller luftkvalitetsfärdplanerna.
4. Föroreningarnas ursprung, med beaktande av rapportering enligt direktiv (EU) 2016/2284 och information som lämnas i det nationella luftvårdsprogrammet
  - a) Förteckning över de huvudsakliga utsläppskällor varifrån föroreningarna kommer.
  - b) Total utsläppsmängd från dessa källor (i ton/år).
  - c) Utvärdering av utsläppsnivåerna (t.ex. stadsnivå, regional nivå, nationell nivå och gränsöverskridande bidrag).
  - d) Källfördelning på relevanta sektorer som bidrar till överskridandet i det nationella luftvårdsprogrammet.
5. Beskrivning av det referensscenario som används som grund för luftkvalitetsplanen eller luftkvalitetsfärdplanen för att påvisa effekterna av att inte vidta åtgärder, inbegripet förväntad utveckling av både utsläpp och koncentrationer.
6. Identifiering av och uppgifter om åtgärder för minskade luftföroreningar vilka kan komma i fråga för urval:
  - a) Förteckning över och beskrivning av samtliga åtgärder som övervägdes i luftkvalitetsplanen eller luftkvalitetsfärdplanen, inbegripet identifiering av den behöriga myndighet som ansvarar för genomförandet.
  - b) Kvantifiering eller uppskattning av utsläppsminskningen (i ton/år) och, om tillgängligt, koncentrationsminskningarna för varje åtgärd enligt led a.
7. Utvalda åtgärder och deras förväntade effekter när det gäller att uppnå efterlevnad inom de tidsfrister som fastställs i artikel 19:
  - a) Förteckning över utvalda åtgärder, inklusive en lista över information (till exempel resultat av modellering och utvärdering av åtgärder) för att uppfylla den berörda luftkvalitetsnormen i enlighet med bilaga I. Om förteckningen över åtgärder enligt punkt 6 a i denna punkt innehåller åtgärder som kan ha stor potential att förbättra luftkvaliteten men inte har valts ut för antagande, en förklaring av skälen till att åtgärderna inte valts ut för antagande, där så är relevant.

- b) Tidsplan för genomförandet av varje åtgärd och ansvariga aktörer.
  - c) Kvantifiering av utsläppsminskningen (i ton/år) till följd av kombinationen av de åtgärder som avses i led a i denna punkt.
  - d) Förväntad kvantifierad koncentrationsminskning (i $\mu\text{g}/\text{m}^3$) vid varje provtagningspunkt som överskrider gränsvärden, målvärden eller indikatorn för genomsnittlig exponering vid överskridande av skyldigheten för genomsnittlig exponeringsminskning, till följd av den uppsättning åtgärder som avses i led a i denna punkt.
  - e) Indikativ utvecklingsbana mot efterlevnad och uppskattat år för efterlevnad per luftförorening som omfattas av luftkvalitetsfärdplanen eller luftkvalitetsplanen, med beaktande av den uppsättning åtgärder som avses i led a i denna punkt.
  - f) För luftkvalitetsfärdplaner och luftkvalitetsplaner, förklaring av hur de åtgärder som sådana planer eller färdplaner inbegriper säkerställer att perioden av överskridande hålls så kort som möjligt, inklusive i fråga om tidsplan för genomförande.
8. Bilaga 1 till luftkvalitetsplaner eller luftkvalitetsfärdplaner: Kompletterande bakgrundsinformation
- a) Väderleksförhållanden.
  - b) Topografiska uppgifter.
  - c) I tillämpliga fall, information om vilken typ av objekt i den berörda zonen som särskilt bör skyddas.
  - d) Förteckning över och beskrivning av alla ytterligare åtgärder, som visar på deras fulla inverkan på koncentrationerna av luftföroreningar om tre år eller mer.
  - e) Socioekonomisk information om det berörda området, i syfte att främja miljörettsfrågor och skydd av känsliga och utsatta grupper.
  - f) Beskrivning av den använda metoden och antaganden som gjorts eller uppgifter som använts för prognoserna om luftkvalitetens utveckling, inklusive, om möjligt, prognosernas osäkerhetsmarginal och känslighetsscenarier i syfte att beakta bästa, mest sannolika och värsta scenarier.
  - g) Bakgrundsdokument och information som används för bedömningen.
9. Bilaga 2 till luftkvalitetsplaner eller luftkvalitetsfärdplaner: Sammanfattning av de offentliga informations- och samrådsåtgärder som vidtagits enligt artikel 19.7 och resultaten av dessa samt en förklaring av hur dessa resultat beaktats i den slutliga luftkvalitetsplanen eller luftkvalitetsfärdplanen.
10. Bilaga 3 till luftkvalitetsplaner och luftkvalitetsfärdplaner: Utvärdering av åtgärder (vid uppdatering av luftkvalitetsplaner)
- a) Utvärdering av tidsplanen för åtgärder i den tidigare luftkvalitetsplanen.
  - b) Uppskattning av inverkan på utsläppsminskning och föroreningskoncentrationer till följd av åtgärder i den tidigare luftkvalitetsplanen.
- B. Vägledande förteckning över åtgärder för att minska luftföroreningar
1. Information om genomförandeläget för de direktiv som avses i artikel 14.3 b i direktiv (EU) 2016/2284.
  2. Information om alla åtgärder för att minska luftföroreningar som man har övervägt att vidta på lokal, regional eller nationell nivå för att uppnå luftkvalitetsmålen, till exempel:
    - a) Minskning av utsläppen från stationära källor genom att säkerställa att förorenande små och medelstora stationära förbränningskällor (även för biomassa) utrustas med utsläppsbegränsande anordningar eller byts ut, och att byggnaders energieffektivitet förbättras.

- b) Minskning av utsläppen från fordon genom att äldre fordon utrustas med utsläppsfria drivlinor och utsläppsbegränsande anordningar; användning av ekonomiska incitament för att påskynda införandet av sådana anordningar ska övervägas.
- c) Myndigheterna följer reglerna i handboken om grön offentlig upphandling när de köper in bränslen, förbränningsutrustning för att minska utsläpp och utsläppsfria vägfordon enligt definitionen i artikel 3.1 m i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/631 ⁽¹⁾.
- d) Utsläppsminskning genom användning av utsläppsfria och utsläppssnåla kollektivtrafiksfordon eller fordon utrustade med moderna digitala lösningar som påverkar utsläppsminskningen.
- e) Åtgärder för att förbättra kollektivtrafikens kvalitet, effektivitet, prisöverkomlighet och konnektivitet.
- f) Åtgärder för utbyggnad och införande av infrastruktur för alternativa bränslen.
- g) Åtgärder för att minska utsläppen från transporter genom stadsplanering och trafikstyrning, inbegripet
  - i) trafikbelastningsstyrd prissättning, till exempel trängselavgifter och kilometerbaserade användaravgifter,
  - ii) val av vägmateriäl,
  - iii) parkeringsavgifter på offentlig mark eller andra ekonomiska incitament och med differentierade avgifter för förorenande respektive utsläppsfria fordon,
  - iv) införande av system för tillträdesbegränsningar för fordon i städer, inklusive lågutsläppszoner och utsläppsfria zoner,
  - v) införande av lågtrafikområden, superkvarter och bilfria stadsdelar,
  - vi) införande av bilfria gator,
  - vii) lösningar för noll(avgas)utsläpp från sista kilometern-leveranser,
  - viii) främjande av samåkning och bilpooler,
  - ix) användning av intelligenta transportsystem,
  - x) inrättande av multimodala knutpunkter som kopplar samman olika hållbara transportlösningar och parkeringsanläggningar,
  - xi) incitament till cykling och gång, till exempel genom mer plats för cyklister och fotgängare, prioritering av cykling och gång i infrastrukturplaneringen och utvidgade cykelvägnät,
  - xii) planering av kompakta städer.
- h) Åtgärder för att uppmuntra en trafikomställning till aktiv mobilitet och mindre förorenande transportsätt (till exempel gång, cykel och kollektivtrafik), inbegripet
  - i) elektrifiering av kollektivtrafiken, stärkande av kollektivtrafiknätet och förenklad tillgång och användning, till exempel genom digital och sammanlänkad bokning och färdinformation i realtid,
  - ii) säkerställande av smidig intermodalitet för pendling mellan landsbygd och tätort, till exempel mellan bil och kollektivtrafik (såsom infartsparkeringar),
  - iii) omdirigering av skatteincitament och ekonomiska incitament i riktning mot aktiv och delad mobilitet, inbegripet incitament för att cykla eller gå till arbetet,
  - iv) system för skrotning av de mest förorenande fordonen.

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/631 av den 17 april 2019 om fastställande av normer för koldioxidutsläpp för nya personbilar och för nya lätta nyttfordon och om upphävande av förordningarna (EG) nr 443/2009 och (EU) nr 510/2011 (EUT L 111, 25.4.2019, s. 13).

- i) Åtgärder för att uppmuntra en övergång till utsläppsfria fordon och utsläppsfria maskiner som inte är avsedda att användas för transporter på väg, för både privata och kommersiella tillämpningar.
- j) Åtgärder för att säkerställa att lågutsläppsbränslen ges företräde i små, medelstora och stora stationära källor och i mobila källor.
- k) Åtgärder för att minska luftföroreningar från industrikällor enligt direktiv 2010/75/EU och genom användning av ekonomiska styrmedel såsom skatter, avgifter eller handel med utsläppsrätter, samtidigt som hänsyn tas till de små och medelstora företagens särdrag.
- l) Minskade utsläpp från sjö- och lufttransporter genom användning av alternativa bränslen och utbyggnad av infrastruktur för alternativa bränslen, liksom användning av ekonomiska incitament för att påskynda införandet, och fastställande av särskilda krav på fartyg och båtar i hamn och hamntrafik, med samtidigt påskyndande av landströmsförsörjning och elektrifiering av fartyg och arbetsmaskiner i hamn.
- m) Åtgärder för minskade utsläpp från jordbruket.
- n) Åtgärder för att skydda barns eller andra känsliga och utsatta gruppers hälsa.
- o) Åtgärder för att främja beteendeförändringar.

BILAGA IX

Nödåtgärder som ska övervägas för inkludering i de kortsiktiga handlingsplaner som krävs enligt artikel 20

Åtgärder som ska övervägas på kort sikt för att åtgärda de källor som bidrar till risken för att tröskelvärdet för larm överskrids, beroende på de lokala omständigheterna och vilken förorening det rör sig om:

- a) Begränsning av fordonstrafiken, särskilt kring platser som besöks av känsliga och utsatta grupper.
- b) Lågt prissatt eller avgiftsfri kollektivtrafik.
- c) Tillfälligt stopp för byggnadsarbeten.
- d) Gaturenhållning.
- e) Flexibla arbetsformer.

BILAGA X

Information till allmänheten

1. Medlemsstaterna ska offentliggöra åtminstone följande information:

- a) Timvisa realtidsdata från varje provtagningspunkt för svaveldioxid, kvävedioxid, partiklar (PM₁₀ och PM_{2,5}), kolmonoxid och ozon. Detta ska gälla för information från alla provtagningspunkter där realtidsinformation finns tillgänglig, och åtminstone för information från det minsta antal provtagningspunkter som krävs enligt bilaga III om mätmetoden är lämplig för realtidsdata, även om medlemsstaterna offentliggör så mycket aktuell information som möjligt och successivt anpassar sina mätmetoder i detta syfte; realtidsinformation från modelleringstillämpningar ska också tillhandahållas när sådan finns tillgänglig.
- b) Uppmätta koncentrationer av alla föroreningar och, om möjligt, i vilken mån de överensstämmer med WHO:s senaste rekommenderade riktvärden, presenterade enligt de lämpliga tidsperioder som fastställs i bilaga I.
- c) Information om observerade överskridanden av gränsvärden, målvärden och skyldigheter för genomsnittlig exponeringsminskning, inbegripet minst följande:
  - i) Plats eller område där överskridandet inträffat.
  - ii) Överskridandets starttid och varaktighet.
  - iii) Den uppmätta koncentrationen jämfört med de tillämpliga luftkvalitetsnormerna, eller indikatorn för genomsnittlig exponering vid överskridande av skyldigheten för genomsnittlig exponeringsminskning.
- d) Information om hälsoeffekter, inbegripet minst följande:
  - i) Luftföroreningars hälsoeffekter på befolkningen i allmänhet och, i möjligaste mån, hälsoeffekterna av varje förorening som omfattas av detta direktiv.
  - ii) Luftföroreningars hälsoeffekter på känsliga och utsatta grupper och, i möjligaste mån, hälsoeffekterna av varje förorening som omfattas av detta direktiv.
  - iii) Beskrivning av sannolika symptom.
  - iv) Rekommenderade försiktighetsåtgärder som ska vidtas, uppdelat på försiktighetsåtgärder som befolkningen i allmänhet respektive känsliga och utsatta grupper ska vidta.
  - v) Uppgift om var ytterligare information finns att tillgå.
- e) Information om påverkan på växtligheten.
- f) Information om förebyggande åtgärder för att minska föroreningen eller exponering för den: uppgift om de sektorer som svarar för de största utsläppen och rekommenderade åtgärder för att minska utsläppen.
- g) Information om mätkampanjer eller liknande verksamheter och resultaten av dessa.

2. Medlemsstaterna ska säkerställa att allmänheten i god tid får information om faktiska eller förväntade överskridanden av tröskelvärdena för larm och eventuella tröskelvärden för information. Informationen ska innehålla åtminstone följande uppgifter:

- a) Uppgifter om iakttagna överskridanden:
  - i) Plats eller område där överskridandet inträffat.
  - ii) Typ av tröskelvärde som överskridits (tröskelvärde för information eller för larm).
  - iii) Överskridandets starttid och varaktighet.
  - iv) För ozon ska även uppgifter om den högsta medelkoncentrationen under 1 timme och 8 timmar ingå.
- b) Prognos för den eller de kommande eftermiddagarna/dagarna:
  - i) Geografiskt område där tröskelvärdet för larm eller tröskelvärdet för information förväntas överskridas.
  - ii) Förväntade förändringar av föroreningsnivåerna (det vill säga förbättring, stabilisering eller försämring) och orsaken till dessa förändringar.

- c) Information om vilka delar av befolkningen som berörs, möjliga hälsoeffekter och rekommenderade försiktighetsåtgärder:
    - i) Information om riskgrupper i befolkningen.
    - ii) Beskrivning av sannolika symptom.
    - iii) Rekommenderade försiktighetsåtgärder som den berörda befolkningsgruppen bör vidta.
    - iv) Uppgift om var ytterligare information finns att tillgå.
  - d) Information om kortsiktiga handlingsplaner och förebyggande åtgärder för att minska föroreningen eller exponering för den: uppgift om de sektorer som svarar för de största utsläppen och rekommenderade åtgärder för att minska utsläppen från antropogena källor.
  - e) Rekommenderade åtgärder för minskad exponering.
  - f) När överskridanden förväntas ska medlemsstaterna vidta åtgärder för att säkerställa att upplysningar om sådana förväntade överskridanden lämnas i största möjliga utsträckning.
3. Om det sker ett överskridande eller om det finns risk för överskridande av ett gränsvärde, ett målvärde, en skyldighet för genomsnittlig exponeringsminskning, ett tröskelvärde för larm eller ett tröskelvärde för information ska medlemsstaterna säkerställa att den information som avses i denna bilaga också förmedlas till allmänheten.
-

BILAGA XI

DEL A

Upphävda direktiv och förteckningar över ändringar av dessa (som det hänvisas till i artikel 31)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG (EUT L 23, 26.1.2005, s. 3)	
Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 219/2009 (EUT L 87, 31.3.2009, s. 109)	endast punkt 3.8 i bilagan
Kommissionens direktiv (EU) 2015/1480 (EUT L 226, 29.8.2015, s. 4)	endast artiklarna 1 och 2
Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG (EUT L 152, 11.6.2008, s. 1)	

DEL B

Tidsfrister för införlivande med nationell rätt (som det hänvisas till i artikel 31)

Direktiv	Tidsfrist för införlivande
2004/107/EG	15 februari 2007
2008/50/EG	11 juni 2010
(EU) 2015/1480	31 december 2016

BILAGA XII

Jämförelsetabell

Detta direktiv	Direktiv 2008/50/EG	Direktiv 2004/107/EG
Artikel 1	—	—
Artikel 2	Artikel 1	Artikel 1
Artikel 3	Artikel 32	Artikel 8
Artikel 4	Artikel 2	Artikel 2
Artikel 5	Artikel 3	—
Artikel 6	Artikel 4	Artikel 4.1
Artikel 7	Artiklarna 5 och 9.2 Bilaga II, avsnitt B	Artikel 4.2, 4.3 och 4.6 Bilaga II, avsnitt II
Artikel 8	Artiklarna 6 och 9.1	Artikel 4.1–4.5 och 4.10
Artikel 9	Artiklarna 7 och 10 Bilaga V, avsnitt A, punkt 1, fotnot 1	Artikel 4.7, 4.8 och 4.11
Artikel 10	—	Artikel 4.9
Artikel 11	Artiklarna 8 och 11	Artikel 4.12 och 4.13
Artikel 12	Artiklarna 12, 17.1, 17.3 och 18	Artikel 3.2
Artikel 13	Artiklarna 13, 15, 16.2 och 17.1	Artikel 3.1 och 3.3
Artikel 14	Artikel 14	—
Artikel 15	Artikel 19, första punkten	—
Artikel 16	Artikel 20	—
Artikel 17	Artikel 21	—
Artikel 18	Artikel 22	—
Artikel 19	Artiklarna 17.2 och 23	Artiklarna 3.3 och 5.2
Artikel 20	Artikel 24	—
Artikel 21	Artikel 25	—
Artikel 22	Artikel 26	Artikel 7
Artikel 23	Artikel 19 andra stycket och artikel 27 Bilaga III, avsnitt D	Artikel 5.1 och 5.4
Artikel 24	Artikel 28	Artikel 4.15
Artikel 25	—	—
Artikel 26	Artikel 29	Artikel 6
Artikel 27	—	—
Artikel 28	—	—
Artikel 29	Artikel 30	Artikel 9

Detta direktiv	Direktiv 2008/50/EG	Direktiv 2004/107/EG
Artikel 30	Artikel 33	Artikel 10
Artikel 31	Artikel 31–	—
Artikel 32	Artikel 34	Artikel 11
Artikel 33	Artikel 35	Artikel 12
Bilaga I	Bilagorna VII, XI, XII, XIII och XIV	Bilaga I
Bilaga II	Bilaga II, avsnitt B	Bilaga II, avsnitt I
Bilaga III	Bilagorna V och IX	Bilaga III, avsnitt IV
Bilaga IV	Bilagorna III och VIII	Bilaga III, avsnitt I, II och III
Bilaga V	Bilaga I	Bilaga IV
Bilaga VI	Bilaga VI	Bilaga V
Bilaga VII	Bilagorna IV och X	—
Bilaga VIII	Bilaga XV	—
Bilaga IX	—	—
Bilaga X	Bilaga XVI	—
Bilaga XI	—	—
Bilaga XII	Bilaga XVII	—

Tjänsteskrivelse

2025-10-10

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diariennr: KS-2025/00063

KSPLU Informationsärenden 2025

Förslag till beslut

Ärendebeskrivning

- Mobilitetsnorm inför remiss, Ebba Sundström – 10 min
- Innanför ringleden, Thomas Lundgren + detaljplan – 20 min
- Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen, Thomas Lundgren – 10 min
- Prognos för bostadsbyggande, Kajsa Dahlberg, Daniel Levisson – 15 min
- Markanvisning Klockarbäckens handelsområde, Emilio Arango Nilsson, Per Westergren – 10 min
- Markanvisning Olofsdal, Erik Sjöberg, Anna Flatholm, Lars-Jonas Kaddik – 15 min
- Stadsdirektören informerar

Totalt: 80 min

Beslutsunderlag

Beredningsansvariga

Elin Pietroni

Beslutet ska skickas till

Förnamn, Efternamn
Befattning

Olov Häggström
Utredare

Tjänsteskrivelse

Kommunstyrelsens
planeringsutskott

Diarienumr: KS-2025/00025

KSPLU Anmälningssärenden 2025-10-21

Förslag till beslut

Remisser

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet - Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026-2037. Strategisk utveckling för yttrande till Kommunstyrelsen som skickar kommunens yttrande till Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet). Sista dag för Umeå kommun att besvara remissen är 30 december 2025. Tidplan: KSNAU 2025-11-25 KS 2025-12-02

Regional utveckling - Förslag till länstransportplan för Västerbotten 2026-2037. Strategisk utveckling för eget yttrande till Regional utveckling senast 20 november 2025

Förnamn, Efternamn
Befattning

Therese Stellén

Från: planrevidering@trafikverket.se
Skickat: den 30 september 2025 13:22
Till: planrevidering@trafikverket.se
Ämne: Remiss förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026-2037
Bifogade filer: Remissmissiv.pdf

Uppföljningsflagga: Följ upp
Flagga: Har meddelandeflagga

Du får inte ofta e-post från planrevidering@trafikverket.se. [Läs om varför det här är viktigt](#)
Trafikverket remitterar här med sitt förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026-2037.

Se bifogat remissmissiv.

REMISS

1 (2)

Ärendenummer
TRV 2025/37255
Motpartens ärendenummer
LI2025/01587

Dokumentdatum
2025-09-30

Konfidentialitetsnivå
2 Intern

Mottagare
Enligt sändlista

Kopia till
Trafikverkets generaldirektör
Trafikverkets överdirektör
Diariet
Verksgemensam styrning
GD-sekreterare
Webb- och projektstöd

Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037

På uppdrag av regeringen remitteras Trafikverkets förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037. Utöver förslaget till nationell plan remitteras även Trafikverkets redovisning av regeringsuppdraget om att utforma ett stöd till investeringar i ombordutrustning för ERTMS (TRV2025/17432). Redovisningarna är tillgängliga på Trafikverkets webbplats [Nationell plan 2026-2037 - Bransch](#).

Remissyttranden ska ha kommit in till Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) **senast den 30 december 2025**. Svaren bör lämnas per e-post till li.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till li.transport.remissvar@regeringskansliet.se. Ange diarienummer LI2025/01587 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet. Frågor om förlängd remisstid ställs till Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet).

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

TMALL 0422 Brev 4.0

Ärendenummer
TRV 2025/37255
Motpartens ärendenummer
LI2025/01587

Dokumentdatum
2025-09-30

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta. För andra remissinstanser innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter. Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

Roberto Maiorana
Generaldirektör

Pär-Erik Westin
Strategisk planerare

par-erik.westin@trafikverket.se
Direkt: 010-123 6157
Mobil: 073-598 4296

Trafikverket

Adress: 781 89 Borlänge
Besöksadress: Röda vägen 1
Telefon: 0771-921 921
trafikverket.se

Dokumentegenskaper, Ärendenummer TRV 2025/37255, Motpartens ärendenummer LI2025/01587, Dokumentdatum 2025-09-30, Dokumenttyp BREV. Konfidentialitetsnivå.1 Ej känslig

Ovanstående textfält är endast avsett att läsas digitalt och får ej tas bort. Det innehåller uppgifter från sidhuvudet och gör att dokumentets egenskaper blir tillgängliga enligt Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.

Trafikverket
781 89 Borlänge
Besöksadress: Röda vägen 1

Texttelefon: 010-123 50 50
Telefon: 0771 - 921 921
trafikverket@trafikverket.se
www.trafikverket.se

Pär-Erik Westin
Transportsystemutveckling
Direkt: +46 123 61 57
Mobil: +46 73 598 42 96
par-erik.westin@trafikverket.se

Från: Annika Dalén
Skickat: den 15 oktober 2025 09:47
Till: Umeå kommun; Strategisk utveckling; Elin Lindqvist
Kopia: Linda Gustafsson
Ämne: Sv: Remiss av förslag till länstransportplan för Västerbotten 2026-2037

JUSK avstår från att yttra sig (pga tidsplanen från regionen som blir för tajt)

Med vänliga hälsningar,
Annika Dalén
 Utvecklingsstrateg jämställdhet
 090-16 58 91
annika.dalen@umea.se
 Umeå kommun
 Stadsledningskontoret
 901 84 Umeå
 Besöksadress: Skolgatan 31A
www.umea.se/jamstallldhet

Läs om behandling av personuppgifter och dataskydd: www.umea.se/dataskydd

---

Från: Umeå kommun
Skickat: den 14 oktober 2025 12:40
Till: Strategisk utveckling ; Elin Lindqvist
Kopia: Linda Gustafsson ; Annika Dalén
Ämne: VB: Remiss av förslag till länstransportplan för Västerbotten 2026-2037
 Hej!

Strategisk utveckling för eget yttrande till Regional utveckling. Sista dag för att besvara remissen är **20 november 2025**. Kopia på yttrande skickas till ksdiarium@umea.se, märk ämnesraden med diarienummer: KS-2025/00919.

Kopia till Linda Gustafsson och Annika Dalén med svar till KS diarium om JUSK ska yttra sig eller inte.

Med vänlig hälsning
 Registrator
 090 – 16 10 00
umea.kommun@umea.se

Umeå kommun
 901 84 Umeå
 Besöksadress: Skolgatan 31A
www.umea.se

Läs om behandling av personuppgifter och dataskydd: www.umea.se/dataskydd

---

Från: Regional Utveckling
Skickat: den 13 oktober 2025 10:36
Till: info@blavagen.se; info@foretagarna.se; vasterbotten@foretagarna.se; Jonas Nordin ;

info ; asa.andersson@handelskammaren.ac; info@htairport.se; Infrastruktur i Umeå AB ; juvik@ihr.no; info@inlandsbanan.se; Karolina Filipsson ; info@kvarken.org; vasterbotten@lrf.se; info@lyckseleairport.se; vasterbotten ; harriet.soder@lanstrafikeni.se; karin.lundberg@storuman.se; allan@ru.no; vasterbotten@naturskyddsforeningen.se; post@nfk.no; info@norrbottenbanan.se; Joakim Berg ; registrator.nord@polisen.se; info@pro.se; Jenny Lundqvist ; Ordföranden i Regionstyrelsen Jämtlands län (region@regionjh.se) ; regionnorrbotten@norrbotten.se; region@regionvasterbotten.se; region.vasternorrland@rvn.se; lars_astrand@hotmail.com; stefan.dubois@msverige.se; Kansli ; info@sca.com; info@sft.se; portof.skelleftea@skelleftea.se; ante@sapmi.se; vasterbotten@svensktnaringsliv.se; info@akeri.se; trafikverket@trafikverket.se; lulea@trafikverket.se; info@transportforetagen.se; info@umeaairport.se; Mikael Isaksson ; registrator@umu.se; info@vasek.fi; airport@vilhelmina.se; Annika Sandström ; info@obotnia.fi; kommunen@bjurholm.se; Dorotea Kommun ; kommun@lycksele.se; kommun@mala.se; ks@mala.se; kommun@nordmaling.se; info@norsjo.se; kommun@robertsfors.se; robkomm@robertsfors.se; kundtjanst@skelleftea.se; Kommunstyrelsen ; kommun@sorsele.se; info@storuman.se; vilhelmina.kommun@vilhelmina.se; vindelns.kommun@vindeln.se; vannas.kommun@vannas.se; Umeå kommun ; kommun@asele.se

Kopia: Maud K Eriksson

Ämne: Remiss av förslag till länstransportplan för Västerbotten 2026-2037

Välkommen att lämna synpunkter på förslag till ny länsplan för transportinfrastruktur i Västerbottens län 2026–2037.

Förslaget bifogas detta mejl samt finns tillgängligt på Region Västerbottens [hemsida](#).

Svar på remissen

Svaret skickas in senast den **20 november 2025** i både word och pdf format. Ange diarienummer RUN 156-2025. Svaret skickas till regionalutveckling@regionvasterbotten.se med kopia till maud.ericson@regionvasterbotten.se

Frågor under remisstiden besvaras av:

maud.ericson@regionvasterbotten.se

Mvh,

Regional utveckling,

Region Västerbotten

Köksvägen 11, 907 37 Umeå

Från: Regional Utveckling <regionalutveckling@regionvasterbotten.se>
Skickat: den 13 oktober 2025 10:36
Till: info@blavagen.se; info@foretagarna.se;
vasterbotten@foretagarna.se; Jonas Nordin; info;
asa.andersson@handelskammaren.ac; info@htairport.se;
Infrastruktur i Umeå AB; juvik@ihr.no; info@inlandsbanan.se;
Karolina Filipsson; info@kvarken.org; vasterbotten@lrf.se;
info@lyckseairport.se; vasterbotten;
harriet.soder@lanstrafikeni.se; karin.lundberg@storuman.se;
allan@ru.no; vasterbotten@naturskyddsforeningen.se;
post@nfk.no; info@norrbotniabanan.se; Joakim Berg;
registrator.nord@polisen.se; info@pro.se; Jenny Lundqvist;
Ordföranden i Regionstyrelsen Jämtlands län (region@regionjh.se);
regionnorrboten@norrboten.se; region@regionvasterbotten.se;
region.vasternorrland@rvn.se; lars_astrand@hotmail.com;
stefan.dubois@msverige.se; Kansli; info@sca.com; info@sft.se;
portof.skelleftea@skelleftea.se; ante@sapmi.se;
vasterbotten@svensktnaringsliv.se; info@akeri.se;
trafikverket@trafikverket.se; lulea@trafikverket.se;
info@transportforetagen.se; info@umeaaairport.se; Mikael Isaksson;
registrator@umu.se; info@vasek.fi; airport@vilhelmina.se; Annika
Sandström; info@obotnia.fi; kommunen@bjurholm.se; Dorotea
Kommun; kommun@lycksele.se; kommun@mala.se; ks@mala.se;
kommun@nordmaling.se; info@norsjo.se;
kommun@robertsfors.se; robkomm@robertsfors.se;
kundtjanst@skelleftea.se; Kommunstyrelsen; kommun@sorsele.se;
info@storuman.se; vilhelmina.kommun@vilhelmina.se;
vindeln.kommun@vindeln.se; vannas.kommun@vannas.se; Umeå
kommun; kommun@asele.se
Kopia: Maud K Eriksson
Ämne: Remiss av förslag till länstransportplan för Västerbotten 2026-2037
Bifogade filer: Missiv. Länsplan för transportinfrastruktur Västerbotten 2026-
2037.pdf; Remissversion. Länsplan för transportinfrastruktur
Västerbotten 2026-2037.pdf
Uppföljningsflagga: Följ upp
Flagga: Har meddelandeflagga

Välkommen att lämna synpunkter på förslag till ny länsplan för transportinfrastruktur i Västerbottens län 2026–2037.

Förslaget bifogas detta mejl samt finns tillgängligt på Region Västerbottens [hemsida](#).

Svar på remissen

Svaret skickas in senast den **20 november 2025** i både word och pdf format. Ange diarienummer RUN 156-2025. Svaret skickas till

regionalutveckling@regionvasterbotten.se med kopia till maud.ericson@regionvasterbotten.se

Frågor under remisstiden besvaras av:

maud.ericson@regionvasterbotten.se

Mvh,

Regional utveckling,
Region Västerbotten
Köksvägen 11, 907 37 Umeå

2025-10-10

MISSIV

Dnr: RUN 156-2025

Remiss av förslag till Länsplan för Västerbotten 2026–2037

Välkommen att lämna synpunkter på förslag till ny länsplan för transportinfrastruktur i Västerbottens län 2026–2037.

Förslaget bifogas detta mejl samt finns tillgängligt på Region Västerbottens hemsida.

Förslaget till länsplan har utarbetats av tjänstepersoner på Regionala Utvecklingsförvaltningen på Region Västerbotten och Trafikverket Norra har bistått med kalkyler och bedömningar.

Regionala utvecklingsnämnden vid Region Västerbottens antog den 2 oktober 2025 förslaget till Länsplan för Västerbottens län 2026–2037. Efter att planen är remitterad och sammanställd fattar Regionala utvecklingsnämnden den 10 december 2025 slutgiltigt beslut om Länsplan för Västerbottens län 2026–2037. Senast den 20 januari 2026 ska länsplanen sändas in till Regeringen som fattar beslut om slutgiltiga ramar. Därefter ska planen fastställas av Region Västerbotten.

Svar på remissen

Svaret skickas in senast den **20 november 2025** i både word och pdf format. Ange diarienummer RUN 156-2025. Svaret skickas till regionalutveckling@regionvasterbotten.se med kopia till maud.ericson@regionvasterbotten.se

Frågor under remisstiden besvaras av:

maud.ericson@regionvasterbotten.se

Bilagor

Missiv

Förslag till Länsplan, Västerbottens län perioden 2026–2037.

Remissinstanser

Länets kommuner
Föreningen Blå vägen
Företagarna i Västerbotten
Handelskammaren i Västerbotten
Hemvan Tärnaby Airport
INAB
Inlandsbanan AB
Kollektivtrafikmyndigheten i Västerbotten
Kvarkenrådet
LRF Västerbotten
Lycksele flygplats
Länsstyrelsen Västerbotten
Länstrafiken Västerbotten
Mittskandia
Naturskyddsföreningen i Västerbotten
Nordlands Fylkeskommune
Norrbotten AB
Norrtåg AB
Polismyndigheten i Västerbotten
PRO Västerbotten
Region 10
Region Jämtland Härjedalen
Region Norrbotten
Region Västerbotten
Region Västernorrland
Riksförbundet enskilda vägar
Riksförbundet M Sverige
Sametinget
SCA Obbola
Skellefteå Airport
Skellefteå Hamn
Svenska samernas riksförbund
Svenskt Näringsliv i Västerbotten
Sveriges Åkeriföretag Norr
Trafikverket
Trafikverket Nord
Transportföretagen
Umeå Airport
Umeå Hamn
Umeå Universitet
Vasek
Vilhelmina flygplats
Västerbottens Turismen
Österbottens landskapsförbund

Länstransportplan 2026–2037

Västerbottens län

Remissversion

INNEHÅLL

1. INLEDNING	2
2. PLANERINGSUPPDRAGET	3
2.1. Ekonomiska ramar	3
2.2. Vad styr upprättandet av länsplanen?	4
2.3. Länsplanens inriktning och planeringsförutsättningar	7
3. REGIONALA MÅL FÖR TRANSPORTSYSTEMET	7
4. TRANSPORTSYSTEMET -NUVARANDE INFRASTRUKTUR OCH BEHOV	8
4.1. Fungerande infrastruktur- en förutsättning för samhällsutveckling	9
4.2. Ett robust och kapacitetsstarkt vägnät	9
4.3. Järnvägssystemet länkar samman Västerbotten med världen	12
4.4. Flyget	14
4.5. Hamnarna	15
4.6. Kollektivtrafiken	17
4.7. Gång och cykel	18
5. ÅTGÄRDSPLANERING	19
6. STRATEGISK INRIKTNING OCH PRIORITERINGAR	20
7. ÅTGÄRDSKATEGORIER	21
8. ÅTGÄRDER OCH FÖRDELNING AV INVESTERINGSMEDEL	24
8.1. Prioriterade åtgärder- investeringar över 75 Mkr	26
8.2. Gång och cykelåtgärder längs statligt vägnät	29
8.3. Miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder längs statligt vägnät	30
8.4. Kollektivtrafikåtgärder längs statligt vägnät	31
8.5. Övrig finansiering	32
9. Behov av utredningar	33
10. Effektbedömning och målpuppfyllelse	34
11. Planens bedömda effekt	35
11.1. Effekter på transportpolitiska mål	35
11.2. Funktionsmålet om tillgänglighet	35
11.3. Jämställdhet	36
11.4. Hänsynsmålet om säkerhet, miljö och hälsa	36
12. Samlad miljöbedömning	37
12.1. Strategiska vägval och alternativa inriktningar av planen	38
12.2. Sammanfattande bedömning	38
12.3. Riktningsanalys	38

1. INLEDNING

Västerbotten är ett län där människor trivs, utvecklas och vill stanna kvar. Med 280 000 invånare år 2025 och en lång period av befolkningstillväxt är det tydligt att länet erbjuder goda livsvillkor och i en tid där kreativitet, kunskap och samverkan är avgörande för regional utveckling, är människorna Västerbottens viktigaste resurs. Detta bekräftas i den senaste mätningen av BRP+, ett breddat mått på regional utveckling som inkluderar livskvalitet tillsammans med ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Västerbotten har det högsta indexvärdet för livskvalitet i hela Sverige, 73 jämfört med rikssnittet på 46. Även i den samlade hållbarhetsbedömningen placerar sig länet i toppskiktet, med det tredje högsta värdet bland alla län. Resultaten visar att Västerbotten har ett starkt utgångsläge för en fortsatt stark regional utveckling.

Världen omkring Västerbotten förändras snabbt och påverkar hela länet. Globala konflikter, geopolitiska spänningar och ett ökat säkerhetshot påverkar trygghet, beredskap och framtidstro. Sveriges medlemskap i NATO innebär nya förutsättningar för totalförsvaret, samtidigt som hotbilden breddas från militära angrepp till cyberattacker, desinformation och terrorism. Under senare år har klimatförändringar, nya handelsvägar och stormaktsintressen skapat en mer osäker säkerhetspolitisk situation som ställer nya krav på transportinfrastrukturen och i viss mån ritar om kartan.

För att Västerbotten ska kunna fortsätta att vara en attraktiv plats att bo och verka på blir de funktionella kopplingarna mellan platser är avgörande. Pendling, handel, utbildning och besöksnäring binder samman olika delar av länet. Att förstå kopplingarna är centralt för att kunna ta vara på hela länets potential. Varje plats har unika förutsättningar som behöver beaktas och samtidigt behöver man bygga ett sammanhängande system där olika platser kan stärka varandra. Västerbottens framtid formas inte av enskilda platser utan av hur dessa platser hänger ihop.

Transportsystemen omfattar den fysiska infrastrukturen i form av vägar, gång- och cykelbanor, järnvägar, flygplatser samt farleder och hamnar. För ett fungerande transportsystem behövs även fordon, resecentrum, hållplatser och tekniska lösningar som på olika sätt underlättar användningen. Att det finns ett brett och väl fungerande transportsystem samt en digital infrastruktur, som knyter ihop städer, lands- och glesbygder i Västerbotten med varandra och vidare till omvärlden, är en nyckelfaktor för att kunna nå målen i de övriga prioriteringarna. Att förstå kopplingarna är centralt för att kunna ta vara på hela länets potential. Varje plats har unika förutsättningar som behöver beaktas och samtidigt behöver man bygga ett sammanhängande system där olika platser kan stärka varandra. Västerbottens framtid formas inte av enskilda platser utan av hur dessa platser hänger ihop.

2. PLANERINGSUPPDRAGET

Regeringen beslutade den 20 mars 2025 att ge Trafikverket i uppdrag att upprätta nationell transportplan för investeringar på järnvägsnätet och det nationella stamvägnätet. Samtidigt gavs Region Västerbotten i möjlighet att revidera den regionala länsplanen för transportinfrastruktur som pekar ut den långsiktiga strategiska inriktningen för hur länets transportsystem ska utvecklas och vilka prioriteringar och investeringar man avser genomföra perioden 2026-2037.

Direktivet fastslår att den av regionen upprättade regionala transportinfrastrukturplanen ska beskriva vilka åtgärder som bör prioriteras för att bidra till uppfyllanden av de transportpolitiska målsättningarna samt klimatmålen. Prioritet bör ges till åtgärder som förbättrar trafiksäkerheten och ska inriktas mot åtgärder i infrastrukturen utan omotiverade inskränkningar gällande framkomlighet eller transporteffektivitet.

Parallellt med detta arbete upprättar Trafikverket nationell transportplan för investeringar på järnvägsnätet och det nationella stamvägnätet. Tillsammans med Nationell plan för transportsystemet visar den regionala transportinfrastrukturplanen vilka investeringar som ska göras i Skåne och hur statens pengar ska fördelas på den regionala infrastrukturen under kommande tolvårsperiod. Planen ska bidra till att möjliggöra infrastruktur till en hållbar utveckling av transportsystemet.

Tillsammans med Nationell plan för transportsystemet visar den regionala transportinfrastrukturplanen vilka investeringar som ska göras i Västerbotten och hur statens pengar ska fördelas på den regionala infrastrukturen under kommande tolvårsperiod. Planen ska bidra till att möjliggöra infrastruktur och till en hållbar utveckling av transportsystemet.

2.1. EKONOMISKA RAMAR

Planeringsramen för länstransportplanen i Västerbotten uppgår för planperioden 2026-2037 till 1 708 miljoner kronor vilket innebär en genomsnittlig årlig ram på knappt 142 miljoner kronor. Motsvarande ram för föregående period (år 2022–2037) var 1054 miljoner.

Ramen är fördelad på tre perioder för de 12 år som planen gäller år 1–4, år 5–8 och år 9–12 och fördelningen mellan perioderna framgår av tabell 1. Det verkliga budgetutfallet för planen i genomförandet påverkas av hur den löpande infrastrukturplaneringen löper på över tid samt Trafikverkets årliga budgettilldelning av regeringen samt Trafikverkets verksamhetsplanering.

Tabell 1. Fördelning av medel per åtgärdskategori – per fyraårsperiod och totalt – i länstransportplan 2026-2037
Västerbottens län

Åtgärdskategori	2026-2029 mkr	2030-2033 mkr	2034-2037 mkr	2026-2037 Totalt mkr
Väg/Miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder	324	191	185	700
Gång- och cykelväg	310,5	80	46,5	437
Kollektivtrafikåtgärder	75	120	205	400
Medfinansiering enskilda vägar	19	16	16	51
Samfinansiering nationell plan	20	50	50	120
Fördelning mellan perioder (Angivet i Mkr)	748,5	457,0	502,5	1708

Den ekonomiska planeringsram som tilldelats Region Västerbotten för perioden 2026–2037 är drygt 60 procent högre än planeringsramen för föregående period 2022–2033. Inför denna planomgång har medfinansiering från den nationella planen till trafiksäkerhetshöjande åtgärder som mitträckesseparering av vägar och cykelåtgärder upphört. Det har tidigare varit möjligt att få medfinansiering med upp till 50 procent för dessa åtgärder. Att bygga om vägar till mötesfria där trafikflödena är höga för att öka trafiksäkerheten kostsamt. Region Västerbotten beklagar att möjligheten till medfinansiering upphört och konstaterar att utbyggnaden av mötesfria vägar längs det statliga regionala vägnätet riskerar att avstanna.

Därtill har kostnaderna för investeringar i transportinfrastrukturen skenat och medfört att de objekt som genomförts blivit avsevärt dyrare än vad kalkylerna visat till följd av det ekonomiska världsläget. Sett till detta kan det konstateras att de medel som tilldelats länsplanen, oaktat en historiskt stor ökning av den ekonomiska ramen, på intet sätt är tillräckliga för att kunna genomföra de åtgärder i transportsystemet som skulle behövas och att en stor del av ökningen äts upp av ovan nämnda orsaker.

2.2. VAD STYR UPPRÄTTANDET AV LÄNSPLANEN?

Region Västerbotten har regeringens uppdrag att planera för den regionala transportinfrastrukturen. I Region Västerbottens uppdrag som länsplaneupprättare ges möjlighet att, efter direktiv från regeringen, upprätta förslag till en regional för transportinfrastruktur. Hur länstransportplanen ska upprättas och vad som kan finansieras styrs av *”Förordning (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur”*.

Länstransportplanen ska ange den strategiska inriktningen för länets transportinfrastruktur för kommande tolvårsperiod och i den fastställs prioriteringar för en trafikslagsövergripande plan som ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling av infrastrukturnätet. Planen ska samla, tydliggöra, konkretisera och ge en inriktning för Västerbottens transportsystem avseende användning, utveckling och effektivare nyttjande av infrastrukturen. I förordningen framgår

det även att länsplanen ska upprättas med hänsyn till de samlade transportbehoven för respektive region och ska omfatta:

- Investeringar i statliga vägar som inte ingår i stamvägnätet.
- Åtgärder i sådana anläggningar m.m. för vilken statlig medfinansiering kan beviljas enligt 2 § förordningen (2009:237) om statlig medfinansiering till vissa regionala kollektivtrafikanläggningar m.m.
- Åtgärder som kan påverka transportefterfrågan och val av transportsätt samt åtgärder som ger effektivare användning av befintlig infrastruktur.
- Åtgärder i andra icke statligt finansierade anläggningar av betydelse för det regionala transportsystemet som bör redovisas i planen.

Länsplanen får avse investeringar och förbättringsåtgärder för vilka Trafikverket har ansvaret enligt förordningen (2009:236) om en nationell plan för transportinfrastruktur. Länsplanen får även avse byggande och drift av enskilda vägar enligt förordning (2010:137).

Planen ska omfatta investeringar i statliga regionala vägar vilket innefattar samtliga statliga vägar, förutom E4, E12 och väg E45. Dessa ingår i det nationella stamvägnätet och investeringar för dessa fastställs i den nationella planen. Det regionala vägnätet innefattar även gång- och cykelvägnätet samt kollektivtrafikanläggningar. I Länstransportplanen avsätts även medel för statlig medfinansiering av miljö- och trafiksäkerhetshöjande åtgärder längs det kommunala vägnätet, medfinansiering av kollektivtrafikanläggningar och medfinansiering av åtgärder i det enskilda vägnätet.

Däremot innefattar länstransportplanen inte drift- och underhållsåtgärder, bärighetsåtgärder eller vidmakthållande av transportsystemet utan dessa poster hanteras via den nationella transportplanen. Planerna ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling av landets transportinfrastruktur. Planeringen av transportsystemet är ett komplext område som kräver att många aktörer samverkar och för dialog i syfte att skapa en god helhetslösning och samsyn kring utvecklingen av transport-infrastruktursystemet.

Till grund för planeringen finns ett antal kriterier, riktlinjer och mål att förhålla sig till och dessa beskrivs förutom i förordningen, i inriktningsunderlaget och dels i infrastrukturpropositionen som sedan mynnar ut i ett regeringsdirektiv att upprätta nationell och regionala planer för transportinfrastrukturen.

Inriktningsunderlaget för planperioden 2026-2037 presenterades av Trafikverket i januari 2024. I inriktningsunderlaget beskrivs myndighetens förslag för den långsiktiga inriktningen för utvecklingen av infrastrukturplaneringen. Trafikverket anser sammantaget att det är

angeläget att:

- rusta, effektivisera och modernisera den befintliga infrastrukturen
- vidta åtgärder för att klara dels klimat- och trafiksäkerhetsmålen, dels klimatförändringar och yttre hot
- hushålla med resurser genom att minska kostnader, prioritera noga

Inriktningsunderlaget gick ut på remiss och Region Västerbotten fick möjlighet att ge sin syn på underlaget. Tillsammans med dessa svar utgör inriktningsunderlaget det formella beslutsunderlaget till regeringens infrastrukturproposition.

I oktober 2024 presenterade regeringen proposition ”Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera”. Propositionen fastslår inriktning samt ramarna för den nationella transportinfrastrukturplanen 2026–2037. Av propositionen framgår den ekonomiska ramen och inriktningen på satsningar i transportinfrastrukturen för planperioden år 2026–2037. Planeringsramen för planperioden är 1171 miljarder kronor, vilket är en ökning med 372 miljarder kronor jämfört med planeringsperioden år 2022–2033. Medlen skall enligt propositionen fördelas som följer:

- Utveckling av transportsystemet: 607 miljarder kronor
- Vidmakthålla inkl. reinvesteringar av statliga järnvägar: 210 miljarder kronor
- Vidmakthålla inkl. reinvesteringar av statliga vägar samt statlig medfinansiering till enskilda vägar: 357 miljarder kronor

I mars 2025 presenterade regeringen sitt direktiv till åtgärdsplanering och uppdrag till Trafikverket och länsplaneupprättarna att initiera åtgärdsplaneringen och ta fram nationell plan och regionala planer för utveckling av transportsystemet. Direktivet fastslår de preliminära ramarna för den regionala transportinfrastrukturen och övriga krav som åtgärdsplaneringen ska eller bör uppfylla. Regionerna ska redovisa sina planer till regeringen senast den 20 januari. Direktivet fastslår att den av regionen upprättade regionala transportinfrastrukturplanen ska beskriva vilka åtgärder som bör prioriteras för att bidra till uppfyllanden av de transportpolitiska målsättningarna samt klimatmålen. Prioritet bör ges till åtgärder som förbättrar trafiksäkerheten och ska inriktas mot åtgärder i infrastrukturen utan omotiverade inskränkningar gällande framkomlighet eller transporteffektivitet. Utöver vad som anges i förordning (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur ska följande redovisas i de regionala transportplanerna:

- Hur de ekonomiska ramarna för planperioden ska fördelas på olika åtgärder och typer av åtgärder. I planen ska objekt som beräknas kosta över 75 miljoner kronor finnas

namngivna medan åtgärder som beräknas kosta under 75 miljoner kronor inte behöver anges i förslagen till länsplaner.

- Vilka prioriteringar som planförslagen baseras på.
- Om fyrstegsprincipen och ett trafikslagsövergripande perspektiv har tillämpats i planförslagen
- Hur mycket medel som går till åtgärder i infrastrukturen som förbättrar trafiksäkerheten.
- Hur mycket medel som går till samfinansiering av åtgärder i nationell plan samt hur mycket medel som avsätts till statlig medfinansiering.
- Miljöbedömning kopplat till respektive förslag till länsplan.

Samtidigt innebär samordningen att viss flexibilitet behöver finnas i planen och planeringen. Detta möjliggör ett mer effektivt och hållbart förverkligande av länets transportplan.

2.3. LÄNSPLANENS INRIKTNING OCH PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

Denna plan är en revidering av Länstransportplan Västerbotten 2022-2033 och eftersom planen är tolvårig och revideras vart fjärde år innebär det att redan beslutade men ej genomförda objekt flyttas med till den nya planen.

3. REGIONALA MÅL FÖR TRANSPORTSYSTEMET

Länstransportplanen är ett medel för att uppnå såväl nationella som regionala mål och strategier och tar sin utgångspunkt i såväl transportpolitiska mål som regionala strategier och planer. Målet med länstransportplanen är att, utifrån Västerbottens förutsättningar, utveckla och upprätthålla en väginfrastruktur som skapar goda livsmiljöer och möjliggör hållbara transporter i länet och på bästa sätt fördela resurser för utveckling av transportinfrastrukturen i Västerbotten.

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska bidra till att ge människor och gods en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet. Västerbotten är Sveriges näst största län och präglas av långa avstånd. I Västerbottens län bor närmare 280 000 invånare, varav ungefär 80 procent bor i kustkommunerna. Det finns en stark och växande tjänstesektor som är kopplad både till de traditionella basnäringarna och nya branscher. Gruv-, skogs-, energi- och besöksnäringen är exempel på viktiga tillväxtsektorer i näringslivet som är beroende av god infrastruktur.

Region Västerbotten ska verka för att man ska kunna bo och verka i hela länet genom att:

- ha en hög standard på vägarna vad gäller framkomlighet och trafiksäkerhet
- ha ett väl fungerande järnvägssystem för såväl gods- som personresor
- ha goda flygförbindelser till- och från länets flygplatser
- ha en god tillgänglighet till kollektivtrafik genom satsningar på bytespunkter, hållplatser och resecentrum
- fortsatta satsningar på att bygga ut gång- och cykelinfrastrukturen
- bidra till att minska fossila utsläpp från fordon och att klimatmålen uppnås

4. TRANSPORTSYSTEMET -NUVARANDE INFRASTRUKTUR OCH BEHOV

En ny kartläggning som gjorts av Accelerationskontoret visar att det pågår eller planeras investeringar i svensk industri till ett värde av 803 miljarder kronor i nyetableringar, tekniskiften och expansioner i fossilfri stålproduktion, vätgas, batterifabriker och gruvor. Av dessa 803 mnkr investeras 517 mnkr i de 4 nordligaste länen. Det är investeringar för jobb, tillväxt, exportintäkter och ökad hållbarhet. Den omfattande industriella utvecklingen som pågår i norra Sverige är kopplad till fossilfri produktion och elektrifiering till gagn för klimatomställningen och gör att norra Sverige kan bli ledande i den klimatomställning som är på gång i hela världen. Etableringarna och expansionerna är en följd av flera samverkande faktorer. Den viktigaste är företagens beslut att ställa om till fossilfria processer eller ta fram produkter som stödjer en mer klimatanpassad utveckling. Det i sin tur är en kombination av att företagen ser ökade krav hos slutkonsumenterna och att de tar sitt ansvar för en mer hållbar utveckling.

Utöver de nya etableringarna finns omfattande kompetensförsörjningsutmaningar kopplat till den pågående generationsväxlingen. De största utmaningarna återfinns inom branscherna utbildning, hälsovård, sjukvård och social omsorg, men efterfrågan på kompetens är stor även inom industri och IT-sektorn. För att säkra tillgången på kompetens är det mycket viktigt att erbjuda möjligheter för både personer som behöver höja sin kompetensnivå, såväl som för personer som behöver utöka eller komplettera sina kompetenser. Det är inte bara Västerbotten som upplever en period av minskande befolkning i arbetsför ålder, det gäller samtliga regioner som inte ligger i närheten av storstäder. Små och medelstora företag i Västerbotten har en längre period visat på en stark tillväxt inom såväl befintlig som ny industri. Regionens stora företag agerar draglok för tillväxten som i sin tur skapar öppningar och möjligheter men även utmaningar för små och medelstora företag som idag har en unik möjlighet att möta de behov som uppstår och ta position som underleverantörer till dessa, i sig en språngbräda till ytterligare internationella marknader. För Västerbottens verksamheter och organisationer är det viktigt med tillgång till rätt kompetens för ökad konkurrenskraft och för att kunna tillhandahålla samhällsfunktioner i en region glest befolkade områden och långa avstånd. Detta ställer höga krav på ett väl fungerande, robust

och kapacitetsstarkt transportinfrastrukturnät som möjliggör för gods- och persontransporter såväl inom- som till och från länet med samtliga transportslag.

4.1. FUNGERANDE INFRASTRUKTUR- EN FÖRUTSÄTTNING FÖR SAMHÄLLSUTVECKLING

Fungerande infrastruktur är centralt för nationell och regional konkurrenskraft och attraktivitet. Infrastrukturplaneringen ska bidra till att skapa förutsättningar för effektiva, kapacitetsstarka och hållbara gods- och persontransporter i hela landet. Långsiktig samhällsplanering är ett viktigt verktyg för att med förutsägbarhet och systematik verka för att uppnå denna utveckling på nationell, regional och lokal nivå.

De regionala transportsystemen omfattar även sträckningen i öst–västlig riktning som knyter ihop Västerbotten med Norge och Finland via förbindelsen över Kvarken. I länets västra del finns anslutande kopplingar till det nationella väg- och järnvägssystemet i nord–sydlig riktning. Länets hamnar och terminaler har tillsammans med de fem flygplatserna med reguljär trafik, också strategisk betydelse för att upprätthålla god tillgänglighet för länet som helhet. Kalla vintrar påverkar transportsystemens kvalitet och långa avstånd innebär stora investeringskostnader för underhåll och nyinvesteringar. Samtidigt finns ett behov av hög kvalitet i transportsystemet, för att minska restiderna för ett till ytan stort län. Därför behövs fysiska investeringar för att utveckla ett mer tillgängligt transportsystem, som behöver vara anpassade för förutsättningarna i Västerbotten samt dra nytta av den snabba teknikutvecklingen och utvecklingen av nya lösningar.

4.2. ETT ROBUST OCH KAPACITETSSTARKT VÄGNÄT

Västerbottens län har till följd av långa avstånd ett omfattande men glest vägnät med drygt 9 200 kilometer statlig väg och cirka 4 400 kilometerenskild väg med statsbidrag. Till detta kommer cirka 3 000 mil enskild väg utan statsbidrag. Under senare år har satsningarna på ett utbyggt vägnät för BK-4 på det funktionellt prioriterade vägnätet medfört att fler vägar i länet kunnat öppna upp för tyngre transporter. Men fortfarande är en stor del av vägtransportsystemet, framför allt anslutande vägar, inte byggt och dimensionerat för de laster som tillåts i dag. Detta innebär tillsammans med tjälsäkringsproblemen att en stor del av vägnätet har en oacceptabel standard.

Den undermåliga standarden på vissa vägar, framförallt i inlandet, medför allvarliga negativa konsekvenser för utvecklingsmöjligheterna i länet då ett rimligt fungerande vägsystem är en grundförutsättning dels för att kunna bosätta sig, dels för att kunna bibehålla och utveckla verksamheter i ett så geografiskt stort län som Västerbotten. Vägnätet har en avgörande betydelse för att länets orter ska kunna dra nytta av varandras styrkor och överbygga befintliga svagheter såväl inom länet som mot angränsande län. Detta är särskilt viktigt i de mer glest befolkade delarna, där det också är svårt att skapa alternativa transportmöjligheter

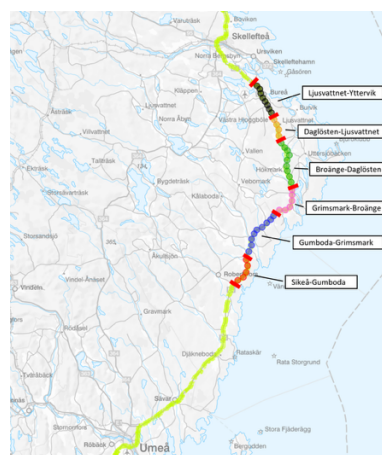
till bil och lastbil. Vägtransportsystemet i länet är relativt välutvecklat och vitt förgrenat, men har inte alltid högsta hastighetsstandard, trafiksäkerhetsstandard eller bärighetsklass. För Västerbottens län är vägnätets kvalitet nära sammankopplad med utvecklingsmöjligheterna inom bland annat besöksnäringen och skogsindustrin.

Europavägarna

Vägnätet i Västerbottens län innefattar de tre europavägarna E4, E12 och E45 som alla är viktiga stråk för regionen.

Väg E4

E4 har en stor betydelse för transportsystemets funktion i Västerbottens län och fungerar som en pulsåder för nord-sydliga transporter. På sträckan Umeå-Skellefteå pågår en ombyggnad av ett flertal sträckningar till mötteseparerad 2+1-väg. Två delsträckor saknas dock fortfarande i den nationella planen och är därmed ännu inte finansierade (Grimsmark-Broänge och Ljusvattnet-Yttervik) därtill pågår en fördjupad utredning för trafiklösningar på E4 vid Dåva/Umeå Eco Industrial Park. Byggandet av ringleden kring Umeå är nu så gott som klar och har haft en positiv effekt på framkomligheten och miljön i staden. Dock har vissa delar av systemet redan slagit i kapacitetstaket under de mest

Figur 1. Genomförda och planerade delsträckor för mötteseparering på väg E4 sträckan Umeå-Skellefteå

transportintensiva tiderna och kan komma att kräva åtgärder. Ett arbete för att få förbifart Skellefteå på plats pågår och åtgärden finns med som ett namngivet objekt i den nationella transportplanen. Anläggandet av förbifarten är av yttersta vikt för av såväl framkomlighets- som miljöskäl och blir en strategiskt viktig del av Skellefteåtriangeln.

Väg E12

E12 sträcker sig mellan Mo i Rana i Norge fram till Helsingfors i Finland och knyter samman Norden i öst- västlig riktning. Vägen fyller en viktig funktion för tillgängligheten för Västerbottens läns inland samt för samverkan mellan kust och inland. E12 är en viktig transportled för pendling, råvarutransporter och turism samtidigt som den löper genom flera byar och där utgör en lokalgata. Stråket har i tider av ett oroligt omvärldsläge fått en allt viktigare betydelse som försörjningsstråk för kommuner och orter från Helgeland/Mo i Rana i väster till Vasa och Österbotten i öster. Målsättningen för aktörerna längs E12-stråket är

förbättrade förutsättningarna för en fungerande försörjningskorridor, vilket gynnar näringslivet, civilsamhället och försvaret både i fredstid och i händelse av kris och krig.

Det finns ett flertal trafiksäkerhets- och tillgänglighetsbrister längs väg E12 där exempelvis delar av sträckan Umeå -Vännäs har en ÅDT på 8000- 12 000 fordon per körbana (källa NVDB). Vägen har en mycket ojämn standard där vissa delar är utbyggda till 2+1 väg med mötesseparering och en hastighet på 110 km/h samtidigt som andra delar fått hastighetssänkningar till 60 km/h vilket gör flödet ojämnt med många hastiga inbromsningar. Tilläggas kan att sträckningen har en hög andel blandtrafik. Dels går vägen genom mark som brukas vilket gör att andelen långsamgående arbetsfordon på sträckan tidvis är hög. Men det färdas även många A-traktorer, mopedförare och cyklister längs vägen vilket medför kilometerlånga bilköer under de mer intensiva trafiktimmarna då möjligheten att köra om är kraftigt begränsad. Vägens beskaffenhet gör den till en otrygg trafikmiljö och behovet av åtgärder är akut.

Väg 45

Inlandsvägen - väg E45 - har stor strategisk betydelse för Västerbottens läns inland. Dels på grund av dess betydelse för samverkan mellan inlandskommunerna inom och utom länet, dels som transportled för besöksnäringen till inlandet. Den har också stor betydelse för kopplingarna med Norge, samt utgör tillsammans med E4 länk i en viktig kommunikationsled i ett nord-sydligt perspektiv. Dagens dåliga vägstandard är dock ett hinder för att Inlandsvägen skall kunna fylla sin funktion. Även här ligger ett latent hot i form av ytterligare hastighetsnedsättningar som skulle innebära allvarliga regionförminsande konsekvenser i en redan gles del av Sverige. Därför blir den för Västerbottens län mest väsentliga åtgärden därför att säkerställa nuvarande hastighetsnivå och fullgott drift- och underhåll för E45:an.

Statliga vägnätet

Västerbottens län har cirka 10 procent av Sveriges statliga vägnät. Utöver europavägarna och delar av det regionala vägnätet är transportarbetet relativt måttligt. Samtidigt har dessa mer lågtrafikerade vägar en mycket viktig funktion för de medborgare och näringsliv som använder sig av dem. Drift- och underhållsåtgärderna av dessa vägar är av störst betydelse och behöver säkerställas. Medlen för drift och underhåll hanteras av Trafikverket inom ramen för den nationella transportplanen. Då många av vägarna i grunden inte byggts för den allt tyngre godstrafiken, har en bytande del av vägkapitalet brutits ned under senare decennier utan att tillräckliga medel först till drift och underhåll. Om man till detta lägger att senaste årens ändrade väderförhållanden med mildare vintrar, som en del bedömer är kopplade till klimatförändringarna, slits vägnäten än hårdare. Det innebär att om inte ökade resurser förs till drift och underhåll av vägnätet riskeras stora kapitalvärden och till slut.

Vägnätet är, särskilt avseende det finmaskiga, av undermålig kvalitet och standard vilket skapar tillgänglighetsproblem. Det finns en stark oro att vägnätet under kommande planperiod kommer att försämrats ytterligare om inte mer medel avsätts för vidmakthållande.

Enskilda vägnätet

I länet finns ett mycket omfattande nät av enskilda vägar. Det enskilda vägnätet i Västerbottens län är cirka tre gånger längre än det statliga. Större delen är skogsbilvägar, men närmare 300 mil har direkta funktioner för bofasta. Vägarna har, liksom det lokala vägnätet, stor betydelse för rekreation och friluftsliv, samt för enskilda individers resmöjligheter och för exempelvis skogsbrukets och gruvnäringens transporter. Trafikverket betalar ut statligt driftbidrag till enskilda vägar bland annat för att vägen ska hållas öppen för allmän trafik och för att underlätta för boende och näringsliv i glesbygd. De statliga bidragen för drift och underhåll som ges till enskilda vägar följer dock inte kostnadsutvecklingen, vilket medför successivt försämrad standard. Investeringsbehoven är stora, men då 30 procent skall finansieras av vägförening eller kommun, innebär detta behov av medel som är svåra att uppbringa. Detta innebär en stor risk att nödvändiga reinvesteringsåtgärder uteblir, med försämrad funktion som följd.

4.3. JÄRNVÄGSSYSTEMET LÄNKAR SAMMAN VÄSTERBOTTEN MED VÄRLDEN

Bristerna i järnvägssystemet är på sina håll mycket stora, det finns ett flertal flaskhalsar där avsaknaden av en kustnära modern järnväg mellan Umeå och Luleå, dubbelspår mellan Umeå C och Umeå Ö samt avsaknaden av elektrifiering av Tvärstråket Hällnäs-Storuman är bara några.

Stambanan genom övre Norrland sträcker sig genom länet i nord-sydlig riktning och har en stor betydelse för övre Norrland och Sverige som helhet. Betydande godsmängder till- och från övre Norrland fraktas längs denna. I nord-sydlig riktning finns även Inlandsbanan och Botniabanan. Dessa kompletteras i och med färdigställandet av Norrbotniabanan mellan Umeå och Luleå där den första etappen är påbörjad. Norrbotniabanan är en viktig länk som idag saknas, bland annat för att stärka kapaciteten vad gäller godstransporter och för att förbättra människors mobilitet.

De nord-sydliga järnvägsstråken kompletteras i öst-västlig riktning av tvärbanorna Storuman-Lycksele-Hällnäs, Bastuträsk-Skellefteå-Skelleftehamn och Umeå-Holmsund, Det finns stora brister i järnvägssystemet i form av avsaknad av elektrifiering på vissa sträckor, brister i signal- och säkerhetssystem, bristande bärighet, brist på mötesplatser och uppställningsspår samt behov av dubbelspår på vissa sträckor.

Västerbotniabanan/ tvärbanan Hällnäs-Storuman har en betydande funktion i järnvägssystemet och är en mycket viktig länk i det öst-västliga stråket både när det gäller godstransporter och arbetspendling. Sträckan trafikeras idag med diesellok då den saknar

elektrifiering vilket är negativt såväl när det gäller transporter som ur miljö och klimathänseende. En elektrifiering av tvärbanan Hällnäs-Storuman är nödvändig för att uppnå full effekt av Norrbottenbanan och för att få ett välfungerande sammanlänkat järnvägssystem. Region Västerbotten har via länstransportplanen tidigare finansierat en järnvägsplan mellan Hällnäs och Lycksele för att möjliggöra en elektrifiering av stråket i närtid. Region Västerbotten har även samfinansierat ett triangelspår i Storuman som länkar samman tvärbanan med Inlandsbanan på ett effektivt sätt och avsätter i denna plan investeringsmedel för kapacitetshöjande åtgärder med fokus på plankorsningar. Detta i syfte att bidra till att en elektrifiering av banan kommer till stånd.

Inlandsbanan, som ägs av staten men förvaltas av Inlandsbanan AB, har betydelse för godstransporter av främst skogsråvara och länkar samman till det övriga järnvägssystemet via sina tvärbanor. Under sommartid pågår också en relativt omfattande turisttrafik som har stor betydelse för besöksnäringen i Västerbottens inland.

Holmsundsbanan sträckan Gimonäs-Umeå hamn sammanlänkar stomnätet med regionens enda av EU utpekade strategiska hamn med TEN-T status och via järnvägsterminalen ute på Hillskär så länkas färjeförbindelsen mellan Vasa och Umeå ihop med det svenska järnvägssystemet. Stråket har också lyfts fram som betydelsefullt för totalförsvaret. Sträckan trafikeras idag av godstrafik men ambitionen från kommunen och Norrtåg är att utvidga persontrafiksystemet till Holmsund. Holmsundsbanan har idag brister vad gäller kapacitet och bärighet. Signalsystemet behöver också utvecklas och därtill finns ett antal plankorsningar som behöver byggas bort. Tillika som banorna till Piteå hamn och Skellefteå hamn har upprustats så behöver banan ut till Umeå hamn rustas för att klara kraven på ökade volymer, framtida persontrafik, EU:s intentioner att knyta de strategiska hamnarna till huvud nätet samt behoven vid kris och krig.

EU arbetar för att det ska finnas fungerande gods- och passagerarflöden i hela Europa. EU-kommissionen, medlemsstaterna och vårt grannland Norge har tillsammans pekat ut ett gemensamt transportnät, TEN-T, som är avgörande för att stärka EU:s konkurrenskraft och göra det möjligt för alla medborgare och företag att ta del av den inre marknaden. Botniska korridoren, som bland annat innefattar den ännu ej färdigbyggda Norrbottenbanan är en viktig del av det europeiska stomnätet för transporter (TEN-T) som knyter samman Europa. Botniska korridoren utgör Sveriges enda järnvägskoppling till Finland, och är en av EU:s viktigaste kopplingar till Norge och Arktis via Malmbanan. Botniska korridoren kopplar även samman norra Sverige med den europeiska kontinenten och sedan sommaren 2021 ingår den Botniska korridoren i Scandinavian–Mediterranean Corridor som är en del av EU:s stomnät. Transportnätet ska erbjuda snabba och konkurrenskraftiga transporter på järnväg genom hela Europa. För att uppnå detta har Sverige förbundit sig att till 2030 bygga bort kvarvarande flaskhalsar i stomnätet där Norrbottenbanan är en mycket viktig del.

Norrbotniabanan är en 27 mil lång järnväg som är under produktion där första sträckan mellan Umeå och Dåva planeras vara klar för drift kvartal fyra 2026. Den ingår i den Botniska korridoren som i sin tur är en del av det europeiska stomnätet TEN-T. Banan kommer att gå mellan Umeå och Luleå, över Robertsfors, Skellefteå och Piteå. Norrbotniabanan byggs med modern standard som tillåter både snabba och tunga transporter. Norrbotniabanan kommer att göra det möjligt för både persontrafik och godstransporter längst kusten. Den kommer att öka kapaciteten för godstrafik och sänka transportkostnaderna. Restiden mellan Umeå och Luleå kommer att halveras.

Införandet av det europeiska tågsäkerhetssystemet European Rail Traffic Management System (ERTMS) innebär vissa förbättringar men utgör samtidigt ett potentiellt hinder för vissa tågoperatörer på grund av de relativt höga kostnaderna i förhållande till nyttan. Detta kan innebära en suboptimering när det gäller nyttjandet av de delar som enbart förlitar sig på ERTMS som signalsystem.

För att kunna möta prognostiserade ökningar av persontransporter och godsflöden på järnvägen som helhet krävs investeringar i järnvägsnätet. Utöver det som nämnts ovan utgör sträckan Umeå C-Umeå Ö redan idag en kritisk flaskhals i järnvägssystemet. Avsaknaden av dubbelspår på sträckan ställer redan nu till med stora problem och under de närmsta åren bedöms problemet att eskalera. I Umeå har de intermodala volymerna ökat dramatiskt under de senaste tre åren och på Umeå kombiterminal hanterades närmare 100 000 TEU under 2024. I järnvägsnoden Umeå saknas kapacitet för tågbildning och vagnsuppställning. Därtill svarar inte spåranläggningarna mot kraven om att hantera 630 m långa tåg och än mindre att möta EU:s krav på hantering av 740 m långa tåg.

4.4. FLYGET

Flyget är av stor betydelse för Västerbotten och norra Sverige eftersom regionen präglas av långa avstånd och en gles befolkning. Snabba flygförbindelser och möjlighet till över dagenresor gör det möjligt att knyta samman området med resten av landet och världen, vilket är avgörande för både näringsliv och privatpersoner. Företag inom exempelvis gruv-, skogs- och energibranschen är beroende av internationella kontakter, och forskningen vid Umeå universitet behöver goda kommunikationer för att locka studenter och samarbetspartners. Även sjukvården är starkt knuten till flyget, då universitetssjukhuset i Umeå fungerar som regionsjukhus för hela norra Sverige och många patienter behöver resa dit.

Under senare år har trenden varit att inrikesflyget minskar till följd av bland annat flygskam och resepolicyer begränsar flygresor. Effekten av detta blir medför problem för norra Sverige där vi redan upplevt negativa effekter i form av färre avgångar och minskat antal flygstolar.

Detta får till följd att tillgängligheten försämras när restiderna blir längre, vilket påverkar både företag, forskning och sjukvård som är beroende av snabba resor. Näringslivet riskerar att tappa konkurrenskraft och får svårare att rekrytera kompetens, samtidigt som turismen drabbas när regionen blir svårare att nå. Detta kan i sin tur bromsa den regionala utvecklingen och öka klyftan mellan norra och södra Sverige.

Västerbotten ligger i framkant när det gäller utveckling av fossilfritt flyg. Ett flertal projekt kring el-flyg har bedrivits och bedrivs och i Skellefteå pågår en banbrytande satsning på e-SAF (Electro-Sustainable Aviation Fuel) – ett syntetiskt, hållbart flygbränsle som kan bli en avgörande pusselbit i flygets klimatomställning. Genom att kombinera regionens starka tillgång till förnybar energi, teknisk innovationskraft och industriell tradition, positionerar sig Västerbotten som en ledande aktör i utvecklingen av fossilfritt flyg.

Åtgärder för att ställa om till mer långsiktigt hållbara drivmedel pågår. Ett exempel på omställningen är den snabba utvecklingen inom el flyg och drönarverksamhet. Redan idag Ett annat exempel är utvecklingen av drönare där Skellefteå har byggt en Drone-port. Ny teknik och elektrifiering av luftfarten kan bidra till ett mer hållbar tillgänglighet i länet. Detta kan komma att medföra behov av en utveckling av infrastruktur på flygplatserna både vad gäller möjligheten att tillhandahålla flera olika typer av bränslen men även landningsplatser för drönare.

4.5. HAMNARNA

Umeå hamn

Umeå hamn är en av de största hamnarna i norra Norden med en årlig godshantering på cirka 2,6 miljoner ton 2024. Hamnen ingår som övergripande hamn i EUs strategiska nätverk TEN-T. Umeå hamn är en diversifierad hamn som hanterar ett brett spektrum av relativt högvärdigt gods. Ungefär hälften av de produkter som passerar hamnen är olika typer av skogsprodukter såsom kraftliner, sågade trävaror och returfiber. Därtill finns det ett antal produkter där Umeå hamn är försörjningshamn för norra Sverige såsom fossila bränslen till det civila flyget och för privat bruk, bitumen, cement och foder. Därutöver hanterar Umeå hamn olika projektlaster som exempelvis vindkraftverk, byggmoduler och andra insatsvaror som försörjer det regionala samhällsbygget. Hamnen ligger strategiskt vid Kvarken och den naturligt kortaste vägen över till Vasa men erbjuder även reguljära transporter till bland annat London, Rotterdam och Kiel. Umeå hamn är en året runt hamn och har tack vare sitt geografiska läge i stort sett isfria förhållanden.

Förbindelsen mellan Umeå och Vasa trafikeras sedan hösten 2021 av städernas gemensamma färja M/S Aurora Botnia. Med den nya färjan har trafiken utvecklats med en betydlig ökning av både godsvolymer och antalet passagerare. Färjan som räknas som en av världens mest

miljövänliga, drivs av el och förnybara bränslen. Färjeförbindelsen utsågs 2025 till den första gröna sjöfartskorridoren inom EU.

En upprustning och utveckling av Umeå hamn pågår där ca 1,4 mdr investeras för att kunna ta emot större och mer djupgående fartyg, hantera större godsvolymer samt möjliggöra för sjöfartens omställning. De centrala delarna av projektet Nordporten utgörs av upprustade och utvecklade kajer i det som kallas inre hamnen samt breddning och fördjupning av farleden och hamnbassängen. Prognosen för hanterade godsvolymer i Umeå hamn anger en fördubbling till 5 miljoner ton/år fram till 2030. I dessa volymer ligger nya varugrupper som bland annat insatsvaror till den nya gröna industrin i norra Sverige, RDF(sopor), stålskrot, malm och förnybara bränslen. Därtill utgör transittrafik till/från mellersta Finland en stor potential.

Försvaret har pekat ut Umeå som en strategisk logistisk nod där hamnen är en viktig del. En kapacitetsstark järnvägskoppling mellan hamnen och det övergripande nätet är därmed viktigt, vilket också ligger i linje med EU:s intentioner för de strategiska hamnarna.

Port of Skellefteå

Skellefteå hamn är en året runt-hamn som hamnområdet lastas och lossas varje år ca 1,6 miljoner ton gods, vilket gör hamnen till en av Sveriges 20 största. Volymerna består i huvudsak av bulk och skogsprodukter, smältmaterial och färdigprodukter till/från Rönnskärsverken samt stålämnen, skrot och sågade trävaror. Hamnen har kort insegling och goda förbindelser med både E4:an och stambanan, vilket gör hamnen attraktiv för många industrier. En annan viktig fördel är dess närhet till hamnar i norra Finland.

Skellefteå Hamn är även omlastningsterminal för allt gods som kommer och går med järnväg till Skellefteå. Det lastas även container på järnväg för vidaretransport ut i världen.

För närvarande pågår en utveckling på norra sidan inför den kaj som ska byggas 2024. Hela området kommer att bli ca 15 ha stort och en kaj på ca 275 meter har börjat projekteras. I detta område kan Port of Skellefteå erbjuda lagring och logistikfunktioner.

Närheten till batterifabriken och nya industrietableringar och industriområden har möjliggjort för Wallenius/Sol att trafikera Port of Skellefteå med veckotrafik för container och roro. Hamnen förbättrar även möjligheterna att kunna utveckla järnvägs-verksamheten med nya stickspår och lastplatser, till viss del redan nu men framför allt till när Norrbotniabanan är färdigbyggd.

4.6. KOLLEKTIVTRAFIKEN

Den fysiska transportinfrastrukturen har stor betydelse för tillgänglighet och hållbart resande i länet. Järnvägar, vägar, gång- och cykelvägar, hållplatser och resecentrum samt deras kvalitet påverkar vilken kollektivtrafik som kan bedrivas, hur attraktiv trafiken är och hur tillgängliga olika delar av länet blir. Hållplatser, resecentrum, buss- och tågstationer är dessutom kollektivtrafikens "skyltfönster" och en viktig del av många människors livsmiljö och vardag. För att uppnå ökad tillgänglighet och en större andel hållbart resande i länet är det därför strategiskt viktigt att utveckla den transportinfrastruktur som kollektivtrafiken använder. Norrbotniabanans byggande Umeå-Skellefteå ställer krav på satsningar i resecentrum under perioden. Det finns ett stort behov att lyfta kvalitén på länets hållplatser, resecentrum och busstationer.

Delar av transportinfrastrukturen delar kollektivtrafiken med till exempel privatbilstrafik och godstrafik. Andra delar av infrastrukturen är särskilt tillägnad kollektivtrafiken, framför allt busshållplatser, plattformar, resecentrum och busstationer. Länets kollektivtrafikutbud, resandeunderlag och kollektivtrafikens infrastruktur beskrivs i länets regionala trafikförsörjningsprogram Regionalt trafikförsörjningsprogram 2025-2031. Programmet innehåller även de mål och strategier som styr utvecklingen av länets regionala kollektivtrafiksystem.

Mål för den regionala kollektivtrafiken i Västerbotten:

- Mål 1. Kollektivtrafikens marknadsandel av det motoriserade resandet är 25 % år 2035. Delmål för 2031 är 20 %.
- Mål 2. Andelen fordonskilometer som sker med förnybart drivmedel i allmän kollektivtrafik uppgår till 100 % år 2030.
- Mål 3. Minst 90 % av invånarna i Västerbotten ska 2035 kunna nå minst ett kommuncentrum inom 60 minuter med ett utbud om minst 10 resmöjligheter per vardag. Delmål för 2031 är 87 % av invånarna.
- Mål 3. Minst 97 % av invånarna i Västerbotten ska 2035 kunna nå minst ett kommuncentrum inom 120 minuter med ett utbud om minst 3 resmöjligheter per vardag. Delmål för 2031 är 93 % av invånarna.
- Mål 4. Den regionala kollektivtrafiken är tillgänglig för personer med funktionsnedsättningar.
- Mål 5. Andelen resenärer som anser att det är attraktivt att åka med kollektivtrafiken i Västerbotten ska öka till 69 % år 2035. Delmål 67 % år 2031.

Region Västerbotten har utvecklat arbetet med hållplatsbrister och hållplatsåtgärder och samarbetet med Länstrafiken, Trafikverket och kommunerna kring dessa. En hållplatshandbok har tagits fram för att underlätta anläggandet och det finns en så kallad hållplatsbristlista som uppdateras årligen i samråd med kommunerna. Därutöver anordnar Trafikverket regelbundna möten för att diskutera hållplatsbristerna och planera insatser. Genom länstransportplanen kan åtgärder i kollektivtrafikens infrastruktur genomföras. Framför allt gäller detta genom:

- Medfinansiering av kollektivtrafikanläggningar. Denna kategori kan användas för medfinansiering upp till 50 procent av investeringskostnaden för exempelvis hållplatser efter kommunala vägnätet samt för busstationer och resecentrum. Under perioden kommer kommuner årligen kunna söka denna medfinansiering.

- Finansiering av hållplatser för kollektivtrafik längs det statliga regionala vägnätet. Åtgärderna upp till marknivå finansieras till 100 procent via Länstransportplanen. Medlen är fördelade på en del som avser ett begränsat antal namngivna hållplatsobjekt, och en del som används genom att göra urval i regionens hållplatsbristlista. Till de större insatserna under kommande tolvårsperiod hör utveckling av ett antal resecentrum inom Västerbottens län längs den kommande Norrbottenbanan på sträckan Umeå-Skellefteå.

4.7. GÅNG OCH CYKEL

Framkomlighet, trygghet och trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter är otillfredsställande på flera sträckor i länet. Bristen på tillgänglighet gör att korta resor i hög grad sker med bil vilket inte är förenligt med målet om ett hållbart resande. Satsningar på gång- och cykelåtgärder är ett viktigt verktyg i arbetet med att åstadkomma ett hållbart resande. Behovet av nya gång- och cykelvägar är stort i hela länet och i många fall en förutsättning för att på ett trafiksäkert vis kunna förflytta sig mellan två målpunkter. Detta behov har även uttryckts tydligt genom att länets kommuner de senaste åren inkommit med mycket omfattande förslag på utbyggnad av nya gång- och cykelvägar.

Foto: Mårten Edberg

Satsningar på gång- och cykelvägar bidrar till ett antal positiva effekter. Gång- och cykelvägar bidrar bland annat till ökad framkomlighet och tillgänglighet för oskyddade trafikanter, positiva hälsoeffekter samt ökad trafiksäkerhet. Insatserna för gång- och cykel handlar i de större tätorterna ofta om att lösa ett specifikt transportbehov

och samt minska trängsel och miljöeffekter från bilismen. I mindre tätorter och på landsbygden är åtgärden viktig framför allt ur generell trafiksäkerhetssynpunkt och för att bidra till en attraktiv miljö. Många av länets viktiga transport- och pendlingsstråk passerar genom byar eller kantas av randbebyggelse vilket innebär att de har en funktion som lokalgata samtidigt som det finns höga krav på framkomlighet för pendlings- och godstransporter. Att tillgodose trafiksäkerheten för de oskyddade trafikanterna samtidigt som vägen behåller sin funktion och framkomlighet som transportled är en utmaning.

5. ÅTGÄRDSPLANERING

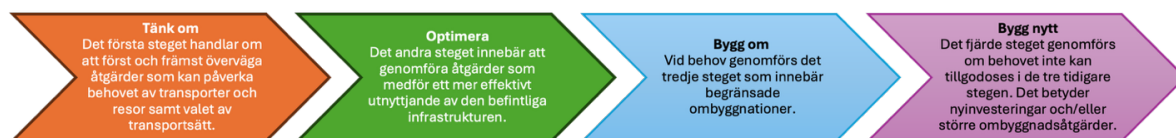
All långsiktig åtgärdsplaneringen ska föregås av en trafikslagsövergripande åtgärdssvalstudie där fyrstegsprincipen ska vara vägledande. Åtgärdsvalsstudier är det första steget i planeringsprocessen och sker genom dialog mellan flera aktörer. Åtgärdsvalsstudier är uppbyggda för att vara ett verktyg vid tillämpandet av fyrstegsprincipen. Med hjälp av fyrstegsprincipen kan valet av trafikslag och åtgärder påverkas redan på idéstadiet. Valet av åtgärder handlar om att lösa problem och tillgodose behov och på så sätt bidra till en hållbar samhällsutveckling genom kostnads-effektiva åtgärder. De åtgärder som blir utfallet av en åtgärdsvalsstudie kan vara allt från steg 1 till steg 4 åtgärder enligt fyrstegsprincipen. I de fall fysiska åtgärder som kräver väg- eller järnvägsplan ska genomföras, det vill säga steg 3 och 4 enligt fyrstegsprincipen, tas de planerna fram i en sammanhållen process.

Region Västerbotten kommer under senhösten 2025 att starta upp arbetet med att ta fram en ny systemanalys för länet. Målet med arbetet är att den ska utmytna i tre olika dokument där den övergripande systemanalysen identifierar brister och behov i transportsystemet och tydliggör funktionerna i för vägar och stråk i länet. De två andra dokumenten ska mynna ut i

en godsstrategi samt en cykelplan. Projektet ska vara avslutat och slutrapporterat i augusti 2026.

Fyrstegsprincipen

Figur 2 Fyrstegsprincipen tillämpas för att säkerställa en god resurshushållning och för att åtgärder ska bidra till en hållbar samhällsutveckling. Den är vägledande i Trafikverkets arbete för att säkerställa effektiva och hållbara lösningar.

6. STRATEGISK INRIKTNING OCH PRIORITERINGAR

Planeringsramen för länstransportplanen i Västerbotten uppgår för planeringsperioden 2026–2037 till 1708 miljoner kronor. Den årliga ramen är i genomsnitt drygt 140 miljoner kronor för hela planperioden och denna fördelas mellan ett antal åtgärdsområden. Fördelningen av planens tillgängliga medel bygger på regeringens direktiv, de transportpolitiska målen, den övergripande målbilden för Västerbottens transportinfrastruktursystem och dialog med framför allt länets kommuner. Det samlade behovet av åtgärder överstiger vida de ekonomiska ramarna och därför krävs en hård prioritering mellan dels åtgärds kategorier, dels enskilda objekt. Länstransportplanen syftar sammantaget till att, utifrån ett helhetsperspektiv, lyfta länets resurser och stärka förutsättningarna för att bo och verka i hela Västerbottens län. Länstransportplanen följer i stort samma strategiska inriktningar som den förgående planperiod. Planen har ett fortsatt fokus på att utveckla de öst-västliga stråken, utveckla pendlingsstråken samt bytespunkter och resecentrum för kollektivtrafiken för att möjliggöra för regionens innevånare att kunna bo och verka i hela länet. Den satsning på gång- och cykelvägar som inleddes under tidigare planperioder fortgår och 25 procent av planens budget är avsatt för detta. Under denna period har även skett ett tillskott av budgetmedel till kollektivtrafikåtgärder dels för att kunna möta behovet av tillkommande resecenter längs Norrbotniabanan, dels för att främja resandet med kollektivtrafik genom satsningar på hållplatsåtgärder och kollektivtrafikanläggningar.

Planen har ett 12-årsperspektiv och omprioriteringar mellan såväl objekt som åtgärds kategorier komma att behöva göras under planperioden utifrån ändrade behov och förutsättningar.

Fördelningen mellan åtgärds kategorierna för hela planperioden 2026–2037 framgår av figur 3 och tabell 2.

Figur 3 Fördelning av investeringsmedel per åtgärdskategori planperioden 2026-2037 visat i procent.

Tabell 2. Fördelning av medel per åtgärdskategori – per fyraårsperiod och totalt – i länstransportplan 2026-2037 Västerbottens län

Åtgärdskategori	2026-2029 mkr	2030-2033 mkr	2034-2037 mkr	2026-2037 Totalt mkr
Väg/Miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder	324	191	185	700
Gång- och cykelväg	310,5	80	46,5	437
Kollektivtrafikåtgärder	75	120	205	400
Medfinansiering enskilda vägar	19	16	16	51
Samfinansiering nationell plan	20	50	50	120
Fördelning mellan perioder (Angivet i Mkr)	748,5	457,0	502,5	1708

7. ÅTGÄRDSKATEGORIER

Västerbotten har stora behov av åtgärder i det regionala vägnätet, där framför allt behovet av trimnings- och underhållsåtgärder som hanteras av den nationella planen är stort. Men även behovet av investeringar som hanteras inom ramen för länstransportplanen är stort.

Nedan ges en beskrivning av vilka åtgärds kategorier planen hanterar.

Väg/miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder längs statligt regionalt vägnät: Kan exempelvis innefatta trafiksäkerhetsåtgärder eller framkomlighetsåtgärder som exempelvis mötesseparering, cirkulationsplatser, korsningar, planskildhet på regionala vägar. Ofta är vägåtgärder av större karaktär och kan innefatta ett stråk. Större objekt som överskrider 75 miljoner kronor anges i planen medan mindre objekt listas utan prioriteringsordning och kommer där det är möjligt att samordnas med Trafikverkets underhållsåtgärder för att hålla nere kostnaderna.

Gång- och cykelvägar längs statligt regionalt vägnät: Behovet av gång- och cykelvägar är stort i hela länet. Det finns ett behov av att noggrant utvärdera vilken typ av lösning som kan lösa problemet då separerade gång- och cykelvägar är mycket kostsamma. Under förgående planperiod testades både en trottoar och en cykelväg genom att separera en del vägbanan med räcke samt ett antal målade cykelvägar för att skapa ett utrymme för oskyddade trafikanter. Gång- och cykelåtgärder är särskilt viktig att kombinera med underhållsåtgärder från Trafikverkets nationella plan, då det blir ekonomiskt effektivt.

Kollektivtrafikåtgärder längs statligt regionalt vägnät: Åtgärdsområdet innefattar investeringar i kollektivtrafikanläggningar längs det regionala vägnätet. Åtgärden innefattar exempelvis utveckling av regionala noder för kollektivt resande som resecentrum, anslutningar till- eller utveckling av hållplatser samt tillgänglighetsanpassning av hållplatser. Den regionala kollektivtrafikmyndigheten, länstrafiken och Trafikverket har ett nära samarbete för att i så stor utsträckning som möjligt samordna hållplatsåtgärder längs vägnätet med underhållsåtgärder genomförda av nationell plan.

Potter: Inom samtliga tre ovannämnda åtgärds kategorier kommer det att finnas avsatta medel i så kallade potter. Detta för att möjliggöra en flexibilitet i planens genomförande och underlätta en samordning med Trafikverkets underhållsarbete. Potterna innebär också en möjlighet att på ett relativt snabbfotat sätt kunna hantera mindre brister som identifieras i transportsystemet relativt snabbfotat.

Statlig medfinansiering: regleras genom *Förordning (2009:237) om statlig medfinansiering till vissa regionala kollektivtrafikanläggningar* m.m. och innebär att staten kan bidra till genomförande av regionala kollektivtrafikanläggningar samt till åtgärder inom miljö och trafiksäkerhet på kommunala gator och vägar. Medel för statlig medfinansiering finns avsatta inom ramarna för de regionala planerna för transportinfrastruktur, de så kallade länsplanerna, och inom nationell plan för transportsystemet. Bidraget kan maximalt uppgå till 50 procent av ansökt belopp.

Statlig medfinansiering kan inte beviljas retroaktivt. Åtgärden får därför inte ha byggstartat – ”spaden i backen” – innan beslut fattas. Aktiviteter som får ha förekommit när beslut är förberedande aktiviteter såsom planering, projektering samt avslutad upphandling. Eventuell kontraktsteckning med entreprenör görs på sökandens egen risk innan beslut fattats.

Region Västerbotten har delat in finansieringen i 2 olika potter, en för miljö- och trafiksäkerhet och en för kollektivtrafikåtgärder. Ett årligt ansökningsförfarande tillämpas genom att Trafikverket årligen skickar ut en inbjudan där kommunerna ges möjlighet att ansöka om medfinansiering. Det förslag som inlämnas bör innehålla en beskrivning av vilka brister eller möjligheter som åtgärden syftar till att hantera, en karta som anger geografisk belägenhet, eventuell koppling till relevanta strategier eller planeringsdokument, samt annat som bedöms vara relevant för att ett urval och prioritering ska kunna göras.

Statlig medfinansiering till miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder längs kommunalt vägnät

Statlig medfinansiering för åtgärder inom miljö och trafiksäkerhet på det kommunala väg och gatunätet kan vara gång- och cykelvägar, pendlarparkeringar, säkra passager för oskyddade trafikanter, miljö-, säkerhets- och tillgänglighetsåtgärder inom tätorter. Medel från länstransportplanen kan medfinansiera investeringsobjekt med maximalt 50 procent av objektets totala investeringskostnad.

Statlig medfinansiering till regionala kollektivtrafikanläggningar

Statlig medfinansiering kan beviljas tillför investeringar i kollektivtrafikanläggningar, spårfordon och fartyg. Ett effektivt kollektivtrafiksystem bidrar till att utveckla och stärka arbetsmarknadsregioner och förbättrar därmed möjligheterna till regional tillväxt. Medfinansieringen ska bidra till att göra kollektivtrafiken mer tillgänglig, attraktiv och säker för att öka resandet med kollektivtrafik samt öka dess konkurrenskraft. Den regionala kollektivtrafiken ska möjliggöra resenärernas vardagsresande, till exempel arbetspendling, och således tillgodose ett allmänt kommunikationsbehov och bidra till att öka möjligheten för personer med funktionsnedsättning att använda transportsystemet. Medel från länstransportplanen kan medfinansiera investeringsobjekt med maximalt 50 procent av objektets totala investeringskostnad.

Medfinansiering enskilda vägar

De enskilda vägarna utgör den största delen av Sveriges vägnät. De väghållare som har ansvar för enskilda vägar är ofta en organisation, till exempel vägförening, samfällighetsförening eller vägsamfällighet och i vissa enstaka fall en enskild markägare. Vägarna är ett viktigt komplement till de allmänna vägarna för framkomlighet och tillgänglighet i hela landet. Region Västerbotten ger årliga bidrag för byggande och rekonstruktion av enskilda vägar. Kommuner, organisationer, till exempel vägförening, samfällighetsförening eller vägsamfällighet och i vissa enstaka fall en enskild markägare kan som enskild väghållare ansöka om bidrag på maximalt 70 procent av investeringskostnaden. För mer information kontaktas länsplanerupprättaren på Region Västerbotten.

Samfinansiering nationell plan: Samfinansiering till den nationella transportplanen innebär att en part, tex Region Västerbotten, går in och samfinansierar en åtgärd i nationell plan i syfte att tidigarelägga åtgärden.

8. ÅTGÄRDER OCH FÖRDELNING AV INVESTERINGSMEDEL

Av tabell 3 framgår hur Region Västerbotten har för avsikt att fördela investeringsmedlen över planperioden. Då det generellt funnits problem med att upparbeta medlen trots ett stort behov av investeringar i länets transportinfrastruktur är de första fyra åren något övertecknade utifrån hur ramfördelningen ser ut. Erfarenheten ger vid hand att det ändå ofta sker en viss förskjutning i tid till följd av exempelvis överklagningar och omtag.

Under planperioden finns ett utrymme att hantera ännu inte definierade åtgärder. För närvarande pågår ett antal utredningar men dessa är ännu ej färdigutredda och planmogna så det kommer högst troligt att behöva genomföras en kompletterande prioritering under planperioden.

	2026-2029	2030-2033	2034-2037	Totalt
Namngivna objekt > 75 Mkr				
Väg 363. Gång- och cykelväg Forslundagymnasiet-Hissjö	169	0	0	169
Väg 95, Planskild GC-passage vid Skellefteå resecentrum samt trafiksäkerhets- och framkomlighetsåtgärder	80	0	0	80
Väg 363 Nedre Rosinedal- Vindeln innovationcenter standardhöjande åtgärder	96	20	0	116
Väg 372, Risbergsgatan-Torsgatan-Klemensnäs vägen, mötesfri väg	0	50	100	150
Öst-västliga stråket		50	50	
Totalt:	345	120	150	515

Gång- och cykelvägar längs statligt vägnät				
	2026-2029	2030-2033	2034-2037	Totalt
Väg 544. Gång - och cykelväg Vännäsby	22			
Väg 522. Gång- och cykelväg Sörmjölle-Åheden.	25			
Väg 512. Gång- och cykelväg Röbbäck- Skravelnsjö	22			
Väg 363. Gång- och cykelväg Vindeln mot Solvik (till järnvägen)	21			
Väg 855. Gång- och cykelväg Skellefteå-Medle. Etapp 1	43			
GC-väg Änåset C - E4	8,5			
Väg 363. Gång- och cykelväg Forslunda-Hissjö (169 mkr ingår i namngivna objekt >75 mkr)	169			
Utrymme kommande perioder		80	46,5	
Totalt:	310,5	80	46,5	437

Miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder längs statligt vägnät				
	2026-2029	2030-2033	2034-2037	Totalt
Väg 95/370/805/919 Bolidenkorsningen	47			47
Cirkulationsplats i Sorsele tätort.	11			
Väg 651.Passager för oskyddade trafikanter Robertsfors	0	0	0	0
Väg 363 Hippologum, korsningsåtgärd				
Utrymme kommande perioder		106	70	176
Pott- Vägåtgärder/miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder längs statligt vägnät	75			75
Totalt:	133	106	70	309

Kollektivtrafikåtgärder längs statligt vägnät				
	2026-2029	2030-2033	2034-2037	Totalt
Bjurträsk	1,5			
Boliden 95	1,5			
Boliden hälsocentral	1,5			
vsk Yttersjö.	1,5			
Strömbäck	1,5			
Vilhelminavägen, Lycksele	1,5			
Robertsfors centrum	4			
Överklinten	1,5			
Pott- Kollektivtrafikåtgärder längs statlig väg	20,5	20	15	
Totalt:	35	20	15	70
Statlig medfinansiering				
	2026-2029	2030-2033	2034-2037	Totalt
Pott-Statlig medfinansiering miljö- och trafiksäkerhet, max 50 procent bidrag	15	15	15	45
Pott-Statlig medfinansiering kollektivtrafikanläggningar, max 50 procent bidrag	10,0	10,0	10	30
Sävar resecentrum	30	30		
Bureå resecentrum	0	60		
Medfinansiering av tillkommande resecentrum längs Norrbotniabanan			180	
Medfinansiering enskilda vägar, max 70 procent bidrag	19	16	16	51
Totalt:	74	131	221,0	426
Samfinansiering Nationell plan				
	2026-2029	2030-2033	2034-2037	Totalt
Öst-västliga stråket. Samfinansiering Nationell plan (100 mkr ingår i namngivna objekt >75 mkr)		50	50	100
Tvärstråket Hällnäs-Storuman. Samfinansiering nationell plan korsningsåtgärder	20			20
Totalt:	20	50	50	120
Totalt:	748,5	457	502,5	1708

Tabell 3. Åtgärder och prioriteringar av investeringsmedel i länstransportplan för Västerbottens län 2026-2037.

8.1. PRIORITERADE ÅTGÄRDER- INVESTERINGAR ÖVER 75 MKR

Investeringsobjekt vars kostnader överstiger 75 miljoner klassas som namngivna objekt i planen. Namngivna objekt kräver på grund av sin omfattning fler planeringsunderlag för att vara planmogna, exempelvis samhällsekonomiska bedömningar (SEB) vilket gör att dessa objekt ofta har en längre planeringstid. I Västerbotten finns ett stort antal viktiga transport- och pendlingsstråk som har behov av åtgärder i det regionala vägnätet, mycket innefattar underhållsåtgärder som hanteras av den nationella planen. Av tabell 4 framgår vilka större objekt som kommer att genomföras under perioden följt av en beskrivning av respektive objekt.

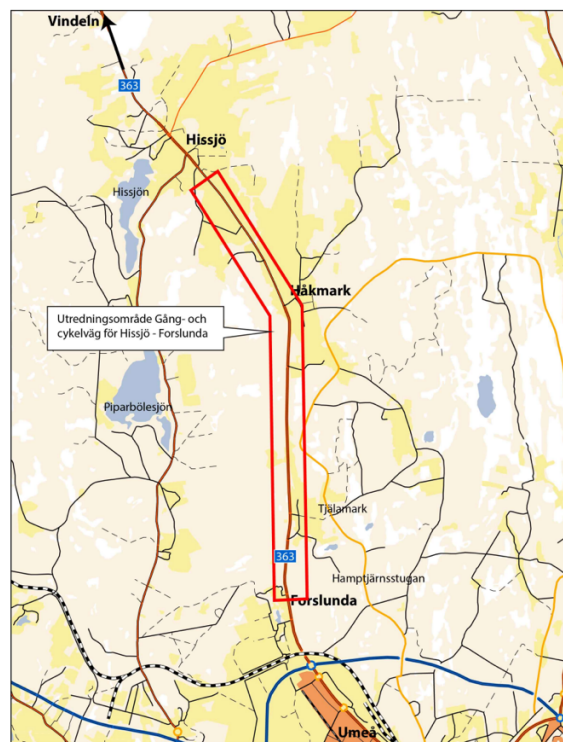
Tabell 4. Namngivna objekt- investeringar över 75 mkr.

	2026-2029	2030-2033	2034-2037	Totalt
Namngivna objekt > 75 Mkr				
Väg 363. Gång- och cykelväg Forslundagymnasiet-Hissjö	169	0	0	169
Väg 95, Planskild GC-passage vid Skellefteå resecentrum samt trafiksäkerhets- och framkomlighetsåtgärder	80	0	0	80
Väg 363 Nedre Rosinedal- Vindeln innovationcenter standardhöjande åtgärder	96	20	0	116
Väg 372, Risbergsgatan-Torsgatan-Klemensnäs vägen, mötesfri väg	0	50	100	150
Öst-västra stråket		50	50	
Totalt:	345	120	150	515

Väg 363 Gång- och cykelväg Forslunda-Hissjö

På sträckan mellan Forslundagymnasiet och Hissjö saknas det idag parallellt vägnät som kan nyttjas för gång och cykling vilket medför att fotgängare och cyklister i nuläget måste färdas längs väg 363. Den aktuella sträckan är smal, kurvig och har dålig sikt, vilket gör att få nyttjar cykel för att transportera sig. Trafiken uppmättes år 2013 till 3440 fordon/dygn, varav 240 tunga fordon och sedan dess har en avsevärd ökning skett. Från Forslundagymnasiet och in till centrala Umeå går en separat gång- och cykelväg på västra sidan av väg 363. Gång- och cykelvägen kommer att fungera som pendlingsstråk för gående och cyklister samt för fastighetsägares nödvändiga transporter till respektive fastighet. Gång- och cykelvägen planeras för att i en framtid, med mötesfri landsväg utbyggd, även tillåta mopeder klass I och långsamtgående fordon (exempelvis EPA- och A-traktorer).

Projektet bidrar till nytta för lokalsamhället och den regionala utvecklingen genom en förbättrad trafiksäkerhet för de oskyddade trafikanterna eftersom de skiljs från fordonstrafiken med en separerad gång- och cykelväg. Projektet bidrar till att knyta ihop befintlig gång- och cykelväg från Umeå till Tjälmark, Håkmark och Hissjö.

Figur 4. En gång- och cykelväg anläggs mellan Forslunda gymnasiet och Hissjö med start 2026.

Väg 95 Planskild GC-passage vid Skellefteå resecentrum samt trafiksäkerhets- och framkomlighetsåtgärder

Väg 95 är en av Sveriges viktigaste näringslivsvägar där en stor del av trafiken utgörs av tunga transporter för energi-, skogs- och gruvnäringen. Trafiken på väg 95 genom centrala Skellefteå uppgår till ungefär 10 000 fordon per dag. I de prognoser som Trafikverket gjort tillsammans med Skellefteå kommun framgår att trafiken sannolikt kommer att öka till 14 000 fordon per dag år 2040. I samband med byggandet av Norrbottenbanan i centrala Skellefteå kommer sidområden till väg 95 byggas om och samband en planskild passage byggs för oskyddade trafikanter. Förutom att åtgärden skapar en trafiksäker passage av allmän väg blir det också en del i att knyta samman viktiga och växande stadsdelar. Planen finansierar åtgärden med 80 miljoner kronor.

Väg 363 Nedre Rosinedal- Vindeln innovationcenter standardhöjande åtgärder

Väg 363 är ett av de viktigaste pendlingsstråken i Västerbotten och vägen trafikeras tidvis mycket intensivt av såväl persontrafik som tung trafik och trafiken väntas öka framgent. Vägen är smal, kurvig och har dålig standard i profil och plan. Det råder en omfattande gods- och pendlingstrafik på sträckan. Trafiksäkerhetshöjande åtgärder i form av kurvrätning och breddning av sträckan kommer att genomföra för att skapa en bättre trafiksäkerhet och förbättra framkomligheten. Trafiksäkerheten är i dagsläget bristande och hastigheten har sänkts i omgångar vilket har lett till ökade res- och transporttider. Åtgärden bedöms skapa bättre förutsättningar för regional utveckling och innebär ett positivt bidrag till social hållbarhet genom att öka trafiksäkerheten och framkomligheten längs väg 363. I planen finns 116 miljoner kronor avsatta för åtgärden.

Väg 372, Risbergsgatan-Torsgatan-Klemensnäsvägen, mötesfri väg

Väg 372 med stora pendlingsströmmar mellan Skellefteå och Skelleftehamn är mycket olycksdrabbad med många allvarliga olyckor. Vägen är sedan tidigare utpekad som en av landets 100 mest olycksdrabbade vägar. Stora brister finns i trafiksäkerheten för alla trafikantslag. Förbättringar kommer därför att få stor positiv effekt på miljö, transportkvalitet, trafiksäkerhet, tillgänglighet och regional utveckling.

Anläggandet av en mötesfri väg på sträckan, Risbergsgatan-Torsgatan-Klemensnäsvägen innebär en förlängning av befintlig mittseparering och bedöms ha god effekt på trafiksäkerheten. Finansiering finns avsatt i planen med 150 miljoner kronor.

Samfinansiering av fortsatta åtgärder för att förstärka det öst-västliga stråket genom att säkerställa funktionen till/från och i Umeå hamn

Umeå hamn är som enda hamn i regionen klassad som Comprehensive port och därmed del av EU:s strategiska nätverk. Tillsammans med väg E12 som också tillhör EU:s övergripande nät och färjeförbindelsen till Vasa bidrar dessa funktioner till ett öst-västligt stråk med en strategisk särställning. Stora investeringar pågår i Umeå hamn och behoven att utveckla den anslutande infrastrukturen för att kunna möta upp större godsvolymer samt att koppla an hamnen till järnvägens stomnät är stora. Det handlar om att utveckla multimodaliteten, signalsystem, miljöåtgärder och andra kapacitetshöjande åtgärder.

Trafikverket har gjort en åtgärdsvalsstudie för sträckan mellan Umeå godsbangård och Holmsund som visar på ett antal brister och behov i järnvägsnätet. I studien redovisas fördelarna med att möjliggöra för genomgående tåg på Holmsunds bangård genom att ersätta dagens funktioner på andra delar av systemet. Utöver bättre funktion på järnvägsnätet skapas då även bättre förutsättningar för fortsatt samhällsutveckling i Holmsund. Ansvar att genomföra åtgärderna fördelas på olika parter, men måste ske i en sammanhållen process. En samfinansiering till åtgärderna finns avsatta i planen med 100 miljoner kronor.

8.2. GÅNG OCH CYKELÅTGÄRDER LÄNGS STATLIGT VÄGNÄT

Region Västerbotten under ett par planperioder ökat sin satsning på gång- och cykelåtgärder. Denna planperiod avsätts totalt 437 000 000 kr till anläggande av nya gång- och cykelvägar i länet. I övre delen av tabellen återfinns objekt som planeras för genomförande under planens första fyra år. Objekten i nedre delen av tabell 5 ligger prioriterade utan inbördes rangordning för genomförande år 2030 och framåt. Dessa objekt har i de flesta fall föregåtts av en åtgärdsvalsstudie. Dock råder fortfarande oklarheter kring faktiska kostnader etc. som kan komma att påverka möjligheten att genomföra åtgärden.

Behovet av gång- och cykelvägar i länet är stort det finns ett behov av att ta ett större mer samlat grepp kring länets av gång- och cykelinfrastruktur med tydligare kriterier och riktlinjer för bla prioriteringar. Med start senhösten 2025 kommer en cykelplan att tas fram i samband med att en systemanalys genomförs. Behovet av gång- och cykelvägar i länet är stort och för att hålla nere kostnaderna för gång- och cykelinvesteringar kommer dessa att i så stor utsträckning som möjligt samordnas med Trafikverkets underhållsarbete.

Tabell 5. Planerade satsningar för gång- och cykelåtgärder. Under planens första fyra år planeras byggstart för samtliga objekt ovanför den gula markeringen. Objektet under kommer att genomföras år 2030 och framåt.

Gång- och cykelvägar längs statligt vägnät	Kommun	År 2026-2029
Väg 544. Gång- och cykelväg Vännäsby	Vännäs	22 000 000 kr
Väg 522. Gång- och cykelväg Sörmjöle-Åheden.	Umeå	25 000 000 kr
Väg 512. Gång- och cykelväg Röbbäck- Skravelsjö	Umeå	22 000 000 kr
Väg 363. Gång- och cykelväg Vindeln mot Solvik (till järnvägen)	Vindeln	21 000 000 kr
Väg 855. Gång- och cykelväg Skellefteå-Medle. Etapp 1	Skellefteå	43 000 000 kr
GC-väg Änåset C - E4	Robertsfors	8 500 000 kr
Väg 363. Gång- och cykelväg Forslunda-Hissjö (169 mkr ingår i namngivna objekt >75 mkr)	Umeå	169 000 000 kr
Utrymme för ännu ej prioriterade objekt	Alla	126 500 000 kr
Totaltgång- och cykelåtgärder		437 000 000 kr
Väg 90. Åsele och väg 92 Lappvallen-Stamsjöbadet, oskyddade trafikanter	Åsele	0 kr
Väg 855. Gång- och cykelväg Skellefteå-Medle. Etapp 2	Skellefteå	0 kr
Väg 867, Ersmark-Kusmark, gång- och cykelbana	Skellefteå	0 kr
Borgafjäll, Gång- och cykelväg ny skola	Dorotea	0 kr
Gång- och cykelväg utmed Storgatan/E45 från centrum till Storbergets industriområde. Etapp 1.	Sorsele	0 kr
Väg 513, Rödviksvägen	Nordmaling	0 kr
Väg 533, Sörfors-Brännland	Umeå	0 kr
Väg 364, Gång- och cykelväg från skola till S Stenbergsvägen, 650 m	Botsmark	0 kr
Väg 1088, Gångbana Dikanäs etapp1+2	Vilhelmina	0 kr
Väg 642. Gång- och cykelväg innertavle-Täfteå	Umeå	0 kr
Väg 620 (Järnvägsallen). Gång- och cykelväg, Resecentrum-ICA	Vindeln	0 kr

8.3. MILJÖ- OCH TRAFIKSÄKERHETSÅTGÄRDER LÄNGS STATLIGT VÄGNÄT

Åtgärder inom miljö- och trafiksäkerhet ska till att förbättra tryggheten och tillgängligheten i transportsystemet. Det kan vara åtgärder som planskilda korsningar, rastplatser, säkra passager för oskyddade trafikanter, cirkulationsplatser, stigningsfält och korsningsåtgärder. Dessa åtgärder är ofta av mindre karaktär och ambitionen är att genomföra dessa löpande. Denna planperiod avsätts totalt 700 miljoner kronor för väg/miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder. Av dessa är 346 miljoner kronor låsta i namngivna objekt > 75 mkr och 309 mkr är avsatta för mindre åtgärder, se tabell 6, som genomförs löpande. Utöver detta finns 45 mkr vikta för medfinansiering av trafiksäkerhets- och miljöåtgärder längs det kommunala vägnätet.

Tabell 6. Åtgärder inom miljö- och trafiksäkerhet ska till att förbättra tryggheten och tillgängligheten i transportsystemet. Åtgärder kommer att identifieras, prioriteras och genomföras löpande under perioden.

Miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder längs statligt vägnät		Miljoner kronor
Väg 95/370/805/919 Bolidenkorsningen	Skellefteå	47
Cirkulationsplats i Sorsele tätort.	Sorsele	11
Väg 651.Passager för oskyddade trafikanter Robertsfors	Robertsfors	0
Väg 363 Hippologum, korsningsåtgärd	Umeå	-
Utrymme för ännu ej prioriterade objekt	Alla	176
Pott- Vägåtgärder/miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder längs statligt vägnät	Alla	75
Totalt:		309

8.4. KOLLEKTIVTRAFIKÅTGÄRDER LÄNGS STATLIGT VÄGNÄT

Kollektivtrafikåtgärder är, tillsammans med gång- och cykelvägarna, ett viktigt verktyg i arbetet för ett hållbart resande i närmiljön. Med en stärkt kollektivtrafik förbättras möjligheterna till ett klimatsmart resande som minskar bilberoendet, förbättrad kapacitet i vägsystemet samt ökad trafiksäkerhet. De planerade åtgärderna längs det statliga vägnätet är i första hand åtgärder som hållplatsfickor, anslutnings-vägar till hållplats för oskyddade trafikanter, uppställningsplatser för cyklar samt anläggning av samåknings-parkeringar med motorvärmare. I planen finns totalt 400 miljoner kronor avsatta för kollektivtrafikåtgärder. En stor andel av dessa, 330 mkr, avsatta för medfinansiering av kommunala kollektivtrafikanläggningar. Merparten av dessa 330 mkr är vikta för att medfinansiera de tillkommande resecentrumen längs Norrbottenbanan. 70 mkr är avsatta för hållplatsåtgärder kopplade till det regionala vägnätet och redovisas i tabell 7.

Utöver de objekt som återfinns i tabellen kommer en löpande prioritering att ske utifrån den hållplatsbristlista som arbetats fram i samverkan mellan Regionala Kollektivtrafikmyndigheten, Länstrafiken i Västerbotten och Trafikverket Norra.

Tabell 7. Utöver de objekt som återfinns i tabellen kommer en löpande prioritering att ske utifrån den hållplatsbristlista som arbetats fram i samverkan mellan Regionala Kollektivtrafikmyndigheten, Länstrafiken i Västerbotten och Trafikverket Norra.

Kollektivtrafikåtgärder längs statligt vägnät	Kommun	Miljoner kronor
Bjurträsk	Norsjö	1,5
Boliden 95	Skellefteå	1,5
Boliden hälsocentral	Skellefteå	1,5
vsk Yttersjö.	Umeå	1,5
Strömbäck	Umeå	1,5
Vilhelminavägen, Lycksele	Lycksele	1,5
Robertsfors centrum	Robertsfors	4
Överklinten	Robertsfors	1,5
Pott- Kollektivtrafikåtgärder längs statlig väg	Alla	55,5
Totalt:		70

8.5. ÖVRIG FINANSIERING

Medfinansiering till regionala kollektivtrafikanläggningar, trafiksäkerhet och miljö

Statlig medfinansiering innebär att kommunerna kan ansöka om medfinansiering till genomförande av regionala kollektivtrafikanläggningar samt till åtgärder inom miljö och trafiksäkerhet på kommunala vägar och gator. Medfinansieringen kan uppgå till maximalt 50 procent av godkända kostnader.

Medfinansiering av tillkommande resecentrum längs Norrbottenabanan, delen Umeå–Skellefteå

Arbetet med att bygga Norrbottenabanan mellan Umeå och Luleå pågår för fullt. Samtliga etapper mellan Umeå och Skellefteå fick under första kvartalet 2025 byggstartsbesked vilket är mycket glädjande!

Byggstartsbeskeden innebär också att kommunerna längs sträckan kan börja planera för sina resecentrum och andra satsningar som behöver genomföras för att koppla samhället till den nya kustjärnvägen. Utgångspunkten är att de resecentrum som anläggs i kommuncentra, dvs i Robertsfors och Skellefteå centrum ska medfinansieras av den nationella transportplanen då dessa då den nationella nyttan bedöms vara stor medan Region Västerbotten avser att medfinansiera anläggandet av resecentrumen Sävar och Bureå (och framgent Byske) med 60 miljoner kronor vardera eller maximalt 50 procent av investeringskostnaden.

Den totala summa som avsätts i länstransportplanen kan därmed både komma att justeras nedåt utifrån behov.

Medfinansiering enskilda vägar

Kommuner, organisationer, till exempel vägförening, samfällighetsförening eller vägsamfällighet och i vissa enstaka fall en enskild markägare kan som enskild väghållare ansöka om bidrag på maximalt 70 procent av investeringskostnaden. För mer information kontaktas länsplanerupprättaren på Region Västerbotten.

Samfinansiering nationell plan: Samfinansiering till den nationella transportplanen innebär att en part, tex Region Västerbotten, går in och samfinansierar en åtgärd tillsammans med nationell och eventuellt andra intressenter som kommun, näringsliv m.fl-. Region Västerbotten har identifierat åtgärder kopplade kapacitets- och framkomlighetsbrister i det öst-västliga transportsystemet och har för avsikt att samfinansiera åtgärderna med totalt 120 miljoner kronor.

Tabell 8. Region Västerbotten har avsatt medel för medfinansiering och samfinansiering.

Statlig medfinansiering				
	2026-2029	2030-2033	2034-2037	Totalt
Pott-Statlig medfinansiering miljö- och trafiksäkerhet, max 50 procent bidrag	15	15	15	45
Pott-Statlig medfinansiering kollektivtrafikanläggningar, max 50 procent bidrag	10,0	10,0	10	30
Sävar resecentrum	30	30		
Bureå resecentrum	0	60		
Medfinansiering av tillkommande resecentrum längs Norrbottenabanan			180	
Medfinansiering enskilda vägar, max 70 procent bidrag	19	16	16	51
Totalt:	74	131	221,0	426
Samfinansiering Nationell plan				
	2026-2029	2030-2033	2034-2037	Totalt
Öst-västliga stråket. Samfinansiering Nationell plan		50	50	100
Tvärstråket Hällnäs-Storuman. Samfinansiering nationell plan korsningsåtgärder	20			20
Totalt:	20	50	50	120

9. BEHOV AV UTREDNINGAR

Region Västerbotten kommer under senhösten 2025 att starta upp arbetet med att genomföra en systemanalys som identifierar brister, behov och funktioner för länets transportinfrastruktur. I samband med detta kommer även en godsstrateg samt en cykelplan att tas fram. Dessa dokument bedöms bli viktiga för kommande val och prioriteringar.

I länstransportplanen finns investeringsmedel avsatta för senare prioriteringar. Under kommande år blir aktuellt att prioritera vilka prioriteras brister som ska utredas för att ha planmogna åtgärder att lägga in vid nästkommande revidering av länstransportplanen. Denna revidering bedöms ske år 2029. De brister av mer omfattande betydelse avseende vägnätet som i nuläget bedöms som viktiga att beakta inför denna kommande prioritering redovisas i tabell 9. De åtgärder som redovisas i tabellen blir föremål för diskussion de närmaste åren. Denna diskussion kan även leda till att listan kompletteras med andra brister/möjliga åtgärder.

Tabell 9. Åtgärder som Region Västerbotten ser som prioriterade för utredning/ fördjupad utredning framgent.

Större åtgärder för utredning och kommande prioritering i slutet av planperioden eller i nästkommande planrevidering
Väg 827. Sundgrundsleden, trafiksäkerhets- och framkomlighetsåtgärder.
Väg 95, trafiksäkerhetsåtgärder och framkomlighetshöjande åtgärder.
Anslutning Skellefteå airport
Väg 364. Ersboda- Flurkmark, trafiksäkerhetsåtgärder och framkomlighetshöjande åtgärder.
Åtgärder för utredning och kommande prioritering i nästa nationella plan
Väg E12. Umeå-Vännäs, behov av kapacitetshöjande åtgärder. Viktigt pendlingsstråk med hög ÅDT och ojämn vägstandard och hastighet.
Väg E12. Uppdatering av ÄVS Trv 2015/108288
Väg E12/92 Utredning korsning Vännäs/Lycksele. Osäker korsning där fordon som kommer från Lyckselehållet måste korsa den tidvis hårt trafikerade väg 92. Korsningen ligger även med ett svagt motlut som innebär extra otrygghet under vinterhalvåret.
Tvärbanan Hällnäs-Storuman, fortsatt arbete för en elektrifiering

10.EFFEKTBEDÖMNING OCH MÅLUPPFYLLELSE

Effektbedömningen är utförd på planförslaget för både namngivna objekt och åtgärdsområden, under hela planperioden 2022-2033.

Den samlade bedömningen är en kombinerad värdering av samhällsekonomiska kalkylvärden för åtgärderna, effekter som inte ingår i de samhällsekonomiska kalkylerna samt en

kombination av funktionsmål och hänsyns-mål. Den samlade effektbedömningen utgår från den målstruktur som finns inom svensk transportpolitik i enlighet med den transportpolitiska propositionen "Mål för framtidens resor och transporter" (Prop. 2016/09:93). Det övergripande målet är *"att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet"*. Under det övergripande målet finns ett funktionsmål och ett hänsynsmål. Funktionsmålet syftar till att skapa en grundläggande tillgänglighet och bidra till utvecklingskraft i hela landet. Hänsynsmålet syftar till högre trafiksäkerhet samt förbättrad miljö och hälsa.

Trafikverket har där det varit möjligt bistått med samhällsekonomiska beskrivningar och kalkyler för de enskilda objekten. Att det inte finns kalkyler framtagna för alla planerade åtgärder beror främst på att betydande delar av planeringsramen avsätts till åtgärdsområden, där specifika åtgärder ännu ej beslutats mer än för planens inledande år, samt till åtgärdsvalsstudier.

En fullständig presentation av den samlade effektbedömningen för de objekt som prioriterats i länstransport-planen, för åtgärdsområdena samt för planen som helhet återfinns i bilaga 6. För åtgärdsområdena samt för planen som helhet har Trafikverkets regionöverskridande beslutsunderlag och en samlad bedömning av åtgärdena använts som underlag.

11. PLANENS BEDÖMDA EFFEKT

Övergripande bedöms Länstransportplanen för Västerbotten framför allt ge positiva effekter på tillgängligheten för människor och gods, trafiksäkerhet och hälsa.

När det gäller bedömningen av länstransportplanen ska man däremot ha i åtanke att direktiven och syftet med planen till stor del riktar sig mot väg- och järnvägsåtgärder vilket även återspeglar sig i valet av åtgärder. En bedömning av en länstransportplan innehåller också väldigt många osäkerheter.

En väsentlig del av länstransportplanens satsningar är medfinansiering via bidragsåtgärder, vilket i sin tur ger ytterligare effekter och kraft i investeringen. För perioden 2026–2029 finns åtgärder med hög mognadsgrad och därför mycket hög sannolikhet att de genomförs samt inom beräknade kostnadsramar. År 2029–2037 innehåller mer osäkerhet och fördelningen mellan åtgärdsområdena kan därmed komma att omprioriteras.

11.1. EFFEKTER PÅ TRANSPORTPOLITISKA MÅL

Planens bidrag till de transportpolitiska målen specificeras avseende funktionsmålet om tillgänglighet och hänsynmålet.

11.2. FUNKTIONSMÅLET OM TILLGÄNGLIGHET

Länstransportplanen stärker tillgängligheten inom länet såväl som till andra regioner. Detta sker dels genom större systemövergripande satsningar, dels genom mer lokala satsningar.

Samma objekt kan dessutom ha varierande inverkan på tillgängligheten på de olika nivåerna beroende på olika delåtgärder inom objekten.

Åtgärderna bidrar till ökad tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet för såväl människor som näringsliv. Genom åtgärder för ökad tillgänglighet bedöms länstransportplanen för åren 2026–2037 bidra till ökade möjligheter till arbetspendling, vilket kan främja bättre systemkopplingar mellan existerande arbetsmarknads-regioner. Detta förväntas stärka förutsättningarna för att Västerbotten ska kunna fortsätta utvecklas och attrahera inflyttare, arbetskraft och investeringar.

Satsningarna på kollektivtrafik, gång - och cykelstråk ger ökad flexibilitet för persontrafiken. Flera av de namn-givna objekten innebär förbättringar avseende trafiksäkerhet och framkomlighet för flera transportslag.

Vissa lokala barriäreffekter skapas genom enskilda investeringsobjekt, men planen ger som helhet en ökad tillgänglighet genom gång- och cykelvägsatsningar.

Planens åtgärder och inriktning bedöms stödja en fortsatt stark näringslivsutveckling i Västerbotten. Skogs- och gruvnäring och vindkraftsutbyggnad ställer krav på transportinfrastrukturen. Åtgärder för att öka kapacitet, tillförlitlighet, transportkvalitet, framkomlighet och tillgänglighet bedöms bidra väsentligt till ett fortsatt konkurrenskraftigt näringsliv.

Länstransportplanen för 2026–2037 bedöms sammanfattningsvis stärka tillgängligheten i transportsystemet som helhet.

11.3. JÄMSTÄLLDHET

För att uppfylla funktionsmålet krävs ett jämställt transportsystem, det vill säga att systemet likvärdigt ska svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov. Satsningarna som planen beskriver bidrar till förbättrade transportmöjligheter för både kvinnor och män. Planens effekter för jämställdhet bedöms positiv. En stor del av åtgärderna främjar kollektivtrafiken, vilken till större del används av kvinnor. Förbättrad kollektivtrafik-standard genom kortare restider och ökad tillgänglighet med förbättrade resecentrum bidrar även till ökad andel manliga resande, vilket bidrar positivt till målet om ökad jämställdhet. En kvantifiering av utfallet är dock inte möjligt att göra, men planens positiva rikttningsdrivande effekter är tydliga.

Hela resekedjan kommer att utvecklas och bli bättre anpassad efter användarnas behov. Genom åtgärder såsom gång- och cykelvägar bedöms länstransportplanen få positiva effekter för barn och unga, som får lättare att ta sig till skola/skolskjuts på egen hand.

11.4. HÄNSYNSMÅLET OM SÄKERHET, MILJÖ OCH HÄLSA

Åtgärderna i länstransportplanen bidrar till att möta hänsynsmålet. De ingående vägobjekten har en tydlig positiv effekt på trafiksäkerheten genom breddning av väg, montering av mitträcken samt omkörningsfält och säkrare vägar för oskyddade trafikanter. Planen

innehåller objekt som på sikt kommer leda till överflyttning från väg till järnväg. Detta minskar trafikintensiteten på väg och därmed minskar även olycksrisken. Dessutom bidrar det till minskade utsläpp från transportsektorn. Samtidigt finns även ett antal objekt som främjar ökad vägtrafik.

Åtgärdsområdena för gång- och cykelvägar och kollektivtrafikfrämjande åtgärder bedöms ge positiva hälsoeffekter genom att dessa transportmedel ofta är förknippade med fysisk aktivitet. Utbyggnaden av gång- och cykelnät möjliggör överflyttning från kollektivtrafik och bil och därmed hälsofrämjande effekter och ökad säkerhet för inte minst barn och unga. Merparten av objekten i planen ligger i direkt anslutning till existerande infrastruktur vilket minskar påverkan på landskapet jämfört med nysträckningar. Vissa objekt innebär dock en negativ påverkan då ny mark till viss del tas i anspråk. Länstransportplanen som helhet bedöms ha en positiv påverkan på hänsynsmålet om säkerhet, miljö och hälsa.

12. SAMLAD MILJÖBEDÖMNING

Länstransportplanens samlade miljöeffekter bedöms vara relativt små, då åtgärderna främst avser förbättringar i befintliga transportsystem. Det finns dock en del satsningar som stödjer val av miljövänliga transportsätt såsom gång och cykeltrafik, samt kollektivtrafik, som förväntas ge positiva miljökonsekvenser. Norrbottenbanan beräknas kunna minska CO₂-utsläppen med omkring 80 000 ton per år när den är färdigställd dels genom kortare restider mellan Umeå–Luleå som gör att fler kan resa kollektivt i stället för att flyga eller köra bil, dels genom att gods överförs från väg till spårtrafik. Minskat gods på landsväg (genom byar och städer) antas minska andelen buller från transporter.

Miljöbedömningen av länstransportplanen är en av flera miljöbedömningar i en kedja av planeringssteg från översiktlig nivå till en alltmer detaljerad nivå. I den inledande fasen, inriktningsplaneringen, bedöms olika inriktningar, bland annat avseende miljöpåverkan, dock utan att någon formell miljöbedömning enligt miljö-balken genomförs.

Inför varje åtgärd som Trafikverket ska utföra görs tidigt i planeringsprocessen en åtgärdsvalsstudie med fyr-tegsprincipen som utgångspunkt. Denna process tar med olika aspekter och aktörer och leder fram till vilka åtgärder som är relevanta för att lösa en specifik brist. Där klargörs också behov av särskild miljökonsekvens-beskrivning.

Kunskapen om olika åtgärders miljöpåverkan varierar beroende på hur långt framskriden den fysiska planeringen är kring respektive projekt. Kunskapen om de objekt som har en långt framskriden fysisk planering är större än för de objekt som fortfarande är i ett tidigt utredningsskede. Länstransportplanens miljöbedömning bygger i stor utsträckning på den befintliga kunskap som finns om enskilda objekt. Miljökonsekvenser av den närmare

lokaliseringen och utformningen för enskilda åtgärder behandlas i respektive åtgärds miljökonsekvensbeskrivning. Bedömningen baseras även på typiska miljökonsekvenser kopplade till en viss åtgärdstyp.

12.1. STRATEGISKA VÄGVAL OCH ALTERNATIVA INRIKTNINGAR AV PLANEN

Den nationella planens innehåll påverkar länets infrastruktur och därmed också helheten i transportsystemet. Länstransportplanen har potential att lösa vissa problem och bidra till lösningen av vissa problem, medan en rad andra problem inte kan lösas inom planens ramverk. Planen kan endast i begränsad utsträckning bidra till att nå klimatmålen. Planen kan till viss del bidra till att nå målen som rör människors hälsa, främst och buller och minskade risker med transporter av farligt gods. Hälsoproblem beroende på luftutsläpp är främst en tätortsfråga, varför planen har små möjligheter att nå målen för detta område. Tänkbara inriktningar på planen kan vara att satsa på järnvägstrafik, kollektivtrafik, gång- och cykeltrafik, att vidmakthålla och förbättra befintlig väginfrastruktur och satsa på ny infrastruktur. De olika inriktningarna har i varierande grad positiva och negativa effekter på miljömålen.

12.2. SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Bedömningen av betydande miljöpåverkan är en helhetsbedömning av planen, inte av de enskilda objekten. Riktninganalysen genomförs på ett generellt plan och visar endast en översiktlig bedömning av objektens miljöpåverkan. En länstransportplan sträcker sig över så lång tid, och inkluderar objekt i många olika stadier, att en rättvisande och helt korrekt miljöbedömning är svår att genomföra. Att jämföra miljöeffekterna av ett objekt som är klart att bygga och färdigutrett med ett objekt som ännu är i ett tidigt utredningsskede ger missvisande resultat. Effekterna av ett objekt kan även påverkas av tidpunkten för dess genomförande. Exempelvis kan en förbifart påverka trafiken på vägen tillräckligt för att det inte längre ska finnas ett behov av en gång- och cykelväg.

På grund av dessa faktorer presenteras här inte en statisk bedömning av länstransportsplanens effekt, utan en bedömning av planens inriktning och miljöpåverkan.

12.3. RIKTNINGSANALYS

De åtgärder som finns i länstransportplanen är i mycket begränsad utsträckning ny transportinfrastruktur utan bygger på utveckling och trimning av redan befintlig, vilket bedöms ge begränsad påverkan på natur- och kulturmiljö. Huvuddragen i länets infrastruktur är också etablerade sedan lång tid. Flertalet av planens åtgärder handlar om att effektivisera den befintliga infrastrukturen för att åstadkomma en ökad trafiksäkerhet, samt att förstärka de positiva systemeffekter som Botniabanan givit upphov till.

Länstransportplanens investeringar har delats in i sju investeringsområden. Dessa kan vidare grovt delas in i två huvudområden; Trafiksäkerhet på väg och Hållbart resande i närmiljön. Åtgärderna inom de olika områdena överlappar och förstärker till viss del varandra. Det är inte möjligt att på ett säkert sätt kvantifiera planens miljöeffekter. Däremot är det rimligt att föra en diskussion utifrån de olika åtgärdsområdena och genomföra en riktningsanalys för respektive åtgärd. Majoritet av åtgärderna i planen är begränsade förbättringsåtgärder av befintlig infrastruktur. Kombinerat med åtgärdernas fokus på trafiksäkerhet, överflyttning av transporter från väg till järnväg och hållbart resande i närmiljön, så har Länstransportplanen en tydlig riktning mot ett mer hållbart samhälle. Avsaknaden av direkta steg 1 och steg 2-åtgärder i planen innebär inte en avsaknad av steg 1 och steg 2-effekter genom planens objekt. Den omfattande satsningen på åtgärder för kollektivtrafik och utbyggnad av gång- och cykelstråk bedöms ge tydligt positiva effekter, som främjar ett hållbart resande.

